

Tartu Ülikool
Filosoofiateaduskond
Ajaloo osakond
Lähiajaloo õppetool

Gert Keldo

**Vietnami DV/SV ja Korea RDV-
Kas Hiina RV või NSV Liidu/Venemaa liitlased?**

Magistritöö

Juhendaja: dotsent Martin Hallik

Tartu 2004

Sisukord

Sissejuhatus	4
Allikad ja kirjandus	9
1. Vietnami ja Korea ajaloolise arenguhooni suhetes Hiina ja Venemaaga	12
1.1 Vietnam.....	12
1.2 Korea.....	14
1.3 Venemaa tegevus Kaug-Idas.....	15
1.4 Olukord pärast II maailmasõda.....	25
1.4.1 Hiina.....	25
1.4.2 Vietnam.....	28
1.4.3 Sündmused Korea poolsaarel.....	31
1.5 Kokkuvõte	33
2. Korea RDV ja Vietnami DV suhted Hiina RV ning NSV Liiduga 1950-1960	37
2.1 NSV Liidu-Hiina RV suhted 1950-1960	37
2.2 Korea sõda 1950-1953 ja Põhja-Korea areng sõjajärgsel perioodil	39
2.2.1 Sõja puhkemine ja kulg.....	42
2.2.2 Hiina RV sekkumine sõtta ja selle tagajärjed	47
2.2.3 Läbirääkimised rahutingimuste üle ja vaherahu sõlmimine	51
2.2.4 Korea RDV areng pärast Korea sõda	58
2.3 Vietnami DV 1950-1960	63
2.3.1 Vietnami DV välispoliitiline olukord 1950-ndate algul	63
2.3.2 Olukord Põhja-Vietnami pärast Genfi konverentsi	68
2.3.3 Sündmused ja arengud Lõuna-Vietnami 1950-ndate teisel poolel.....	71
2.4 Kokkuvõte	75
3. Vietnami DV ja Korea RDV suhted NSV Liidu ja Hiina RV-ga ning neid mõjutanud tegurid 1960-1976	79
3.1 Vietnami DV suhted Moskva ja Pekingiga 1960-1976	79
3.1.1 Sise- ja välispoliitiline olukord Indo-hiinas 1960-ndate esimesel poolel	79
3.1.2 Pöördepunkt Moskva-Hanoi suhetes ning edasised arengud Indo-Hiina poolsaarel	90
3.1.3 Püüded lahendada Vietnami küsimust aastail 1968-1976	98
3.1.4 Sõja lõpetamine ja Vietnami Sotsialistliku Vabariigi väljakuulutamise	102
3.2 Põhja-Korea suhted NSV Liidu ja Hiina RV-ga 1960-1976	106
3.2.1 Sise- ja välispoliitiline olukord Põhja-Koreas 1960-1965	106
3.2.2 Põhja-Korea valib oma tee	111
3.2.3 Püüded lahendada Koreade ühinemise küsimust 1970-ndate esimesel poolel ..	116
3.3 Kokkuvõte	122
4. Vietnami SV ja Korea RDV suhted Hiina RV ja NSV Liiduga 1976-1990-ndate algus	127
4.1 Vietnami SV	127
4.1.1 Vietnami SV ja Hiina RV vastuolude teravnemine	127
4.1.2 Moskva suhtumine Vietnami SV-Hiina RV konflikti	132
4.1.3 Riikidevahelised suhted regioonis pärast Vietnami SV-Hiina RV sõda.....	135
4.2 Põhja-Korea suhted Hiina RV ja NSV Liiduga 1970-ndate lõpul ja 1980-ndatel	142

4.2.1 Põhja-Korea suhted NSV Liidu ja Hiina RV-ga 1970-ndate lõpul.....	142
4.2.2 Põhja-Korea ja NSV Liidu suhete soojenemine	145
4.2.3 Pingetõus Pyongyangi-Moskva suhetes.....	150
4.3 Kokkuvõte.....	156
5. Vietnami SV ja Korea RDV suhted Moskva ning Pekingiga pärast NSV Liidu lagunemist.....	160
5.1 Vietnami SV.....	160
5.1.1 Hanoi suhted Moskva ja Pekingiga 1990-ndate esimesel poolel.....	160
5.1.2 Vietnami SV suhted Hiina RV ja Venemaaga 1990-ndate lõpul ja uue sajandi alguses	168
5.2 Korea RDV.....	176
5.2.1 Tuumakriis ja sellest tulenevad probleemid	176
5.2.2 Venemaa ja Hiina RV seisukohad Koreade ühinemisküsimuses	181
5.3 Kokkuvõte.....	189
Lõppsõna.....	193
Summary Vietnam DR/SR and DPR Korea – Allies of China PR or USSR/Russia?	197
Kasutatud allikad ja kirjandus	202
Lisad	210

Sissejuhatus

Pärast II maailmasõda väljakujunenud bipolaarne maailm ja sellega seoses vallandunud Külma sõda ei jätnud puudutamata ka Aasiat. Kommunistlikus maailmas oli juhtpositsioonil loomulikult NSV Liit. Aasias võttis kommunistliku režiimi omaks kodusõja tulemusena Mandri-Hiina ehk Hiina Rahvavabariik, lisaks temale Põhja-Korea ehk Korea Rahvademokraatlik Vabariik ja Vietnami Demokraatlik Vabariik. Pärast seda, kui USA ja NSV Liit olid vabastanud Korea poolsaare Jaapani okupatsiooni alt 1945.a., jagati see territoorium mööda 38. paralleeli kaheks osaks. Põhjaosas kehtis Nõukogude Liidu okupatsioon, lõunasse jäid peremehetsema ameeriklased. Kahe suurvõimu rivaalitsemine ilmnis peagi ning Lõuna-Korea mobiliseerus USA abiga ja Põhja-Korea Nõukogude Liidu toetusel.

II maailmasõja järgset olukorda otsustasid ära kasutada ka vietnamlased oma vabaduse ja iseseisvuse saavutamiseks ning nad alustasid sõda jaapanlaste ja prantslastega. 1945.a. kuulutati välja Vietnami Demokraatlik Vabariik (1976.a. nimetati see ümber Vietnami Sotsialistlikuks Vabariigiks). Prantslastega sõdisid vietnamlased edukalt kaheksa aastat ja nende olukord paranes tunduvalt, kui viimased hakkasid hiinlastelt abi saama.

Alguses tundus, et sotsialismileer Aasias on monoliitne ja vastuoludeta ning sellesse leeri kuuluvad riigid on sõbralikes suhetes Nõukogude Liiduga. Moskva osutas sealsetele riikidele nii sõjalist, majanduslikku kui ka poliitilist toetust, mida viimased hädasti vajasid. Kuid selline olukord ei jäänud kaua kestma. Esile kerkis Aasia suurim riik (nii rahvaarvult kui ka pindalalt) Hiina RV, mille roll Aasia ja ka maailma asjades kaasarääkimisel kasvas oluliselt. See tuli ilmsiks seoses Korea sõja puhkemisega. Kommunistliku arengutee valinud Põhja-Korea tahtis oma võimule allutada kogu Korea poolsaart. 1950.a. puhkeski kolm aastat kestnud Korea sõda. Korea RDV-d toetas otseselt ka Hiina RV, saates Põhja-Koreale appi niinimetatud vabatahtlikud, et aidata tagasi tõrjuda ÜRO vägesid, millest põhiosa moodustasid USA sõjaväelased.

Juba Korea sõja ajal ja vahetult pärast seda esines teatud küsimustes erimeelsusi ja vastuolusid Hiina RV ja NSV Liidu vahel. Peamiselt puudutas see NSV Liidu poolset abi ja toetust. Hiina RV nõudis Moskva otsustavat sekkumist Korea sõtta, viimane oli aga

selle vastu, kuna ei tahetud alustada sõda USA-ga.¹ Suhted kahe kommunistliku suurvõimu Nõukogude Liidu ja Hiina RV vahel pingestusid veelgi 1950-ndate keskel, kui 1956.a. NLKP 20. kongressil N. Hruštšov asus kritiseerima ja hukka mõistma stalinismi. Selline asjade käik ärritas Mao Zedongi, kuna samal ajal oli tema isiku kultus Hiina RV-s välja kujunemas. Sügava lõhe Moskva-Pekingi suhetes tekitas Hiina RV-s väljakuulutatud „Suure hüppe“ (1958-1960.a.) programm. Otsustati edendada korraga nii tööstust kui põllumajandust toetudes ainult oma jõule ja loobudes ka NSV Liidu abist. Moskvale tegi pahameelt Pekingi väide, nagu jõuaksid hiinlased varem kommunismi. Sellises tekkinud pingelises olukorras oli nii Moskva kui Pekingi jaoks oluline leida endale liitlasi, esialgu sotsialismileeris.

Vietnami ja Korea puhul võib täheldada teatud sarnasusi. Mõlemad maad olid püsinud sajandeid Hiina huvi- ja mõjusfääris. Mõlemad langesid koloniaalvõimu alla. 20. sajandi alguses oli iga võimalik maalapike Aasias kuulutatud ühe või teise rivaalitseva riigi omandiks. Igaüks püüdis endale haarata võimalikult palju kolooniaid. Vietnami puhul pörkusid Prantsusmaa ja Hiina huvid. Koreast olid huvitatud Hiina, Venemaa ja Jaapan. Esimesel juhul väljus võitjana Prantsusmaa, teisel Jaapan. Koloniaalvõimu alt vabanesid mõlemad alles pärast II maailmasõda. Nii Korea kui Vietnam jagati suurriikide poliitika tõttu kaheks. Koreade piir kulges mööda 38. paralleeli ja poolsaar jäi jagatuks ka pärast Korea sõda. Vietnam jagati 1954.a. mööda 17. paralleeli kaheks. Nii Vietnami DV kui ka Korea RDV seadsid eesmärgiks oma maa ühendamise ühtse võimu alla. Selle eesmärgiga olid seotud ka 20. sajandi teise poole suurimad relvasatud konfliktid. Korea sõda ja Vietnami sõda, mille puhul mängisid väga olulist rolli NSV Liit ja Hiina RV ning ka USA.

Korea RDV-1 ja Vietnami DV-1 (alates 1976.a. Vietnami Sotsialistlik Vabariik) oli oma eesmärkide saavutamiseks vaja igasugust abi ja toetust, sest üksinda nad hakkama ei oleks saanud. Kummalgi ei jäänud muud üle, kui pöörduda NSV Liidu ja Hiina RV poole. Loomulikult pidid nad seejuures arvestama Moskva ja Pekingi omavaheliste suhetega, seda eriti pärast 1960.a. Korea RDV-1 ja Vietnami DV(SV)-1 tuli oma käitumist korrigeerida vastavalt Moskva ja Pekingi omavahelistele suhetele, sest sellest sõltus

¹ M. Hickey. The Korean War the West Confronts Communism 1950-1953. London 1999. Lk. 108, 310-311.

viimaste abivalmidus. Samas ei saanud Moskva ja Peking Korea RDV-d ja Vietnami DV(SV)-d toetuseta jätta, kui nad ei soovinud oma mõjuvõimu nende üle kaotada. Kõige selle tulemusena kujunesid eelpool nimetatud riikide vahel välja kahe- või mitmepoolsed suhted, mis pikema perioodi jooksul varieerusid, muutudes sõbralikest vaenulikeks ja vastupidi, olenevalt asjaoludest.

Antud töö peamine eesmärk on välja selgitada, kas Korea Rahvademokraatlik Vabariik ja Vietnami Demokraatlik (Sotsialistlik) Vabariik olid NSV Liidu (Venemaa) või Hiina RV liitlased. Selleks et leida vastust eelnevale küsimusele, on töö eesmärgiks ühtlasi ka kirjeldada pikemalt sündmusi, sest järeldused põhinevad asetleidnud sündmustel. Kuid kõigepealt tuleks selgitada, mida peetakse üldiselt silmas liitlase all.

Spetsiifiliselt on üks riik teise liitlane nende vahel sõlmitud vastastikuse kaitselepinguga. Liitlased laiemas mõttes on need, kes peavad ohuks ühte ja sama agressorit ja on nõus teatud asjaoludel ette võtma üksmeelselt diplomaatilisi, majanduslikke või sõjalisi aktsioone, et sellele ohule vastu astuda.² Liitlassuhteid on ka teistmoodi defineeritud. Riiki, mida teise riigiga seob julgeolekuleping, nimetatakse liitlaseks nagu ka riiki, mis ilma selle lepinguta teisega oma kaitsepoliitikat kooskõlastab.³ Mitteformaalsed lepped omavad mõnikord rohkem jõudu kui ametlikud lepingud.⁴ Ühesõnaga, liitlassuhted ei pea alati olema fikseeritud vastava lepinguga.

Liidud teenivad tavaliselt identseid, täiendavaid ja ideoloogilisi huve ning poliitikat. Veel võib eristada vastastikuseid ja ühepoolseid, üldisi ja piiratud, ajutisi ja permanentseid, toimivaid ja mittetoimivaid liite.⁵ Liit ei tähenda koheselt seda, et seal on kõik liikmed võrdsed. Liitudes võib üks riik olla domineeriv. Ebavõrdsete liitlaste vahel ei pea liidu liidrid eriti muretsema oma järgijate ustavuse pärast, kellel nagunii ei ole eriti valikuvõimalust. Liitlaste panus on kasulik, kuid see ei ole asendamatu. Kuna see on asendatav, siis liidu liidrite poliitika ja strateegia põhineb nende endi kalkulatsioonidel ja huvidel.⁶ Üldlevinud on arvamus, et liidud eeldavad alati mingi kindla potentsiaalse vaenlase olemasolu.

² A Dictionary of Political Thought. Macmillan 1983. Lk. 14.

³ T. Made. Rahvusvahelised suhted. Valgus 2002. Lk. 532.

⁴ The Blackwell Dictionary of Political Science. Blackwell 1999. Lk. 11-12.

⁵ Hans. J. Morgenthau. Politics Among Nations. 1985. Lk. 203.

⁶ Kenneth N. Waltz. Theory of International politics. Berkeley 1979. Lk. 169.

Kui liitassuhetes võib üks riik olla domineeriv, siis sõltuvussuhete puhul on üks riik kindlasti domineerivam pool ja teine sõltub temast kas majanduslikult või poliitiliselt. See aga ei tähenda automaatselt seda, et sõltuv riik ei võiks ajada iseseivat poliitikat.

Käesolevas töös on kasutatud mõistet liitlane NSV Liidu (Venemaa) ja Hiina RV nn. klientriikide kohta (mõeldud Vietnami DV/SV-d ja Korea RDV-d), kes ilma välisabita ei oleks püsima jäänud. Vastutasuks neile osutatud igakülgse majandusliku, sõjalise ja poliitilise abi eest ning ideoloogilise samasuse tõttu toetasid nad oma abistajaid kõigis välispoliitilistes küsimustes, olles viimastele truud ja ustavad. Kelle poole vaekauss enam kaldus, s.t. kelle liitlane tõeliselt oldi, see oleneb vastavast majanduslikust ja poliitilisest situatsioonist. Töös on selguse mõttes kummagi riigi suhteid NSV Liidu (Venemaa) ja Hiina RV-ga vaadeldud eraldi ning võrdlusmomendid on antud kokkuvõtvalt. Jälgitakse Nõukogude Liidu (Venemaa) ja Hiina RV taktikat suhtlemisel Vietnami DV(SV) ja Põhja-Koreaga kui potentsiaalsete ja oluliste liitlastega, kes aitaks tasakaalustada teise poole poliitilisi ambitsioone. Kas ajalooline taust tuli kasuks Hiina RV-le? Kas liitlassuhete kujunemine vaadeldavate riikide vahel tugines ideoloogilistele samasustele või oli suurem roll pragmaatilistel faktoritel? Nimetatud riikide omavahelisi suhteid käsitledes ei saa mööda minna ka Aasia asjadele olulist mõju avaldanud riikidest USA-st ja Jaapanist.

Esimene peatükk on sissejuhatav, milles vaadeldakse Hiina ajaloolist mõju Vietnamile ja Koreale pikas retrospektiivis, selgitamaks, millised olid Korea ja Vietnami ajaloolised eeldused liitlassuheteks Hiina RV-ga. Samuti antakse põgus ülevaade Venemaa ja Nõukogude Liidu Ida- ja Kagu-Aasia suunalisest poliitikast 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi alguses eelkõige Hiina ja Korea suunal. Lõpetuseks heidetakse pilk pärast II maailmasõda kujunenud olukorrale.

Teise peatüki moodustab Nõukogude Liidu ja Hiina RV suhete võrdlus Korea RDV ja Vietnami DV-ga aastatel 1950-1960. Vaadeldav ajavahemik hõlmab Hiina RV loomisest kuni „Suure hüppe“ programmi läbikukkumiseni Hiina RV-s ja sügava lõhe tekkimiseni Moskva-Pekingi suhetes. Nimetatud perioodi tähtsamaks sündmuseks on aastatel 1950-1953 kestnud Korea sõda ja sellest tulenevad probleemid. Vietnami DV puhul on oluline tema jagamine kaheks osaks 1954.a.

Kolmas peatükk käsitleb NSV Liidu ja Hiina RV suhteid Põhja-Vietnami ja Põhja-Koreaga aastatel 1960-1976. Vaadeldavasse perioodi jääb ka kaua kestnud Vietnami sõda, mis kaasas uusi probleeme. Sellest lähtuvalt analüüsitakse eelpool nimetatud riikide suhteid. 1976.a. on oluline murdepunkt, sest siis suri Mao Zedong ja Hiina RV-s tekkisid eeldused muutusteks. Samal aastal ühendati ka Vietnam ja kuulutati välja Vietnami Sotsialistlik Vabariik. Põhja-Korea aga äratas tähelepanu oma sõltumatuse ideoloogia (poliitika) väljakuulutamisega, mis muutis tema seisukohti ja suhteid teiste riikidega.

Neljas peatükk analüüsib Nõukogude Liidu ja Hiina RV suhteid nüüdseks juba Vietnami SV ja Korea RDV-ga ajavahemikus aastast 1976 kuni 1990-ndate alguseni ehk siis ajani, millal varises kokku NSV Liit ja maailmas lõppes Külma sõda. Sellel perioodil tõusid päevakorra Hiina RV ja Vietnami SV territoriaalvaidlused ja nende vahel puhkes isegi sõda Kambodža pärast. Oluline oli ka NSV Liidu käitumine. USA president R. Reagan nimetas Nõukogude Liitu 1983.a. „Kurjuse impeeriumiks“ ja see asjaolu sundis viimast paaniliselt oma suhteid võimalike liitlastega tugevdama. Pärast M. Gorbatšovi võimuletulekut muutus NSV Liidu poliitika aga märgatavalt.

Viies peatükk võrdleb Venemaa ja Hiina RV suhteid Vietnami SV ja Korea RDV-ga 1990-ndate algusest kuni sajandivahetuseni. Nagu teada, varises 1990-ndate alguses kokku kommunistliku maailmsüsteemi kõige olulisem tugipunkt NSV Liit. Hiina RV, Vietnami SV ja Korea RDV aga säilitasid kommunistliku režiimi. Käesolev peatükk püüab selgitada, millised ja kui suured on muutused nimetatud riikide vahelistes suhetes pärast Külma sõda ning kas Venemaa võrreldes NSV Liiduga on valinud samasuguse taktika või on märgata teatud muutusi. Vietnami SV ja Hiina RV puhul tekitasid endiselt pingeid territoriaalküsimused. Korea RDV tõusis tähelepanu keskpunkti oma tuumaprogrammi tõttu, millest ta pole loobunud tänaseni. Antud peatükis käsitletakse Venemaa ja Hiina RV suhtumist tuumaküsimusse.

Kuna töö põhiosad on lõpetatud ulatusliku kokkuvõttega on autor loobunud traditsioonilisest üldkokkuvõttest ja piirdunud lõppsõnaga.

Allikad ja kirjandus

Käesolev magistritöö tugineb allikmaterjalidele ja kirjandusele.

Allikatest nimetaksin kahte tähtsamat dokumentide kogumikku: esiteks *Otnošenija Sovetskovo Sojuza s Narodnoi Korei 1945-1980*⁷ ja teiseks *Sovetski Sojuz-Vietnam 30 let otnošenii (1950-1980)*⁸. Mõlemad sisaldavad lepinguid, mis NSV Liit sõlmis Vietnami DV(SV) ja Korea RDV-ga. Samuti on nendes kogumikes ühisdeklaratsioonid, riigijuhtide kõned, telegrammid, kirjad, tervitused jne.

Tähtsamad memuaarid on H. Trumani *Memoirs by Harry S. Truman*⁹, mis aitavad paremini mõista USA poliitikat Korea poolsaare ja Aasia suunal ning miks ameeriklased sekkusid Korea sõtta. Samuti saab väga hea ülevaate ameeriklaste tegutsemisest Korea sõja ajal.

Teiseks nimetaksin raamatut *Khrushchev remembers*¹⁰, mis välja antud USA-s. N. Hruštšovi mälestused aitavad paremini mõista NSV Liidu tegutsemist Korea sõja ajal ja Moskva poliitikat Vietnami DV suunal kui J. Stalin veel elas ja ka pärast tema surma ja kui palju Nõukogude Liidu poliitika muutus.

Üheks olulisemaks monograafiaks on Q. Zhai *China and the Vietnam Wars 1950-1975*.¹¹ Teos käsitleb äärmiselt põhjalikult Hiina RV seotust Vietnami küsimusega ja tema sellesuunalist poliitikat kahekümne viie aasta jooksul. Olulist informatsiooni saab sealt ka NSV Liidu ja USA poliitikast mainitud perioodi jooksul Vietnami DV ja Hiina RV suunal. Tegemist on kahtlemata ühe parima monograafiaga, mis sellel teemal kirjutatud. Kohati jääb siiski mulje, et autor suhtub liialt pooldavalt hiinlastesse ja nende aetavasse poliitikasse.

Teiseks tänuväärseks abimaterjaliks on D. A. Boreri *Superpowers defeated: Vietnam and Afghanistan compared*¹², milles võrreldakse USA lüüasaamist Vietnamis ja NSV Liidu läbikukkumist Afganistanis, kusjuures võrdlus on objektiivne. Antud teos võtab lühidalt, aga äärmiselt sisukalt kokku NSV Liidu poliitika Vietnami sõja ajal.

⁷ Otnošenija Sovetskovo Sojuza s Narodnoi Korei 1945-1980. Moskva 1981.

⁸ Sovetski Sojuz-Vietnam 30 let otnošenii (1950-1980). Moskva 1982.

⁹ H. Truman. Memoirs by Harry S. Truman. Vol. 2. Washington 1956.

¹⁰ Khrushchev remembers. Boston 1970.

¹¹ Q. Zhai. China and the Vietnam Wars 1950-1975. London 2000.

¹² D. A. Borer. Superpowers defeated: Vietnam and Afghanistan Compared. London 2000.

Loomulikult on rohkelt teavet ka USA tegutsemise kohta, alates sellest, kuidas Vietnami sõtta satuti ja milliseks kujunes selle lõpptulemus.

Kolmanda tähtsama monograafia, mida käesolevas töös on kasutatud, nimetaksin C. McGregori *The Sino-Vietnamese Relationship and the Soviet Union*¹³. Raamat annab väga põhjaliku ülevaate Vietnami SV ja Hiina RV vahelisest sõjast 1979.a. ja jätkab sündmuste analüüsimist kuni aastani 1988. Selle taustal kajastatakse NSV Liidu tegutsemist ja tema sekkumist Hanoi-Pekingi suhetesse.

Mis puudutab 1990-ndaid, siis Vietnami SV ja Hiina RV jätkuvatest territoriaalvaidlustest annab põhjaliku ülevaate M. Valencia *China and the South China Sea Disputes*¹⁴. Antud teose miinuseks võib pidada seda, et ta on välja antud aastal 1995 ja sündmuste kajastamine lõpeb samuti sama aasta numbriga.

Venemaa suhteid Vietnami SV-ga 1990-ndatel käsitleb kokkuvõtlikult E. Kobelev oma raamatus *Sovremennõi Vietnam: reformõ, obnovlenie, modernizatzia (1986-1997 gg)*¹⁵.

Põhja-Korea käsitlemisel on huvipakkuvaks monograafiaks A. C. Nahmi *Korea: tradition & transformation: a history of the Korean people*¹⁶. Teos käsitleb Korea poolsaare ajalugu eelajaloolisest perioodist alates kuni 20. sajandi 80-ndate aastateni. Kajastatakse põhjalikult mõlema maa nii Põhja- kui ka Lõuna-Korea sise- ja välispoliitikat, majandust, haridust, kultuuri jne. Ainus miinus on see, et raamat on küll välja antud 1993.a., kuid käsitus lõpeb 1980-ndate algusega ära.

A. Buzo puhul tuleb kahtlemata ära märkida mõlemad tema raamatud, mida on antud töös kasutatud. *The Guerilla Dynasty*¹⁷ ja *The Making of Modern Korea*¹⁸ annavad detailse ülevaate Põhja-Korea sise- ja välispoliitikast ning majandusest. Nende teoste puhul on suurimaks plussiks see, et lisaks põhjalikkusele täiendavad need teineteist. Ehkki tegu on ühe ja sama autoriga, on huvitav märkida, et ühes raamatus on tähelepanekuid, mida teises ei ole ja vastupidi.

¹³ C. McGregor. *The Sino-Vietnamese Relationship and the Soviet Union*. London 1988.

¹⁴ M. Valencia. *China and the South China Sea Disputes*. Oxford 1995.

¹⁵ E. Kobelev. *Sovremennõi Vietnam: reformõ, obnovlenie, modernizatzia*. Moskva 1999.

¹⁶ A. C. Nahm. *Korea: tradition & transformation: a history of the Korean people*. Seoul 1993.

¹⁷ A. Buzo. *The Guerilla Dynasty*. St. Leonards 1999.

¹⁸ A. Buzo. *The Making of Modern Korea*. London 2002.

Põhja-Korea puhul on oluline ka K. Oh & R. C. Hassigi monograafia *North Korea Through Looking Glass*¹⁹. Nagu pealkirigi ütleb on Põhja-Korea võetud luubi alla mitmest aspektist lähtudes. Äärmiselt põhjalikult on käsitletud välis- ja sise poliitikat ning majandust.

Antud töös kasutatud artiklitest on kõige sisukam ja kokkuvõtlikum G. D. Boulychevi *Moscow and North Korea: the 1961 Treaty and After*²⁰. Artikkel keskendub Moskva ja Pyongyangi suhetele 30 aasta jooksul alates 1961.a. kuni 1990-ndate alguseni. Selgelt ja täpselt on kokku võetud faktorid, mis mõjutasid Moskva suhteid Pyongyangiga, millal olid nende suhetes tõusu- ja mõõnaperioodid.

Teiseks võiks nimetada N. Eberstadti artiklit *American Security Relations with Northeast Asia After 9-11: The Doughnut and the Hole*²¹, mis käsitleb põhjalikult Venemaa ja Hiina RV suhtumist Põhja-Koreasse seoses terrorismivastase võitlusega ja pöörates tähelepanu ka viimase tuumaprogrammile.

A. S. Orlov on oma artiklis *Sovetskaja aviatsija v Koreiskoi voine 1950-1953 gg*²² tegeleb probleemiga, miks NSV Liit ei sekkunud ulatuslikumalt Korea sõtta ja mis olid selle põhjused. Keskendutakse ka J. Stalini isikule, otsimaks vastust eelpool nimetatud küsimustele.

Lõpetuseks tahan kindlasti tänada dotsent Martin Hallikut. Tema käest saadud arvukad materjalid ja äärmiselt vajalikud ning kasulikud nõuanded aitasid suuresti kaasa käesoleva töö valmimisele.

¹⁹ K. Oh & R. C. Hassig. *North Korea Through Looking Glass*. Washington 2000.

²⁰ G. D. Boulychev. *Moscow and North Korea: the 1961 Treaty and After*// *Russia in the Far East and Pacific Region*. Seoul 1994.

²¹ N. Eberstadt. *American Security Relations with Northeast Asia After 9-11. The Doughnut and the Hole*// *Korea and world affairs* 2002. Vol. 26, No. 3.

²² A. S. Orlov. *Sovetskaja aviatsija v Koreiskoi voine 1950-1953 gg*//*Novaja i noveišaja istorija* 1998??

1. Vietnami ja Korea ajaloolise arenguhooni suhetes Hiina ja Venemaaga

1.1 Vietnam

Vietnam on alati olnud Hiina huvi ja mõjusfääris. Juba aastal 11 e. Kr. liideti Vietnami alad Hiinaga, mille ülemvõim püsis Põhja-Vietnami 939 aastani. Hiina mõju avaldus selles, et kohalikud uskumused ja budism hakkasid koos eksisteerima. Tänapäevane Hanoi oli Vietnami Hiina võimu keskuseks. Hilisemal perioodil Hiina ei vajanud enam Vietnami sadamaid. Vietnam pidas sõdu naaberriikidega, sealhulgas ka Hiinaga aastail 1407-1427. Hiinast võtsid vietnamlased üle ka dünastia idee, kus võim pärandus ühe perekonna piires. Aastad 1407-1427 tähendasid majanduslikku ärakasutamist Hiina poolt ja bürokraatlikke repressioone, kuid samas tõid endaga kaasa avalikud koolid ja uuskonfutsianistliku ortodoksia. Hakkas levima ka Hiina stiilis bürokraatia. Inimeste seas levisid konfutsianistlikud ideed. Isegi nendel perioodidel, kui hiinlased otseselt ei okupeerinud Vietnami, tundsid vietnamlased siiski survet, elades nii võimsa naabri läheduses. Enamuse ajast pidid vietnamlased ka Hiinale makse maksma.²³

Katoliku misjonäride tulek ning portugali ja prantsuse kaupmehed tõid uue mõjuteguri. Vietnam hakkas aktiivselt tegelema väliskaubandusega. 18. sajandi lõpul võimustusüsteemi, halduse ja armee reformimisel peeti eelkõige silmas Hiina eeskujut, mistõttu neil erilist efekti maa moderniseerimisel ei olnud. Vietnam püüdis Kagu-Aasia maade seas domineerida. 1805.a. taastati süseräniteet Kambodža üle. 1837.a. saadi Laos oma kontrolli alla.²⁴

Kuni 19. sajandi keskpaigani saab rääkida Hiina mõjust Vietnamile. 19. sajandi keskel hakkas Vietnami vastu suurt huvi ilmutama Prantsusmaa. 1867.a. viisid prantslased lõpuni Lõuna-Vietnami vallutamise. 1870-ndatel keskendasid nad oma tähelepanu Kesk- ja Põhja-Vietnamile. Mässuliste tegevusele vastukaaluks hõivasid Prantsuse väed 1873.a. Hanoi. Sellega kindlustati endile kauplemisvabadus Põhja-Vietnami. Vietnam oli sunnitud 1884.a. sõlmima Prantsusmaaga protektoraadilepingu.

²³ C. McGregor. The Sino-Vietnamese Relationship and the Soviet Union. London 1988. Lk. 6.

²⁴ Encyclopedia of Asian history. Vol. 4. New York 1988. Lk. 188-191.

Hiinaga 1884-1885.a. peetud lühikese sõja tulemusena sundis Prantsusmaa Hiinat loobuma oma süseräniteedist Vietnami üle, mis oli ammuse päritoluga ja suurel määral formaalne, ning tunnustama Vietnami minekut Prantsusmaa protektoraadi alla.²⁵

Kõrgeimaks võimuks Indo-Hiina poolsaarel oli Prantsuse kindralkuberner. Tema residentsiks oli alates 1902.a. Hanoi. Prantsuse võimud pöörasid palju tähelepanu Indo-Hiina majanduslikule, sotsiaalsele ja kultuurilisele arengule ning teostasid rea poliitilisi reforme. Indo-Hiina haritlaskonna mõõdukate vaadetega osa suhtus Prantsusmaa ülemvõimu kui pahesse, millest tuleb vabaneda.²⁶

1920-ndatel tekkis ulatuslikum opositsioon vietnamlaste seas. Prantsuse võimud püüdsid opositsiooni kasvu vältida ning võtsid ette reforme. Ülemaailmse majanduskriisi aastatel (1929-1933) halvenes Indo-Hiina majanduslik olukord. Olukorda komplitseerisid rahutused, streigid ja ülestõusud. Rahutuste peamiseks organisatoriks oli 1930.a. loodud Vietnami Kommunistlik Partei, mis formeerus 1920-ndate lõpul tekkinud kommunistlike organisatsioonide ühinemisel. Vietnami Kommunistlik Partei siiski purustati. Elu ja vabaduse säilitanud liikmed emigreerusid välismaale. Teise maailmasõja alguses komplitseerus Indo-Hiina olukord veelgi. Kasvas Jaapani huvi Indo-Hiina vastu. Viimasest kavandati teha platsdarm sissetungiks USA, Inglismaa ja Hollandi valdustesse Kagu-Aasias.²⁷ Aastail 1941-1945 oli Indo-Hiina Jaapani okupatsiooni all. Prantsusmaa haldusvõim *pro forma* küll säilis 1945.a. kevadeni, kuid maa tegelikult peremeheks oli Jaapani vägede ülemjuhataja. 1945.a. pandi Tonkingis alus organisatsioonile Viet Minh (Vietnami Sõltumatuse Liiga), mille juhiks sai Ho Chi Minh²⁸. Otsustava tähtsusega sündmused arenesid 1945.a. augustis Tonkingis. 13. augustil alustati ülestõusu, mis oli suunatud nii Jaapani okupantide kui ka Prantsusmaa ülemvõimu ennistamise vastu. 16. augustil loodi Vietnami vabastamise Rahvuskomitee eesotsas Ho Chi Minhiga ning sel õnnestus haarata võim Hanois ning seal ajutine valitsus ametisse seada. 2. septembril

²⁵ O. Klaassen. Aasia ja Aafrika 16.-19. sajandil ning kontaktid Eestiga. Tartu 1994. Lk. 121.

²⁶ O. Klaassen. Aasia ja Aafrika 1900-1918 ning kontaktid Eestiga. Tartu 1992. Lk. 60-64

²⁷ O. Klaassen. Aasia ja Aafrika 1918-1945 ning kontaktid Eestiga. Teine jagu. Tartu 1990. Lk. 9.

²⁸ Ho Chi Minh- Nguyen Tat Hanh (1890-1969) Vietnami DV peaminister 1945-55 ja Põhja-Vietnami president 1945-69. Õppis Moskvas pärast Venemaal 1917 toimunud revolutsiooni. Võitles Indo-Hiina sõjas 1946-54 prantslaste vastu. Kommunismibloki abiga tegi ta palju, et arendada Põhja-Vietnami tööstuslikku potentsiaali. Enne oma surma juhtis ta edukalt võitlust USA toetatud Lõuna-Vietnamiga Vietnami sõjas.

1945.a. avaldati sõltumatus deklaratsioon ja kuulutati välja Vietnami Demokraatlik Vabariik.²⁹

1.2 Korea

Koread mainitakse esmakordselt Hiina allikates esimese sajandi lõpul enne Kristust. Koreas oli samuti tugev Hiina mõju. Seal võeti üle ideoloogia, algul konfutsianism ja hiljem 4.-6. sajandil budism. Üle võeti ka poliitilised institutsioonid, kirjutamine ja matmiskombed ning tehnoloogia. 670-ndail tõrjusid korealased hiinlased Korea poolsaarelt välja. 13. sajandi keskel langes Korea mongolite võimu alla. Nende võimu kukutamisele (1356.a.) järgnenud sisevõitluses saavutas ülekaalu tugevat keskviimu ja Hiinale lähenemist pooldav väikeaadlike reformipartei. Hiina vasallina allutati Korea Hiina tugevale kultuurimõjule. Kasutati hiina kalendrit ja ajaarvamist, levis hiina keel ja kirjaviis. Neokonfutsianismist sai Korea riigi ortodoksia ning see levis üle kogu poolsaare. 1386.a. kehtestati Hiinaga diplomaatilised ja tributaarsuhted. Riigipead sidus Hiinaga teatud (suurel määral formaalne) vasallisõltuvus.³⁰

16. sajandil puhkes Koreal konflikt Jaapaniga. 1592-1598.a. tungisid Jaapani väed kahel korral Koreasse. Abipalve tõi kohale Hiina väed. 17. sajandil tekkis Korea piiridel uus oht- mandžud. 1627.a. tegid nad esimese sõjaretke Korea poolsaarele ning sundisid Koread kuulutama end erapooletuks mandžude konfliktis Hiinaga. Korea siiski jätkas läbikäimist Hiinaga. 1636.a. korraldasid mandžud uue sõjaretke ja sundisid Koreale peale vasalliteedi, mis kaheksa aastat hiljem muutus vasallisõltuvuseks mandžude poolt vallutatud Hiinast ja kestis 1894 aastani.³¹

19.sajandi lõpul tugevnes suurriikide võitlus mõju pärast Koreas. Hiina ja Jaapan tegutsesid oma julgeolekukaalutlustel. 1. augustil 1894.a. kuulutas Hiina Jaapanile sõja. Sõjas, mis toimus Korea pinnal, sai Hiina aga kaotuse osaliseks. Hiina pidi tunnustama Jaapani hegemooniat Koreas, mis juriidiliselt säilitas iseseisvuse. 1896.a. Vene-sõbraliku suuna organiseeritud ülestõusu tagajärjel kasvas tsaristliku Venemaa populaarsus ja mõju Koreas. Suhtumine jaapanlastesse ei olnud kõige parem, sest ka varasematel sajanditel

²⁹ O. Klaassen. Teine jagu Tartu 1990. Lk. 10-11.

³⁰ Encyclopedia of Asian history. Vol. 2. New York 1988. Lk. 334-336.

³¹ O. Klaassen. Tartu 1994. Lk. 187-188.

toimusid korealaste ja jaapanlaste vahel pidevad konfliktid. Sellele tegi lõpu Vene-Jaapani sõda 1904-1905.a., mille kestel Jaapan okupeeris Korea. 1905.a. kuulutas Jaapan Korea oma protektoraadiks. Selle tulemusena hakkas Jaapan Korea sise- ja välispoliitikat tugevasti mõjutama. 1910.a. annekteeris Jaapan Korea täielikult. Jaapani ülemvõim Koreas kestis 22. augustist 1910.a. kuni 15. augustini 1945.a., see on sisuliselt kuni II maailmasõja lõpuni.³² 1943.a. novembri lõpul Kairo konverentsil tõstasid USA, Hiina ja Suurbritannia liidrid küsimuse vajadusest vabastada Korea pärast võitu Jaapani üle. Liitlaste Teherani kohtumisel 1943.a. nõustus J. Stalin Kairo konverentsi otsusega.³³ 1945.a. Jalta konverentsil leppisid kolme suurriigi Nõukogude Liidu, Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia juhid kokku selles suhtes, et kaks-kolm kuud pärast Saksamaa kapituleerumist ja sõja lõppemist Euroopas astub Nõukogude Liit sõtta Jaapani vastu liitlaste poolel.³⁴ 8. augustil 1945.a. kuulutati NSV Liit Jaapanile sõja.

Järgnesid suurelatuslikud Nõukogude Liidu vägede rünnakud jaapanlaste vastu. Punaarmee näis tungivat liiga sügavale Korea poolsaare lõunaossa. USA valitsus ei soovinud näha, et NSV Liidu väed okupeerivad kogu Korea, ja otsustas kiiresti, ilma tagajärgedele mõtlemata, luua piki 38. paralleeli demarkatsioonijoone. J. Stalin nõustus ameeriklaste ettepanekuga vastuväiteid esitamata. USA väed maabusid Koreas alles 8. septembril 1945.a. NSV Liidu tsooni jäi 55% Korea territooriumist koos 9 170 000 elanikuga ja USA tsooni 45% Korea territooriumist koos 15 944 000 elanikuga.³⁵ Nüüd tõstas küsimus, kuidas ja milliste vahenditega peaks arenema Korea poliitika ja majanduselu.

1.3 Venemaa tegevus Kaug-Idas

19. sajandi lõpul arvati Peterburi ringkondades, et Venemaa missioon Kaug-Idas peaks ta tegema ründamatuks Euroopas ja kindlustama materiaalse kasuga, et kiirendada Venemaa muutumist suureks tööstus- ja kaubandusjõuks. Oldi kindlad, et pidev, peamiselt majanduslik tegevus Hiina suunal on saavutatav ilma konfliktideta teiste riikidega, kes võitlesid kontsessioonide ja mõjusfääride pärast Hiinas. Taheti, et oleks

³² A. C. Nahm. Korea: tradition & transformation: a history of the Korean people. Seoul 1993. Lk. 223-224.

³³ M. E. Trigubenko. The Role of the USSR in Liberating and Partitioning Korea// Russia in the Far East and the Pacific Region. Seoul 1994. Lk. 24.

³⁴ Teheran Jalta Potsdam. Dokumentide kogumik. Tallinn 1975. Lk 179.

pidev Venemaa kohalolek Mandžuurias, samuti loodeti leida uusi turge ning saada enda käsutusse sadamaid, mis talvel kinni ei külmu. Olulisel kohal oli ka tooraine hankimine ning tulutoovate investeeringute leidmine. Samuti taheti kindlustada raudteeühendus Venemaa Vaikse ookeani regioonidega ja teha sellest Suessi kanali asemel ülikasulik võimalus kaubavahetuseks Aasiaga. Trans-Siberi raudtee ehitus algas 1891.a. Samal ajal kasvasid teiste jõudude kahtlused Venemaa käitumise ja motiivide suhtes, eriti Korea puhul, mis oli Hiina maksualune ja Jaapani ekspansionismi huviorbiidis. Kuni selle ajani ei olnud Venemaa eriliselt uurinud Hiina nõrkust või pidurdanud Jaapani edasitungi. Alles siis hakati nendest aladest mõtlema kui baasidest, et liikuda edasi Põhja-Hiina ja Korea suunal ning kindlustada endale väärtuslikud majanduslikud ja strateegilised tulud.³⁶

Hiina-Jaapani sõda 1894-1895.a. pani Venemaa aru saada riskidest, mis nüüd tekkisid. Kui Jaapan saaks endale Korea poolsaare ja ka Mandžuuria, siis tooks see Jaapani Venemaale ebamugavalt lähedale, pidades silmas nii Vladivostokki kui ka Trans-Siberi raudteed. Leiti, et jaapanlased tuleks Korea poolsaare pealt võimaluse korral minema ajada. Hakati tegutsema selle nimel, et Lõuna-Mandžuuria ja Korea ei saaks Jaapani alaliseks omandiks. Venelaste arvates ei oleks tohtinud anda jaapanlastele tugipunkti mandril ega mingeid erioigusi Hiinas.³⁷ 1896.a. õnnestus Venemaal Prantsusmaa ja Saksamaa toetusel sundida Jaapanit loobuma 1894-1895.a. sõjas Hiinalt võidetud Liaodongi poolsaarest. 1898.a. sundis Venemaa Hiinale peale lepingu, millega ta sai 25 aastaks rendile Liandongi poolsaare lõunaosa koos Port Arturi ja Dalni sadamaga. Venemaa asus koheselt rajama Port Arturi kindlust, millest sai tema mereväebaas Vaiksel ookeanil.³⁸

Koreas ei suutnud venelased mingit edu saavutada. Ärritati ainult jaapanlasi. Venemaa tahtis ise saada kontsessioone ja teatud õigusi Hiinas. Samal ajal toimus Hiinas bokserite ülestõus. Venemaa püüdis taastada oma erisuhteid Hiinaga, kuid läbirääkimised kukkusid läbi, sest võttes osa bokserite ülestõusu mahasurumisest Hiinas, okupeeris Venemaa 1900-1901.a. kogu Mandžuuria ja Põhja-Mongoolia.

³⁵ A. C. Nahm. Lk. 330.

³⁶ H. Rogger. *Russia in the Age of Modernisation and Revolution 1881-1917*. London 1997. Lk. 175.

³⁷ Samas. Lk. 176.

³⁸ *Istoriija kitaja*. Moskva 1998. Lk. 332-333.

Samaaegselt kukkus läbi ka katse jõuda kokkuleppele Jaapaniga Korea suhtes. 1902.a. pidi Venemaa nõustuma oma vägede väljaviimisega Mandžuriast. 1903.a. augustist 1904.a. veebruarini pidasid Venemaa ja Jaapan läbirääkimisi, kuid ei suudetud saavutada kokkuleppet, et jagada mõjusfääre Mandžuurias ja Koreas. Jaapanlased olid veendunud, et nad peavad võitlema, kuid Venemaa tahtis seda vältida. Venelased alahindasid jaapanlaste valmidust sõjaks ning vastasid viimaste ettepanekutele aeglaselt ja ebakindlalt.³⁹

Vene-Jaapani sõda algas 27. jaanuaril 1904.a. Jaapani laevastik ründas ootamatult Port Arturi välisreidil seisvat Vene eskaadrit. Ainsal tõsisel katsel Jaapani laevastikule vastu astuda uppus 31. märtsil 1904.a. Venemaa lipulaev "Petrovavlovsk". Kohe sõja alguses ilmnes, et ka Vene maaväed jäävad Jaapani omadele alla nii relvastuse, organiseerituse, väljaõppe ning ka väejuhtide võimekuse poolest. Vene armee ei võitnud selles sõjas ühtki suuremat lahingut. Mais 1904.a. isoleerisid jaapanlased Port Arturi kindluse Vene armee põhiosast. 1904.a. septembris toimus kaks nädalat kestnud verine lahing Shahe jõel. 20. detsembril 1904.a. alistus Port Arturi kindlus. Port Arturi kindluse langemine mõjus laostavalt Vene vägede moraalsele seisundile. 1905.a. veebruaris toimus tolle aja kohta grandioosne lahing Mukdeni linna lähistel. Ligi kolm nädalat kestnud lahingus sai arvulises ülekaalus olnud Vene armee siiski rängalt lüüa. Kaug-Ida merejõudude tugevdamiseks saadeti sinna Balti laevastik. Merelahingus Tsushima saare juures 14.-15. mail 1905.a. uputati pea kogu eskaader. Olukord tõukas vastaspooled läbirääkimistele, mis toimusid USA linnas Portsmouthis. Selle tagas USA, kes hakkas Jaapanis nägema endale Ida-Aasias ohtlikumat konkurenti kui Venemaa. 1905.a. augustis sõlmitud Portsmouthi rahu tingimused olid Venemaale soodsad. Peterburg pidi tunnustama Korea kuulumist Jaapani mõjusfääri, evakueeruma Mandžuriast, jättes Jaapanile Liaodongi poolsaare Port Arturi ja Dalni sadamaga ning osaga Harbiini raudteest. Lisaks pidi Venemaa loovutama Jaapanile ka lõunapoolse osa Sahhalini saarest, mille Venemaa 1878.a. oli annekteerinud.⁴⁰

1905.a. revolutsioon avaldas mõju Venemaa välispoliitikale. Otsustati minna liberaalsemaks, kuid samas tuli arvestada selle hinda rahvusvahelises poliitikas. Venemaa

³⁹ H. Rogger. Lk. 177-178.

⁴⁰ Istorija vojn. Moskva 1997. Vol. 2. Lk. 598-608.

soovis Koread kohelda kui iseseisvat riiki, kuid pidi seal oma tegevust piirama. Saatkonna olemasoluks Seoulis pidi Jaapani käest luba küsima. Toimusid ka Venemaa läbirääkimised Hiinaga. Venemaa sooviks oli luua sellised suhted nagu need olid 1898.a.

1907.a. 30 juuli sõlmisid Venemaa ja Jaapan lepingu. Selle kohaselt pidi Hiina saama territoriaalse puutumatus, lepiti kokku lahtiste uste poliitikas ja mõjupiirkondade kaitsmises. Samuti lubati säilitada *status quo*. Lepingu salajane osa jagas Mandžuuria mõjusfäärideks. Venemaa lubas mitte sekkuda Korea ja Jaapani suhetesse. Jaapan tunnustas Venemaa erihuve Mongoolias. Leping oli suunatud teiste suurriikide, eriti USA konkurentsi vastu.⁴¹

Tähtsaks küsimuseks Venemaa Kaug-Ida poliitikas jäid suhted Hiinaga. Taheti säilitada seal saavutatud positsioon. 1911-1913.a. toimus Hiinas revolutsioon. Venemaa oli alguses kategooriliselt vastu välisriikide sekkumisele. Olulist rolli Hiina ja Venemaa vahel mängis kaubandusküsimus. Kuigi kaubavahetus kahe maa vahel ei olnud eriti suur, oli Venemaa huvitatud selle jätkamisest.

Hiina huviks oli muuta tol hetkel autonoomne Välis-Mongoolia oma provintsiks. Venemaa arvas, et oma mõjuvõimu säilitamiseks tuleb tal sekkuda. Kuid leiti, et antud küsimuses ei tohi mitte mingil juhul laskuda relvakonflikti. Läbirääkimised Hiinaga kulgesid aeglaselt. Hiina selgitas, et tema tegevus Mongoolias ei ole Venemaale mingisuguseks ohuks. 1913.a. tunnustas Hiina valitsus lõpuks siiski Välis-Mongoolia autonoomiat. Ajal, mil Euroopas kasvasid pinged, püüdis Venemaa stabiliseerida olukorda Kaug-Idas. Venemaa valitsus kasutas ära avanenud võimalusi oma positsiooni tugevdamiseks Kaug-Idas, kuid siiski teatud piirides, mis ei rikuks kujunenud jõudude vahekorda ega viiks Venemaa-Hiina suhete halvenemisele.⁴²

1911-1913.a. Hiinas toimunud revolutsiooni sekkusid siiski USA, Inglismaa, Prantsusmaa ja Saksamaa, kartes revolutsiooni laienemist. Riik taheti panna rahalisse sõltuvusse, et kontrollida Hiina edasist arengut. Hiljem liitusid sellega ka Venemaa ja Jaapan. Venemaa tunnustas samuti Mongoolia riigi loomist. Sel moel loodeti kasvatada oma mõjujõudu ja allutada Mongoolia turg Vene kapitalile.⁴³

⁴¹ Istorija vnešnei politiki Rossii (konets XV v-1917). Moskva 1999. Lk. 212.

⁴² Samas. Lk. 289-291.

⁴³ Samas. Lk. 361-369.

1915.a. sügisel hakkasid Antanti riigid arutama Hiina suhtumist I maailmasõtta. Leiti, et on olemas võimalus Hiina sõtta astumiseks Antanti poolel. Hiina peamiseks motiiviks liitumisel sõjaga oli võimalus hiljem osa võtta tulevases rahukonverentsist ja niimoodi pääseda Jaapani mõju alt. Tundus, et Hiina ja Venemaa on väga lähedastes suhetes, isegi lähedasemates kui Vene-Jaapani sõja ajal. 1917.a. astus Hiina lõpuks sõtta, sest teda toetas selles küsimuses ka Jaapan. Jaapanit aga mõjutas USA. 1917.a. jäi Venemaa ja Jaapani peamiseks võitlusareeniks ikkagi Hiina. Esmane ülesanne oli säilitada *status quo*. Kuigi konkurents püsis, püüdis Venemaa siiski hoida häid suhteid ka palju ohtlikuma Aasia maa, s.o. Jaapaniga. Esimene maailmasõda ja sellele järgnenud sündmused löid ebastabiilse olukorra ja Venemaa ei tahtnud riskida konfliktiga Kaug-Idas, sest tol hetkel olid palju olulisemad sündmused nii Venemaal kui ka Euroopas.⁴⁴

1917.a. oktoobris tulid võimule Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei vasakpoolsed esindajad bolševikud. Valitsuse liikmeid nimetati rahvakomissarideks. 1917.a. novembris-detsembris asus Venemaa välisasjade rahvakomissar Lev Trotski läbirääkimistesse Hiina saadikuga Petrogradis, loomaks stabiilseid suhteid Hiina ja Venemaa vahele. Nõukogude Venemaa ütles lahti kõikidest õigustest ja privileegidest Hiinas. Vaatamata raskele poliitilisele olukorrale, tekkisid kahe maa vahel sidemed. Mitteametlikult tegutses Siberis palju Hiina konsulaate. Venemaa eesmärgiks oli kaitsta oma kodanike huve piiri taga, sealhulgas ka Hiinas. 1921.a. asuti koos Hiina vägedega likvideerima valgekaartlasi, kes olid põgenenud Hiina territooriumile. Kardeti, et valgekaartlased otsivad kontakte jaapanlastega.⁴⁵

Tsaarivalitsuse kukutanud Venemaa uus juhtkond tundis elavat huvi ka korealaste vastu. Juba 1918.a. veebruaris oli Habarovskis Korea revolutsionäärade kongress. 1919.a. mais viidi Vladivostokis läbi Korea kahe sotsialistliku organisatsiooni kongress. Loodi Korea sotsialistlik partei, mis kohe asus ühendusse Nõukogude valitsusega. 1919-1920.a. tekkisid esimesed korea kommunistlikud organisatsioonid Moskvas, Omskis, Irkutskis ja mujal. Mõni aeg hiljem sotsialistliku partei tegevus siiski katkes.⁴⁶

⁴⁴ Istorija vnešnei politiki Rossii (konets XV-1917). Moskva 1999. Lk. 602.

⁴⁵ G. N. Peskova. Stanovlenije diplomatitseskikh otnošenii mezdu Sovetskoi Rossiei i Kitaem 1917-1924.//Novaja I noveišaja istorija 1997. No. 4. Lk. 106-109.

⁴⁶ A. N. Potstarev. Iz istorii sovetsko-koreiskih otnošenii v 20-50 godõ.// Novaja I noveišaja istorija 1999. No. 4. Lk. 136-139.

Sama ajal jätkati tegevust ka Hiina suunal. 1921.a. juunis võttis Nõukogude Venemaa valitsus vastu otsuse saata Pekingisse mitteametlik saadik, kes teostaks läbirääkimisi. Leiti, et Venemaa peab soodsat olukorda ära kasutama, sest Peking sõltus liigselt Antanti jõududest. Nõukogude Venemaale oli teada, et tege lik võim Hiinas kuulus kindralitele ja läbirääkimisi tuli alustada just nendega. Leiti, et peab välja selgitama, kellega neist tasuks koostööd teha, et suurendada seal Nõukogude Venemaa mõju. 1922.a. lähetas Nõukogude Venemaa Hiinasse delegatsiooni, mille ülesandeks oli ametlike diplomaatiliste suhete loomine Hiinaga.⁴⁷

5. mail 1921.a. sai Hiina presidendiks Sun Yatsen, saamata aga tunnustust väljaspool Lõuna-Hiinat ja Nõukogude Venemaad. Nõukogude Venemaa asetas radikaalsete vaadete poolest tuntud Sun Yatsenile küllaltki suuri lootusi. Samal ajal hakkas formeeruma uus poliitiline jõud Hiina Kommunistlik Partei, mille loomisel etendas oma osa Komintern. 1920-ndate algul jõudis Sun Yatseni valitsus Kantonis suhetes NSV Liiduga tunduvalt kaugemale. Sun Yatsen tervitas nõukogude võimu Venemaal, oli kirjavahetuses Nõukogude riigitegelastega. 1923.a. augustis saatis ta Moskvasse delegatsiooni eesotsas Chiang Kaishekiga.⁴⁸ Sama ajal kutsus ta Hiinasse poliitilise nõunikuna Komiterni esindaja M. Borodini, kes asendas Hiina KP loomist organiseerinud G. Maringi ning grupi militaarspetsialiste. Sun Yatseni poliitikat toetas ka Hiina KP.⁴⁹ Ühesõnaga Sun Yatsen tegi tihedat koostööd Nõukogude Venemaaga ja Nõukogude Liiduga ning avaldas tänu bolševike valitsusele, et see aitas Hiina progressiivseid jõude ja ütles lahti kõikidest privileegidest Hiina territooriumil. Bolševikud hoolitsesid ka selle eest, et Hiina territooriumil tekiks kommunistlik liikumine.

Moskva jaoks oli väga oluline teema ka Hiina Idaraudtee ja arvati, et Nõukogude Venemaa ei tohi selles osas mingeid järeleandmisi teha. Kuid kõige tähtsamaks peeti, et Hiina tunnustaks Nõukogude Venemaad *de jure*. Selleks pidi tehtama kõik, eelkõige seadma Guomindangiga sisse sõbralikud suhted. See osutus keeruliseks, sest Hiinal oli

⁴⁷ G. N. Peskova. 1997. Lk. 118-119.

⁴⁸ Chiang Kaishek (1887-1975) ka Jiang Jieshi Hiina rahvuslik poliitik, Guomindangi kindral, Hiina president 1928-31 ja 1939-49 ning Taivani president a-st 1949. Moodustas kommunistide vägede poolt emamaalt välja tõrjutuna Taivani USA toetusel parempoolse valitsuse.

⁴⁹ O. Klaassen. Aasia ja Aafrika ning kontaktid Eestiga 1918-1945. Esimene jagu. Tartu 1990. Lk. 75.

ikkagi palju erinevaid juhte.⁵⁰ 1923.a. läks Hiinasse kolmas Nõukogude Liidu delegatsioon. Zhang Zuolin soovis NSV Liiduga luua sõbralikke suhteid. Olukord muutus Hiinas tervikuna, kogu maa oli juba huvitatud heanaaberlike suhete sisseseadmisest NSV Liiduga. NSV Liitu tunnustasid isekeskis juba kõik Hiina poliitilised jõud.⁵¹

2. septembril 1923.a. külastas Moskvat delegatsioon eesotsas Chiang Kaishekiga. Eesmärgiks oli saada NSV Liidult sõjalist ja rahalist abi, et reorganiseerida Guomindangi ja panna alus revolutsioonilistele relvajõududele. 1923.a. saadeti Hiinasse (Kantonisse) grupp Nõukogude sõjalisi spetsialiste. Kuid teatud mõttes jooksid läbirääkimised ummikusse, sest ikkagi ei suudetud kokku leppida Hiina Idaraudtee küsimuses.

Läbimurre toimus siis, kui NSV Liitu tunnustasid Inglismaa, Itaalia ja Prantsusmaa. Kõigepealt oli vaja välja töötada üldised printsiibid, mille alusel diplomaatilisi suhteid luua. Kuid ikka ja jälle sai probleemiks Hiina Idaraudtee, sest hiinlased arvasid, et venelastel tegelikkuses muid huvisid ei olegi.⁵²

31. mail 1924.a. allkirjastati dokument "Ühistest printsiipidest, reguleerimaks küsimusi NSV Liidu ja Hiina Vabariigi vahel". See pani alused normaalsetele diplomaatilistele ja konsulaarsuhetele. Tähtsaks osutusid NSV Liidu lahtiütlemine eksterritoriaalsusest, konsulaarjurisdiktsioonist ja privileegidest. Puudutades kõiki kontsessioone, võttis Nõukogude pool endale kohustuse viia väed Mongooliast välja. Hiina Idaraudteega seotud küsimused pidid mõlemad pooled ise kindlaks määrama ilma kolmanda poole vahelesekumiseteta.⁵³ 14. juuli 1924.a. võeti Pekingis vastu NSV Liidu saadik. 1924.a. nõustus Zhang Zhuolin lõpuks arutama Hiina Idaraudtee küsimust, millega pandi paika raudtee kasutamise õigused 60- 80 aastaks.⁵⁴

1926.a. hakkasid tekkima esimesed lahkkelid. Nimelt ei meeldinud Pekingi võimudele NSV Liidu saadiku L. M. Karahani tegevus, sest ta toetas Guomindangi armeed. 1927.a. teatas Chiang Kaishek siiski, et ta on valmis sõbralikeks suheteks NSV Liiduga. Samal ajal olid sidemed NSV Liidu ning Lõuna- ja Kesk- Hiina valitsuste vahel

⁵⁰ Hiina oli killustatud. Mandžuuria põhjaosa oli Venemaa, lõunaosa aga Jaapani mõjusfääris. Formaalne võim kuulus hunhuuside pealikule Zhang Zuolinile. Lõuna-Hiinast oli väga populaarne Guomindang (Rahvuslik Rahvapartei) ja selle liider Sun Yatsen. Pekingis võimul olevat Anfu rühmitust tunnustasid välisriigid küll Hiina ametliku valitsusena, kuid tema faktiline võim piirdus pealinna ümbrusega.

⁵¹ G. N. Peskova. 1997. Lk. 125.

⁵² Samas. Lk. 128-133.

⁵³ Dokumentõ vnešnei politiki SSSR. Tom sedmoi. Moskva 1963. Lk. 331-340.

⁵⁴ G. N. Peskova .1997. Lk. 134.

ebastabiilsed. Kui aktiviseerusid hiina kommunistid, muutus Chiang Kaisheki suhtumine NSV Liitu tunduvalt vaenulikumaks. Puhkes võitlus Guomindangi vasak- ja parempoolse tiiva vahel. Parempoolsed haarasid endale kohe palju paremad positsioonid. Chiang Kaishek süüdistas 1927.a. detsembri alguses Kantonis puhkenud rahvaülestõus NSV Liitu ja tema saatkonda, mis polevat muud kui kommunistliku partei organ. Leiti, et tuleb ühineda ülejäänud jõududega võitluseks kommunismi vastu. Hiinlastel oli teada, et NSV Liidu saatkondi ja esindusi kasutati punase propaganda tegemiseks. 1927.a. detsembri lõpul suleti NSV Liidu konsulaadid Guomindangi võimude poolt (Kantonis, Shanghais ja Hankous) ja teised nõukogude asutused, nende vara konfiskeeriti ning mõned kaastöötajad, keda süüdistati kommunistliku propaganda levitamises, arreteeriti. Formaalselt säilisid kahe maa vahel siiski diplomaatilised suhted.⁵⁵

Hiina KP VI kongress Moskvast 1928.a. otsustas orienteeruda revolutsiooniliste baaside väljaarendamisele kui kõige perspektiivikamale taktikale antud situatsioonis. Lisaks tekkis oht kõikidele NSV Liidu õigustele ja huvidele Hiina Idaraudteel. Seal tugevdati politseilist kontrolli. Pealegi tundus, et Jaapan, Inglismaa ja Prantsusmaa tahtsid saada Hiina Idaraudteed oma kontrolli alla. Hiina pretensioonid muutusid järjest järeleandmatumaks. 30. mail 1929.a. teatati, et ühest Nõukogude Liidu konsulaadist on leitud dokumente, kus oli kirjas, et Mandžuuria ja Hiina Idaraudtee kavatakse „kommuniseerida“ -see tähendab NSV Liidu külge liita. 1929. aasta juulis toimus Pekingis Chiang Kaisheki juhtimisel nõupidamine, kus otsustati Hiina Idaraudtee endale haarata. Seda põhjendati erilise poliitilise situatsiooniga. NSV Liidu saatkondade sulgemine oli vajalik selleks, et Nõukogude Liit saaks aru oma väärkäitumisest. Augustis 1929.a. katkestati diplomaatilised suhted.⁵⁶

Hiina kommunistid ja Mao Zedong⁵⁷ tahtsid, et Hiina saaks kaotatud alad tagasi. Samuti taastaks oma mõju Korea ja Indo-Hiina üle. Hiinas valitses varem konfutsianistlik

⁵⁵ G. N. Peskova. Diplomatseskie otnošenija mezdu SSSR I Kitaem//Novaja I noveišaja istorija 1998. No. 2. Lk. 70-75.

⁵⁶ Samas. Lk. 81-89.

⁵⁷ Mao Zedong (1893-1976) Mao Tse-tung Hiina poliitiline juht ja marksistlik teoreetik. Hiina KP asutajaliige 1921, tõusis kiiresti selle juhiks. Juhtis 1934-35 Suurt Looderetke ning 1937-49 vabastussõda; selle järel pani aluse Hiina RV-le ning kommunistlikule võimule; juhtis Hiina KP-d ja valitsust kuni oma surmani. Mao mõju kahanes seoses Suure hüppe programme ebaõnnestumisega 1958-60, kuid ta teostas oma võimu Kultuuri revolutsiooni ajal 1966-69. Mao kohaldas kommunismi Hiina oludega, väljendas oma ideid "Väikeses punases raamatus.

etnotsentrism. Arvati, et Hiina etnos on ülevam kui teised, keda peeti barbariteks. Hiina riik kujutas hiinlaste nägemuses maailma keskpunkti ning teised riigid on tema vasallid. Komintern hoidis Hiina KP-l silma peal, andes pidevalt käsked ja korraldusi. NSV Liit rääkis vajadusest teha koostööd Guomindangiga 1920-ndate esimesel poolel ja 1930-ndate teisel poolel ning 1940-ndate alguses, et aktiveerida Jaapani vastast sõda. Hiina KP-s vaadati Kominternile ja Nõukogude Liidule, kui pühadusele 1920-ndate lõpul ja 1930-ndate algul. Komintern taunis Hiina KP seisukorda, natsionalistlikke tendentse selles ja partei liidrite kiusamist, kes olid Kominterniga seotud.⁵⁸

1930-ndatel ja 1940-ndatel Hiina-NSV Liidu suhted ei olnud pilvitud. Üks probleemidest oli Hiina KP juhtkonnaga seotud. Esines kaks liini. Esiteks kommunistid, kes töötasid Kominternis ja õppisid NSV Liidus. Teise liini etteotsa sai 1930-ndate keskel Mao Zedong, kellel olid paljudes küsimustes isiklikud vaated. Kahe liini vahel käis võitlus, et saada parteisisene kontroll enda kätte. Mao Zedong ütles hiljem, et J. Stalin pidas Kominterni liikmeid omadeks, aga Maod pidas parempoolseks oportunistiks. Moskva oli huvitatud, et algaksid maksimaalse tugevusega sõjalised operatsioonid Jaapani vastu. Mao Zedong arvas, et parem on hoida jõudu, hävitada Guomindang ja haarata võim ning alles siis, saades abi NSV Liidult, Inglismaalt ja Ameerika Ühendriikidelt, vabastada maa jaapanlastest.⁵⁹

12. detsembril 1932.a. taastati Nõukogude Liidu ja Hiina Vabariigi vahel diplomaatilised ja konsulaarsuhted. Tõuke selleks andis Jaapani tegevus. 1931.a. septembris asus Jaapan okupeerima Mandžuuriat. Äärmiselt kasulikuks osutusid NSV Liidu ja Hiina Vabariigi diplomaatilised suhted, kui 7. juulil 1937.a. puhkes Hiinal sõda Jaapaniga. Eriti suurt tähtsust omas Nõukogude abi, mis oli suunatud Hiina armee võitlusvõime kasvatamiseks. Lahingutegevuses Hiina poolel osalesid ka Nõukogude Liidu poolsed nõunikud, instruktorid ja teised sõjalised spetsialistid.⁶⁰ Aastail 1938-1941 sai Hiina NSV Liidult 250 miljonit dollarit.

Nõukogude Liit hoidis endiselt diplomaatilisi suhteid Guomindangi jõududega ja tegutses vastavalt rahvusvahelisele olukorrale. Moskva kartis, et kodusõda võib Jalta konverentsil viia mõjusfääride fikseerimiseni ja ka USA sekkumiseni. 1945.a. toimus

⁵⁸ E. P. Bazanov. Kitai i vnešni mir. Moskva 1990. Lk. 31.

⁵⁹ Samas. Lk. 35.

läbirääkimine Guomindangi ja Nõukogude Liidu vahel. Zhou Enlai sõnade kohaselt sisendas see Chiang Kaishekile tohutut kindlust ja usku oma jõusse. Andis tunda suhete külmuse periood Nõukogude esindajate ja Hiina kommunistide vahel.

1930-ndatel ei suhtunud Mao Zedong NSV Liitu, kui liitlasesse ja USA-sse kui vaenlasesse. Leiti, et Washington tegi vea, kui ta ei pööranud piisavalt tähelepanu suhetele kommunistidega. USA toetas liiga palju Guomindangi ja sellest sündis NSV Liidu ja Hiina kommunistide liit.⁶¹

Korealastega venelastel suhteid ei olnud, sest jaapanlased annekteerisid kogu Korea. Kuid samas ei saa väita, et kontaktid täiesti puudusid. Korealaste massiline asumine Veremaa Kaug-Ida aladele algas juba 19. sajandil. 1922.a. arvati neid Venemaal elavat 250 000. Paljud neist võtsid endale NSV Liidu kodakondsuse. 1930-ndatel korealaste rändamine NSV Liitu küll vähenes, kuid ei vaibunud. Osad põgenikest said poliitemigrantide staatuse, need olid eelkõige kommunistid ja illegaalsete organisatsioonide liikmed. Moskva ehitas omal kulul neile maju ja haiglaid. Kui toimus Jaapani agressioon Hiina vastu 1936.a., siis Nõukogude Liidu juhid hakkasid andma sõjalist abi Hiinale. 1930-ndate aastate lõpp tõi kaasa korealaste koolide sulgemise NSV Liidus, keelati välja anda raamatuid ja ajalehti. Juba 1917.a. tegutsesid bolševike kontrolli all Kaug-Idas korealaste partisanisalgad. 1925.a. pandi alus Korea Sotsialistlikule Parteile, mis tegutses illegaalselt, polnud seesmiselt ühtne ja lakkas 1928.a. eksisteerimast. Seoses partisanivõitluse organiseerimisega hakkas 1930-ndatel esile kerkima Kim Il Sungi⁶² nimi.

Teise maailmasõja alguses tugevdas Nõukogude Liit oma luuretegevust Kaug-Idas. Eesmärgiks oli välja uurida, kas Jaapani agressioon on võimalik. Selleks saadeti Korea poolsaarele NSV Liidus elavaid korealasi. Pärast II maailmasõda andis Nõukogude Liit koheselt Põhja-Koreale mitmesugust abi. Valmistati ette spetsialiste, aga samas ka kommunistlike kaadrite juhte. Aidati ehitada haiglaid, toodi ravimeid ja aparatuuri. Palju

⁶⁰ Istorija kitaja. Moskva 1998. Lk. 528.

⁶¹ E. P. Bazanov. Lk. 37-40.

⁶² Kim Il Sung (1912-1994) venekeelses kirjanduses Kim Ir Sen. Põhja-Korea kommunistist poliitik ja marssal. Võitles Jaapani kolonialismi vastu. 1948 sai Põhja-Korea peaministriks, 1972 sai presidendiks, säilitades juhiameti ka Põhja-Korea Töölisparteis. Oli tuntud Suure Juhina, võitles pidevalt Põhja- ja Lõuna-Korea ühendamise eest.

korea noori asus õppima NSV Liitu. Loodava Põhja-Korea armee ohvitserid said ettevalmistuse Nõukogude Liidus ja Hiinas.⁶³

1.4 Olukord pärast II maailmasõda

1.4.1 Hiina

Et vabastada Hiina jaapanlaste käest, oli vaja kõikide patriootiliste jõudude koostööd. Teise maailmasõja ajal vaatas NSV Liit Guomindangile kui oma tähtsaimale poliitilisele partnerile. 14. augustil 1945.a. kirjutati Moskvas alla Sõpruse ja liidu leping NSV Liidu ja Hiina vahel. Pandi paika tegutsemispõhimõtted jaapanlaste vastu ja ka pärastõjaaegse koostöö alused. Nõukogude vägedel lubati olla Mandžuurias ning taastati kõik õigused ja privileegid, mis Venemaa sai 19. sajandi lõpul (raudteed ja teised tähtsad objektid) ning millest Venemaa jäi ilma Vene-Jaapani sõja tõttu. See tugevdas märkimisväärselt Nõukogude Liidu strateegilisi positsioone Kaug-Idas ja Aasia Vaikse ookeani regioonis. Chiang Kaishek lootis, et Nõukogude Liit ei toeta hiina kommuniste ning ei anna neile Mandžuuriat pärast oma vägede väljaviimist. Jaapani kapitulatsioon ei toonud siiski kauaoodatud rahu.⁶⁴

Hiina KP kontrollis Hiina põhja- ja kirdealad, ülejäänud territooriumi kontrollis Guomindang. II maailmasõja aastatel tugevdas Hiina KP oluliselt oma positsiooni. Eriti kasvas relvajõudude arv, mille suuruseks 1945.a. pakuti olevat 910 000 meest. Guomindang elas sellel ajal üle sügava kriisi. Guomindangi nõrgendas terav sisemine võitlus erinevate poliitiliste gruppide vahel. Kuid sõjaliselt oli ta tugevam, sest meeste arv ulatus 4,3 miljonini. Pärast Mandžuuria vabastamist toimus Nõukogude Liidu poliitikas tuntavaid muudatusi. NSV Liit asus ümber orienteeruma suhetelt Guomindangi ja Chiang Kaishekiga koostööle Hiina KP-ga kui rohkem perspektiivikamale ja ideoloogiliselt lähemale partnerile. NSV Liit andis Hiina kommunistidele üle Jaapani relvad ja sõjatehnika, muutes niimoodi Mandžuuria Hiina KP jaoks tähtsaimaks regiooniks.⁶⁵

⁶³ A. N. Potstarev. Iz istorii sovetsko-koreiskih otnošenii v 20-50 godõ//Novaja I noveišaja istorija 1999. No. 5. Lk. 146-154.

⁶⁴ Istorija Kitaja. Moskva 1998. Lk. 576.

⁶⁵ A. I. Tumakov. Noveišaja istorija stran Vostotsnoi Azii (1945-2000). Harkov 2001. Lk. 36.

USA president H. Truman haaras initsiatiivi, et toimuksid läbirääkimised Guomindangi ja Hiina KP vahel. 28. augustil 1945.a. algasid läbirääkimised. See oli esimene kohtumine Mao Zedongi ja Chiang Kaisheki vahel. Kohe ilmnisid lahkkelid. Kokkuleppele ei jõutud territoriaalsetes küsimustes. Veel keerulisem tundus küsimus, mis puudutas relvajõude. Hiina KP tahtis säilitada kogu armeed, kuid Chiang Kaishek nõudis selle tunduvat vähendamist ning et see läheks Guomindangi kontrolli alla. Läbirääkimised katkesid, kui selgus, et kommunistide sõjavägi Lin Biao juhtimisel all liigub kiires tempos Põhja-Mandžuuria suunas.⁶⁶

Kahe poole vahel algas võitlus nende regioonide pärast, mis enne kuulusid jaapanlastele, sest sinna oli koondunud tööstuspotentsiaal. Ameeriklased asusid toetama Chiang Kaisheki ja Guomindangi. Chiang Kaishek ja USA vägede ülemjuhataja D. MacArthur andsid käsu jaapanlastele, et need ei kapituleeruks kommunistidele, hoiaks enda käes hõivatud objektid ja annaks need ainult Guomindangi valitsusele üle. Chiang Kaishek palus Nõukogude Liidu valitsuselt luba viia oma sõjavägi Mandžuuriasse läbi Liaodongi poolsaare, kuid Nõukogude valitsus lükkas selle palve tagasi.⁶⁷

1945.a. detsembris toimus Moskvas NSV Liidu, USA ja Inglismaa välisministrite nõupidamine. Nõukogude Liidu valitsus tegi ettepaneku lülitada päevakorda ka Hiina küsimus. Hiina valitsuse protestidele vaatamata arutati küsimust ilma viimase esindajata. Nõupidamisel räägiti vajadusest Hiina ühendada ja demokratiseerida ning lõpetada kodusõda. Samuti lubati kinni hoida põhimõttest mitte sekkuda Hiina siseasjadesse. Moskva nõupidamise otsused andsid tõuke taastamiseks läbirääkimisi Guomindangi ja Hiina KP vahel. Läbirääkimised algasid 1945.a. detsembri lõpul. 10. jaanuaril 1946.a. kirjutati alla leppele sõjalise tegevuse katkestamiseks ja konverentsi pidamiseks. Konverentsi käigus töötati välja kava maa rahulikuks ühendamiseks demokraatlikel alustel. Õnnestus jõuda kokkuleppele ka armee reorganiseerimisküsimuses, mille arvukust otsustati vähendada 60 diviisile (50 diviisi Guomindangil ja 10 diviisi kommunistidel). Lisaks jõuti üksmeelele, et kutsutakse kokku rahvussamblee, võetakse vastu demokraatlik konstitutsioon, mis annaks provintsidele suure autonoomia ja organiseeritakse ümber keskvalitsus parteide demokraatlikul osavõtul. Märtsis toimus

⁶⁶ Istorija Kitaja. Moskva 1998. Lk. 578.

⁶⁷ A. I. Tumakov. Lk. 38.

Guomindangi pleenum, mis formaalselt nõustus kokkulepetega kommunistlike jõududega sõlmitud kokkulepetega. Kuid sellel pleenumil tehti selliseid reservatsioone ja täiendusi, millega kommunistid ei saanud leppida.⁶⁸ Küllap oligi Guomindang seadnud eesmärgiks kogu võim ainult endale haarata.

1946.a. kevadel puhkes Guomindangi ja Hiina KP jõudude vahel lahing rajoonide pärast, kust Nõukogude väed lahkusid. 1946.a. mais tõrjuti kommunistid välja tugipunktidest Lõuna- ja Kesk-Mandžuurias. 1946.a. juulis alustas Chiang Kaisheki sõjavägi, lootes oma arvulisele ülekaalule, laiaulatuslikku pealetungi. Vaatamata läbirääkimiste formaalsele jätkumisele (kestsid kuni 1947.a. alguseni) omandas kodusõda ülehiinalised mõõtmel. Algselt saatis Guomindangi vägesid edu. Juba esimestel sõjakuudel haarati endale rohkem kui 100 linna, mis varem olid kommunistide valduses. Proovides saada abi väljastpoolt, sõlmis Chiang Kaisheki valitsus USA-ga kokkuleppe, mis vastutasuks sõjalis-majandusliku abi eest lubas ameeriklastele Hiinas terve rea soodustusi ja privileege. Poliitilise kriisi süvenemine, mille all kannatas Guomindangi režiim, tema armee sisemine nõrkus ning Hiina KP õnnestunud sõjaline strateegia, mis baseerus rahvamasside toetusel, tõid asja käiku muudatuse. 1947.a. juulist septembrini läks kommunistide Rahvavabastusarmee kaitselt rünnakule kogu riigi ulatuses. 10. oktoobril 1947.a. seadis Hiina KP järgmised poliitilised eesmärgid: liikuda võiduka lõpuni rahvavabastusliku revolutsiooniga, Chiang Kaisheki valitsuse kukutamine ning demokraatliku koalitsioonivalitsuse loomine. See programm leidis toetust Hiina erinevates ühiskonnakihtides.⁶⁹

Rahvavabastusarmee võttis 12. septembrist 1948.a. kuni 2. novembrini 1948.a. Lõuna-Mandžuurias ette esimese suurema sõjalise operatsiooni, mille käigus hävitati Guomindangi 500 000 meheline armee. 1948.a. novembrist 1949.a. jaanuarini viis Rahvavabastusarmee läbi teise operatsiooni. Selle käigus hävitati 56 Guomindangi diviisi üldarvuga 555 000 meest. Sellega oli avatud tee Rahvavabastusarmee pealetungiks Jangtse jõe suunas. Edukas oli Rahvavabastusarmee ka Põhja-Hiinas 1948.a. detsembrist kuni 1949.a. jaanuarini. 1949.a. aprillis ületas Rahvavabastusarmee Jangtse jõe. Guomindangi väed kandsid suuri kaotusi, taandusid ja hajusid laiali. 1949.a. lõpuks

⁶⁸ J. Chesneaux. China from the 1911 Revolution to Liberation. New York 1977. Lk. 317-319.

⁶⁹ A. I. Tumakov. Lk. 40.

kommunistid haarasid enda kontrolli alla peaaegu kogu Hiina. 1. oktoobril 1949.a. kuulutati välja Hiina Rahvavabariik. 1950.a. kevadel hävitati Guomindangi vägede jäänused. Chiang Kaishekile ustavad väed ning ka Guomindangi liikmed ja nende pered taandusid Taiwani saarele. Seal kuulutati välja Hiina Vabariik, mille etteotsa sai Chiang Kaishek.⁷⁰ Nüüd said Hiina RV ja Nõukogude Liit hakata rohkem tähelepanu pöörama Koreale ja Vietnamile.

1.4.2 Vietnam

Teise maailmasõja lõppedes hakkasid jaapanlased kõikidel rinnetel lüüa saama, sealhulgas ka Indo-Hiina poolsaarel. Juba 1945.a. mais kinnitati prantslastele, et USA tunnustab nende soovi saada Indo-Hiina poolsaar endale. USA president H. Truman lootis, et prantslased liberaliseerivad oma valitsemisstiili, kuid tegelikkuses nii ei juhtunud.

1946.a. andsid inglased valitsemise üle Prantsusmaa koloniaalasutustele. Guomindangi juht Chiang Kaishek oli valmis tol hetkel Põhja-Vietnamis asetsevaid Hiina vägesid välja tõmbama, juhul kui Prantsusmaa loobub kontsessioonidest Shanghais ja teistes Hiina sadamates. Nii ka läks. Prantsusmaa ei tahtnud kuidagi nõustuda kommunistliku režiimi kehtestamisega Vietnamis.⁷¹

6. märtsil 1946.a. Prantsusmaa ja Viet Minh jõudsid kokkuleppele. Prantsusmaa tunnustas Vietnami kui vaba riiki Prantsuse Ühenduse sees. Prantsuse väed said käsu minna Põhja-Vietnami, et vahetada välja seal viibivad Hiina väed. Ho Chi Minh lubas, et 25 000 prantsuse sõdurit on Vietnamis järgmised 5 aastat.⁷²

Paljud natsionalistid kritiseerisid sellepärast Ho Chi Minhi ning arvati, et ta on ennast Prantsuse imperialismile müünud. Selle peale tegi Ho Chi Minh avalduse, kus ta tegi teatavaks oma nägemuse olukorrast: “ Te lollid! Kas te siis aru ei saa, mida see tähendab, kui hiinlased jäävad? Kas te ei mäleta oma ajalugu? Viimane kord, kui hiinlased tulid, jäid nad tuhandeks aastaks. ... kui hiinlased nüüd jäävad, ei lahku nad

⁷⁰ A. I. Tumakov. Lk. 42.

⁷¹ S. Karnow. Vietnam: a history. New York 1983. Lk. 152.

⁷² Istorija Vietnami v noveišee vremja (1917-1965). Moskva 1970. Lk. 230.

iaalgi... Ma eelistan nuusutada prantsuse sitta järgnevad viis aastat, kui hiina oma elu lõpuni.”⁷³

1946.a. mais läks Ho Chi Minh Fontainebleau`sse läbirääkimistele. Admiral T. d`Argenlieu, Prantsusmaa ülemkomissar Indo-Hiinas, rikkus märtsi lepet ja kuulutas juunis omavoliliselt välja Kotšinhiina Vabariigi. Läbirääkimised Fontainebleaus katkesid septembris, kuid Ho Chi Minh kirjutas alla *modus vivendi*, mis puudutas majandusküsimusi ja nõustus lõpetama vaenutegevust. 1946.a. oktoobriks oli aga Ho Chi Minhile selge, et rahu ei kesta.⁷⁴

Järgnevalt toimus pidev pingete kasv. 23. novembril 1946.a. pommitasid Prantsuse sõjalaevad Haiphongi. Viet Minhi väed lahkusid detsembris Hanoist pärast seda, kui nad ründasid Prantsuse garnisone. Prantsusmaa avalik arvamus toetas karmikäelisust, et taastada rahvuslikku uhkust, mis oli kaotatud sakslastele II maailmasõja ajal. Prantsusmaa liidrid C. de Gaulle ja ka kommunistid olid kindlad, et neil on kerge vallutada kogu Indo-Hiina, sest vietnamlastel ei ole materiaalseid ressursse ja sõjalisi vahendeid, et vastu seista Prantsusmaa sõjalisele jõule.⁷⁵

Järgnevad neli aastat pani Viet Minh prantslastele vastu kohalike värvatud partisanidega, hoides neid ühtlasi ka reservis ja moodustades Põhja-Vietnami mägedes nendest armeed. Viet Minh kontrollis kogu maapiirkonda, sest peaaegu kõik elanikud pooldasid ajaloolist unistust sõltumatust Vietnamist. Kuid prantslased olid liiga enesekindlad ja arvasid, et sõjaline lahendus on saavutatav.⁷⁶

1947.a. pakkus ekskeiser Bao Dai, kes elas Hong Kongis, prantslastele läbirääkimisi, et saavutada Vietnami sõltumatus ja ühtsus. Detsembris 1947.a. jõudis Bao Dai esialgsele kokkuleppele Prantsusmaa ülemkomissari E. Bollaert`iga. Viimane tunnustas Vietnami piiratud sõltumatust. Bao Dai selline seisukoht liigutas ka antikommuniste, kes kannustasid teda oma seisukohale kindlaks jääma. Ka Ho Chi Minh ütles, et Bao Dai võib neist kaugel olla küll vahemaa poolest, kuid mitte nende mõtetest. Võimalik tehing Ho Chi Minhi ja Bao Dai vahel alarmeeris prantslasi.⁷⁷

⁷³ D. A. Borer. Superpowers defeated: Vietnam and Afghanistan compared. London 1999. Lk. 54.

⁷⁴ S. Karnow. Vietnam: a history. New York 1983. Lk. 155.

⁷⁵ M. Iljinski. Indokitai pepel v tsetõreh voin (1939-1979). Moskva 2000. Lk. 47.

⁷⁶ D. A. Borer. Lk. 61.

⁷⁷ S. Karnow. Lk. 173.

1947.a. pöördus Ho Chi Minh isegi USA poole abi saamiseks ning tegi ettepaneku, et USA loob oma mereväebaasi Cam Ranh Bays. Ameerika Ühendriigid olid väga ettevaatlikud. Üritati välja uurida, kas Ho Chi Minh ei ole ehk ühenduses Nõukogude Liiduga. USA ei soovinud alguses muutuda ei Ho Chi Minhi pooldajaks ega ka prantslaste vastaseks, vaid üritas leida vahepealset võimalust.⁷⁸

8. märtsil 1949.a. Bao Dai ja Prantsusmaa president V. Auriol kirjutasid alla Elyse leppele, millega Vietnam muutus "liitlasriigiks" Prantsuse Ühenduse sees. Prantsusmaa säilitas kontrolli Vietnami kaitse- ja rahandusküsimuste üle. Aprillis 1949.a. pöördus Bao Dai tagasi Vietnami. Abitu ja frustreritud Bao Dai märkis, et see, mida alguses peeti "Bao Dai lahenduseks", oli lõppkokkuvõttes ikkagi Prantsuse lahendus. Ho Chi Minh tegi viimase katse jõuda kompromissini ning lubas, et kasvavas konfliktis lääne ja kommunistliku bloki vahel garanteerib ta Vietnami neutraliteedi.⁷⁹

Vietnamlased ei olnud Bao Daiga sugugi rahul, sest nad nägid temas prantslaste nukku ja toetasid teda sama vähe kui prantslasi. Vietnamlased pooldasid vastupanuliikumist. Prantslaste jõhkutamine suurendas inimeste vaenulikkust. Enamus rahvast nägi vastupanuliikumises ainsat võimalikku vahendit, et saavutada rahvuslik ühtsus. Bao Dai valitsus tegi aktiivset antikommunistlikku propagandat, kuid see oli edutu, sest rahvas ei uskunud ei prantslasi ega Bao Dai nukuvallitsust.⁸⁰

1947.a. veebruaris asusid prantslased pealetungile kogu rinde ulatuses. Vaatamata esialgsele edule hakkasid neid tabama kaotused. 1947.a. lõpuks ulatusid Vietnami DV väed juba 106 000 ohvitseri ja sõdurini. USA muutus sõjaga üha enam seotuks. Prantsusmaa hakkas kasutama Ameerika Ühendriikide poolt Euroopasse saadetud varustust. Prantsusmaa peaminister R. Schuman palus isiklikult USA riigisekretäri D. Achesoni käest abi tuues põhjenduseks, et prantslased kulutavad 500 miljonit USA dollarit, s.o. poole kogu oma aastasest sõjaväe eelarvest, et "takistada kommunismi" levikut Aasias. 1950.a. maikuust andis Washington prantslastele abi.⁸¹

Pärast Hiina RV väljakuulutamist oli kommunistlik võim reaalsus Aasias ja ta oli reaalsus ka Ida-Euroopas. USA tundis, et ta peab tegema kõik, mis vajalik, et kaitsta

⁷⁸ W. H. Capps. The Unfinished War. Boston 1990. Lk. 38.

⁷⁹ S. Karnow. Lk. 175.

⁸⁰ T. N. Hanh. Vietnam Lotus in a Sea of Fire. New York 1967. Lk. 53.

⁸¹ S. Karnow. Lk. 176.

Lääne-Euroopat sellise ohu eest. Prantsusmaa oli vastu Lääne-Saksamaa relvastumisele. Pariisi toetuse eest selles küsimuses lubas USA toetada Prantsusmaad Indo-Hiinas, sest oli olemas tõenäosus, et Vietnam võib muutuda niiöelda Nõukogude Liidu vasalliks.⁸²

Pärast Hiina RV väljakuulutamist said Nõukogude Liit ja Hiina RV pöörata rohkem tähelepanu ka Vietnamile. Kuid maailma poliitikaareenil pöördusid kõigi pilgud Korea poolsaarele ja seal 1950.a. puhkenud sõjale.

1.4.3 Sündmused Korea poolsaarel

Kummaski tsoonis toimus valitsemine erinevalt. Kuigi Nõukogude Liidu juhtkond ei rakendanud otsest valitsemist, hoidis ta siiski range kontrolli all kogu Põhja-Korea majandus-, kultuuri-, poliitilist elu. Igal Põhja-Korea valitsusosakonnal oli oma nõukogude kuraator. Provintside ja maakondades loodi Nõukogude sõjalised komandantuurid, mis aktiivselt kontrollisid kohalike omavalitsuste tegevust ja ka poliitilist olukorda kohtadel.⁸³ Lõuna-Koreas kujunes olukord teisiti. Ameeriklased jätsid tööle varasema Jaapani administratsiooni. Korealaste rahulolematuse sellega oli niivõrd suur, et valdav osa jaapanlastest ametnikest asendati peagi korealaste ja ameeriklastega. Samal ajal paisus Lõuna-Korea poliitiliste parteide arv mitmesajani, tekitades kaootilise poliitilise olukorra. Põhja-Koreas seevastu tekkis ainult neli parteid, sest NSV Liit soovis, et neid ei oleks liiga palju. Vastasel juhul oluks neid raske kontrolli all hoida.

1945.a. detsembris toimus Moskvas NSV Liidu, USA, Suurbritannia ja Hiina välisministrite kohtumine, kus arutati Korea küsimust. Pärast diskussiooni otsustati vastu võtta Nõukogude Liidu ettepanek. Otsustati moodustada Korea Rahva Ajutine Demokraatlik Valitsus. Nõukogude ja USA sõjaväelistest valitsustest pidi loodama Ühiskomisjon, mis pidi aitama moodustada Ajutist Valitsust. Ühiskomisjoni ülesandeks oli konsulteerida Korea demokraatlike parteide ja avalike organisatsioonidega. Ameeriklaste ja venelaste vahel tekkisid lahkkelid ning komisjoni tegevus ei andnud selliseid tulemusi, nagu venelased algselt taotlesid. Venelased tegid veel ühe sammu. 1947.a. septembris tegi NSV Liit ettepaneku, et nii USA kui Nõukogude väed tuleks Koreast välja viia. Ameeriklased keeldusid selle ettepaneku vastuvõtmisest. Omaltpoolt

⁸² W. H. Capps. Lk. 40.

⁸³ A.I. Tumakov. Lk. 96.

tegid nad pakkumise, et Korea küsimust võiks arutada ÜRO Täiskogu istungil. Samaaegselt sai USA delegatsioon Ühiskomisjonis käsu katkestada läbirääkimised.⁸⁴ Koreas taheti läbi viia vabad valimised. ÜRO Täiskogu kiitis heaks resolutsiooni luua Koreas ÜRO Ajutine Komisjon. Ajutisel Komisjonil ebaõnnestus koostöö NSV Liidu valitsusega. Nõukogude okupatsioonivõimud keeldusid andmast luba, et ÜRO Ajutine Komisjon saaks Põhja-Koreas valimisi läbi viia. Lõpuks otsustati, et valimised peetakse ainult Lõuna-Koreas. ÜRO Ajutise Komisjoni liikmed saabusid Seouli ning ettevalmistused valimisteks algasid. 10. mail 1948.a. valisid lõunakorealased Lõuna-Korea Rahvuskongressi. 15. augustil kuulutati välja Korea Vabariik ning valiti selle president.⁸⁵

Põhja-Korea liider Kim Il Sung⁸⁶ tegi vastukäigu. Kim Il Sung oli NSV Liidust 1945.a. Koreasse tagasi pöördunud. 14. oktoobril 1945.a. toimunud massiüritusel saatis ta teele tänusõnu Nõukogude Liidu aadressil. Kim Il Sung ütles, et kõige raskematel aegadel vaatasid korealased NSV Liidu poole ja lootsid, et nende vabastamine tuleb sealt. Loomulikult ei olnud selline mõte realistlik, kuid Kim Il Sung tahtis demonstreerida oma NSV Liidu sõbralikkust ja selle abil kindlustada oma võimu. 2.-11. septembrini 1948.a. toimus Pyongyangis Rahva Ülemnõukogu esimene istungjärk. 9. septembril kuulutas see välja Korea Rahvademokraatliku Vabariigi. Rahva Ülemnõukogu juhiks sai Kim Il Sung.⁸⁷ Detsembris 1948 viis NSV Liit oma väed Põhja-Koreast välja. Ühtlasi oli ta esimene riik, kes tunnustas Põhja-Koread 12. oktoobril 1948.a. Nõukogude Liidule järgnesid tema satelliitriigid.

Korea inimesed olid tunnistajaks kahe Korea riigi tekkele. Mõlemad olid kindlad, et just nemad on kogu Korea seaduslikud esindajad. Sõjalisest demarkatsioonijoonest sai rahvusvaheline piir kui "raudne eesriie" üle Korea poolsaare. Liitlased saavutasid oma esialgse eesmärgi, milleks oli jaapanlaste löömine ning Korea vabastamine Jaapani võimu alt. Korea traagiline jagamine toimus suurriikide vastandliku poliitika tõttu.

⁸⁴ M.E. Trigubenko. Lk. 48.

⁸⁵ M. E. Trigubenko. Lk. 49.

⁸⁶ Kim Il Sung (1912-1994) venekeelses kirjanduses Kim Ir Sen. Põhja-Korea kommunisti poliitik ja marssal. 1948 sai peaministriks, presidendiks sai 1972, säilitades juhiametit ka Kommunistlikus Töölisparteis, Põhja-Korea vaieldamatu liider kuni oma surmani. Oli tuntud Suure Juhina, võitles pidevalt Põhja- ja Lõuna-Korea ühendamise eest.

⁸⁷ A. C. Nahm. Lk. 364.

1. detsembril 1948.a. teatas ÜRO Täiskogu, et Korea Vabariik on ainus seaduslik valitsus Korea poolsaarel. Põhja- ja Lõuna- Korea hakkasid mõlemad endale liitlasi koondama ning seadsid sisse diplomaatilised suhted nendega, kes neid tunnustasid. Lõuna-Koreas rakendus majanduse tervendamiseks 1948.a. Marshalli plaan. Nõukogude Liit ei tahtnud alla jääda ja pakkus oma abi Põhja-Koreale, andes 47.5 miljonit rubla laenu.⁸⁸

Kuid 1950.a. esimese pooleni tehti katseid ka Korea kiirelt ühendada. 1949.a. suvel ühinesid Põhja-Korea ja Lõuna-Korea töölisparteid ühtseks Korea Töölisparteiks. Lõuna-Koreas hakati looma põrandaaluseid parteisid ja partisaniliikumisi, mis pidid aitama Koread ühendada. 1950.a. 19. juunil Rahva Ülemnõukogu Presiidium tegi ettepaneku Lõuna-Korea Rahvuskongressile ühendada riik nende organisatsioonide kaudu ühtseks legislatiivseks tervikuks. Samasugused ebarealistlikud ettepanekud, mis üksteisele järgnesid, löid inimestele illusiooni, et kiire ühendamine on võimalik. Põhja-Korea kasutas osavasti ära USA armee ohvitseride avaldusi, nagu kindral Douglas MacArthuri väidet, et Korea tuleks ühendada sõjaliste vahenditega.⁸⁹

1.5 Kokkuvõte

Nagu käesolevas peatükis esitatud ülevaatest nähtub, oli nii Vietnami kui ka Korea saatus olnud pikka aega seotud nende suure naabri Hiinaga. Olles viimase mõjuvõimu all, maksid mõlemad nimetatud maad talle makse. Hiina kui suur ja arenenud kultuuriga riik avaldas kahtlemata väiksematele naaberriikidele nagu Korea ja Vietnam, olulist mõju nii ideoloogia, kultuuri kui ka religiooni valdkonnas. Hiinast võeti üle näiteks budism ja konfutsianism. Seda asjaolu võiks pidada positiivseks. Kuid samas tunnetasid Vietnam ja Korea pidevalt oma suure võimsa naabri lähedust ja kartsid teda. Vaatamata sellele, Pekingil erinevalt Moskvast olid Vietnami ja Koreaga kauaaegsed kontaktid ei tulnud see hiljem liitlassuhete loomisel Pekingile eeliseks, sest vietnamlased ja korealased nägid hiinlastes ohtu oma vabadusele.

Korea vastu tundis huvi ka Jaapan. Samuti tuli Vietnamil hiljem tegemist Jaapaniga. Süžee nagu korduks. Peale Hiina ja Jaapani, kes lähtusid

⁸⁸ M. E. Trigubenko. Lk. 49.

⁸⁹ Samas. Lk. 54.

Julgeolekukaalutlustest oli Koreast 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi alguses huvitatud veel Venemaa. Võimuvõitlusest Korea poolsaare pärast tuli võitjana välja Jaapan. Viimase ülemvõim Koreas kehtis kaua - kuni II maailmasõja lõpuni. Samas olid liitlasriigid valmis Jaapanit "õpetama". Käesoleva töö autorile tundub, et sel puhul olid rohkem mängus suurriikide oma huvid Kaug-Idas ja vajadus Jaapanit ohjeldada kui soov Koreale vabadust anda. Mõni aeg hiljem jagasidki suurriigid Korea poolsaare kaheks, pidades silmas endi huve, mitte Korea rahvast, kelle arengutee kulges edaspidi kahes erinevas suunas.

Koloniaalsüsteemi loomise ja arenemisega kaasnes veel mitmete riikide huvi Kaug-Ida ja Kagu-Aasia regiooni vastu. Teiste seas õnnestus Prantsusmaal 19. sajandi lõpul Vietnam oma kontrolli alla saada. Vietnami juhtum nagu Koreagi oma kinnitab veel kord, et väikeriikide saatus on juba kord selline - langeda suurriikide mõju alla, mis veelgi traagilisem, saada nende omavaheliste kokkupõrgete tallermaaks. Siinkohal tuleb esile tõsta vietnamlasi, kel jätkus julgust ja kangust tõusta üles võõra võimu vastu, nagu see toimus 1945.a. Astuti välja nii Jaapani okupatsiooni kui Prantsusmaa koloniaalvõimu vastu. See on kujukas näide sellest, et ühel rahval on võimalik ennast okupantide käest vabaks võidelda.

Vaadelnud Venemaa tegutsemist ja käitumist Kaug-Idas enne II maailmasõda, võib arvata, et sealses regioonis huvitasid teda sadamad, raudteeühendus, uued tooraine hankimise võimalused jne. Näiteks oli Idaraudtee niivõrd olulise tähtsusega strateegiline objekt, et selle ümber käisid pidevad vaidlused. Kahtlemata oli üks võtmeküsimusi, kes saab selle üle kontrolli. Kaug-Ida poliitika taga võib aimata Venemaa püüdu tõusta arvestatavaks kaubandus- ja tööstuspotentsiaaliga riigiks. Venemaa mahajäämus, nagu teada, andis tunda Vene-Jaapani sõjas. Teistele riikidele ei jäänud see märkamata. Venemaa peamiseks huviobjektiks 20. sajandi alguse jäigi Hiina, sest Jaapan oli Korea juba annekteerinud ja seega ei olnud võimalik viimase suhtes midagi ette võtta. Võib arvata, et Venemaal oli hirm Jaapani mõju kasvamise ees. Küllap seepärast püüdis ta läheneda Hiinale ja teha temaga koostööd jaapanlaste kõrvaletõrjumiseks. Jaapaniga tehti siiski leping, et USA konkurentsile vastu seista. Venemaal huviorbiidis oli veel ka Mongoolia. Samamoodi tundis Nõukogude Venemaa (alates 1922.a. Nõukogude Liit) huvi Kaug-Ida naabrite, eelkõige Hiina vastu, sest peeti oluliseks seal oma mõjuvõimu

suurendada. Peamine põhjus oli arvatavasti selles, et Hiina oli lõhestatud, samal ajal kui Nõukogude Liit oleks soovinud endale sõbralikku naabrit ja liitlast. Kuna Nõukogude Liidu juhid läksid tülli Hiinas suurema võimu haaranud Chiang Kaishekiga, siis 1920-ndate lõpul otsustati orienteeruda kommunistlikule liikumisele ja teha koostööd Hiina Kommunistliku Parteiga revolutsiooniliste baaside väljatöötamiseks, mis oli kõige perspektiivikam lahendus. Parempoolsed jõud kartsid kommunistide hegemooniat. Riigile ja rahvale tervikuna tuli selline lõhestatus kahtlemata kahjuks.

Tihe liit Nõukogude Liidu ja Hiina kommunistide vahel oli tingitud küllap sellest, et USA toetas igati Guomindangi ja nende juhti Chiang Kaisheki ning kommunistidel ei jäänud muud alternatiivi kui pöörduda NSV Liidu poole. Samas ei pidanud Mao Zedong 1930-ndatel Moskvat sugugi oma liitlaseks ega USA-d oma vaenlaseks. Kõigele vaatamata hoidis NSV Liidu valitsus sidemed igaks juhuks ka Guomindangi jõududega, kartes, et puhkenud kodusõda Hiinas viib USA sekkumiseni.

Nõukogude Liit alustas II maailmasõja lõppfaasis tegutsemist jaapanlaste vastu, kuni viimased alistati. Pärast II maailmasõda lõppes kodusõda Hiinas kommunistide võimuletulekuga. Viimaste võidu üheks põhjuseks tuleb kahtlemata pidada NSV Liidu ümberorienteerumist suhetelt Guomindangiga kommunistide toetamisele. Läheneti kommunistidele kui perspektiivikamale ja ideoloogiliselt lähemale partnerile. NSV Liit jagas lahkelt abi nii Hiina kommunistidele kui ka Põhja-Koreale. Nõukogude Liidu Kaug-Ida poliitika taga oli arvatavasti soov koondada enda ümber kommunistliku maailmavaatega riigid. Olukord Aasias oli pärast II maailmasõda muutunud. Hiinas tulid võimule kommunistid samuti Põhja-Koreas ja Vietnamis.

Kuna Jaapan sai ka Indo-Hiinas lüüa, huvitusid prantslased oma mõjuvõimu säilitamisest seal ega soovinud Vietnamis kommunistlikku režiimi. Väike riik aga sõltub alati suurematest. Vietnamist oli huvitatud ka Hiina. Nii tuli Vietnamil valida kahest halvast parem, mis tähendas Prantsusmaa ülemvõimu eelistatust Hiina omale, ehkki vietnamlased ei saanud ka prantslasi usaldada. Kõigele vaatmata püüdlas Vietnami rahvas iseseisvuse poole, kuna vietnamlaste läbirääkimised prantslastega lõppkokkuvõttes tulemusi ei andnud, siis ei jäänud muud üle kui lahendada küsimus sõjalisel teel Prantslased lootsid küll kerget võitu, kuid nii see ei läinud. 1940-ndad

lõppesidki nii, et sõda käis prantslaste ja vietnamlaste vahel ning lahendus tundus olevat kaugel. Vietnami küsimusega sidus ennast teatud määral ka USA, kes toetas prantslasi.

Ka Korea poolsaart tabas pärast II maailmasõda ränk katsumus. Pääsenud küll Jaapani ülemvõimu alt, sai Korea poolsaar kohaks, kus põrkusid kahe suurriigi NSV Liidu ja USA huvid. Moskva tahtis Koreas kehtestada kommunistliku režiimi, ameeriklased seevastu kartsid kommunismi levikut. Selle tulemusena jagati poolsaar ilma pikemalt mõtlemata kahte ossa, nii et Korea rahvas lõhenes kaheks antagonistliku maailmavaatega leeriks. Jaapanlastele näidati koht kätte, aga ohvriks toodi Korea rahvas. Tehti küll katseid Koread ühendada, kuid ebaõnnestunult. Suurriikide poliitika Korea suhtes viis lõpuks Korea sõja puhkemiseni 1950.a., kuid nendest sündmustest on juttu edaspidi.

Niisiis oli pärast II maailmasõda tekkinud Aasias kolm kommunistliku maailmavaatega riiki. Vietnami DV-d ja Korea RDV-d sidus Hiina RV-ga küll ühine ajalugu ja neis riikides valitses ühesugune režiim, kuid vietnamlased ja korealased ei usaldanud hiinlasi. Antud hetkel oli NSV Liit siiski võimsaim kommunistlik riik nii sõjaliselt kui majanduslikult. Kahtlemata omas ta suuremat mõjuvõimu kui Hiina RV. Kuidas aga sündmused edasi arenesid, sellest juba lähemalt järgmises peatükis.

2. Korea RDV ja Vietnami DV suhted Hiina RV ning NSV Liiduga 1950-1960

2.1 NSV Liidu-Hiina RV suhted 1950-1960

Ennem kui vaadelda Põhja-Korea ja Vietnami DV suhteid NSV Liidu ja Hiina RV-ga, oleks vajalik heita pilk Nõukogude Liidu ja Hiina RV omavahelistele suhetele. Vaatluse alla tuleks ajavahemik 1950-1960, see on kuni suure lõheni Moskva-Pekingi suhetes, mille tagajärjel sidemed kahe kommunistliku hiiu vahel nõrgenesid tunduvalt.

1950-ndate alguses toimus NSV Liidu ja Hiina RV suhetes positiivne areng. 14. veebruaril 1950.a. kirjutati alla Nõukogude Liidu ja Hiina RV vaheline vastastikuse abistamise leping. Mao Zedong oli saabunud Moskvasse juba 16. detsembril 1949.a. ning levisid kuulujutud, et ta on seal pantvangis. Peking kohustus kaitsma Nõukogude Liidu piire Aasias. Vastutasuks pidi Moskva andma Pekingile majandusalast ja sõjalist abi. Lisaks lubati ka krediite.⁹⁰

Nõukogude Liidu majanduslik toetus Pekingile oli tegelikult suurem kui 300 miljoni USD suurune krediit seda näitas. Masinad (tehaste sisseseaded ja põllumajandusmasinad) olid eriti tähtsad artiklid, mida NSV Liit Hiina RV-le andis. 10. veebruaril 1951.a. teatasid Moskva ja Peking ühiselt, et NSV Liit oli andnud Hiina RV-le tasuta mitmesugust vara. Kingitus oli tõeliselt oluline, sest seal hulgas olid jõujaamade seadmed, tehaste sisseseaded, kaubalaod, kinod jne. Hiina RV-ga kirjutasid kaubanduslepingud alla Ida-Euroopa riigid, mis olid NSV Liidu mõju all. Nendel aastatel oli ÜRO embargol kaubanduses Hiina RV kui agressoriga (osavõtt Korea sõjast) tähtis roll, et orienteeruti kommunistlikule blokile.⁹¹

Mis veelgi lähendas Hiina RV-d NSV Liidule ja kommunistlikule blokile, oli 1952.a. jõustunud Jaapani rahuleping ja ning USA-Jaapani julgeoleku pakt. Jaapan oli vaba maa õigusega taasrelvastuda, kui ta seda soovis. 1953.a. alguseks oli NSV Liidu abi Hiina RV-le näidanud oma poliitilist väärtust nii Pekingile kui ka Moskvale. Arvati, et J. Stalini surm muudab midagi alles pika aja vältel.

⁹⁰ Stalin. Tallinn 2001. Lk 92.

Hiina RV-1 olid peamised poliitilised ja majanduslikud sidemed NSV Liiduga. 1954.a. tundis Hiina RV juba teatud küpsust. Peking oli mänginud tähtsat rolli 1954.a. Genfi konverentsil. Hiina RV tahtis olla peremees omal maal ning jõutigi kokkuleppele, et Nõukogude Liit viib oma väed Port Arturi juurest ära ning Hiina RV saab sealseid rajatisid endale ilma kompensatsiooni maksmata.⁹²

1954.a. lõpus ja 1955.a. alguses toimusid Hiina RV välispoliitikas kriitilised sündmused. 1954.a. loodi SEATO (*South-East Asia Treaty Organization*- Kagu-Aasia Lepinguorganisatsioon). 17. jaanuaril 1955.a. teatas Moskva, et ta tegi ettepaneku Hiina RV-le ja teistele sotsialistlikele maadele, et NSV Liit laiendab oma teaduslikku ja tehnilist abi selleks, et kasutada aatomienergiat rahumeelsetel eesmärkidel. NSV Liidus toimus võimuvõitlus, mille käigus võitis N. Hruštšov G. Malenkovi. Võidukas N. Hruštšov võttis omaks G. Malenkovi kontseptsiooni “rahumeelsest võistlusest” kapitalismiga.⁹³

Hiina RV pooldas algul täielikult Ungari püüdu vabaneda Moskva järelvalve alt, kuid hiljem toetas jällegi NSV Liitu, kui sai selgeks Ungari kavatsus täielikult kommunistlikust blokist eemalduda. Väga ettevaatlikuks tegi hiinlasi J. Stalini kultuse hukkamõistmine. Nad pidasid seda eriti ohtlikuks pretsedendiks, kuna samal ajal kasvas Hiina RV-s Mao Zedongi kultus.⁹⁴

1957.a. oli kriitiline. Hiina RV võlg NSV Liidule oli 2,4 miljardit USD, millest üle poole moodustasid Korea sõja ajal saadud relvad. Hiina RV pidi tol hetkel tegelema järjest kasvavate raskustega, samal ajal kui NSV Liit parandas oma jõupositiooni. 1957.a. saadeti üles sputnik, lisaks tähistati suurejooneliselt 1917.a. revolutsiooni 40. aastapäeva.⁹⁵ Välispoliitikas otsustas Moskva minna rahuliku kooseksisteerimise ja võistleva majandusliku koostöö teed.

1958.a. otsustas Hiina RV nn. “Suure hüppe” kasuks majanduses järgneva kolme aasta jooksul. 1958.a. oli Vastastikuse Majandusabi Nõukogu kohtumine, kus otsustati, et ka Aasia kommunistlikud riigid (Hiina RV, Mongoolia RV, Põhja-Korea ja Põhja-Vietnam)

⁹¹ J. M. Mackintosh. *Strategy and Tactics of Soviet Foreign Policy*. Oxford 1962. Lk. 41.

⁹² O. E. Clubb. *China & Russia the “Great Game”*. New York 1971. Lk. 398-403.

⁹³ Samas. Lk. 408.

⁹⁴ P. Kenez. *A History of the Soviet Union from the Beginning to the End*. Cambridge 1999. Lk. 207.

⁹⁵ M. H. Halperin. *The 1958 Quemoy Crisis.// Sino-Soviet Relations and Arms Control*. Massachusetts 1967. Lk. 270-272.

võivad liituda NSV Liidu ja teiste Ida-Euroopa riikidega üleüldises majandusplaneerimises, kuid Peking oli vastu sellisele välismaisele planeerimisele. Moskva oli mures Hiina RV revolutsioonilise eksperimendi pärast. See võis purustada senise kommunistliku mõtlemise ja õigustada Pekingi väidet 1958.a. oktoobris, et nemad saavutavad kõige varem kommunismi.⁹⁶

NSV Liidu ja Hiina RV vahel oli sõlmitud leping, et aastatel 1959-1967 saab Hiina RV masinaid, materjale, tehnilist abi ja treeningut hiina personalile 1,25 miljardi USD väärtuses. Kuid jälle oli pidurdavaks faktoriks see, et Moskva ei pakkunud uusi krediite. 1959.a. 20. juunil tühistas Nõukogude Liit 1957.a. lepingu, mis lubas aidata Hiina RV-l valmistada tuumapommi. 15.-28. septembrini 1959.a. külastas N. Hruštšov Ameerika Ühendriike. Tema missiooni vastu oli Peking, kes Mao Zedongi juhtimise all toetas konflikti läänemaailmaga. Kuid N. Hruštšov oli rahumeelse kooseksisteerimise poolt. 1960.a. oli selge, et “Suur hüpe” on täielikult läbi kukkunud.⁹⁷

2.2 Korea sõda 1950-1953 ja Põhja-Korea areng sõjajärgsel perioodil

Käsitletava perioodi (1950-1960) kõige olulisemaks sündmuseks võib kahtlemata pidada aastatel 1950-1953 kestnud Korea sõda. Kogu maailma tähelepanu oli pööratud selle kulgemisele. Kardeti, et sellest võib puhkeda mõni suurem konflikt või isegi kolmas maailmasõda. Järgnevalt aga kõigest lähemalt.

1949.a. lõpust halvenesid kahe Korea suhted. Mõlemad pretendeerisid Korea ühendamisele, kuid kumbki oma egiidi all. 1949.a. ütles Lõuna-Korea president Syngman Rhee⁹⁸ ühele ameerika mereväelasele, et kui see küsimus tuleb lahendada sõjalisel teel, siis nad teevad kõik, mis neilt nõutakse. Peamine USA sõjaline nõuandja V. Roberts ütles 1950.a. veebruaris, et rünnakut alustavad nemad, kuid selleks on vaja ettekäänet, mis oleks põhjendatud.

Põhja-Koreas liikusid samuti mõtted sõja kohta, kuid neid hoiti ranges saladuses. Pärast II maailmasõja lõppu oli Kim Il Sungile äärmiselt tähtis NSV Liidu toetus. 1949.a. 5. märtsil külastas Põhja-Korea delegatsioon Kim Il Sungi juhtimisel Nõukogude Liitu. 5.-

⁹⁶ O. E. Clubb. Lk. 427-430.

⁹⁷ Samas. Lk. 434-437.

18. märtsini toimusid mõlema maa vahel intensiivsed läbirääkimised, mille tulemusena allkirjastati üksteist kokkulepet. Need puudutasid majandus- ja kultuurialast koostööd, tehnilise abi andmist, Põhja-Korea krediitide laiendamist jne. Pandi paika NSV Liidu spetsialistide ülesanded Põhja-Korea spetsialistide väljaõpetamisel Nõukogude Liidus. Pidevalt hangiti NSV Liidust sõjatehnikat kogu 1949.a. vältel.⁹⁹

19. jaanuaril 1950.a. sai Kreml tähtsa teadaande Pyongyangist. NSV Liidu sealne saadik saatis telegrammi, milles teatas, et Kim Il Sung sooviks J. Stalini käest luba pealetungiks, et vabastada Lõuna-Korea. 30. jaanuaril 1950.a. saatis J. Stalin vastuse: “ Sain teate 19. jaanuaril. Selline suur ettevõtmine vajab ettevalmistust. Asja on vaja organiseerida nii, et ei tekiks suurt riski.” Pärast konsultatsiooni Pekingiga andis J. Stalin 9. veebruaril nõusoleku suureulatuslikuks operatsiooniks Korea poolsaarel. Koos Nõukogude Liidu nõuandjatega töötati välja pealetungi plaan. Moskva pidi nüüd ühelt poolt toetama Põhja-Koread maa jõuga ühendamisel, aga teisest küljest pidi ta hoidma võimalust, et end sellest konfliktist distantseerida. Kreml nägi veel ka võimalust, et USA võib sekkuda ega olnud sugugi huvitatud laiaulatusliku sõja puhkemisest Ameerika Ühendriikidega.¹⁰⁰

8. aprillil 1950.a. käis Kim Il Sung Moskvast ja veenis J. Stalinit, et Koread on võimalik kiiresti ühendada. Kohe, kui Põhja-Korea väed lõunasse tungivad, puhkeb seal ülestõus ja säilib rahva võim ehk siis Põhja-Korea oma. J. Stalin ei suutnud loomulikult sellest ideest ära öelda. Põhjakorealased tahtsid lihtsalt ulatada “oma vennalikku kätt” neile korealastele, kes olid Syngman Rhee võimu all. Kuid N. Hruštšovi mäletamist mööda J. Stalin siiski kõhkles. Ta kartis ameeriklaste sekkumist. Kim Il Sung oli idee algataja ja J. Stalin ei püüdnud teda eriti ümber veenda. N. Hruštšovi järgi ühel õhtusöögil J. Stalini juures rääkis Kim Il Sung Lõuna-Koreast ja sellest, mis seal head on. Hea pinnas ja suurepärane kliima riisi kasvatamiseks, paljutootav kala tööstus jne. Kim Il Sung teatas, et ühendatud Korea tervikuna võidab.¹⁰¹

1949.a. viis USA oma väed Lõuna-Koreast välja. Lõuna-Korea armeed ei valmistatud adekvaatselt ette, kaitsmaks oma maa territooriumi. Maha jäi ainult 500 ohvitseri ja

⁹⁸ Syngman Rhee (1875-1965) venekeelses kirjanduses Li Sõn Man. Korea parempoolne poliitik. Võitles Hiina ja Jaapani režiimi vastu. 1948 sai Lõuna-Korea presidendiks. Oli huvitatud Korea poolsaare ühendamisest Lõuna-Korea võimu alla. Rahvarahutused sundisid teda 1960 ametist ja kodumaalt lahkuma.

⁹⁹ A. S. Orlov. Sovetskaja aviatsija v Koreiskoi voine 1950-1953 gg// Novaja I noveišaja istorija. 1998, No. 4. Lk. 123.

¹⁰⁰ Samas. Lk. 123-124.

sõdurit, et aidata välja õpetada Lõuna-Korea armeed. H. Trumani sõnade kohaselt taheti põgeneda poliitilise sekkumise eest Korea poolsaarel.¹⁰² 1950.a. mais valimiste ajal tabas parema tiiva konservatiivide presidenti Lõuna-Koreas Syngman Rheed mitu tagasilööki. Ei oldud rahul sellega, kui Mandri Hiina langes kommunistide ja Mao Zedongi kätte.¹⁰³

Põhjast saadeti Lõuna-Koreasse mitmed geriljauksused juba 1949.a. sügisel ja nende eesmärk seal oli asutada baase. Kim Il Sung oli meelitatud, kui ta kuulis 1950.a. jaanuaris USA Riigisekretär D. Achesoni kõnest Washingtoni Pressiklubis, mis puudutas USA kaitseperimeetrit Vaikses ookeanis, ning sai samuti teada, et ameeriklased on vähendanud abi Lõuna-Koreale. 1950.a. kevadel sai Kim Il Sung aru, et tema geriljauksused on hävitatud ja ei olnud lootustki, et Seouli valitsus kukutataks Lõuna-Korea Töölispartei poolt. 1950.a. kevadeks ei olnud Kim Il Sungil jäänud üle muud alternatiivi, kui ühendada Korea sõjalisel teel. Põhja-Korea kasutas väga erinevaid taktikaid, et varjata omi vaenulikke kavatsusi. Pakuti välja võimalus 5.-8. augustil kogu Korea poolsaarel läbi viia vabad valimised, et ühendada poolsaar rahulikul teel.¹⁰⁴

Sündmused arenesid järgmiselt. 26. jaanuaril 1950.a. sõlmiti USA ja Lõuna-Korea vahel kaitseleping. Kuid kartes, et Syngman Rhee võib kasutada tanke ja raskesuurtükke ründamiseks, siis neid Lõuna-Koreale ei antud. USA Rahvusliku Julgeoleku Nõukogu oli soovitanud laiaulatuslikku majanduslikku ja sõjalist abi. D. Acheson oli Külma sõja algusaastatel USA välispoliitika üks suunajaid ja riigisekretär Korea sõja ajal. 12. jaanuaril 1950.a. pidas ta Washingtoni Pressiklubis kõne Korea kohta, kus ta märkis, et see polnud USA kaitseperimeetris.¹⁰⁵

Lõuna-Korea nõrkus, eriti sõjaline nõrkus oli seotud teatud USA poolsete sammudega. USA pidas Lõuna-Koread strateegiliselt vähem tähtsaks kui Kreekat, Itaaliat ja Iraani võimaliku Nõukogude Liidu ekspansiooni puhul. President H. Truman ei uskunud, et Nõukogude Liit lubab kogu poolsaare vallutada sõjalisel teel. H. Truman uskus, et oma eesmärged püüavad kommunistid saavutada infiltratsiooni ja põrandaaluse tegevuse abil. Kõigele lisaks tahtsid USA valitsus ja eriti riigisekretär D. Acheson Koreas testida oma

¹⁰¹ Khrushchev remembers. Boston 1970. Lk. 368.

¹⁰² H. Truman. Memoirs by Harry S. Truman. Vol. 2. Washington 1956. Lk. 329-331.

¹⁰³ H. Kim. The Soviet Role in the Korean war.// Russia in the Far East and Pacific. Seoul 1994. Lk. 63.

¹⁰⁴ A. C. Nahm. Korea: tradition & transformation: a history of the Korean people. Seoul 1993. Lk. 371-372.

¹⁰⁵ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 4.

nn. ohjeldamispoliitikat ja seetõttu sai Põhja-Korea aru, et USA on Lõuna-Korea hüljanud. On kahtlustatud, et USA riigisekretär D. Acheson arvas meelega Lõuna-Korea USA kaitseperimeetrist välja. Tema kavatsus oleval olnud testida kommuniste.¹⁰⁶ 1950.a. polnud USA poliitikutel päris üksmeelel ohjeldamispoliitika elluviimises.¹⁰⁷

Vahepeal toimunud läbirääkimised Pekingi ja Pyongyangi vahel viisid tuhandete Põhja-Korea sõdurite vabastamiseni, kes sel hetkel teenisid Hiina RV armees. Nad saadeti Põhja-Koreasse ja neist sai Korea RDV armee selgroog. J. Stalin otsustas veel kord konsulteerida Mao Zedongiga, et olla kindel hiinlaste toetuses antud küsimuses. 14. mail 1950.a. teatas J. Stalin, et lõpliku otsuse peavad tegema põhjakorealased ja hiinlased ühiselt. Pekingis oldi sellega nõus ja ettevalmistused jätkusid.¹⁰⁸

1950.a. juuni alguses evakueeris Põhja-Korea kõik demarkatsioonijoone lähedased alad ja viis sinna lahinguvalmis väed. Samal ajal imbus suur hulk hambuni relvastatud geriljasid lõunasse käsuga korraldada ülestõuse koos Lõuna-Korea Töölisparteiga.

19. juunil teatas CIA Põhja-Korea vägede aktiivsest liikumisest piiri lähedal. Kõiki neid teateid kas ignoreeriti või ei pööratud neile Washingtonis piisavalt tähelepanu.

2.2.1 Sõja puhkemine ja kulg

25. juuni varahommikul 1950.a. alustas Põhja-Korea sõda Lõuna-Korea vastu. Üle 55000 põhjakorealase ületas 38. paralleeli. Neli päeva hiljem hõivasid põhjakorealased Seouli. Agressioon purustas Lõuna-Korea vastupanu, kui vallutati rohkem kui pool Korea Vabariigi territooriumist.¹⁰⁹

Nõukogude Liidu ametlik versioon oli järgmine. 19. juunil 1950.a. pidas USA Välisministeeriumi nõunik J. Dulles Lõuna-Korea parlamendi ees kõne, milles teatas, et USA annab vajaminevat materiaalselt ja moraalselt abi võitluses kommunismi vastu. 25.

¹⁰⁶ A. C. Nahm. Lk. 373-374.

¹⁰⁷ Pärast II maailmasõda sai USA välispoliitikas valitsevaks nn. ohjeldamispoliitika. Kui kommunistid üritasid kukutada Kreekat, deklareeris H. Truman, et USA aitab igat maad, kes võitleb kommunismi vastu. 12. märtsil 1947.a. palus president osutada Kreekale ja Türgile 400 miljoni USD väärtuses sõjalist ja majanduslikku abi. Trumani doktriin sai aluseks USA poliitikale, millega püüti peatada kommunistide ekspansiooni maailmas.

¹⁰⁸ A. S. Orlov. Lk. 125.

¹⁰⁹ A. C. Nahm. Lk. 372-374.

juunil 1950.a. alustas Lõuna-Korea sõjavägi USA poolt kavatsetud rünnakut Põhja-Korea vastu. Algas kodusõda.¹¹⁰

Vaatamata Põhja-Korea vägede tohutule edule sõja alguses, arenesid välispoliitilised sündmused vastupidiselt Moskva, Pyongyangi ja Pekingi lootustele. Juba esimestest sõjapäevadest alates tõusis konflikt rahvusvaheliselt päevakorradele tänu USA aktiivsele sekkumisele.

Oma memuaarides kinnitab H. Truman endid teadvat, et venelased olid Põhja-Koreas üles ehitanud Rahvaarmee ja kommunistide infiltratsioon Lõuna-Koreasse oli märkismisväärne, kuid nad siiski ei uskunud sõja puhkemist. 26. juunil saabuvad teated olid sünged ja mitte julgustavad. Üks saabuvatest teadetest oli Syngman Rhee oma, kus ta palus abi. Polnud mingit kahtlust, et Lõuna-Korea vajab toetust. H. Truman andis kindral D. MacArthurile loa kasutada õhu ja merevägesid, et toetada Korea vabariiki, kuid ainult 38. paralleelist lõuna pool.¹¹¹

27. juunil kohtusid ÜRO Julgeolekunõukogu liikmed. Istungil mõisteti Põhja-Korea tegevus hukka ja võeti vastu resolutsioon, mis kutsus üles kõiki ÜRO liikmeid andma abi Lõuna-Koreale. Põhja-Koreal kästi tagasi tõmbuda 38. paralleeli taha, kuid ta keeldus. Selle tulemusena moodustati ÜRO väed ning nende etteotsa määrati USA kindral D. MacArthur. Põhjus, miks ÜRO sai nii vabalt tegutseda, oli järgmine. Nimelt Nõuko gude Liidu esindaja ÜRO-s J. Malik lahkus juba 13. jaanuaril 1950.a. Moskva käsul ÜRO Julgeolekunõukogu istungilt protesti märgiks selle vastu, et ÜRO keeldus Julgeolekunõukogus välja vahetamast Hiina Vabariiki Hiina Rahvavabariigi vastu. Moskva arust oli sobilik pöörduda Julgeolekunõukogusse tagasi alles augustis, kui oli tulemas J. Maliki kord olla eesistujaks. J. Maliki juhtimisel olid istungid frustrerivad ja edutud. J. Malik mõistis USA tegevuse Koreas hukka, väites, et tegemist on agressiooniga ning, et ÜRO on Ameerika Ühendriikide välispoliitika tööriist.¹¹²

NSV Liidu arvates oli vahelesegamine Koreas ebaseaduslik, kuna see otsustati ilma ühe alalise Julgeolekunõukogu liikmeta ja see oli vastuolus ÜRO põhikirjaga, mis oli nõudis

¹¹⁰ A. Gromõko. Istorija vnešnei politiki SSSR 1945-1985. Tom 2. Moskva 1986. Lk. 145.

¹¹¹ H. S. Truman. Lk. 377.

¹¹² Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 410-411.

kõigi viie liikme nõusolekut ja lisaks moodustasid nn. ÜRO vägedest 90% ameeriklased.¹¹³

D.Acheson kirjutas Inglise välisminister E. Bevinile :”See agressioon korraldati Kremli käsul. Ei ole kahtlustki, et kommunism, mille üks löögirusikas on Hiina, alustas rünnakut Aasias ja tema lähimad eesmärgid on Korea, Indo-Hiina, Birma, Filipiinid ja Malaia ning järgmisteks eesmärkideks on Hong Kong, Indoneesia, Siiam, India ja Jaapan”.¹¹⁴ Selleks ajaks oli käimas Külm sõda. Euroopas olid paljud riigid Kremli mõju all. Antud hetkel võis selline avaldus olla õigustatud, sest kommunistliku režiimi olid omaks võtnud Hiina RV, Vietnami DV ja Põhja-Korea. Nüüd taheti hõivata Lõuna-Korea ja muuta ka see kommunistlikuks. Jaapan oli sealsamas üle mere ja Koread peeti pistodaks, mis suunatud Jaapani südamesse. Hong Kong oli ju Mandri-Hiina küljes sõna otseses mõttes.

NSV Liidu boikott oli siiski lääneriikidele äärmiselt kasulik. Selle ettekatsemata sammu tagajärg oli see, et USA-l oli võimalik tegutseda ÜRO Julgeolekunõukogus ilma NSV Liidu vetota. Julgeolekunõukogul oli viis alalist liiget: USA, NSV Liit, Inglismaa, Prantsusmaa ja Hiina Vabariik. Igaühel neist oli vetoõigus nõukogu otsuste ja kuue ajutise liikme üle. Oletatavalt oli J. Stalin ärritunud, et seal Hiina RV-le kohta ei antud, kuigi on võimalik, et ta se põhjustas Hiina RV kõrvalejätmise. Pealegi oli venelaste eesmärgiks hoida Hiina RV isoleerituna ja NSV Liidu kontrolli all. Igal juhul andis Nõukogude Liidu boikott H. Trumani administratsioonile ootamatu eelise, mis lubas sekkuda Korea sõtta ÜRO egiidi all.¹¹⁵

USA väed jõudsid Lõuna-Koreale appi 30. juunil. Nad üllatasid vaenlast, kuid neid sunniti taanduma. Juulis andis Lõuna-Korea oma väed USA ülemjuhatusse alla. Samal ajal olid Lõuna-Korea ja Ameerika Ühendriikide väed kaitses Pusani ümbruses (linn Lõuna-Korea kaguosas), kuni saabus rohkem USA ja ÜRO vägesid. 29. juuni 1950.a. lendas D. MacArthur Koreasse, et uurida ise olukorda. 8. juulil valis H. Truman formaalselt D. MacArthuri ÜRO vägede juhatajaks Koreas. Sõja alguses said halvasti varustatud ja vähe

¹¹³ A. Gromõko. Lk. 147.

¹¹⁴ G. H. Cheng. Friends and Enemies. The United States, China and Soviet Union 1948-1972. Stanford 1990. Lk. 76.

¹¹⁵ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 2. Oxford 2000. Lk. 609.

treenitud ameeriklased kõvasti lüüa ning ÜRO vägede seisukord oli ohtlik. D. MacArthur pööras kogu oma tähelepanu plaanile, mille kohaselt USA väed maabuksid vaenlase selja taga. Ta oli teadlik sellega seonduvatest raskustest, kuid ta kinnitas, et edu on tagatud, sest Põhja-Korea ei ootaks iialgi sellist hulljulget operatsiooni. Dessant Inchoni juures algas 1950.a. 15 septembril. 26. septembril võtsid ÜRO väed Seouli oma kontrolli alla.¹¹⁶

Ameerika kohene sekkumine ja lääne toetuse ühtseks muutumine Lõuna-Koreale näitas, et Moskva- Poyngyangi ja Moskva- Pekingi- Pyongyangi suhetes oli alasid, kus puudus tugev koostöö. Esimese sõjanädala jooksul oli Nõukogude Liidu ametlik reaktsioon nii tühine, et seda on raske mõista. 27. juunil sai Nõukogude Liit USA saadku käest Moskvast kirjaliku palve, et NSV Liit kasutaks oma mõjujõudu, mille tulemusena Põhja-Korea viiks oma väed tagasi 38. paralleeli taha. Nõukogude Liidu valitsus teatas, et sündmused Koreas olid ka neile üllatuseks. Moskva leidis, et sõda on Korea siseasi ja nad ei talu seda, kui välisriigid sekkuvad.¹¹⁷

J. Stalini jaoks oli tähtis rakendada kõiki meetmeid, et mitte anda USA-le alust süüdistada NSV Liitu Põhja-Korea agressiooni toetamises. Kui sõda puhkes, siis tegi NSV Liidu valitsus kõik, et Nõukogude Liidu kodanikud ei langeks vaenlase, eriti ameeriklaste kätte vangi. Pärast Seouli langemist 27. juunil 1950, kui üks Nõukogude Liidu kindralitest tahtis sinna appi minna, ei antud talle Moskvast selleks luba.¹¹⁸

Lisaks kõigele kutsus J. Stalin Põhja-Koreast ära NSV Liidu sõjalised nõustajad. N. Hruštšov olevat J. Stalini käest küsinud, miks ta seda tegi, nähvanud J. Stalin talle: "On liiga ohtlik meie nõustajaid seal hoida. Nad võidakse vangi võtta. Me ei taha, et oleks tõendeid meie süüdistamiseks. See on Kim Il Sungi afäär." Kui hiljem N. Hruštšov soovitas saata Põhja-Koreasse Nõukogude Liidu sõjalisi eksperte, siis reageeris J. Stalin tema märkustele äärmise vaenulikkusega.¹¹⁹

4. juulil 1950.a. publitseeris Nõukogude Liidu valitsus oma avalduse relvastatud interventsioonist Koreas. Seal märgiti, et tegemist on ebaseadusliku ettevõtmisega ning et

¹¹⁶ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 401.

¹¹⁷ H. Kim. Lk. 70-71.

¹¹⁸ A. S. Orlov. Lk. 126.

¹¹⁹ Khrushchev remembers. Lk. 370.

USA-l lasub vastutus selle tagajärgede eest, kuna ta saatis korda vaenuliku akti rahu suhtes.¹²⁰

Kim Il Sung uskus ebarealistlikult, et invasioon päästab Lõuna-Koreas valla ülestõusu, mis toob endaga kaasa kindla võidu. Kim Il Sung juhtis ise oma vägesid sõja esimestel kuudel ja ta sai ka haavata. 15. septembril maandasid ÜRO väed Inchoni juures eduka dessandi ning algas vastupealetung, millega põhjakorealased suruti tagasi. Põhja-Korea väed Seouli ja Pusani vahel hävitati peaaegu täielikult. H. Truman otsustas ja ÜRO nõustus sellega, et ÜRO väed peaksid minema Põhja-Koreasse hävitama allesjäänud kommunistlikud jõud ja ühendama poolsaare demokraatliku valitsuse alla. D. MacArthurit hoiatati, et ta ei lubaks kellelgi teisel peale Lõuna-Korea vägede siseneda Põhja-Korea provintssidesse, mis piirnevad Hiina RV-ga. 15. oktoobril kohtusid H. Truman ja D. MacArthur, kusjuures see oli nende ainukene kohtumine. D. MacArthuri käest küsiti hiinlaste sekkumise tõenäolisuse kohta. Ta vastas eitavalt ning teatas, et kui hiinlased ka sekkuvad, saab see viimaste vägedele olema suuremaks tapatalguks. 24. oktoobril ignoreeris D. MacArthur presidendi käsku ja ÜRO väed sisenesid Põhja-Korea provintssidesse, mis piirnesid Hiina RV-ga.¹²¹

Sai selgeks, et olukorda Põhja-Koreas Kim Il Sungi ja tema kommunistliku režiimi jaoks võib päästa üksnes NSV Liidu ja Hiina RV poolne äärmiselt kiire abiosutamine. Seda taibati nii Moskvas, Pekingis, kui ka Pyongyangis. Hiina RV saatis siiski juba sõja alguses Põhja-Koreasse sõjalisi vaatlejaid.

Septembris-oktoobris 1950.a. läkitas Kim Il Sung nii Moskvasse kui Pekingisse abipalve. Ta lootis väga Nõukogude Liidu ja Hiina RV abile, kui vaenlane ületab 38. paralleeli. J. Stalini suurimad kartused täitusid: Kim Il Sungi plaan ei töötanud ning USA sekkudes oli võimalik tema jõudmine Põhja-Koreasse. Kiiresti oli vaja aidata Korea RDV-d, kuid NSV Liidu astumine suurde konflikti ei mahtunud kuidagi J. Stalini plaanidesse. Selleks pidi ergutama hoopis hiinlasi, jättes enda sekkumise üksnes äärmiseks juhuks.¹²²

Tundus, et sõda on kohe läbi, kui Pyongyang langes ja ÜRO väed jõudsid Yalu regiooni ning okupeeritud oli kaks kolmandikku Põhja-Koreast. D. MacArthur ennustas, et

¹²⁰ Vnešnaja politika Sovetskovo Sojuza 1950 god. Dokumentõ i materialõ. Moskva 1953. Lk. 203.

¹²¹ P. Lowe. The origins of the Korean War. New York 1997. Lk. 226-229.

¹²² A. S. Orlov. Lk. 128.

Ameerika poisid saavad jõuluks koju.¹²³ Olukord aga kujunes teistsuguseks, sest hiinlased otsustasid sekkuda.

2.2.2 Hiina RV sekkumine sõtta ja selle tagajärjed

Korea sõja puhkemise ajal puudusid Hiina RV sõjaväel kogemused. Siiani oli peetud ainult partisanisõda. Hiina RV sõjaväe varustus oli vananenud. Suur osa sõduritest oli liitunud alles kodusõja viimastel hetkedel ja neil puudus vastav väljaõpe. Kui Korea sõda algas, siis valmistus Hiina RV sellele vastama. 1950.a. juuli lõpuks oli Põhja-Korea piiri äärde koondatud 255 000 meest. Septembri viimasel päeval palus Kim Il Sung ametlikult Hiina RV käest abi. Kim Il Sungi režiim, kelle peamine liitlane ja mentor oli Nõukogude Liit, oli Hiina RV kommunistidega säilitanud jahedad ja kauged suhted. Kuid siis tal ei olnud enam alternatiivi.¹²⁴

Hiina RV poolel oli samuti kõhklusi, kuid Mao Zedong ei uskunud, et tal oleks ka mingi teine variant. Lisaks kõigele kardeti, et Chiang Kaishek võib oma väed üle Taiwani väina tagasi saata ja alustada uuesti kodusõda. Mao Zedongi lähikondlaste seas polnud üksmeelt sõja küsimuses. Vägede juhataja Lin Biao kurtis kehva tervise üle ja keeldus juhtimast Korea kampaaniat. Hiina RV hoiatas selgesõnaliselt ka USA-d oma kavatsustest. Washington pidas Hiina RV teadet bluffiks. D. MacArthur ja tema meeskond tegid selle ähvarduse maha. Kuid Hiina RV ei bluffinud.¹²⁵ Sõjas sai surma ka Mao Zedongi vanim poeg Mao Anying. Hiina RV üleriiklik propaganda kutsus Ameerika Ühendriikidele vastu seisma ja Koread aitama.

Oktoobri alguses tuli Pekingist Moskvasse päästev teade. Mao Zedong teatas, et Hiina RV valitsus otsustas saata Põhja-Koreale appi “vabatahtlikud”, kes on valmis teele asuma 15. oktoobril. Esialgu otsustati saata 5-6 diviisi, millega samal ajal näidatakse USA-le, et olukord on muutunud. Pärast seda, kui nad saavad Nõukogude Liidu käest piisavalt relvastust, on nad valmis teele asuma. Hiinlased soovisid ka NSV Liidu laevastiku ja lennukiväe abi, et kaitsta hiinlasi Põhja-Koreas ning Põhja-Hiina tööstuspiirkondi. 8.

¹²³ A. C. Nahm. Lk. 376.

¹²⁴ Juba 1930-ndatel, kui võideldi jaapanlaste vastu, ei olnud suhted Hiina KP ja Korea partsanide vahel head. 1941.a. läks Kim Il Sung NSV Liitu. Moskva pani oma lootused temale ja toetas teda, kui 1945.a. tagasi pöörduti. Samuti ta lihtsalt meeldis NSV Liidu sõjaväelastele. Lisaks sellele ei olnud Hiina suhted Koreaga kunagi sõbralikud olnud. Hiina vaatas Koreale eelkõige kui puhverriigile.

oktoobril 1950.a. kohtusid Sotšis J. Stalin ja Zhou Enlai. J. Stalin teatas, et Nõukogude Liit on valmis andma relvi 20 diviisile “hiina vabatahtlikele”, kuid tal ei ole nii palju jõudu, et võimaldada ka õhutoetust. J. Stalin lubas kaitsta Põhja-Hiina tööstuspiirkondi, kuid teatas, et see võtab aega. Peking, saanud sellise vastuse, pidi järele mõtlema. Mõned hiinlased avaldasid kartust, et Hiina RV võidakse kiskuda kestvasse konflikti USA-ga. 14. oktoobril võeti siiski vastu otsus saata vabatahtlikud Põhja-Koreasse. Hiinlaste vägede ülemjuhatajaks määrati Peng Dehuai.¹²⁶

Selle otsuse taga oli ka kahtlemata J. Stalini teade. 5. oktoobril 1950.a. saatis J. Stalin Mao Zedongile telegrammi, kus kinnitas, et USA-d ei ole vaja karta, sest koos on Hiina RV ja Nõukogude Liit tugevamad kui USA ja Inglismaa. Kuid hiljem oli Kreml vastu Hiina RV suureulatuslikule sekkumisele, kartes, et see võib valla päästa üldise sõja. Korea sõda suurendas J. Stalini usku Mao Zedongi.¹²⁷

Kõigest hoolimata arenesid sündmused kiiresti. Ameeriklased lähenesid Pyongyangile ja Hiina RV piirile. Mao Zedong teatas Moskvasse Zhou Enlaile, et “hiinlastest vabatahtlikud” lähevad Korea RDV-sse, kui NSV Liit annab relvad mitte ainult kuuele diviisile nagu varem palutud, vaid kümnele. Peng Dehuai palus operatsiooni edasi lükata talveni, sest hiinlasi ei toetanud ei õhuvägi ega kahurvägi, kuid aega enam ei olnud. 19. oktoobril 1950.a. ületasid esimesed “vabatahtlikud” Yalu jõe.¹²⁸

Vahepeal oleks ka NSV Liit peaaegu sõtta kistud. 8. oktoobril 1950.a. sattusid kaks USA hävitajat NSV Liidu territooriumi kohale. Piloodid olid noored ja kogematud, tegid navigatsioonivea ja pidasid nende ees paistvat lennuvälja Põhja-Korea omaks ning pommitasid seda. Järgmisel päeval avaldas Nõukogude Liidu valitsus ägedat protesti. USA valitsus lubas kanda kõik kahjud, mida see rünnak põhjustas.¹²⁹

Järgnevalt kogu novembrikuu jooksul ründasid hiinlased ÜRO vägesid. D. MacArthur informeeris Washingtoni, et siin on tegemist “täiesti uue sõjaga”. D. MacArthur nõudis, et kaotataks keeld, mis ei lubanud pommitada Yalu jõe sildasid. 29. detsembril 1950.a. teatati talle, et esialgne eesmärk ühendada Korea oli kõrvale heidetud. Ta vastas oma nõudmistega, et Hiina RV-le kehtestataks mereblokaad, Mandri-Hiinat pommitataks

¹²⁵ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 120.

¹²⁶ A. S. Orlov. Lk. 128.

¹²⁷ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 2. Oxford 2000. Lk. 614.

¹²⁸ A. S. Orlov. Lk. 129.

lennukitelt ja laevadelt ning Taiwani ehk siis Hiina Vabariigi vägesid kasutatakse Hiina RV vastu.¹³⁰

Sõjategevuses osalesid ka Nõukogude Liidu sõjaväelased. 1. novembril 1950.a. lendasid esimesed Mig-15-ned lahingusse USA õhujõudude vastu, mis pommitasid sihtmärke Yalu jõe lähedal. Seda, et Nõukogude Liit osales Koreas õhusõjas, varjas Moskva Külma sõja lõpuni. Paljud ÜRO piloodid teatasid, et nad on NSV Liidu piloote näinud või kuulnud radiost vene keelt. Kuid NSV Liit ja USA ei teatanud kunagi avalikult Nõukogude Liidu pilootide osalemisest Korea sõjas. Põhilised konfliktid ameeriklaste ja venelaste vahel leidsid aset Loode-Koreas. Nõukogude Liidu piloodid tahtsid kindlustada, et Mao Zedongi väed võtaks lahingutest osa, ja kui nad kord juba lahingus on, saaksid ka varustatud. Nõukogude Liidu piloodid pidid kaitsma ka Yalu jõe sildasid ja seal lähedal olevaid tööstusettevõtteid. J. Stalin ei tahtnud kasutada NSV Liidu maavägesid pärast seda, kui ÜRO väed olid 15. septembril 1950.a. teinud eduka dessandi Inchoni juures. Mao Zedong ei õhud nõus saatma oma vägesid lahingusse ilma õhutoetuseta. Ta tahtis näha Nõukogude Liidu aktiivset tegevust lahinguvälja kohal, kuid J. Stalin püüdis oma seotust piirata.¹³¹

Otsus saata ameeriklased 38. paralleeli taha võib pidada läbimõtlematuks. See viis selleni, et ameeriklased ja hiinlased hakkasid üksteist tapma. Hiina RV-st ja USA-st said suurimad vaenlased. Poolteist aastat oli H. Trumani administratsioon lootnud avastada lõhesid Hiina RV kommunistide ja Moskva vahel ning püüdis õhutada Hiina RV antagonismi Nõukogude Liidu suhtes. D. Acheson uskus, et Moskva vaevalt sekkub võitlusse pärast sellist tugevat läänepoolset reaktsiooni, ning arvati, et Hiina RV järgib Moskva eeskujul. Mitte ükski teine välisriik ei toetanud Hiina RV-d nagu NSV Liit. H. Trumani administratsiooni kavatsus neid lahutada näitas siiski, et USA ei pööranud revolutsiooni ajal kommunistidele piisavalt tähelepanu. Sõda aitas esialgu tugevdada suhteid Hiina RV, Põhja-Korea ja NSV Liidu vahel. Ameeriklaste silmis kujunes

¹²⁹ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 2. Oxford 2000. Lk. 608.

¹³⁰ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 402.

¹³¹ M. Hickey. The Korean War the West Confronts Communism 1950-1953. London 1999. Lk. 108, 310-311.

hiinlastest tohutu oht. Tänu sellele voolas sõjaline abi Taiwani ning Hiina RV hoiti ÜRO-st eemale kuni 1971.a. Kaubavahetuses Hiina RV-ga kehtestati täielik embargo.¹³²

Miks otsustas Mao Zedong sõjast osa võtta? Ta lootis, et see tõstab revolutsioonilise Hiina RV autoriteeti maailmas. Hiina RV on jõud, mis on võimeline peatama ameeriklasi. Eduga rinnetel tahtis Mao Zedong kõrvaldada opositsiooni ning mitte lasta USA vägesid Hiina RV piirile, mis seaks ohtu riigi rahvusliku julgeoleku.¹³³

1950.a. lõpul ütles Syngman Rhee H. Trumanile, et Korea rahvas nõuab oma maa ühendamist ning ta keeldub tunnustamast ükskõik missugust kokkulepet USA või teiste jõudude vahel, mis ei täida seda ülesannet. See ultimaatum muutis veelgi halvemaks H. Trumani ja Syngman Rhee niigi kehvad suhted. Syngman Rhee toetas täielikult D. MacArthuri plaani viia sõda Hiina RV territooriumile ja saavutada täielik võit.¹³⁴

D. Achesoni õhutusel laiendas USA president H. Truman omanimelist doktriini ka Vaiksele ookeanile, mille tõttu kasvas sõjaline abi Filipiinidele ja Lõuna-Vietnamile ning USA laevastik hakkas patrullima Formosa (Taiwani) väinas. Alguses D. Acheson tahtis taastada Korea sõjaeelse *status quo*, kuid Kongressi surve tõttu, mis süüdistas administratsiooni invasiooni lubamises, võttis ta omaks hoiaku, et tuleb liikuda võ iduka ja otsustava lõpuni. D. Acheson ja H. Truman käsitasid konflikti siiski väga erinevalt võrreldes kindral D. MacArthuriga. D. Acheson ja H. Truman kartsid suuremat konflikti Hiina RV-ga, kuid D. MacArthur oli selle arvamuse vastu. Riigisekretär mõjutas presidenti, et see käsiks D. MacArthurit viia Hiina RV piiri lähedale ainult Lõuna-Korea vägesid. Kuid D. MacArthur nõudis järelejätmatult USA vägede saatmist piirile ja õigust pommitada Yalu jõe sildasid, mis lahutasid Hiina RV-d Põhja-Koreast.¹³⁵

Seoul võeti 4. jaanuaril 1951.a. kommunistide kontrolli alla. ÜRO väed haarasid varsti Seouli jälle oma kontrolli alla., kuid selline “edas-tagasi” sõda jätkus. 1951.a. jaanuaris oli USA valitsus välja töötanud plaani evakueerimaks Lõuna-Korea valitsus ja ÜRO väed Jaapanisse. Samuti arutati sõja laiendamist Mandri-Hiinasse juhul kui Peking peaks ÜRO

¹³² G. H. Cheng. Lk. 77-80.

¹³³ A. S. Orlov. Lk. 129.

¹³⁴ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 2. Oxford 2000. Lk. 626.

¹³⁵ Encyclopedia on the Korean War. Vo 1. 1. Oxford 2000. Lk. 5.

rahuläbirääkimised tagasi lükkama. ÜRO väed kavatseti ka siis ära tõmmata, kui NSV Liit suureulatuslikult sekkub.

ÜRO väed ei olnud võimelised kommunistide rünnakuid tõrjuma, kuid 1951.a. hiliskevadel kujunes välja viigiseis, kuigi verised võitlused jätkusid. H. Trumani administratsioonile avaldasid survet nii USA Kongress kui ka Euroopa liitlased. H. Truman haaras initsiatiivi, et saavutada kokkuleppeline lahendus Koreas ning hiinlastega algasid vahendaja kaudu läbirääkimised. Kuid hiinlaste ettepanek, et Koreast tõmmataks samaaegselt välja nii ÜRO kui ka Hiina RV väed, tekitas läbirääkimistel ummikseisu.¹³⁶

1951.a. kevadel oli Kim Il Sungile selge, et võita ei õnnestu ning on tarvis minna läbirääkimistele. Mis puutub J. Stalinisse, siis tema toetas samuti läbirääkimisi, kuna oli selge, et võita ei ole võimalik. 3. juunil 1951.a. algasid selleteemalised läbirääkimised Kim Il Sungi, Mao Zedongi ja Zhou Enlai vahel. 1951.a. keskel aga Hiina RV- Põhja-Korea- NSV Liidu kolmepoolsed kõnelused.¹³⁷

2.2.3 Läbirääkimised rahutingimuste üle ja vahepeal sõlmimine

1951.a. märtsis kui D. Acheson ja H Truman olid valmis aktsepteerima läbirääkimiste teel saadavat tulemust, siis D. MacArthur ei kuuletunud presidendi direktiivile. 24. märtsil 1951.a. torpedeeris D. MacArthur edukalt rahu ettepaneku, mis tuli Washingtonist. See veenis H. Trumani lõplikult, et kindral peab lahkuma. D. Acheson nõustus täielikult H. Trumaniga, et D. MacArthur tuleb oma ametist vabastada. 11. aprillil saigi D. MacArthur teada oma vabastamisest. Pidades Korea sõda osaks ülemaailmsest väljakutsest, üritasid H. Truman ja D. Acheson kindlustada USA rahvuslikku julgeolekut. Suurendati kaitse eelarvet, sõjaväepersonali, samuti õhujõude. Lisaks loodi uusi baase üle maailma, arendati termotuumapommi ja kirjutati alla rahuleppele Jaapaniga, mis lubas seal USA baaside loomist.¹³⁸ 11. aprill 1951.a. määrati D. MacArthuri asemele ÜRO vägede uueks juhatajaks kindral M. Ridgway. Lahingutegevus vaibus ja rindejoon stabiliseerus 38. paralleeli juures, kus sõda oli üldse

¹³⁶ A. C. Nahm. Lk. 376-377.

¹³⁷ A. S. Orlov. Lk. 129.

¹³⁸ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 5, 403.

alguse saanud. Mõlemad pooled nii öelda kaevusid. Edukaid kampaaniaid ei saanud läbi viia ilma suure ohvrite arvuta.

Patiseis murti kui NSV Liidu esindaja ÜRO juures J. Malik andis mõista, et NSV Liit tahab rahu. 23. juunil vihjas ta sellele, et Nõukogude Liidu valitsus võib rahuläbirääkimistesse sekkuda, mis tähendaks seda, et uus piir kahe Korea vahel ei erineks palju 38. paralleelist. Lisaks tegi J. Malik ettepaneku, et läbirääkimised algaksid vastaspoolte relvarahuga ja vastastikuse vägede eemaldamisega 38. paralleelilt. See ettepanek sisaldas mitmeid järeleandmisi, kuna varem olid kommunistid nõudnud kõigi välisjõudude väljaviimist ning ka tingimust, et Korea probleemid peaks lahendama korealased. Samuti taheti, et USA lõpetaks Taiwani kaitsmise ning kommunistlik Hiina RV lubataks ÜRO-sse.¹³⁹

See oli vastuvõetav ÜRO vägedele. 30. juunil 1951.a. saatis kindral M. Ridgway kommunistidele kutse ja 10. juulil algasid rahuläbirääkimised ÜRO vägede esindajate ning Hiina RV ja Põhja-Korea omade vahel Kaesongi linnas (tegemist oli Lõuna-Korea linnaga, kuid hetkel oli Põhja-Korea valduses).¹⁴⁰

Kuigi Mao Zedong soovis Nõukogude Liidu osavõttu relvarahu sõlmimisel, nõudis J. Stalin, et hiinlased sellega tegeleks. Vaatamata läbirääkimiste algusele olevat J. Stalin näinud sõja jätkamise kasulikkust ja õhutanud Mao Zedongi võtma jäika hoiakut. Kestis Nõukogude Liidu propaganda, mis jätkas USA kui agressori süüdistamist. NSV Liit andis ka mõista, et nad ei avalda läbirääkimiste ajal kommunistidele survet ega sunni neid nõudmisi muutama.¹⁴¹ Ka D. Roy (uurija Strategic and Defense Studies Centre's Canberras) oma raamatus kirjutab, et hiljuti Kremlist väljastatud dokumendid viitavad, et Mao Zedong soovis varasemat (kiiremat) relvarahu, mille vastu oli aga J. Stalin, kuna ta soovis, et kaks tema suurimat rivaali (USA ja Hiina RV) kurnaks üksteist nii kaua kui võimalik.¹⁴²

Vastaspooled olid nõus kindlaks määrama relvarahu piiri, järelvalve komisjoni loomise korra ja samuti protseduuri, et muuta vaherahu lõplikuks rahuks. Läbirääkimine oli kommunistide jaoks ajastatud soodsalt. Kindral D. MacArthuri tagasi kutsumine näitas

¹³⁹ W. Stueck. The Korean War An International History. New Jersey. Lk. 208-212.

¹⁴⁰ A. C. Nahm. Lk. 377.

¹⁴¹ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 2. Oxford 2000. Lk. 614.

¹⁴² D. Roy. China's foreign relations. London 1998. Lk. 20.

üsna selgelt, et ÜRO-1 ei olnud kavas sõda laiendada. 7. juunil 1951.a. teatas USA Riigisekretär D. Acheson, et ÜRO väed nõustuks usaldusväärse vaherahuga 38. paralleelil. Kommunistid lootsid ka ajada tülli Lõuna-Korea presidendi Syngman Rhee ÜRO-ga relvarahu tingimuste pärast. 30. juunil 1951.a. nagu oodatud protestis Syngman Rhee kommunistide ettepaneku üle. Ta tegi selgeks, et demarkatsioonijoon piki 38. paralleeli on vastuvõetamatu ning ainult ühendatud Korea on ainus võimalik lahendus. Kommunistid nõudsid, et läbirääkimisi peetaks Kaesongis, Korea kunagises pealinnas 38. paralleelist natuke lõuna pool. Selline asukoha valik andis märku kommunistide soovist luua rahu liin piki 38. paralleeli. Kuna Kaesong oli okupeeritud hiinlaste poolt, siis pidi jääma mulje, et ÜRO soovis läbirääkimisi. ÜRO esindajatel oli luba arutada ainult sõjaväelisi küsimusi, kuigi kommunistid püüdsid kaasata ka poliitilisi probleeme. Kommunistid olid järeleandmatud kauplejad ning nad püüdsid igal võimalusel oma üleolekut näidata. Näiteks kui ÜRO esindajad asetaskid lauale oma lipu, siis kommunistid panid koheselt enda oma, mis oli tunduvalt suurem. Esmalt kulus kaks nädalat, et määrata kindlaks läbirääkimiste teemad. Lõpuks jäädigi pidama nelja punkti juurde: 1) demarkatsioonijoone ja demilitariseeritud tsooni loomine 2) järelvalve kindlaks määramine, et veenduda rahu tingimuste elluviimises 3) tingimused, mis seotud sõjavangidega 4) soovitused valitsustele mõlema poole murelikelt valitsustelt.¹⁴³

Teine äärmiselt vaidlusalune küsimus oli rahupiiri loomine. Kommunistid tahtsid selleks jooneks 38. paralleeli, kuid ÜRO väed olid selle vastu ning tegid ettepaneku, et piiriks Lõuna- ja Põhja-Koreal vahel võiks olla olemasolev demarkatsioonijoon.¹⁴⁴

Mõlemad pooled nägid suurt vaeva demarkatsioonijoone kindlaksmääramisega. Kommunistide delegatsioon tahtis selle luua piki 38. paralleeli, sest see väldiks ÜRO vägede edasitungi ja oodatavaid suuri kaotusi. ÜRO esindajate vastuseis kommunistidele põhines väitel, et 38. paralleel ei näita tegelikku sõjalist olukorda. USA 8. armee oli rünnakul ja nii taheti kommunistidele survet avaldada, et vaherahu sõlmitaks võimalikult ruttu.¹⁴⁵

1951.a. augusti lõpul katkestasid kommunistid läbirääkimised. M. Ridgway käskis läbi viia seeria rünnakuid. Metsikud lahingud nõudsid suure hulga ohvraid ÜRO poolt

¹⁴³ M. Hickey. Lk. 241-242.

¹⁴⁴ A. C. Nahm. Lk. 377.

kokku 60000 meest, kuid selle tulemusena saadi enda kontrolli alla tähtsad kaitsepositsioonid.¹⁴⁶

25. oktoobril 1951.a. viidi läbirääkimiste koht üle lähedal asuvasse Panmunjomi külla. Nende läbirääkimiste ainus teema oli sõjavangide repatrieerimine. Raskus seisnes selles, et tuhanded sõjavangid, keda hoiti Lõuna-Koreas, ei tahtnud tagasi pöörduda Põhja-Koreasse ja Hiina RV-sse. Läbirääkimised katkesid tihti ning neid boikoteeriti ühe või teise poolt.¹⁴⁷

M. W. Clark tuli Koreasse 12. mail 1952.a., et vahetada välja kindral M. Ridgway (viimasest sai Liitlasvägede Ülemjuhataja Euroopas ja ka NATO ülemjuhataja). Üks probleemidest, millega M. Clarkil tuli tegemist teha, oli see, et Lõuna-Korea president Syngman Rhee püüdis pidevalt saboteerida rahu läbirääkimisi. Kuigi M. Clark oli kuulekas president H. Trumani käsule piirata sõda, jagas ta D. MacArthuri usku täielikust võidust. M. Clark oli kindel, et kommunistid annavad ainult siis järele, kui jätkata sõjalist survet. Maavägede kasutamine oli probleem, sest see põhjustas palju ohvreid. M. Clark kasutas siis õhujõude, et lõigata läbi kommunistide kommunikatsiooni ja varustusliine, rünnata lennuvälju jne. Maist kuni augustini kestsid massiivsed õhukampaaniad, mida võis edukaks pidada, kuid sellele vaatamata ei suudetud panna kommuniste USA ettepanekuid vastu võtma.¹⁴⁸

USA-s sai 1952.a. valimiseelse võitluse kulminatsioonipunktiks vabariiklaste kandidaadi D. Eisenhoweri lubadus sõita ise Koreasse, et otsida sõjalise konflikti kiirema reguleerimise teid. 1952.a. novembri lõpul-detsembri algul sõitis D. Eisenhower grupi lähemate nõuandjate saatel Koreasse, et kujunenud olukorrast vahepeal selgust saada ning teha kindlaks võimalus valijaile antud lubaduse täitmiseks, see tähendab Korea sõja lõpetamiseks. H. Truman viibis veel Valges majas ja nende suhted jäid pingeliseks kuni D. Eisenhoweri presidendiks saamiseni. 1952.a. valimiskampania ajal oli D. Eisenhower esitanud üleskutse “vabastada, tõsi küll, rahumeelsel teel kommunistliku türannia alla sattunud maad”. USA riigisekretär J. Dulles kutsus samuti üles vabastama kommunismi ikke all viibivaid rahvaid, jättes sihilikult välja sõnad “rahulikul teel”. Selline

¹⁴⁵ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 103.

¹⁴⁶ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 2. Oxford 2000. Lk. 566.

¹⁴⁷ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 43.

¹⁴⁸ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 153-154.

agressiivsus tegi rahutuks isegi USA liitlased Euroopas, kes kartsid uue sõja puhkemist.¹⁴⁹

29. novembril 1952.a. saabuski D. Eisenhower Koreasse. Lõuna-Koreas veetis ta vähe aega koos Syngman Rheega, kes üritas teda veenda läbi viima laiaulatuslikku invasiooni Põhja-Koreasse ja ühendama maad Syngman Rhee juhtimise alla. D. Eisenhower keeldus ka kindralleitnant M. Clarki ettepanekuid kuulamast, kes tahtis alustada rünnakut kavatsusega ajada hiinlased tagasi Yalu jõe taha. D. Eisenhower ja tema saatjad külastasid rinnet, inspekteerisid sõjaväeüksusi ja rääkisid sõduritega. D. Eisenhower kirjutas hiljem: “Minu järelendus, kui ma Koreast lahkusin, oli, et me ei saa igavesti seista staatilisel rindel ja jätkata ohvrite vastuvõtmist ilma nähtavate tulemusteta.”¹⁵⁰

Pärast kohtumist H. Trumani ja D. Achesoniga 1952.a. novembris toetas D. Eisenhower samuti seisukohta, et vangid tuleb repatrieerida ainult vabatahtlikult. 1952.a. lükkas ta tagasi D. MacArthuri soovitusel, kes leidis, et sõda tuleb laiendada. D. Eisenhower oli selle poolt, et sõjalisi kulusi tuleb vähendada ja eelarve tasakaalu viia.¹⁵¹

M. Clark lootis, et endise kindrali D. Eisenhoweri valimine USA presidendiks võimaldab tal rünnakule asuda. Pärast D. Eisenhoweri visiiti Koreasse sai M. Clark aru, et uus president tahab nagu H. Trumangi kiiresti lõpetada sõda läbirääkimiste teel. 27. juulil kirjutas ta “raske südamega” vaerahuleppele alla.¹⁵²

Oma esimeste valitsemiskuude jooksul kaalus D. Eisenhower võimalust tuumarelva abil lõpetada sõda Koreas. Ta käskis uuendada plaane kasutamaks tuumapommi Põhja-Korea ja Hiina RV sihtmärkide vastu. USA president saatis hiinlastele sõnumi oma kavatsuse kohta. Ta oli kindel, et just see ähvardus viis lõpuks rahuläbirääkimistele.¹⁵³

1950.a. Nõukogude Liidu- Hiina RV pakti tõttu oli arvata, et ka NSV Liit kistakse sõtta. See oleks viinud operatsioonini SHAKEDOWN, mis nägi ette sadade tuumapommide heitmist NSV Liidu territooriumile. Pärast Hiina RV sõtta astumist nõudis D. MacArthur luba kasutada tuumapomme. 1950.a. detsembris tegi ta nimekirja kohtadest, mida tuleks

¹⁴⁹ Ameerika Ühendriikide presidendid. Tallinn 2000. Lk. 159.

¹⁵⁰ D. Eisenhower. Mandate for Change 1953-1956. New York 1963. Lk. 93-96.

¹⁵¹ Encyclopedia on the Korean War. Oxford 2000. Vol. 1. Lk. 204.

¹⁵² Encyclopedia on the Korean War. Oxford 2000. Vol. 1. Lk. 154.

¹⁵³ G. H. Cheng. Lk.88.

pommitada ning vaja oleks läinud 34 tuumapommi. 1951.a. mais ÜRO vägede uus juht kindral M. Ridgway uuendas varasemat nõudmist ja küsis 38 tuumapommi.¹⁵⁴

Tuumapommi kasutamise võimalus oli olnud juba H. Trumani ajal päevakorras. 1950.a. novembris, pärast hiinlaste sekkumist sõtta, tõstas küsimus, kas ei peaks kasutama tuumarelva. H. Truman, vastates sama kuu lõpul reporteri küsimustele, ei lükanud seda varianti täielikult kõrvale. Hiljem lisati sellele, et ainult ülemjuhataja, mitte aga kindralid (näiteks D. MacArthur) võib anda loa kasutada tuumapommi. 1952.a. kaalus H. Truman jällegi tuumarelva kasutamise võimalust, sest sõda oli paigalseisus. Neid mõtteid arutas ta oma abilistega ja kirjutas päevikusse, kuid ei teinud avalikuks. Tema idee oli esitada kommunistidele ultimaatum, kuid tegelikkuses seda ei toimunud.¹⁵⁵

1952.a. lõpul septses grupp parteiliidreid Kim Il Sungi vastast vandenõud ja üritasid 1953.a. alguses riigipööret, kuid see ebaõnnestus. D. Eisenhower püüdis Hiina RV-le survet avaldada. 1953.a. veebruaris teatati, et Chiang Kaishek “vabastatakse” ja tal lubatakse rünnata Mandri-Hiinat. Samuti öeldi, et ÜRO väed peaks pommitama hiinlaste baase Mandžuurias ja arvatavasti kasutama taktikalisi tuumarelvi. Need teated edastati Hiina RV juhtidele läbi India peaministri Jawharlal Nehru.¹⁵⁶

Vaherahu läbirääkimistes toimus murrang 1953.a. alguses. Märtsis suri J. Stalin ja Moskva uued juhid näitasid üles tahet leevendada Nõukogude Liidu ja USA vahelisi pingeid. Kolm nädalat pärast J. Stalini surma nõustusid põhjakorealased ja hiinlased vabatahtlikkuse alusel toimuva repatrieerimisega. 15. märtsil 1953.a. pakkus Nõukogude Liidu valitsus välja, et vabastatakse Inglismaa ja Prantsusmaa kodanikud, kes olid Põhja-Koreas vangis. 28. märtsil nõustus Põhja-Korea (arvatavasti NSV Liidu survele) vahetama haavatuid ja haigeid sõjavange. 1952.a. oktoobris oli NLKP 19. kongress teatanud Nõukogude Liidu rahumeelsetest diplomaatilisest kavatsustest Koreas.¹⁵⁷

Lõuna-Korea president Syngman Rhee tahtis meeleheitlikult sõda pikendada lootuses, et toimub kahe Korea ühinemine. D. Eisenhower lükkas tagasi ettepanekud, mille kohaselt CIA pidanuks organiseerima Syngman Rheele atentaadi. Lõuna-Korea president Syngman Rhee vabastas 18. juunil 1953.a. umbes 25000 sõjavangi, kes ei soovinud, et

¹⁵⁴ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 2. Oxford 2000. Lk. 493.

¹⁵⁵ B. Catchpole. The Korean War. London 2000. Lk. 96-97.

¹⁵⁶ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 204.

¹⁵⁷ Samas. Lk. 410.

neid repatrieeritaks. Selline käik oleks peaaegu läbirääkimistele saatuslikuks saanud. Kim Il Sungile oli siiski selge, et ta ei suuda sõda jätkata.¹⁵⁸

Juba 1953.a. aprillis ähvardas Syngman Rhee oma väed tagasi tõmmata, kui kokkulepe peaks lubama Hiina RV vägedel jääda Korea pinnale (isegi Põhja-Koreasse). Lõuna-Korea väed moodustasid kaks kolmandikku niiöelda ÜRO egiidi all tegutsevatest vägedest. Syngman Rhee vihjas, et ka pärast vaerahu sõlmimist võivad nad keelduda relvi maha panemast. President D. Eisenhoweri administratsioon hakkas Syngman Rhee ähvardusi ja tema ühepoolset tegutsemist järjest tõsisemalt võtma. USA hoiaatas teda, et Põhja-Korea vangide ühepoolse vabastamisega seab ta ohtu kogu lepingu. D. Eisenhoweril säilisid kartused, et Syngman Rhee teeb midagi läbirääkimiste saboteerimiseks või keeldub nõustumast ükskõik missuguse kokkuleppega. President D. Eisenhower oli veendunud, et Syngman Rhee tegutsemine võib põhjustada läbirääkimiste katkemise, kuid riigisekretär J. Dulles arvas, et kommunistid ei pööra sellele nii väga tähelepanu, sest ka nemad on rahust huvitatud. Sõjavangide ühepoolne vabastamine ja Washingtoni üllatunud reaktsioon veenis kommuniste selles, et Syngman Rhee oli tegutsenud omal käel. Õnneks ei olnud muid tagajärgi kui see, et vaerahu lükkus natuke edasi.¹⁵⁹

Pingelised läbirääkimised Panmunjomi linnas, mida juhtis admiral C. Turner Joy, viisid lõpuks 27. juulil 1953.a. kauaoodatud vaerahu sõlmimisele. Leping nägi ette täieliku vaenutegevuse ja relvastatud aktsioonide lõpetamise Koreas, seniks kuni saavutatakse lõplik lepe rahu sõlmimiseks. Lepingule kirjutasid Panmunjomis alla kindral Nam Il kui Põhja-Korea esindaja ja ÜRO poolt kindralleitnant W. K. Harrison. Hiljem kirjutasid leppele alla ÜRO vägede juhataja kindral M. Clark, hiinlaste "vabatahtlike" juht Peng Dehuai ja Põhja-Korea liider Kim Il Sung. Vaerahu lõi kolme miili laiuse demilitariseeritud tsooni Põhja- ja Lõuna-korea vahele, mida kontrollis sõjaväeline vaerahukomisjon, kus oli võrdne arv ÜRO, Põhja-Korea ja Hiina RV esindajaid.¹⁶⁰

Lahenes ka vangide repatrieerimise küsimus. 3. detsembril 1953.a. tegi ÜRO juhatus ettepaneku, et Neutraalsete Riikide Repatrieerimise Komisjon (NNRC- *Neutral Nations Repatriation Comision*), keda juhib India peaksid võtma endale vastutuse

¹⁵⁸ A. C. Nahm. Lk. 377.

¹⁵⁹ D. Eisenhower. Lk. 181-187.

mitterepatrieeritud vangide eest. Komisjonil, kes tuli kokku 8. juunil 1953.a., oli viis liiget: Rootsi ja Šveits kui USA-le sõbralikud ning Poola ja Tšehhoslovakkia kui kommunistlikud riigid. Neutraalne India oli viies liige. 60-90 päeva jooksul pärast vaheerahu sõlmimist pidi komisjon säilitama korra ja juhtima Hiina RV ning Põhja-Korea vange nende laagrites. Kui seltsimehed kodumaal ei suuda veenda vange tagasi tulema, lastakse vangid vabaks. Need, kes soovivad koju tagasi minna, saavad selle võimaluse. 82 500 kommunistist sõjavangi repatrieeriti nende kodumaale, kaasa arvatud 6700 hiinlast. Samal ajal aga 50 000 vangi, sealhulgas 14 700 hiinlast otsustas mitte tagasi minna.¹⁶¹

Vastutasuks rahu sõlmimise eest lubati Syngman Rheele USA ja Korea Vabariigi vastastikust julgeolekulepet, mis allkirjastati ruttu juba 8. augustil 1953.a. Kohe anti Lõuna-Korea 200 miljoni USD eest majanduslikku abi ja see oli alles algus. Kui rahuleping oli valmis, keeldus Lõuna-Korea valitsus, kas ignoreerides või mõistmata selle toimingut pikaajalisi tagajärgi, alla kirjutamast rahulepingule nii Hiina RV kui Põhja-Koreaga. Nii keeldus ta ühtlasi tunnustamast Põhja-Koread ja kommunistlikku Hiina RV-d, tekitades sellega terve rea tõsiseid probleeme. Need olid seotud diplomaatiliste suhete loomisega Hiina RV-ga. Samuti oli läbi lõigatud võimalus sõbralikeks läbirääkimisteks Seouli ja Pyongyangi vahel, et Koread rahumeelselt ühendada.¹⁶²

2.2.4 Korea RDV areng pärast Korea sõda

Sõjal olid rasked tagajärjed. USA-l oli 54 000, teistel ÜRO jõududel 14 000 ning Lõuna-Koreal 415 000 ohvrit. Põhja-Korea ja Hiina RV ohvrite arv oli vastavalt 500 000 ja 900 000. Pärast Korea sõda oli Põhja-Korea füüsiliselt laastatud, Hiina RV väed ei läinud sealt välja enne 1958.a. ning USA abi ja toetus Lõuna-Koreale muutsid lootused võidust võimatuks.¹⁶³ Toodud ohvrite arvud on kõige enam kirjanduses kasutamist leidnud. Páris täpseid arve ei oska mitte keegi öelda.

Sõja lõppedes pühendus Kim Il Sung oma võimu kindlustamisele ning oma riigi sõjalisele ja tööstuslikule ülesehitamisele. Põhja-Korea lülitas ennast ise maailmast välja ning säilitas diplomaatilised suhted ainult kommunistlike riikidega.

¹⁶⁰ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 42-44.

¹⁶¹ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 2. Oxford 2000. Lk. 482-483.

¹⁶² G. Simons. Korea. The search for sovereignty. London 1995. Lk. 217.

¹⁶³ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 99-101.

Tänu NSV Liidu tohutule majanduslikule ja tehnilisele abile, samuti Hiina RV-le ja Ida-Euroopa kommunistlikele riikidele oli Põhja-Korea 1956.a. võimeline oma majanduse taastama. 1955.a. võeti vastu *juche* ehk nii nimetatud sõltumatuse ideoloogia. Juche kaasas endaga poliitilist sõltumatust niipalju kui võimalik nii NSV Liidust kui ka Hiina RV-st. Koreas oli juba ammustest aegadest sügavalt juurdunud vastupanu välisele kontrollile. 1957.a. vähenes järsult Nõukogude Liidu majanduslik abi Põhja-Koreale.¹⁶⁴ See sõda kujunes hirmsaks õnnetuseks mitte ainult korealastele, vaid ka hiinlastele. Ligi miljon hiina sõdurit-ohvitseri oli tapetud või haavatud. Sõda röövis ressursid, mis olid mõeldud majanduse ülesehitamiseks ja selle käimapanemiseks. Lisaks kõigele viis see Hiina RV rahvusvahelisse isolatsiooni. See pani paika ühepoolsed välispoliitilised ja majanduslikud suhted.¹⁶⁵

Hiina RV jaoks oli Korea sõda ootamatu ja see mõjus raske koormana nii majanduslikult, poliitiliselt kui sõjaliselt. Hiina RV “vabatahtlike” juht Peng Dehuai pooldas hästirelvastatud tugevat armeed. Hiina RV pidi looma raskekahurväe, ehitama teid ja korraldama ka õhustranspordi, mille puhul NSV Liidu abi oli asendamatu. Õhutoetus, eriti Nõukogude Liidu MiG-ide oma oli midagi enneolematut. Hiina RV sõjalised edusammud nõudsid kõvasti lõivu meeste ja materiaalsete ressursside näol, mis pidi minema maa ülesehituseks. Hiljem aastatel 1963-1964 teatas Hiina RV, et ta pidi Nõukogude Liidu relvade eest maksma kaupades ja see moodustas suure osa Pekingi ekspordist NSV Liitu. Lisaks kõigele mõistis ÜRO Hiina RV hukka kui agressori ning Peking oli sunnitud loobuma lootustest luua kontakti Läänega. Lootused olid lõõnud lõkkele 1950.a. kui Inglismaa ja neutraalsed Euroopa riigid tunnustasid Hiina RV-d.¹⁶⁶

NSV Liit andis küll Hiina RV-le ka finantsabi, kuigi hiinlastele valmistas see pettumust, kuna seda oli loodetust palju vähem. Nõukogude Liidu krediitid olid ainult 4% Hiina RV kogu tööstuse investeringutest viisaastakuplaani perioodi jooksul, mis algas 1953.a.

Kogu sõja vältel hoidis USA saladuses, et Nõukogude relvajõud osalesid samuti lahingutes. Selleks oli NSV Liidu lennuvägi. Ameeriklastel oli ette valmistatud ka dokument “Poolt ja vastu”. Sõja käigus otsustati seda siiski varjata, sest kardeti, et avalikkus nõuab otsustavat tegutsemist. See oleks aga olnud ettearvamatute

¹⁶⁴ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 334.

¹⁶⁵ Istorija Kitaja. Moskva 1998. Lk. 634.

tagajärgedega.¹⁶⁷ Ameeriklased pidasid silmas seda, et oleks võinud puhkeda sõda USA ja NSV Liidu vahel, seda aga USA kindlasti ei soovinud.

Korea sõja lõppfaasiks sai Genfis toimunud rahvusvaheline konverents, mis kestis 1954.a. 26. aprillist kuni 15. juunini. Konverentsi seostatakse peamiselt Indo-Hiina sõjaga, kuid püüti leida ka rahumeelset lahendust Korea ühendamiseks. Konverentsi algul jõudsid USA ja tema liitlased kokkuleppele kahes põhipunktis. Koreade ühinemine pidi toimuma vabade demokraatlike valimiste teel ning kommunistlik pool pidi kinnitama ÜRO õigust juhtida valimisi. USA riigisekretär J. Dulles leidis, et kõigepealt tuleks Hiina RV väed Koreast välja viia. Kommunistid olid loomulikult selle vastu. Samuti ei meeldinud neile, et valimisi jälgitakse ainult Põhja-Koreas ning nad nõudsid, et järelvalve toimuks kogu poolsaarel. Hiina RV välisminister Zhou Enlai nõudis ülekorealisi valimisi ilma välise sekkumiseta. Tema arvates pidanuks ÜRO väed Lõuna-Koreast lahkuma. Seitsme nädala jooksul ei jõutudki kokkuleppele, kuidas peaksid toimuma valimised Koreas. USA tahtis, et ÜRO mängiks suurt rolli, kuid kommunistid olid selle vastu. Isegi 15. juuniks, see on konverentsi viimaseks päevaks, ei olnud vastaspoolel võimelised kokku leppima üheski olulises punktis, mis puudutas Koread. Kommunistid nõudsid, et läbirääkimised jätkuksid. USA ja tema liitlased leidsid, et kommunistid ei suuda leppida vabade valimiste põhimõtetega ja ÜRO järelvalvega ning seetõttu on arutlusi ja läbirääkimisi mõttetu jätkata. Zhou Enlai süüdistas isiklikult USA-d Koreade ühinemise takistamisel.¹⁶⁸

Nagu juba varem mainitud, tegeles Kim Il Sung sõjajärgsel innukalt oma võimu kindlustamise ning oma riigi sõjalise ja tööstusliku ülesehitamisega. Samal ajal isoleeris Põhja-Korea ennast muust maailmast ning säilitas diplomaatilised suhted ainult kommunistlike riikidega.

Põhja-Korea välispoliitika oli selgelt suunatud Korea taasühendamisele. Kommunistide arvates ilma lõunapoolse vabariigi osa vabastamiseta USA imperialistide käest ei ole Korea revolutsioon lõpetatud. Põhja-Korea kommunistid tegid mitmeid katseid ja ettepanekuid, et Koread ühendada. Esimene suurem ühinemise konverents, millest ka

¹⁶⁶ J. Chesneau. China: The Peoples Republic, 1949-1976. New York 1979. Lk. 32-33.

¹⁶⁷ A. S. Orlov. Lk. 146.

eespool juttu, leidis aset Genfis 1954.a. aprillist juunini, kuid see kukkus läbi. Pärast seda algatas Põhja-Korea nn. rahurünnaku, jutustades pidevalt “rahulikust ühinemisest”, püüdes ise samal ajal luua segadust ja lahkhelisid Lõuna-Koreas. Samuti tegi ta väsimatuid jõupingutusi, selleks et USA väed Lõuna-Koreast välja viidaks. 1950-ndatel oli tihe liit Põhja-Korea, Hiina RV ja NSV Liidu vahel. Pyongyang sai peaaegu kogu sõjalise, poliitilise ja majandusliku toetuse oma kahelt kommunistlikult naabrit, eriti Moskvalt.¹⁶⁹

NSV Liit andis aastatel 1954-1960.a. Põhja-Koreale abi 2 miljardit rubla. Hiina RV käest saadi 1,8 miljardit rubla. Lisaks sellele kustutas Hiina RV ka kõik sõjalised võlad. Nagu öeldud, saadi abi veel ka teistelt sotsialistlikelt maadelt: eelkõige Ida-Saksamaalt ja Mongooliast. Põhja-Korea tegi samas mitmeid samme, et suurendada oma sõltumatust nii Hiina RV-st kui ka Nõukogude Liidust. Põhja-Koreal õnnestus jääda väljapoole Vastastikuse Majandusabi Nõukogu. Seda soodustas teise sõbraliku suurvõimu Hiina RV lähedus. Põhja-Korea sai mängida mõlema huvidele. Nii Hiina RV kui NSV Liit ise tahtsid Põhja-Koreale läheneda, et ära kasutada tema erimeelsusi vastaspoolega.¹⁷⁰

Pingeid tekitas sisemine võitlus Korea Töölisparteis. Pärast Korea sõja lõppu asus Kim Il Sung oma positsioone seal tugevdama. Ta asus võitlusse parteis olevate hiina (Hiina RV-st tulnud kommunistid) ja nõukogude (Nõukogude Liidust pärit korealased) gruppidega. Ametlikult põhjendas ta oma samme vajadusega piirata välismaa mõju, kuid tegelikkuses oli see oma võimu igakülgne tugevdamine. 1956.a. augustis püüdsid hiina fraktsiooni juhid Kim Il Sungi võimult kõrvaldada. Katse kukkus aga läbi ning vandenõulased pandi koduaresti.¹⁷¹ Moskva ja Peking segasid vahele. 1956.a. käis Põhja-Koreas Hiina RV-NSV Liidu välisdelegatsioon A. Mikojani ja Peng Dehuai juhtimisel. Saavutati ajutine rahu Kim Il Sungi ja tema oponentide vahel. Kuid varsti algasid uuesti parteisisesed puhastused, mis tegid tee vabaks Kim Il Sungi ainuvõimule. On märkimisväärne, et 1957.a. septembris Moskvast toimunud kommunistlike ja töölisparteide kongressil vabandasid Mao Zedong ja Peng Dehuai ametlikult Kim Il Sungi ees põhjendamatu sekkumise pärast Korea RDV siseasjadesse. See võimaldas järgnevalt Põhja-Koreal ja

¹⁶⁸ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 223.

¹⁶⁹ Chih-Cheng Lo. Resolving North-South Korean Conflicts A Structural Approach.// Asian perspective. Vol. 20, No. 2 Fall-Winter 1996. Lk. 48.

¹⁷⁰ G. Simons. Lk. 242.

Hiina RV-1 teineteisele läheneda. Kuid selle tulemusena samal ajal s.o. 1957.a. vähenes järsult Nõukogude Liidu majanduslik abi Põhja-Koreale.¹⁷² Uue kümnendi juhatas sisse suur lõhe Hiina RV ja Nõukogude Liidu suhetes, mis ei jätnud mõjutamata ka Põhja-Koread.

¹⁷¹ A. C. Nahm. Lk. 379.

¹⁷² A. I. Tumakov. Noveišaja istorija stran Vostotšnoi Azii (1945 -2000) Harkov 2001. Lk. 115.

2.3 Vietnami DV 1950-1960

2.3.1 Vietnami DV välispoliitiline olukord 1950-ndate algul

Varsti pärast Hiina Rahvavabariigi väljakuulutamist saatis Ho Chi Minh oma kaks saadikut Hiina RV-sse, et saada abi võitluseks prantslaste vastu. Sellel hetkel Mao Zedong oli Moskvas ja pidas läbirääkimisi Hiina RV- Nõukogude Liidu liitlaslepingu üle. Hiina KP igapäeva töö eest vastutas Liu Shaoqi, kes oli Hiina KP Keskkomitee esimees. 24. detsembril 1949.a. toimunud Poliitbüroo istung leidis, et Hiina RV-le oleks kasulikum luua diplomaatilised suhted Vietnami DV-ga isegi enne seda, kui Prantsusmaa tunnustab Hiina RV-d. Neli päeva hiljem, 28. detsembril 1949.a. saadeti Ho Chi Minhile telegramm, milles teatati, et Hiina Rahvavabariik on valmis sõlmima tema valitsusega diplomaatilised suhted. Moskvas informeeris Mao Zedong J. Stalinit, et Hiina RV on valmis tunnustama Vietnami DV-d ja toetama Indo-Hiina rahva võitlust rahvusliku iseseisvuse saavutamise eest. J. Stalin soovitas Hiina RV-l tunnustada Vietnami DV-d esimesena ja alles seejärel pidi Nõukogude Liit seda tegema. J. Stalin ei tahtnud ärritada Prantsusmaad, sest Pariis oli sellel hetkel vastu USA plaanile Lääne-Saksamaa taasrelvastumiseks. 18. jaanuaril 1950.a. oli Hiina RV esimene riik maailmas, kes tunnustas Vietnami Demokraatlikku Vabariiki. Temale järgnesid teised kommunistlikud valitsused Ida- Euroopas ja ka Põhja-Korea. Prantslased olid Pekingi tegutsemise peale väga pahased.¹⁷³

14. jaanuaril 1950.a. pöördus Vietnami DV president Ho Chi Minh kõikide maade valitsuste poole sooviga seada sisse diplomaatilised suhted. 30. jaanuaril 1950.a. andis Nõukogude Liidu valitsus teada valmisolekust luua Vietnami DV-ga diplomaatilised suhted ja vahetada saadikud.

Teatavasti üritas Ho Chi Minh juba 1945.a. Nõukogude Liiduga kontakti luua. 22. septembril 1945.a. saatis ta läbi Pariisi Moskvasse telegrammi: “ Peaminister Stalinile. Moskva. Me anname teada Teie Ekstsellentsile, et Vietnami Vabariigi Ajutine valitsus loodi Ho Chi Minhi juhtimise all. Imperaator Bao Dai loobus 25. augustil troonist ja andis võimu üle uuele valitsusele, mida toetab kogu rahvas. Samal ajal olid jõgede

¹⁷³Q. Zhai. China and the Vietnam wars, 1950-1975. London 2000. Lk. 13-16.

tammidesüsteemi purustamise tõttu Tonkinis üleujutused, põhjustades tohutuid kaotusi. Rahvas hakkab surema. Me pöördume Teie Ekstsellentsi poole mingisugusegi võimaliku abi saamiseks. Lugupidamisega Ho Chi Minh.” Sellel hetkel oli Moskva jaoks Ho Chi Minh arvatasti tundmatu nimi.¹⁷⁴ Ning Moskvale olid palju olulisemad sündmused, mis toimusid sõjajärgses Euroopas ning samuti Hiina RV-s ja Korea poolsaarel.

J. Stalini valitsemise perioodil hoiti saladuses Moskva sidemeid Viet Minhiga ja tema toetamist Prantsuse vastases sõjas. Ho Chi Minhi peeti liiga sõltumatuks ja ta oli tõeline kandidaat saamaks Aasia Titoks. Ho Chi Minh külastas Moskvat 3. veebruaril 1950.a. Moskvast ütles J. Stalin Ho Chi Minhile, et Viet Minhi abistamine on peamiselt Hiina RV asi. Ho Chi Minh tegi ettepaneku, et NSV Liit sõlmiks lepingu Vietnami DV-ga samadel alustel, mis Hiina RV-ga, kuid J. Stalin keeldus seda tegemast.¹⁷⁵

J. Stalini ja Ho Chi Minhi suhte veidrustest on kirjutanud N. Hruštšov oma memuaarides. N. Hruštšov kirjeldab näiteks ühte 1950-nda aasta alguses Moskvast aset leidnud kohtumist, kus viibis ka Ho Chi Minh. Vietnami DV juht tõmbas portfelligist välja ajalehe ja küsis sinna J. Stalini autogrammi. J. Stalin andiski oma autogrammi, kuid laskis lehe varsti tagasi varastada, sest ta ei olnud kindel, mida Ho Chi Minh sellega teha võib. Nõukogude Liidu tegevus Vietnami DV suhtes oli põhjustatud sündmustest, mis toimusid väljaspool Indo-Hiinat.¹⁷⁶

3. märtsil 1950.a. sõitis Ho Chi Minh Pekingisse läbirääkimisi pidama. Need keerlesid peamiselt selle ümber, et Vietnami DV soovis saada abi. Hiina RV abi oli elulise tähtsusega Viet Minhile, kes tänu sellele nautis edu prantslaste vastu.

1950.a. aprillist septembrini saatis Hiina RV Viet Minhile suurtes kogustes sõjalist ja ka mittedõjalist varustust. Mao Zedongi arvates oli Indo-Hiina üks kolmest rindest (teised olid Korea ja Taiwan), mis on võimaliku rünnaku objektiks imperialistlikele riikidele eesotsas USA-ga. Lisaks sellele olid Põhja-Vietnami põgenenud Guomindangi vägede jäänused. Prantsuse vägede lüüasaamine tugevdaks oluliselt Hiina RV piire. Lõpuks tuleb Pekingi seotusele Indo-Hiina probleemiga vaadata ka kui traditsioonilistele sidemetele naaberriikidega. Mao Zedong ja tema alluvad suhtusid ajaloosse tõsiselt. Vietnamlastel

¹⁷⁴ I. V. Buharkin. Kreml I Xo Ši Min. 1945-1969 gg.//Novaja I noveišaja istorija. 1998, No. 3. Lk. 126-128.

¹⁷⁵ Q. Zhai Lk. 17.

¹⁷⁶ Khrushev remembers. Boston 1970. Lk. 481.

oli traditsioon võtta Hiinast eeskju ja saada sealt inspiratsiooni. Kõik haritud vietnamlased olid õppinud hiina keelt. Hiinlased olid küll pidevalt sekkunud vietnamlaste siseasjadesse, kuid viimased tunnustasid hiinlaste üleolekut, et sõda vältida. Loomulikult tahtsid vietnamlased säilitada iseseisvuse. Antud hetkel oli sidemete otsimine Hiina RV-ga ka poliitiliselt möödapääsmatu.

Ho Chi Minhi kaldumisel ühele poole olid tõsised tagajärjed Indo-Hiina konfliktile. Liitudes sotsialistliku leeriga, polariseeris ta Aasia. Hiinlaste appikutumisega suurendas ta ka ühtlasi tõenäosust, et ameeriklased hiljem Indo-Hiina probleemi sekkuvad.¹⁷⁷

1950.a. toimus sõja käigus muudatus. Taktikaline ja eriti strateegiline initsiatiiv läks vietnamlaste kätte. Toimusid lahingu Hiina RV ja Vietnami DV piiri ääres. Kogu Vietnami DV põhjaosa vabastati okupantidest. Tähtsus seisnes selles, et Hiina RV-ga loodi side ja viimase abil ka teiste sotsialismimaadega. Prantslased said nimetatud ajal märkimisväärse osa oma sõjatehnikast Ameerika Ühendriikide käest. 6. oktoobrist 1950.a. hakkas Vietnami tegutsema USA alaline sõjaväe missioon.¹⁷⁸ USA juhindus selle loomisel arvatavasti ohjeldamispoliitikast. Lisaks tundus USA-le, et prantslased ei saa ise vietnamlastega hakkama. Enne Korea konflikti keskendus USA ohjeldamispoliitika peamiselt Euroopale ja oli majandusliku suunitlusega. Kui Hiinas tulid võimule kommunistid kartsid USA president H. Truman ja tema nõuandjad, et kui veel üks Aasia riik peaks kommunismi omaks võtma, siis langeb kogu Aasia kommunistide võimu alla. USA-s oldi koheselt nõus toetama Indo-Hiinat. H. Truman ei olnud järginud Aasia ekspertide nõuannet, kes õhutasid teda tunnustama Vietnami Demokraatliku Vabariiki, et vabastada regioon Prantsusmaa võimu alt. Et saada prantslaste toetust Euroopas, pidi USA omakorda toetama Prantsusmaad Indo-Hiinas. 7. veebruaril 1950.a. tunnustas USA Prantsusmaa loodud Vietnami riiki. 30. juunil 1950.a. saabus Indo-Hiinasse esimene saadetis USA otsest sõjalist abi. 1950.a. anti abi 100 miljoni USD väärtuses kuid 1954.a. juba üle 1 miljardi USD. USA abi kokku oli ligi 3 miljardit USD-d.¹⁷⁹

1950.a. mais teatas USA Vietnami majandusabi programmi täideviimisest (ka Laoses ja Kambodžas) mitte Marshalli plaani krediitide kaudu nagu Prantsusmaa puhul, vaid Bao

¹⁷⁷ Q. Zhai. Lk. 17, 24-25.

¹⁷⁸ Istorija Vietnami v noveišee vremja (1917-1965). Moskva 1970. Lk. 240.

Dai valitsusele. 31. detsembril sõlmiti USA, Prantsusmaa, Vietnami Riigi, Laose ja Kambodža vahel mitmepoolne leping ehk niinimetatud “vastastikuse kaitseabi” leping.¹⁸⁰ Prantslased pöördusid abi saamiseks mitte ainult USA poole, vaid ka teiste riikide poole, kes tajusid kommunismis ohtu. Samal ajal kui Prantsusmaa püüdis taastada oma majandust, mis oli purustatud II maailmasõja ajal, kulutas ta 5 miljardit USD-d võitluseks Ho Chi Minhiga. 1952.a. oli USA-l järjest raskem toetada prantslasi ilma otseselt vietnamlastele vastu astumata. Pidev vastupanu prantslastele ja viimaste jätkuv sõjaväsimus ainult tugevdas ja innustas vietnami rahvuslasi.¹⁸¹

1953.a. lõpuks oli Viet Minhi kontrolli all kolm neljandikku Põhja-Vietnamist ja üks kolmandik Lõuna-Vietnamist. Viet Minh tunnetas vajadust rünnata prantslasi enne, kui USA abi veelgi suureneb. 1954.a. alguses koondasid mõlemad pooled oma jõud Dien Bien Phu küla juurde, mis asus Laose piiri lähedal. Prantsusmaa rahvas leidis, et tuleks lõpetada pikk ja kulukas sõda. Korea vaherahu pakkus selleks puhuks hea näite. 1954.a. Berliinis toimunud neljapoolsel välisministrite kohtumisel (USA, NSV Liit, Inglismaa ja Prantsusmaa) nõudis Pariis, et tuleval Genfi konverentsil võetaks Indo-Hiina küsimus samuti päevakorda. Algul oli USA vastu läbirääkimiste teel saadavale lahendusele. Kuid siis leiti, et ohjeldamispoliitikat tuleb ajada küll kõikidel rinnetel, aga Lääne-Euroopa kaitsmine on kõige tähtsam. 13. märtsil 1954.a. algas Dien Bien Phu lahing. Viet Minhil oli õnnestunud transportida raskekahurvägi mäeaheliku tipule Prantsuse vägede kohale. Prantslased ise asusid orus, mis ümbritses Dien Bien Phud. Raskekahurvägi isoleeris lahingupaiga ning tegi võimatuks Prantsuse vägede varustamise lennukitega. Prantslased said hävitavalt lüüa. Washingtonis arutati mitmeid ettepanekuid, aitamaks Prantsusmaad, sealhulgas ka taktikalise tuumarelva kasutamist. USA president D. Eisenhower ei pooldanud siiski Ameerika Ühendriikide ühepoolset sekkumist.¹⁸²

26. aprillist kuni 21. juulini 1954 aastal toimus Genfi konverents, millest võtsid osa USA, NSV Liit, Inglismaa, Prantsusmaa, Vietnami DV, Kambodža, Laos ja Bao Dai juhitud

¹⁷⁹ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 280.

¹⁸⁰ Istorija Vietnami v noveišee vremja (1917-1965). Moskva 1970. Lk. 247.

¹⁸¹ W. H. Capps. The Unfinished War. Boston 1990. Lk. 41-42.

¹⁸² M. Iljinski. Indokitai pepel tsetõreh vojn (1939-1979). Moskva 2000. Lk. 60-65.

Vietnami riik (Lõuna-Vietnam). Vastavalt Genfi konverentsi otsusele lõpetati sõjategevus Indo-Hiinas. Prantsusmaad kohustati Indo-Hiina poolsaarelt oma väed välja viima. Genfi konverents tunnustas ka Laose ja Kambodža iseseisvust, mis oli välja kuulutatud vastavalt 1945.a. ja 1953.a. Vietnam jagati kaheks mööda 17. paralleeli. Põhja-Vietnam jäi Viet Minhi valdusse (158 000 km² 14 miljonit elanikku). Vietnami DV pealinnaks oli Hanoi. Lõuna-Vietnam (173 000 km² 12 miljonit elanikku) läks 1949.a. prantslaste egiidi all moodustatud Vietnami riigile, mille eesotsas oli esialgu keiser Bao Dai ja pealinnaks Saigon. Vietnami ei kavatsenud jagada igaveseks. Genfis otsustati ka see, et 1956.a. korraldatakse rahvusvahelise kontrolli all kogu maa ulatuses vabad valimised, mille tulemuste alusel moodustatakse ühtne valitsus ja ühendatakse riik uuesti.¹⁸³

1952.a. avaldasid Ameerika Ühendriigid Prantsusmaale survet, et see ei sõlmiks Viet Minhiga rahu, kuigi tollel hetkel oleks Pariis saavutanud arvatavasti paremad tingimused kui kaks aastat hiljem. Kui 1953.a. lõpetati Korea sõda USA õhutusel vaheahuga, oli Prantsusmaa arusaadavalt USA peale pahane.¹⁸⁴

N. Hruštšovi sõnul olevat Zhou Enlai¹⁸⁵ talle enne Genfi konverentsi öelnud, et Hiina RV ei saa vastu tulla Ho Chi Minhi nõudmistele ja saata oma vägesid Vietnami. Põhjuseks toodi see, et Hiina RV kaotas liiga palju mehi Koreas ning et Peking peab keskendumas oma majanduse ülesehitamisele.¹⁸⁶

Hiina RV kõige tähtsam strateegiline eesmärk oli kaitsta oma rahvuslikku julgeolekut ja nende riikide julgeolekut, mis temaga piirnesid, eriti Vietnami ja Koread. Korea vaheahuga läbirääkimiste ajal eelistas USA riigisekretär J. Dulles suurendada survet hiinlastele ja vähendada Hiina RV prestiiži, lüües teda otsustavalt lahinguväljal. J. Dulles ja prantslased kartsid, et vaheahuga sõlmimine Koreas vabastab Hiina RV väed ja viimane saab keskenduda Indo-Hiinale. Hiljem see osutuski õigeks. Niipea kui vaheahuga oli sõlmitud, intensiivistas Ho Chi Minh Viet Minhi tegevust ja Hiina RV suurendas oma sõjalist abi Indo-Hiinale.¹⁸⁷

¹⁸³ Istorija Vietnami v noveišee vremja (1917-1965). Moskva 1970. Lk. 263-265.

¹⁸⁴ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford. Lk. 280.

¹⁸⁵ Zhou Enlai (1898-1976) Chou En-lai, Hiina KP liige a-st 1920, peaminister 1949-76 ja välisminister 1948-58. Tegeles aktiivselt välispoliitikaga. Ta oli evolutsiooniline maoist ja elas üle Kultuuri revolutsiooni.

¹⁸⁶ Khrushchev remembers. Lk. 482.

¹⁸⁷ Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1. Oxford 2000. Lk. 281.

Ajavahemikus 1950-1954 saatis Peking mitmeid oma võimekaid kindraleid Vietnami DV-sse sõjalisteks ja poliitilisteks nõunikeks. Nende ülesandeks oli Vietnami DV armeed professionaalsemaks muuta ja ka politiseerida. Hiina RV sõjalised nõunikud aitasid sageli planeerida ja juhtida Viet Minhi operatsioone. Hiinlastel oli suur roll ka Dien Bien Phu sündmustes. Vaatamata üldisele koostööle esines ka probleeme. Hiina RV nõustajate ja Viet Minhi vägede suhted ei olnud alati sõbralikud. Suurim lahkumine Vietnami DV ja Hiina RV suhetes oli arvatavasti tingitud Genfi konverentsi tulemustest. Moskva ja Pekingi surve tõttu pidi Viet Minh loobuma katses ühendada kogu Vietnam. Hiina RV ja Nõukogude Liidu huvid kaalusid üles ideoloogilise kohustuse aidata võitluses kommunistlikku parteid.¹⁸⁸

Genfi konverentsi otsused tulenesid mitme erinevate huvidega osapoolte kompromissidest. Prantsusmaa oli saanud väljuda verisest ja kulukast sõjast. USA oli ajutiselt rahul selle tulemustega, nagu ka Inglismaa, kes sai vältida rasket valikut, kas liituda ameeriklastega ettevõtmises, mis nende arust oli poliitiliselt vale ja sõjaliselt rumal. Kahe aastane periood enne valimisi andis USA-le võimaluse valmistada ette Lõuna-Vietnami kaitset. Kommunistlikud valitsused olid samuti nõustunud kompromissiga. Nii Hiina RV kui Nõukogude Liit kartsid võitluse taaspühkemist Vietnamis, mis võiks viia ameeriklaste osavõtuni sellest. Nõukogude Liit pidi veel taastuma II maailmasõja aegsest laastatusest ning stabiliseerima poliitilist olukorda, mis tulenes J. Stalini surmast. Viet Minh sunniti kompromissile, arvestades, et ta ei suuda sõda jätkata ilma Hiina RV ja/või Nõukogude Liidu abita. USA oleks arvatavasti sekkunud, kui mingilegi kokkuleppele ei oleks jõutud.¹⁸⁹

2.3.2 Olukord Põhja-Vietnamis pärast Genfi konverentsi

1954.a. sügisel valitses Põhja-Vietnamis katastroofiline olukord: niisutussüsteemid olid hävitatud, maa maha jäetud, linnades oli riisist puudus, halvatud oli transport. Pärast Genfi konverentsi pakkus Hiina RV koheselt Vietnami DV-le abi. Peking saatis majanduseksperte Hanoisse. Vietnami DV juhtkond oli mures nälja puhkemise pärast,

¹⁸⁸ Q. Zhai. Lk. 63-64.

¹⁸⁹ D. A. Borer. Superpowers defeated: Vietnam and Afghanistan compared. London 1990. Lk. 66.

sest saak ikaldus, seda enam, et juba koloniaalperioodil oli riisi Põhja-Vietnamis vähem ja ta sõltus Lõuna-Vietnami impordist. Hiina RV riisi transporditi Põhja-Vietnamisse Nõukogude Liidu laevadega. Sarnane lepe sõlmiti ka Vietnami DV, NSV Liidu ja Birma vahel. Vastutasuks riisi eest Hanoile varustas Moskva Birmat tööstusseadmetega. Zhou Enlai leidis, et Nõukogude Liit ja teised Ida-Euroopa riigid peaksid Vietnami DV-d aitama ning, et Vietnami Töölispartei peaks nendelt riikidelt ise abi küsima. Põhjuseks miks Peking sellise avalduse tegi oli see, et Hiina RV oli ise majanduslikes raskustes.¹⁹⁰

12-18 juulini 1955.a. külastas Ho Chi Minh Moskvat. Reisel oli kaks peamist eesmärki. Esiteks saada Nõukogude Liidult majanduslikku abi ja teiseks võita Moskva toetus rahvusvahelistel nõupidamistel. Ho Chi Minh sai Moskvalt laene 100 miljoni USD eest. Vietnami ühinemise küsimuse puhul tahtis Nõukogude Liit, et Hanoi järgiks täpselt Genfi kokkulepet. Tol hetkel ootas Moskva, et antud küsimuses mängib Peking suuremat rolli. Aastatel 1955-1957 Hiina RV-st ja Nõukogude Liidust saadud abi oli oluline osa Vietnami DV majanduse ülesehitamisel ja arendamisel. Hiinlased märkisid, et Põhja-Vietnami vägedel on puudus distsipliinist ja nad õhutasid vietnamlasi tagant, et suurendataks poliitilist kontrolli vägede üle.¹⁹¹

1955-1956.a. sõlmis Vietnami DV rea lepinguid, mis puudutasid majandus- ja kultuuriküsimusi NSV Liidu, Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia ja Bulgaariaga. Vietnami DV pooldas NSV Liitu ka Ungari küsimuses ja seal puhkenud ülestõusu mahasurumises. Samuti toetas ta Nõukogude Liitu ja Saksa DV-d Saksamaa küsimuse puhul. 12.-18. juunini 1955.a. toimusid NSV Liidu ja Vietnami DV läbirääkimised. Vastuvõetud ühiskommünikees teatati, et nii NSV Liit kui ka Vietnami DV näitavad üksmeelselt üles tahet viia kõrvalekaldumatult täide Genfi kokkulepet Indo-Hiina suhtes. Rahu Indo-Hiinas kindlustub ainult siis, kui Vietnam on ühendatud ja tema suveräänsust austatakse. 1957.a. toimusid Ho Chi Minhi reisirid üheksale vennalikule maale.¹⁹²

Genfi konverentsil võttis Hiina RV esimest korda osa tähtsatest rahvusvahelistest läbirääkimistest ning Pekingi arvates oli selle juures kõige olulisem, et Hiina RV-d tunnustati kui suurt ja arvestatavat jõudu. Selline lähenemine mõjutas suuresti Hiina RV

¹⁹⁰ Q. Zhai. Lk 70-71.

¹⁹¹ Samas. Lk. 73.

¹⁹² Istorija Vietnami v noveiše vremja (1917-1965). Moskva 1970. Lk. 303-304.

huvi aidata kaasa Vietnami probleemi rahumeelsele lahendamisele. Sellest oli huvitatud ka Nõukogude Liit. Samal ajal otsis Viet Minh lahendusi Vietnami ühendamiseks.

Suures osas pragmaatilistel põhjustel oli Vietnami DV juhtkond huvitatud suhetest Hiina RV ja Nõukogude Liiduga. Kõige tähtsam küsimus 1950-ndatel oli Põhja-Vietnami ülesehitamine. Teine põletav probleem oli maa taasühendamine. Aastatel 1955-1961 sai Vietnami DV Hiina ainuüksi RV käest abi 662 miljonit USD-d, samal ajal kui kogu saadud abi antud perioodil oli natuke üle miljardi USD. 1958-1960.a. hakkas tikkima lõhe Nõukogude Liidu ja Hiina RV suhetes. Kasvas Moskva huvi omada suuremat mõju Vietnami DV üle, kui seda oli Pekingil, mistõttu NSV Liidu abi Põhja-Vietnamile hakkas ületama Hiina RV abisuurust.¹⁹³

1979.a. Hanoi publitseeritud "Valge raamat" süüdistab hiinlasi vietnamlaste reetmises. Selle kohaselt Vietnami DV olevat nõustunud Genfi konverentsi otsustega Hiina RV surve tõttu. Vastasel korral oleks Indo-Hiina saavutanud täieliku võidu prantslaste üle. Hanoi on vältinud avalikult kommenteerimast Nõukogude Liidu mõju, kuid kahtlemata seda esines. Vaatamata kindlana tunduvale sõprusele Hiina RV ja Vietnami DV vahel, esines tõsisid erinevusi mõlema maa vaadetes nii sise- kui ka välispoliitiliste probleemide suhtes. Lahkhelid valitsesid ka küsimustes, kuidas Vietnam peaks ühendatama ning millised peaksid olema suhted NSV Liidu ja USA-ga. Osa probleemidest moodustasid kindlad programmid, mis Vietnami DV oli Hiina RV pealt kopeerinud ning need ei andnud ihaldatud ja loodetud tulemusi. 1953.a. viis Vietnami Töölispartei ellu maareformi kampaania, mis põhines Hiina RV omal aastatest 1949-1952, kuid reform ei sobinud Vietnami DV-s valitsevate tingimustega. Nimetatud reform osutus äärmiselt ebapopulaarseks ja põhjustas ka tootmises tagasimineku. Sarnane juhtum oli Vietnami Töölispartei algatatud poliitika intellektuaalide suhtes 1956.a. See järgis Hiina RV "Saja lille" kampaaniat¹⁹⁴, mis algatati sama aasta mais ja soodustas intellektuaalset liberaliseerimist. Vietnami DV juhtkond oli üllatunud, kui selle käigus

¹⁹³ C. McGregor. The Sino-Vietnamese relationship and the Soviet Union. London 1988. Lk. 7-8.

¹⁹⁴ Poliitiline ja intellektuaalne debatt Hiina RV-s mida õhutas Mao Zedong. Eesmärgiks oli bürokraatia aktiveerimine ja Hiina KP nõukogudemeelse parema tiiva positsioonide nõrgendamine. Kampaania läks kontrolli alt välja ja lõppes laialdase puhastusega partei personali hulgas.

tabas Töölispartei tegevust kriitikalaine. 1956.a. novembris lõpetati see kampaania kähku.¹⁹⁵

Mis puutub aga Vietnami DV ja NSV Liidu suhetesse, siis esimestel aastatel pärast Genfi konverentsi ei olnud nendevahelised suhted just kõige soojemad. Nõukogude Liit jäi pühendunuks vietnamlastele, kuid avalik seotus Indo-Hiina probleemiga aastatel 1954-1956 oli vähem tähtis kui antiameerikalike tunnete õhutamine Prantsusmaal ja Euroopas. Kaks riiki kirjutasid küll alla mitmetele majandusabi lepingutele ja Ho Chi Minh külastas 1955.a. Moskvat, kuid teda ei võetud vastu nii suure pidulikkusega kui teisi maailma liidreid. Sel ajal kui ameeriklased löid tihedamad sidemed Ngo Dinh Diemi režiimiga Lõuna-Vietnamis, muutusid põhjavietnamlased Nõukogude Liidu jaoks järjest vähemtähtsaks.¹⁹⁶ Muutus tuli hiljem, kui USA hakkas rohkem sõjaliselt sekkuma. 1956.a. sügisel toimusid Moskvas äärmiselt olulised sündmused Ungaris. Euroopa ja Ida-Euroopa olid antud hetkel Kremlile vaieldamatult palju tähtsamad kui kaugel Indo-Hiina poolsaar.

2.3.3 Sündmused ja arengud Lõuna-Vietnamis 1950-ndate teisel poolel

20. septembril 1954.a. moodustasid Prantsusmaa, Inglismaa, Austraalia, Uus-Meremaa, Tai, Filipiinid, Pakistan ja USA SEATO (*Southeast Asia Treaty Organization*- Kagu Aasia Lepinguorganisatsioon), mille üks peamistest eesmärkidest oli Kambodža, Laose ja Lõuna-Vietnami kaitsmine kommunismi eest. Genfi kokkulepped ja SEATO loomine julgustas USA-d haarama endale liidrirolli Kagu-Aasias.¹⁹⁷

26. oktoobril 1955.a. kuulutati Saigonis välja Vietnami Vabariik, mida kohe tunnustasid USA ja Inglismaa. Mõne aja pärast ühines nendega ka Prantsusmaa. Niinimetatud rahulikud aastad 1955-1959 tõid Lõuna-Vietnamile rohkem ohvreid kui 7 aastat kestnud verine sõda Prantsuse kolonisaatoritega.¹⁹⁸

1955.a. hakkas USA valitsus saatma Lõuna-Vietnami nõunikke, kes tegid koostööd Ngo Dinh Diemi valitsusega poliitilistes, sõjalistes ja tehnilistes küsimustes. 1955.a. oktoobris toimus referendum, mille korraldas Ngo Dinh Diemi valitsus viis Bao Dai võimult

¹⁹⁵ C. McGregor. Lk. 8-9.

¹⁹⁶ D. A. Borer. Lk. 72-73.

¹⁹⁷ W. H. Capps. Lk. 43.

¹⁹⁸ M. Iljinski. Lk. 69.

ning Ngo Dinh Diem valiti Lõuna-Vietnami uueks presidendiks. Ameeriklaste toetusel sai ta väljendada oma Prantsuse vastast suhtumist. Vietnamlased, kes jäid koloniaalperioodi tõttu prantslasi vihkama, tervitasid igauht, kes oli antiprantslaslik. Ameeriklastele oli see parim periood Vietnamis üldse. Mitmed grupeeritud Lõuna-Vietnami otsisid võimalust valitsuse töös osalemiseks. Kuid Ngo Dinh Diem ja tema ameeriklastest nõuandjad otsustasid need grupid jõuga maha suruda. Taheti elimineerida kogu opositsioon. Lõuna-Vietnami ei soovinud Ngo Dinh Diem valimiste teemal läbi rääkida ja ta viis läbi kampaania “Mõista hukka kommuniste”. Selle käigus arreteeriti 1955.a. suvel valitsusevastaseid elemente. Ngo Dinh Diem oli katoliiklane ja varsti sai ka budistidele selgeks, et neil pole tema režiimilt midagi head loota. Ngo Dinh Diem tegutses nagu kuningas, kuigi Lõuna-Vietnami pidi olema vabariik.¹⁹⁹

Vietnami jätkus siiski kodusõda. Selle tõttu tegi USA kõik, et luua ja toetada Ngo Dinh Diemi valitsust Lõuna-Vietnami. Ngo Dinh Diem sai märkimisväärse võimu ja ka rahalist abi USA presidendi D. Eisenhoweri administratsioonilt. Samal ajal kasvasid pinged USA ja Prantsusmaa vahel. 1956.a. olid prantslased Indo-Hiina poolsaare peaaegu täielikult hüljanud ning USA-l lasus vastutus välja õpetada Lõuna-Vietnami armeed. Selleks ajaks kulutas USA aastas juba umbes 100 miljonit USD-d sõjalise varustuse peale Lõuna-Vietnami vägede jaoks. Samuti andis ta 127 miljonit USD-d majanduslikku abi ning lisaks veel 17 miljonit USD-d tehnilist abi.²⁰⁰

Genfi kokkulepete kohaselt pidid prantslased jääma Lõuna-Vietnami kuni 1956.a. juulini, et garanteerida vaherahu kuni valimisteni. Nõukogude Liit ja Hiina RV ei teinud midagi, et jõuda poliitilise lahenduseni. Lõpptähtaeg 1956.a. juuli möödus ilma mingisuguse tegevuseta, et täita Genfi kokkuleppe kõige tähtsamat klauslit. Tundus, et Vietnamist saab järjekordne lõhestatud maa nagu Korea või Saksamaa. 1957.a. soovitas alguses Nõukogude Liit püsivat Vietnami jaotamist ja tegi ettepaneku, et mõlemad, nii Põhja- kui ka Lõuna-Vietnam võetaks ÜRO-sse vastu kui kaks eraldi riiki, mis erinevad teineteisest poliitilise ja majandusstruktuuri poolest. USA ei olnud valmis tunnustama kommunistlikku režiimi ning lükkas selle ettepaneku järsult tagasi.²⁰¹

¹⁹⁹ T. N. Hanh. Lotus in the Sea of Fire. New York 1967. Lk. 55-58.

²⁰⁰ W. H. Capps. Lk. 44-45.

²⁰¹ S. Karnow. Vietnam: a history. New York 1983. Lk. 224.

Vietnami Töölispartei juhtkond taipas, et ilma NSV Liidu poliitilise toetuse ja majandusliku abita on neil raske omi eesmärke täita. Hanoi oli siiski šokeeritud Moskva ettepanekust 1957.a. jaanuaris, et mõlemad Vietnamid võetaks ÜRO liikmeks. Hiina RV lubas vastu seista n.-ö. suurriiklikule šovinismile rahvusvahelistes suhetes.²⁰² Hiina RV avalduse taga tuleb näha seda, et Hiina RV suhted NSV Liiduga järjest teravnesid.

N. Hruštšovi ajal toimusid Nõukogude Liidu välispoliitikas suured muudatused. NSV Liidu poliitika eesmärgiks kolmandas maailmas oli USA positsioonide neutraliseerimine. Poliitilised uuendused Aasias oleksid võinud kiirendada strateegilist nihet, mis oli alanud Hiinas, ning kommunistide edu Aasias oleks parandanud Nõukogude Liidu kauplemispositsioone nii USA kui ka tema liitlaste vastu Euroopas.²⁰³

Ngo Dinh Diem tegi 1957.a. mais visiidi USA-sse, kus president D. Eisenhower tervitas teda kui Aasia "imemeest". Kuid Ngo Dinh Diemi valitsus oli muutunud kitsaks oligarhiaks koosnedes tema vendadest ja sugulastest. Ngo Dinh Diem ütles, et Viet Minhi jäänused Lõuna-Vietnamis on purustatud.²⁰⁴

1957.a. oktoobris organiseerisid kommunistid Hanoist saadud instruktsioonide põhjal 37 relvastatud kompaniid, milledest enamus asus läbipääsmatutes soodes ja metsades. 1959.a. mais moodustas Põhja Vietnami juhtkond üksuse, mida kutsuti Rühm 559 ning, mille ülesanne oli suurendada kommunistide infiltratsiooni võimalusi. Kaks kuud hiljem loodi Rühm 759, mis pidi uurima, kuidas oleks võimalik mere kaudu saata mehi ja varustust Lõuna-Vietnami. 1959-1961.a. tapeti Viet Congi poolt 120 kuni 4000 inimest aastas.²⁰⁵

1959.a. jaanuaris otsustas Vietnami DV Töölispartei Keskkomitee viieteistkümnes pleenum relvastatud võitluse kasuks Lõuna-Vietnamis. 1960.a. mais pidasid Põhja-Vietnami ja Hiina RV liidrid nõu nii Pekingis kui ka Hanois, missugust strateegiat peaks rakendama Lõuna-Vietnami suhtes. Leiti, et linnades tuleb kasutada poliitilist ja maapiirkondades relvastatud võitlust. 1960.a. septembris lõid Lõuna-Vietnami revolutsionäärid Rahvavabastusrinde. Samal ajal oli Hiina RV-l kui Vietnami DV toetajal

²⁰² Q. Zhai. Lk. 79.

²⁰³ D. A. Borer. Lk. 71-72.

²⁰⁴ S. Karnow. Lk. 230.

²⁰⁵ Samas. Lk. 238.

endal probleeme. Nimelt tekkis Hiina RV-l konflikt Indiaga. Vietnami DV võttis neutraalse hoiaku Hiina RV-India konflikti suhtes aastatel 1959-1962 Indiat ei tahtud ärritada, sest ta oli Rahvusvahelise Kontroll Komisjoni liige (*ICC-International Control Comision*).²⁰⁶ Teatavasti moodustati Genfi konverentsil ka Rahvusvaheline Kontrollkomisjon, milles oli kolm liiget: Kanada kui lääne esindaja, Poola kui kommunistide esindaja ja India kui neutraalne eesistuja. Komisjoni esmane ülesanne oli kontrollida Prantsusmaa ja Viet Minhi vägede ümbergrupeerumist ja territooriumi üleandmist. Samuti tuli kontrollida sõjavangide vahetamist ja põgenikevoolu kahe uue poliitilise moodustise Lõuna- ja Põhja-Vietnami vahel. Lisaks jälgiti, et kumbki pool ei looks sõjaväebaase ega laseks seda teha välisjõududel. Lõpuks pidi komisjon kontrollima vabade valimiste läbiviimist 1956.a. juulis. Kuigi neid ei toimunud, tegutses komisjon siiski edasi ning Vietnami DV ei tahtnud seetõttu Indiat ärritada.²⁰⁷

NSV Liit ei tahtnud Hiina RV-ga tuumatehnoloogiat jagada ka sellepärast, et kardeti USA poolset tegutsemist, mis tähendas seda, et Washington oleks võinud tuumasaladusi avaldada Lääne-Saksamaale. Kui puhkes Hiina RV-India piirikonflikt, siis NSV Liidu sümpaatia kaldus India poole. 1960.a. juulis halvenesid Hiina RV ja Nõukogude Liidu suhted veelgi, sest N. Hruštšov otsustas NSV Liidu spetsialistid Hiina RV-st ära tuua. Moskvale ei meeldinud Hiina RV suhted Jugoslaaviaga ja liigne sõprus Albaaniaga, mis oli samuti vastuolus NSV Liidu poliitikaga. „Suure hüppega“ tahtsid hiinlased ise saada kommunistliku maailma juhtideks ja Moskvale oli see vastuvõetamatu.

Hiina RV soovis muidugi, et Ho Chi Minh asuks tema poolele, kuid viimase eesmärk oli jääda neutraalseks. 1960.a. toimus Moskvas kommunistlike ja töölisparteide nõupidamine. Mao Zedong ja Kim Il Sung olid ainsad kommunistliku bloki liidritest, kes puudusid. Ka selle nõupidamine käigus üritas Ho Chi Minh parandada suhteid NSV Liidu ja Hiina RV vahel, kuid edutult.²⁰⁸

Vietnami DV oli langenud suurde majanduslikku sõltuvusse NSV Liidust ja Ida-Euroopa riikidest mõnede saaduste defitsiidi tõttu, mis olid tema majanduse jaoks hädavajalikud. Rohkem kui 80% naftast, metallidest ja väetisest sai Vietnami DV Nõukogude Liidult ja

²⁰⁶ Q. Zhai. Lk. 85

²⁰⁷ C. Taylor. Snow job: Canada, the United States and Vietnam (1954 to 1973). Toronto 1978. Lk. 8-11.

Ida-Euroopa riikidelt. 2/3 Põhja-Vietnami ekspordist läks nendesse riikidesse. Vietnami DV kaubanduse selline ühekülgne orientatsioon viis spetsiifilisele rahvusvahelisele tööjaotusele, mis üha tõsisemalt sundis Vietnami DV majandust vastavusse NSV Liidu vajadustega. Asutati mitmeid ühissettevõtteid. NSV Liit oli huvitatud suurtest prežtiisestest projektidest. Tähelepanuväärne osa Nõukogude Liidu abist läks sadamate, sildade ja raudteede ehitamiseks. Vietnami DV ja NSV Liidu vahel toimus barterkaubandus, kusjuures Hanoi defitsiit kasvas iga aastaga.²⁰⁹

Mõned vene ajaloolased siiski väidavad, et aastatel 1954-1958 pandi maha vundament, millele hiljem rajanesid NSV Liidu ja Vietnami DV vahelised suhted. Suhted mõlema maa vahel hakkasid küll mitte kiirustades, aga stabiilselt arenema paremuse suunas. Tugevnesid poliitilised ja parteilised sidemed, mis muutusid ametlikest ja tagasihoidlikest rohkem sõbralikumaks. Mida aeg edasi, seda enam võis neid sidemeid hakata pidama isegi liitlaslikeks. Üks olulisi jooni, mis tekkis suhetes kahe maa vahel, olid vastastikused konsultatsioonid välispoliitiliste ettevõtmiste läbiviimiseks. Vastastikuse koostöö esimestel aastatel esinesid vietnamlased sageli küsimuse püstitaja rollis. NSV Liidu välisministeeriumi hinnangul arenesid Vietnami DV ja Nõukogude Liidu suhted juba enne 1959.a. N. Hruštšovi visiiti Hanoisse, edaspidise igakülgse koostöö suunas vennaliku sõpruse tugevdamise tähe all. Tähtsat rolli Vietnami DV eesmärkide saavutamisel mängis NSV Liidu majanduslik abi ja poliitiline toetus.²¹⁰ Mis Moskvale meeldis oli see, et Ho Chi Minh toetas Nõukogude Liidu positsioone Jugoslaavia suhtes. Järgneva kümnendi juhatas sisse Vietnami sõda, mis sai Külma sõja üheks kuumemaks rindeks. Lisaks pingestas olukorda ka terav lõhe Hiina RV ja Nõukogude liidu suhetes.

2.4 Kokkuvõte

Vaadeldud perioodil (1950-1960.a.) olid suhted kahe võimsa kommunistliku režiimiga riigi Nõukogude Liidu ja Hiina RV vahel sõbralikud. Esines küll ka teatud hõõrumisi ja erimeelsusi, kuid tõsine konflikt ja sügav lõhe nende suhetes tekkis 1960-ndate alguses. Mao Zedongile ei meeldinud J. Stalini isiku kultuse paljastamine ja hukkamõistmine

²⁰⁸ Q. Zhai. Lk. 87-90.

²⁰⁹ A.M. Hazanov. Politika SSSR v "tretjem mire" (Aziija I Afrika) v godö "holodnoi voinö". Moskva 1997. Lk. 55-56.

²¹⁰ I. V. Buharkin. Lk. 134-135.

NSV Liidus, kuna samal ajal Hiina RV-s kasvas Mao kultus. Lõpliku hoobi heanaaberlikele suhetele andis hiinlaste “Suure hüppe” programm, mis teatavasti kukkus läbi. Venelased ei olnud rahul hiinlaste mõtlematu ja tormaka tegutsemisega ning lõpetasid neile abiandmise. Samuti ärritas Moskva juhte Hiina RV soov saada kommunistliku liikumise juhiks maailmas.

Puhkenud Korea sõda tegi mitmeid korrektiive NSV Liidu, Hiina RV ja Põhja-Korea vahelistes suhetes. Sõda tugevdas sidemeid eelpool nimetatud riikide vahel. Moskva ja Peking ei olnud vastu Kim Il Sungi kavale ühendada poolsaar sõjalisel teel. Pealegi kuulusid nad ühte kommunistlikkuse leeri, mille püsijäämisest olid kõik huvitatud. Samal ajal kui algas Korea sõda, sõdis Vietnami DV juba Prantsusmaaga. Hiinlased tegutsesid eelkõige oma julgeoleku kaalutlustel. Hiina RV liidrid kartsid, et Korea sõda võib kanduda nende territooriumile ja sellepärast nad sekkusid. Olukord oleks võinud muutuda katastroofiliseks, sest USA kaalus korduvalt tuumarelva kasutamise võimalust. Oli karta, et ka NSV Liit kistakse sõtta. Kuid õnneks ei läinud asjad nii kaugele, sest vastasel juhul oleks konflikt võinud kasvada kolmandaks maailmasõjaks.

Korea sõja puhkemist ja käiku vaadeldes ning pidades silmas sündmusi ka Vietnami DV-s ilmneb, et väiksemate riikide asju ajavad ikkagi suuremad ja võimsamad riigid, kusjuures esimeste saatus otsustatakse suurriikide tasandil kas sõjaga või lepetega. Sealjuures lähtuvad suurriigid oma huvidest ja eesmärkidest. Väikestel riikidel ei jää muud üle, kui otsida abi ja parimaid võimalikke liitlasi, leppides seejuures viimaste esitatud tingimustega. Vastasel juhul on väikeriikide püsijäämine küsimärgi all.

Põhja-Korea oli aastail 1950-1953 Nõukogude Liidule igati kuulekas ja ustav. Ta sai NSV Liidust mitmekülgset abi. Oma tegevuse kooskõlastas Põhja-Korea Moskvaga, küsides sealt nõusolekut sõja alustamiseks ja toimis viimase ettekirjutuste kohaselt. J. Stalin arvestas Korea sõja puhul siiski ka Mao Zedongiga ja tema toetusega põhjakorealastele. Moskva püüdis Korea sõja suhtes teha nägu, nagu ei huvitaks see teda eriliselt, kuna tegu olewat Korea siseasjaga, millesse võõrastel ei olewat tarvis vahele segada. Moskva soovis jätta muljet, et ta ei toetanud agressiooni. Selle eesmärgiga kutsus NSV Liit Põhja-Koreast ära kõik oma nõustajad. J. Stalin kartis suurema konflikti tekkimist USA-ga. Vaatamata sellele, et hiinlased läksid põhjakorealastele appi, ei olnud nendevahelised suhted kuigi soojad. Kim Il Sung oli nõus hiinlaste abiga sellepärast, et

muidu oleks ta sõja kaotanud ja hiinlased läksid appi, sest nad ei soovinud, et sõda kanduks nende territooriumile.

1950-ndate aastate teisel poolel pärast Genfi konverentsi, kui jagatud Korea küsimustele ei leitud lahendust, hakkas Põhja-Korea oma majandust üles ehitama. Pyongyang püüdis oma sõltumatust suurendada. Ta otsustas distantseeruda nii NSV Liidust kui ka Hiina RV-st. Võib arvata, et Kim Il Sung oli NSV Liidus mõneti pettunud, sest Moskva piiras oma seotust ja ei andnud lõppkokkuvõttes abi nii palju kui loodeti. Põhja-Koreast sai isepäine partner, kellele nüüd püüdsid omakorda läheneda nii Hiina RV kui ka NSV Liit. Vaatamata sellele et Hiina RV vaevles ise majandusraskustes ning oli võlgu Moskvale, andis ta abi Põhja-Koreale, näidates, et ta soovib vältida oma naabri sattumist Moskva liigse mõju alla. Lääneriigid mõistsid Hiina RV hukka ja viimasel ei õnnestunud läänega kontakte luua ja arvatavasti seetõttu taheti oma mõju vähemalt kommunistlikus leiris suurendada. Põhja-Korea võttis omaks kavala taktika: läheneda sellele riigile, kellega tundus hetkel kasulikum suhelda. Kuid sellisel käitumisel oli ka teatud negatiivne tagajärg- NSV Liit vähendas järsult oma abi Põhja-Koreale.

Vietnami DV suhetes NSV Liidu ja Hiina RV-ga võib täheldada mõningaid sarnasusi viimaste suhetes Põhja-Koreaga. Suhetes Hanoiga lähtusid Peking ja Moskva siiski eelkõige oma vajadustest ja eesmärkidest. Vietnami DV pidi käituma nii nagu tema suured partnerid talle ette kirjutasid ja paremaks pidasid. Sõltus ju Vietnami DV-gi Hiina RV ja hiljem ka NSV Liidu abist. Hanoile oli kahe kommunistliku hiinu toetus äärmiselt oluline, sest oldi sõjas Prantsusmaaga. Hiina RV-st saigi Vietnami DV suurtes kogustes abi. Nagu Korea poolsaare puhulgi tahtis Hiina RV kindlustada eelkõige oma rahvuslikku julgeolekut ja ka temaga piirnevate riikide oma, antud juhul Vietnami DV julgeolekut. See oli üks põhjusi, miks Hiina RV tunnustas esimesena maailmas Vietnami DV-d. Selline hiinlaste käik ärritas prantslasi ja oli lisaks Korea sõtta sekkumisele üks põhjusi miks Hiina RV ei saanud läänega kontakte luua ja pidi kommunistlikele maadele orienteeruma. Hanoi ei suutnud Prantsusmaale üksi vastu saada ja abi saamiseks pöörduti hiinlaste poole. Seega valitsesid Vietnami DV ja Hiina RV vahel antud poliitilisest situatsioonist tingitud pragmaatilised suhted. Nii nagu Hiina RV-l olid ka NSV Liidul Vietnami DV-le abi andmisel omad põhjused. Kasvõi see, et suurema abi osutaja avaldab kahtlemata abi saajale tugevamat mõju. Kuni J. Stalini surmani olid Hanoi ja Moskva

suhted üpris jahedad. J. Stalin ei tahtnud ärritada Prantsusmaad, sest viimane oli vastu USA plaanile taasrelvastada Lääne-Saksamaa. Hanoi-Moskva suhted paranesid mõnevõrra 1950-ndate keskel pärast Genfi konverentsi. Siis hakkas Vietnami DV Nõukogude Liidust nii sõjalist kui majanduslikku abi saama. Vastutasuks toetas Hanoi Moskvat Ungari ja Jugoslaavia küsimuses. Sellegipoolest ei olnud Vietnami DV ja NSV Liidu suhted ka 1950-ndate teisel poolel eriti soojad. NSV Liit ei pidanud tollal Vietnami DV-d piisavalt oluliseks ning Moskvale oli tunduvalt tähtsam Euroopa ja sealseid probleemid kui kauge Indo-Hiina poolsaar. Moskva sooviks oli, et Vietnami DV täidaks Genfi konverentsi otsuseid. Hanoi oli šokeeritud Moskva ettepanekust luua kaks Vietnami riiki. Selline ettepanek oli arvatavasti tingitud NSV Liidu välispoliitika põhimõttest, mis nägi ette rahumeelset kooseksisteerimist ja ei tahtnud jälle ühte „Korea stiilis“ sõda. Paremad polnud Vietnami DV suhted ka Hiina RV-ga, kuna Hanoi süüdistas Pekingit reeturlikkuses. Hanoi liidrid pidasid silmas seda, et Vietnam jäi jagatuks ja sellist lahendust pooldasid Genfi konverentsil ka hiinlased (siit ka paralleel Põhja-Koreaga, sest nii Hanoi kui ka Pyongyang ei olnud rahul Genfi konverentsi tulemustega). Lisaks kukkusid Vietnami DV-s läbi Hiina RV-st ülevõetud kampaaniad. Kõike seda arvesse võttes võib järeldada, et sõbralikke ja võrdväärseid partnerlussuhteid nende vahel küll ei olnud. Nagu juba eespool mainitud, muutusid järk-järgult jahedamaks Moskva ja Pekingi suhted. Vietnami DV erinevalt Korea RDV-st üritas Moskva ja Pekingi suhteid parandada ning jääda neutraalseks. Lisaks oli Vietnami DV mõlemast majanduslikult sõltuv ja sellepärast ei tahtnud Hanoi ei Moskva ega Pekingiga pingeid tekitada. Pinged Indo-Hiina poolsaarel püsisid edasi, sest Vietnam jäi jagatuks ja valimisi ei suudetud läbi viia ning ka Moskva ja Peking ei võtnud selles suhtes midagi ette.

Vaadeldud perioodil ei saa ei Vietnami DV-d ega Korea RDV-d pidada NSV Liidu ega ka Hiina RV liitlasteks. Järgneva perioodi olulisemaks sündmuseks kujunes Vietnami sõda.

3. Vietnami DV ja Korea RDV suhted NSV Liidu ja Hiina RV-ga ning neid mõjutanud tegurid 1960-1976

3.1 Vietnami DV suhted Moskva ja Pekingiga 1960-1976

3.1.1 Sise- ja välispoliitiline olukord Indo-hiinas 1960-ndate esimesel poolel

1960-ndate alguses intensiivistas Vietnami DV partisanisõda Lõuna-Vietnamis. 19. detsembril 1960.a. loodi 50 kilomeetri kaugusel Saigonist Rahvuslik Vabastusrinne.²¹¹

Eriti kasvas Rahvusliku Vabastusrinde aktsioonide arv 1961.a. sügisel. 1961.a. oktoobris teatati juba 150 geriljaintsidendist, kui sama aasta septembris oli neid olnud ainult 50. Hiina RV liidritele ei meeldinud nende Vietnami seltsimeeste käitumine, viia läbi suureksaalalisi sõjalisi operatsioone Lõuna-Vietnamis. Hiinlased avaldasid oma muret nii oma siseriiklikes teadaannetes, kui ka Põhja-Vietnamile nõu andes. Hiinlased soovitasid põhjavietnamlastel gerilja sõda pidada mägedes, mitte rünnata pataljonide kaupa, sest antud juhul on ameeriklastel võimalus neid tankide ja lennukitega tagasi lüüa.²¹²

Tugeva välise toetuse abil elas Ngo Dinh Diemi režiiim üle 1960-ndate alguse sisemised rahunused. Ngo Dinh Diemi ei kiitnud kunagi täelikult heaks rahva budistlik osa, sest ta oli katoliiklane ning rõhus budiste usulise kuuluvuse tõttu. Tal oli puudus Ho Chi Minhi karismast ja tema tihedaid suhteid USA-ga ei sallinud suur osa rahvastikust. Nii muutusid paljud vastuvõtlikuks Põhja-Vietnami tegevusele ja Ho Chi Minhile, kelle fundamentaalsed rahvuslikud kavatsused jäid muutumatuks. Välised ja sisemised jõud ähvardasid Ngo Dinh Diemi valitsuse kukutada. Olukord aga muutus, kui 1960.a. presidendivalimised USA-s võitis J. F. Kennedy. Juba siis, kui J. Kennedy oli alles senaator, avaldas ta arvamust, et tugev juhtkond Lõuna-Vietnamis aitaks kommunistide domineerimist vältida. Ta pidas Ngo Dinh Diemi liidriks, kes viiks Vietnami sõltumatuseni. J. Kennedy oli kindel, et saab luua vaba antikommunistliku Vietnami, seda loomulikult USA abiga.²¹³ Tihti on viidatud ka J. Kennedy ametisse vannutamise

²¹¹ G. Kadõmov. Kolonialnaja agressija SŠA vo Vietname.// Novaja i noveišaja istorija. 1965, No. 4. Lk. 13.

²¹² Q. Zhai. China and the Vietnam Wars 1950-1975. London 2000. Lk.113.

²¹³ W. H. Capps. The unfinished war. Boston 1990. Lk. 45-46.

kõnele ja otsitud sealt viiteid ja põhjendusi miks USA Vietnamis sekkus :“Me maksaksime ükskõik millist hinda, taluksime ükskõik milliseid koormusi, ületaksime igasugused raskused, toetaksime oma sõpru ja võitleksime iga vaenlase vastu ning seda kõik selleks, et olla vabad ja sõltumatud.”²¹⁴

Selleks ajaks kui J. Kennedy presidendiks sai, oli Ngo Dinh Diem juba sõjas Ho Chi Minhi jõudude vastu. Põhjavietnamlaste edu oli järjest suurem ja muljetavaldavam ning USA vastas sellele, saates rohkem mehi ja relvastust Lõuna-Vietnami. Kommunismi suhtes sooviti demonstreerida karmust. J. Kennedy laiendas USA seotust Lõuna-Vietnami toetades. Kuid USA poliitikat oli järjest raskem kaitsta, sest Ngo Dinh Diemi valitsus oli ebapopulaarne ja sõda ei läinud päris USA plaanide kohaselt. J. Kennedy kaalus mõnede senaatorite õhutusel USA kohaloleku lõpetamist Vietnamis, kuid kartis, et ameeriklased võtavad seda kui liiga kerget suhtumist kommunismi.²¹⁵

J. Kennedy oli pärast 1961.a. Viini kohtumist N. Hruštšovi käitumisest häiritud. Hiljem teatas ta ühele ajakirjanikule:“Nüüd on meil probleem teha oma võim usutavaks ja Vietnam on selleks kohaks“. J. Kennedy lükkas tagasi Lõuna-Vietnami ne utraliteedi, kuigi Hanoi oli valmis sellega leppima, et peatada Ameerika Ühendriikide interventsiooni. J. Kennedy ei võtnud kuulda ka Prantsusmaa presidenti C. De Gaulle'i, kes hoiatas, et Vietnam tõmbab ta „põhjatusse sõjalisse ja poliitilisse sohu“. 1961.a. lõi J. Kennedy „rühma“, et valmistada ette poliitilisi, majanduslikke ja sõjalisi programme, vältimaks kommunistide domineerimist Lõuna-Vietnamis. Ngo Dinh Diem hakkas ennast pidama juba asendamatuks. Tal ei olnud midagi selle vastu, et USA väed asuksid tema riigis. Ngo Dinh Diem tegi ettepaneku, et Lõuna-Vietnami armee suureneks 100 000 mehe võrra ja koguarvuks tuleks 270 000. See oleks nõudnud veelgi rohkem nõunikke, sõjatehnikat ja täiendavat finantsabi USA käest.²¹⁶

J. Kennedy vihjas veel agressiivsemale ja aktiivsemale USA välispoliitikale, mis tõstis tõenäosust sõjalisteks aktsioonideks kommunismi vastu igal pool maailmas. J. Kennedy seotus Vietnamiga ulatus kaugemale minevikku. 1955.a. liitus ta mõjuka organisatsiooniga *American Friends of Vietnam*. Lõpuks sidus J. Kennedy USA julgeoleku Vietnami julgeolekuga. Kuid võrreldes teiste probleemidega ei olnud Vietnam

²¹⁴ The Annals of America 1961-1968. Volume 18. Chicago 1976. Lk. 6.

²¹⁵ W. H. Capps. Lk. 46-47.

sugugi prioriteet number üks. N. Hruštšovi kõne jaanuaris 1961.a. deklareeris, et Nõukogude Liidu poliitika on toetada rahvuslikke vabastussõdu endistes koloniaalpiirkondades. See suurendas kõvasti USA kartusi, nagu teinuks kommunistid õõnestustöid Indo-Hiinas ja ka mujal. Kuigi paljud ka USA-s endas arvasid, et N. Hruštšovi sõjakas kõne oli suunatud pigem Hiina RV vastu.²¹⁷

Venelased ise on väitnud, et 1960-ndate algul arenes kõigis valdkondades NSV Liidu koostöö Vietnami DV-ga. Kahe maa vahel sõlmiti terve rida uusi leppeid, andmaks abi majanduse ja tehnika vallas. Erilist tähendust omas 1960.a. 23. detsembri leping Nõukogude Liidu majandusliku ja tehnilise abi kohta, mis oli mõeldud viisaastaku (1961-1965) läbiviimiseks. Tugevnesid ja arenesid poliitilised suhted kahe maa vahel. Ho Chi Minh käis Moskvast 1961.a. ja 1962.a.²¹⁸ Tegelikult langes Vietnami DV üha enam majanduslikku sõltuvusse NSV Liidust ja see oli üks põhjusi, miks suhteid arendati.

1962.a. suvel külastas Ho Chi Minh Pekingit, et arutada Hiina RV liidritega probleemi üle, mille põhjustas USA vahelesegamine Vietnamis, ja kaaluti koostöövõimalusi, kui USA ründab Põhja-Vietnami. Ho Chi Minh soovis hiinlastelt toetust partisaniliikumisele Lõuna-Vietnamis. Peking rahuldus Ho Chi Minhi nõudmised ja nõustus tasuta andma 90 000 püssi. 5. oktoobril 1962.a. läks Pekingisse Vietnami DV sõjaline delegatsioon Vo Nguyen Giapiga eesotsas, et saada Hiina RV käest veel abi. Zhou Enlai teatas külalistele, et vastastikune abi Hiina RV ja Vietnami DV vahel on kõikehõlmav, kaasates lisaks sõjalisele koostööle ka majandusliku ja poliitilise. Kuna Pekingi suhted Moskvaga ei olnud kõige paremad, siis kritiseeris Zhou Enlai ka Kremli tegevust, et see tahab tuumasaladusi ainult endale hoida. Zhou Enlai teatas, et sõdurid on kõige tähtsam faktor, mis otsustab sõja saatuse.²¹⁹ Antud juhul pidas Zhou Enlai ilmselgelt silmas Hiina RV rahvaarvu- oli see ju maailma suurim.

Moskva peamine eesmärk N. Hruštšovi ajal oli takistada Hiina RV-l saavutamast sellist mõju Hanoi üle, mis lülitab Moskva oma välja. Nõukogude Liit tahtis samuti vältida rahu ja stabiilsust Lõuna-Vietnamis, kuna selles oleks nähtud USA võitu. 1960-ndate alguses muutus sõda Lõuna-Vietnamis järjest riskantsemaks ja kallimaks Nõukogude Liidule.

²¹⁶ S. Karnow. Vietnam: a history. 1983. Lk. 248-251.

²¹⁷ D. A. Borer. Superpowers defeated: Vietnam and Afghanistan compared. London 1999. Lk. 103-04.

²¹⁸ Istorija Vietnami v noveišee vremja 1917-1965. Moskva 1970. Lk. 320-321.

²¹⁹ Q. Zhai. Lk. 116.

Põhja-Vietnam hakkas ehitama kaitsesüsteeme ennustatavate USA õhurünnakute vastu ja need süsteemid said olla efektiivsed üksnes siis, kui neid tarninuks NSV Liit. Samal ajal oleksid kasvanud ka Moskva materiaalsed kulud ja poliitiline seotus. Sellisel seotusel olid ainult piiratud kasud. Kui sõda oleks põhja poole liikunud, oleksid sekkunud Hiina RV väed nagu Korea puhulgi.²²⁰ Nagu näha, püüdsid Moskva ja Peking teineteist üle mängida ja saavutada ise suurem mõju Vietnami DV üle.

Vietnami DV jätkas suhete arendamist ka kapitalistlike riikidega. Eriti tihedad suhted olid tal 1963.a. lõpust Prantsusmaaga. Hanois oli Prantsusmaa esindaja ja Pariisis põhjavietnamlaste esindaja. Prantsusmaa oli endiselt huvitatud oma mõju säilitamisest Indo-Hiina maades. Prantsusmaa abiga olid Hanoil mitteametlikult suhted ka Inglismaaga, kelle esindaja oli seal. Suurt tähelepanu pöörati ka suhetele Laose ja Kambodžaga, et saavutada ühtsus tegutsemisel USA vastu. 1960-1961.a. andis Vietnami DV majanduslikku abi Laosele. Vietnami DV pööras tähelepanu ka Kambodžale, toetades viimase neutraliteeti.²²¹

1961.a. lõpuks oli Lõuna-Vietnami umbes 3000 USA sõjalist nõustajat ja see arv kasvas kuni 16000-ni järgneva kahe aasta jooksul. USA kasvavaid sõjalisi kulusi hoiti saladuses. USA kaitseminister R. McNamara vaatas numbritule ja ütles, et iga kvantitatiivne võrdlus näitab, et ameeriklased võivad sõja. Lõuna-Vietnami viibivad USA sõdurid ja ametnikud olid veendunud, et kuna nad on ameeriklased, siis on nad võimelised saavutama ükskõik mida, ükskõik kus.

Ngo Dinh Diemi režiim algatas ka strateegiliste külade programmi. Talupojad koondati taraga ümbritsetud ja relvastatud valve all olevatesse küladesse kokku ja see pidi neid õhutama Viet Congile²²² vastu panema, kuid tegelik eesmärk paistis olevat laiendada Ngo Dinh Diemi mõju. Lisaks pidi inimesed tegema tööd, ilma et nad oleks tasu saanud. 1962.a. detsembris teatati, et juba 33% rahvastikust on strateegilistes külades. Reaalsuses muutis see aga paljud talupojad Viet Congi pooldajateks. USA helikopterite ja sõjatehnika kasutamine 1962.a. lõpul paistis olukorda muutvat, vähemalt mõneks ajaks. USA helikopterid, mida juhtisid ameeriklastest piloodid, viisid Lõuna-Vietnami vägesid

²²⁰ D. A. Borer. Lk. 115.

²²¹ Istorija Vietnami v noveišee vremja 1917-1965. Moskva 1970. Lk. 324.

lahingusse ja andsid lahinguväljale kuulipildujatest ja rakettidest ennetavat tuld. Viet Cong õppis kiirelt nende vastu tegutsema. Nad kaevasid kaevikuid ja varjendeid kaitseks ning õppisid ka koptereid ründama. Ngo Dinh Diem käskis oma meestel ohvreid vältida. Tema sõjaväe peamine roll oli kaitsta teda võimaliku riigipöörde eest, sõdimine Viet Congiga pidi jääma ameeriklastele. Tekkisid lahkkelid USA sõdurite ja nõustajate ning Lõuna-Vietnami sõdurite vahel. Washingtonis hakati planeerima USA personali väljaviimist ja toetuse vähendamist. Vastavalt ameeriklaste ajakavale pidi nõustajate arv vähenema 12 000-lt 1964.a. 1500-le neli aastat hiljem ja abi pidi samuti vähenema proportsionaalselt. 1963.a. detsembris lahkuski 1000 nõustajat Lõuna-Vietnamist, kuid seda rohkem bürokraatlikel eesmärkidel. Aasta hiljem paisus USA kontingent hoopis 23 000-ni.²²³

Hanoi ja Pekingi vahelised konsultatsioonid, mis puudutasid revolutsioonilist võitlust Lõuna-Vietnami, tihenesid 1963.a. Hiina RV oli valmis suureulatuslikumaks seotuseks Põhja-Vietnamiga. Arutati küsimust, kuidas Hiina RV toetab Vietnami DV-d USA poolse rünnaku korral. Arvestades kiiresti muutuvat sündmuste käiku Laoses²²⁴ ja Lõuna-Vietnami, tundsid Pekingi liidrid vajadusest vaadata üle revolutsioonilised strateegiad ja koordineerida kommunistlikku liikumist Kagu-Aasias. 1963.a. septembri lõpul kohtus Zhou Enlai Vietnami DV, Laose ja Indoneesia liidritega. Hinnati kujunenud olukorda ja tulevasi arenguid Kagu-Aasias ning püüti välja töötada edasine strateegia. Kuna Washington segas vahele nii Vietnami kui ka Laoses, leidis Zhou Enlai, et Ameerika Ühendriigid pingutavad üle oma vägede paigutamise paljudesse kohtadesse üle maailma. Kui USA peaks Indo-Hiinas sõda alustama saab ta kaotuse osaliseks. Hiina RV oli kui tagala, mis toetas antiimperialistlikku võitlust. Samal ajal teravnes Hiina RV - NSV Liidu konflikt.²²⁵

²²² Viet Cong- Lõuna-Vietnami Vabastusarmee liikmed, asutati 1960. Võitles Lõuna-Vietnami ja USA vägedega. Nime võttis kasutusele Lõuna-Vietnami valitsus eristamiseks Viet Minhi kommunistlikest partisanidest.

²²³ S. Karnow. Lk. 268.

²²⁴ 1954.a. saavutas Laos iseseisvuse Prantsusmaast. 1963.a. puhkes Laoses kodusõda. 1964.a. oli maa lõhenenud kaheks: Põhja- ja Ida-Laost kontrollisid Laose Patriootilise rinde väed. Lõuna- ja Lääne-Laos oli parempoolsete käes ja neid toetasid 1965 aastast alates USA õhujõud. 1970-ndate alguses said parempoolsed lüüa. Läbi Laose kluges ka Ho Chi Minhi rada, mida mööda Põhja-Vietnami väed ja sõjajoon liikusid Vietnami sõja ajal Lõuna-Vietnami. 1964-73 heitis USA Laosesse 2 miljonit tonni pomme, püüdes ebaõnnestunult neid radu läbimatuteks muuta.

²²⁵ Q. Zhai. Lk. 117.

Moskva soovis läbirääkimiste teel saavutatavat tulemust, mis vähendaks võimalust suurriikide otseseks vastandumiseks. 1963.a. keskel, kui Hiina RV ja NSV Liidu suhted olid halvenenud ja toimus teatud pingelõdvendus Washingtoniga, tahtis N. Hruštšovi valitsus vähendada Kagu-Aasias pingeid. Võitluse laienemine Vietnamis võis Kremli arvates kasu tuua ainult hiinlastele. N. Hruštšov pidi samal ajal ka muretsema, et ta ei paistaks liiga innukas, otsides lääneriikidega lepitust, sest see õigustaks Pekingi soovi olla rahvuslike vabastusliikumiste juht maailmas. 1963.a. kirjutas Moskva alla Tuumarelvade katsetamise keelustamise lepingule. Peking ja Hanoi mõistsid Moskva hukka, et see lepib kokku imperialistidega Vietnami arvelt. NSV Liidus kujunes probleemiks, kuidas hoida Vietnami konflikti paisumast suureks sõjaks ning samal ajal näidata ja kinnitada Nõukogude Liidu toetust Hanoi võitlusele.²²⁶

NSV Liidu arvates omas erilist tähendust NLKP ja Vietnami DV Töölispartei esindajate kohtumine 1964.a. veebruaris. Jõuti üksmeeleni rahvusvahelistes küsimustes ning selles, kuidas tugevdada ja arendada vennalikkust sõprust ja koostööd kahe partei ja maa vahel. 1963.a. toimunud Vietnami DV Töölispartei IX pleenum teatas, et Vietnami DV koos teiste vennalike parteidega võitleb marksismi-leninismi puhtuse ja sotsialistliku leeri ühtsuse eest.²²⁷

1963.a. 23. detsembri leping lubas Vietnami DV-le pikaajalist krediiti 430 miljoni rubla ulatuses. Lisaks veel 350 miljonit rubla majanduse ülesehitamiseks ja kaupade ostmiseks NSV Liidust. Võlga oleks Vietnami DV-l tulnud hakata tagasi maksma 1967.a. ja tasutud pidi see saama 1981.a.²²⁸

1963.a. ja 1964.a. võttis N. Hruštšov omaks poliitika vähendada NSV Liidu seotust Vietnamis. 1964.a. solvas Hanoi Moskvat, kui ta keeldus alla kirjutamast piiratud tuumarelvade katsete keelustamise leppele. Hiljem sellel aastal reageeris Moskva suhteliselt tagasihoidlikult USA õhulöökidele Tonkini lahe intsidendi ajal. Hanoi lootis siiski Moskva käest saada õhutorje uusimaid süsteeme. Nõukogude Liidu poliitika muutus vastupidiseks 1964.a. oktoobris, kui N. Hruštšov võimult kõrvaldati.²²⁹

²²⁶ F. Logevall. *Choosing War The Lost Chance for Peace and the Escalation of War in Vietnam*. Berkeley 2001. Lk. 17.

²²⁷ *Istoriya Vietnami v noviešee vremja 1916-1965*. Moskva 1970. Lk. 321.

²²⁸ *Sovetski Sojuz-Vietnam 30 let otnošenii (1950-1980)*. Dokumentõ i materialõ. Moskva 1982.

²²⁹ D. A. Borer. Lk. 116.

Sisemised rahutused ja valitsusevastased demonstratsioonid Lõuna-Vietnamis 1963.a. julgustasid Pekingi ja Hanoi poliitikategijaid intensiivistama revolutsioonilist sõda Lõuna-Vietnami vastu. USA luure teatas oktoobris, et alates 1963.a. keskpaigast on kommunistide sõjalised rünnakud kasvanud. Ngo Dinh Diemi mõrvamine 1963.a. novembri alguses kindralite poolt julgustas kommunistlikke võitlejaid Lõuna-Vietnamis. 1963.a. detsembris läks Põhja-Vietnamisse üks Hiina RV sõjaline delegatsioon, kes külastas kahe kuu jooksul erinevaid strateegilisi paiku. Hiina RV lubas aidata Põhja-Vietnamil ehitada sadamaid ja sõjaväebaase riigi kirdeosas.²³⁰

1963.a. kevadel hakkasid Ameerika ametnikud USA seotust Vietnamis ümber vaatama. Pärast Kuuba raketikriisi ja 1962.a. lepingut, mis kuulutas Laose neutraalseks tahtis Washington tasakaalustada seotust Vietnamis teiste globaalstrateegiliste huvidega. Kuid 8. mail 1963.a. tapeti Lõuna-Vietnamis 9 budistlikku munku, mille tagajärjel puhkesid rahutused.²³¹

Olles kindel Pekingi toetuses ja julgustatud rahutustest Lõuna-Vietnamis pärast Ngo Dinh Diemi mõrvamist, võttis Vietnami DV Töölispartei IX pleenum 1963.a. detsembris vastu rünnakustrateegia, et intensiivistada sõjalist võitlust Lõuna-Vietnamis. Partei otsustas suurendada sõjalist abi partisanidele, mitte saata Lõuna-Vietnami võitlusvägesid. Mao Zedongi kärsitus toetada HoChi Minhi sõda oli teravas kontrastis N. Hruštšovi suhtumisega Indo-Hiina konfliktile. 1962-1964 oli Moskva peamiselt sündmuste jälgija, mis leidsid aset Vietnamis. Taheti vältida selliseid kokkupõrkeid nagu Kuuba raketikriis. Hanoi tahtis säilitada Moskvaga sõbralikud sidemed, kuid 1963.a. liiguti lähemale Pekingile.²³²

Kui 1963.a. novembris tapeti Ngo Dinh Diem, siis kolm nädalat hiljem tabas sama saatus J. Kennedyt. Kui ametisse sai uus USA president L. Johnson oli olukord Lõuna-Vietnamis ebakindlam kui iial varem Nagu tema eelkäijagi, nii uskus ka L. Johnson ohjeldamispoliitikasse ja doominoteooriasse Aasias ja ta arvas, et USA-l on Vietnamiga seotud olulised huvid. L. Johnson oli J. Kennedy sise- ja välispoliitilistest plaanidest täiesti teadlik. Ta tegi kohe alguses selgeks, et jätkab J. Kennedy välispoliitikat Vietnamis. Pärast Ngo Dinh Diemi tapmist leidis USA, et võimalikult kiiresti tuleks

²³⁰ Q. Zhai. Lk. 120.

²³¹ D. A. Borer. Lk. 107.

asemele panna teine antikommunistlik ratsionalistlik liider. Lõuna-Vietnami uus juhtkond vaatas asjale teisiti: nad tahtsid olla neutraalsed, aga samal ajal ka mitte kommunistlikud. Nende arvates tähendas see suurt erinevust antikommunismist. Uus juhtkond tahtis jõuda poliitilisele lahendusele ja pidada läbirääkimisi Rahvusliku Vabastusrindega. Kuid L. Johnsonile sisendati, et neutraalne Lõuna-Vietnam on tagasilööb USA huvidele maailma areenil. Pärast seda, kui Hanoi katsed USA-ga läbi rääkida olid järsult tagasi lükatud, suurendas Põhja-Vietnam infiltratsiooni ja varustuse saatmist Lõuna-Vietnamisse ja õhutas Viet Congi võitlust jätkama. USA vägede juhatajaks Lõuna-Vietnamis määrati kindral W. Westmoreland ja uus president teatas Ho Chi Minhile, et jätkuv sekkumine Lõuna-Vietnami siseasjadesse toob kaasa USA otsustava tegutsemise.²³³

Põhja-Vietnami raskused olid tingitud lõhest Hiina RV ja NSV Liidu vahel. Hanoi liidrid ei usaldanud eriti kumbagi. Arvestades seda, et nad võitlesid Ameerika imperialismiga, olid põhjavietnamlased pettunud N. Hruštšovi katses ajada rahumeelse kooseksisteerimise poliitikat peamise vaenlase USA-ga. Nõukogude Liit ei tahtnud suuremat konflikti eriti pärast Kuuba raketikriisi. Kuid Vietnami DV lähenemine Hiina RV-le ei olnud kõige parem variant. Mao Zedong ei olnud unustanud Korea sõda ja tahtis ka esialgu suuremat konflikti Kagu-Aasias vältida, mis viiks ta vastasleeri USA-ga. Lisaks sai Põhja-Vietnami liidritele 1963.a. lõpus selgeks, et uus USA president L. Johnson ei kavatsenud vähendada USA seotust Lõuna-Vietnamis.²³⁴

1963.a. jooksul hakkas konflikt Vietnamis muutuma tõeliseks sõjaks. Viet Cong laiendas kiiresti oma kontrolli suurte Lõuna-Vietnami maapiirkondade üle, Saigon liikus kriisist kriisi. Sõjaväeline kildkond, kes oli kukutanud Ngo Dinh Diemi, kukutati omakorda 1964.a. jaanuaris kindral Ngyuen Khanhi poolt. Washington tunnustas kiiresti uut valitsust lubades edasist majanduslikku ja sõjalist abi ning ähvardades laiendada sõda, kui kommunistide agressioon jätkub.²³⁵ USA eesmärk tundus olevat toetada ükskõik millist režiimi Lõuna-Vietnamis, peaasi, et see ei oleks kommunistlik.

1964.a. esimesel poolel olid Moskva ja Hanoi suhted madalseisus, kui nad tülitsevad lähedaste Hiina RV ja Vietnami DV suhete pärast. Probleemiks osutus seegi, kuidas oleks

²³² Q. Zhai. Lk. 120-123.

²³³ W. H. Capps. Lk. 47-48.

²³⁴ S. Karnow. Lk. 328-329.

²³⁵ C. Taylor. Snow job: Canada, the United States and Vietnam. Toronto 1978. Lk. 26-27.

kõige parem arendada sotsialistlikku võitlust. Põhja-Vietnami liidrid jäid endale kindlaks, et peamist rolli peavad siiski mängima rahvuslikud vabastusliikumised, mitte NSV Liit või teised sotsialistlikud riigid. Moskva oleks soovinud rahvusvahelist konverentsi, mis oleks muutnud regiooni neutraalseks ja andnuks võimaluse taastada oma poliitiline mõju Indo-Hiina üle. Neutraliteet välistanuks ka laieneva sõja. Hiljem otsustati Kremliis, et täielikult ja selgesõnaliselt konverentsi ideed ei toetata, kuid töötatakse selle nimel, et taoline ettepanek oleks kogu aeg päevakorras.²³⁶

Meeleheitlikus katses takistada Lõuna-Vietnami täielikku kokkuvarisemist üritas L. Johnson Põhja-Vietnami suhtes ajada piitsa ja prääniku poliitikat. Präänikuks oli lubatud korraldada kaubavahetus läänega (see pidi sisaldama ka majanduslikku abi). Piitsaks oli ähvardus, et Washington viib sõja Põhja-Vietnamisse. Washingtonis kasvas toetus Põhja-Vietnami pommitamiseks lootuses, et see sunnib Hanoi vähendama partisanitegevust tasemele, kus nõrk Saigoni valitsus saab ilma USA sekkumiseta hakkama. Esimene üldine pommitamise plaan kiideti heaks 17. aprillil 1964.a. 2. augustil ründasid Põhja-Vietnami patrullpaadid USA hävitajat *Maddox*. Ühe pealtnägija sõnul olevat L. Johnson „mööda seina üles roninud“, kui ta sellest rünnakust kuulis. Kaks päeva hiljem teatasid USA laevad veel ühest rünnakust. Hiljem leiti küll arvestatav vastuolu teise rünnaku tõendites, mis tekitas kahtlust nende autentsuses. Kuid Pentagon tõi lagedale sihtmärkide nimekirja ja L. Johnson kiitis heaks kättemaksu rünnakud. Senat ja Kongress kinnitasid seda 7. augustil 1964.a.²³⁷

USA saadik ÜRO-s teatas: „Me oleme Kagu-Aasias, et aidata oma sõpradel säilitada võimalus olla vaba imporditud terrorist“. USA kitseminister R. McNamara teatas, et saadab Kagu-Aasiasse veel mehi ja tehnikat, et suurendada oma kohalolu seal. 1964.a. augustis hoiatas Nõukogude Liit ametlikult USA-d, et ta lõpetaks oma agressiooni Vietnamis ja samaegselt toetas ta Vietnami DV „õiglasi“ nõudmisi, et järgitaks Genfi kokkuleppeid. L. Johnsoni valitsus ootas uut maoistide provokatsiooni akti, mis oleks suunatud NSV Liidu vastu, et seda USA huvides ära kasutada. 7. augustil 1964.a. kinnitas NSV Liidu välisminister A. Gromõko Põhja-Vietnami valitsusele Moskva diplomaatiliselt

²³⁶ F. Logevall. Lk. 191.

²³⁷ C. Taylor. Lk. 49, 65.

toetust. Ta lisas, et NSV Liidu valitsus esitas nõude USA-le Vietnami DV vastu suunatud sõjaliste operatsioonide koheseks lõpetamiseks.²³⁸

Nõukogude Liidu nõudmine Vietnami DV-le, et see hakkaks võlgu maksma, andis Mao Zedongile võimaluse õhutada vaenu NSV Liidu ja Vietnami DV vahel. Vaatamata sellele et Hanoi lähenes Pekingile, ei soovitud kommunistlikku leeri jäädavat lõhet. Vietnami DV Töölispartei kriitika ei käinud kunagi otseselt NLKP ja N. Hruštšovi pihta. Hanoi soovis taastada Hiina RV ja NSV Liidu solidaarsuse. Nõukogude Liit ootas Hanoilt toetust tülis Pekingiga. Hanoi oli pettunud, et NSV Liit ei andnud Hiina RV-le tuumaprogrammi ning talle oli vastumeelt ka soovitus läänemaailmaga rahumeelselt kooseksisteerida. N. Hruštšov hoiatas, et kui Vietnami DV Töölispartei oma positsiooni ei muuda, on koostöö kahe riigi vahel võimatu. 1964.a. keskel Hanoi tihenevad suhted Pekingiga ärritasid N. Hruštšovi. Moskva majanduslik abi Põhja-Vietnami väheres 1964.a. Samal ajal kasvas Hanoi koostöö Hiina RV-ga, kuid maa majanduse ja poliitiliste institutsioonide loomisel võeti siiski eeskujuga Moskvast. 1964-1965.a. oli Mao Zedong mures USA kasvava seotuse pärast Vietnamis. Suhted USA-ga ei olnud pärast Korea sõda kõige paremad. Seetõttu rääkis ta vajadusest valmistuda sõjaks. Mao Zedong tahtis vastu astuda USA-le ja ka Nõukogude Liidule. Mao Zedongi jaoks olid rahvuslikud vabastusliikumised kõige olulisemad potentsiaalsed liitlased. Seda enam, et Põhja-Vietnam oli ju kohe piiri taga. Hiina RV kritiseeris NSV Liitu koostöö pärast USA-ga.²³⁹

L. Johnson kasutas esimest korda Moskva-Washingtoni „kuuma liini“ pärast Tonkini lahe intsidenti. Ta saatis N. Hruštšovile teate, kus oli kirjas, et ta ei kavatse konflikti laiendada, kuid ta loodab, et Põhja-Vietnami laevad ei tülita enam USA aluseid rahvusvahelistes vetes. Kuid tegelikkuses käskis ta USA sõjalaevadel Tonkini lahte tagasi pöörduda. Hanoisse saadeti ka diplomaatiline noot, kus teatati, et kui USA laevu veel rünnatakse, siis on sellel rasked tagajärjed. Nõrk lootusekiir läbirääkimiste teel saavutatavale tulemusele paistis 1964.a. oktoobris, kui N. Hruštšov võimult taandati. Kuid see kadus, sest Moskva uued juhid suurendasid koheselt abi Vietnami DV-le. Kuigi

²³⁸ J. Melnikov. Aziatskaja doktrina prezidenta L. Dzonsona.//Novaja i novejšaja istorija. 1974, No. 1. Lk.121.

²³⁹ Q. Zhai. Lk. 124-125, 148.

väljavaated rahuks ei olnud kunagi tugevad, sest juba enne N. Hruštšovi kukutamist olid USA ametnikud diplomaatia tagasi lükanud.²⁴⁰

1964.a. 26. novembril avaldas TASS teate Nõukogude Liidu deklaratsioonist valmisolekuks aidata Põhja-Vietnami tema vastasseisus USA-ga. Sama aasta detsembris nõustus NSV Liit avama alalise Viet Congi esinduse (Rahvuslik Vabastusrinne) Moskvast. A. Kossõgini ettepanek külastada Hanoi oli järgmine samm suurendamiseks Nõukogude Liidu seotust Vietnamis. See otsus tehti, enne kui USA õhujõud ründasid Põhja-Vietnami. Sellega taheti arvatavasti meelitada Aasia kommunistlikke parteisid Hiina RV-st eemale ja Nõukogude Liidule lähemale. NSV Liit lootis seda eesmärki täita, pakkudes sõjalist abi, midagi, mille poolest ta võis Hiina RV-d alati ületada.²⁴¹

1964.a. novembriks oli USA-s välja töötatud kahefaasiline programm, et intensiivistada õhulööke Põhja-Vietnami pihta. Esimene faas nägi ette lööke Ho Chi Minhi infiltratsiooni raja pihta, mis läks läbi Laose ja kättemaksu operatsioone vastuseks Põhja-Vietnami agressioonile. Teine faas nägi ette suureskaalalisi õhurünnakuid pärast Lõuna-Vietnami poliitilise olukorra paranemist. 1964.a. oktoobris oli poliitiline olukord Lõuna-Vietnamis hullem kui kunagi varem. 1964-1965 toimusid mitmed valitsusevahetused Saigonis. Selle tulemusena oli rahval vähe huvi, austust ja sümpaatiat nn. valitsuse vastu. Rahvas nägi ainult USA kasvavat sõjajõudude hulka.²⁴²

1964.a. sügisel pöördus U. Thant NSV Liidu poole abi saamiseks. Ta teadis, et Moskva ja Hanoi suhted ei olnud just kõige paremad, kuid ta teadis ka seda, et N. Hruštšov ei soovinud suurt sõda. U. Thanti arvates oli just NSV Liit kui juhtiv kommunistlik jõud sobiv ja õige vahendaja, mille kaudu saata Hanoisse teade. U. Thant tahtis välja uurida, kas Ho Chi Minh oleks olnud nõus saatma saadiku neutraalsesse paika läbirääkimisteks ameeriklastega. Venelased olid nõus. Tonkini lahe intsident näis kinnitavat kartusi suuremast tulevasest sõjast. Moskvast oli kaks eesmärki: õpetada sõda tingimustel, et see ei oleks kahjulik Ho Chi Minhile, ning taastada mõjuvõim Hanoi valitsuse üle. Moskva vastas USA õhulöökidele tagasihoidlikult samal ajal kui Hanoi mõistis palju karmimalt hukka Washingtoni imperialistliku agressiooni. Hanoi oli põhimõtteliselt siiski valmis

²⁴⁰ S. Karnow. Lk. 369, 377.

²⁴¹ M. MacIntosh. The Soviet Attitude.//Sino-Soviet Relations and Arms Control. Massachusetts 1967. Lk. 220.

²⁴² D. A. Borer. Lk. 113.

pidama kahepoolseid läbirääkimisi Washingtoniga. N. Hruštšov lubas vastutasuks suurendada NSV Liidu abi Moskva määras Hanoisse lõpuks ka uue saadiku, kes saabus sinna 23. detsembril 1964.a. Saadiku koht oli olnud vaba mitu kuud. Kindel märk, et suhted Moskva ja Hanoi vahel ei olnud kõige paremad.²⁴³

1964.a. oktoobris sai Moskvast võimule L. Brežnev. Ta tahtis suurendada Nõukogude Liidu mõjuvõimu Kagu-Aasias, et vähendada hiinlaste mõju ja osalt ka sellepärast, et aimati kommunistide võitu Vietnamis ja selle eest taheti osa aupaistest endale saada. Teiselt poolt kartis NSV Liit suuremat sõda, mis sunniks teda ennast rohkem siduma ning põhjustaks hiinlaste saatmise Vietnami DV-sse. 9. detsembril 1964.a. ütles NSV Liidu välisminister A. Gromõko USA riigisekretär D. Ruskile, et USA-l ei ole Vietnami konflikti puhul midagi olulist kaalul, mille pärast Washington peaks sekkuma. Kõik küsimused olevat võimaik lahendada suurriikide konverentsil. D. Rusk vastas, et kui Hanoi ja Peking jätavad oma naabrid rahu, siis on rahu ka võimalik.²⁴⁴ L. Johnson tundis kohustust jätkata atendaadi ohvriks langenud J. Kennedy poliitikat. Lisaks oli ka põhimõtte küsimus, kui kord juba oli otsustatud kommunismi levikule vastu seista, siis tuli seda poliitikat ka jätkata.

3.1.2 Pöördepunkt Moskva-Hanoi suhetes ning edasised arengud Indo -Hiina poolsaarel

Kui A. Kossõgin 1965.a. veebruaris Põhja-Vietnami saabus, tõi ta kaasa kaks kõrget sõjaväelast: õhujõudude esindaja marssal Veršinini ja kindral G. Sidorovitši, kes oli vastutav sõjaväelise abi eest välisriikides. Samal ajal, 7. veebruaril 1965.a. ründas Viet Cong Lõuna-Vietnami Põikusa sõjaväebaasi, mille tulemusena USA pommitas 8. veebruaril Põhja-Vietnami sõjalisi sihtmärke. See oli ootamatu sündmuste käik ning A. Kossõgin lahkus Põhja-Vietnamist ja liikus edasi Pekingisse. Põhja-Vietnami Töölispartei teatas, et ta ei osale 1. märtsil 1965.a. kommunistlike ja töölisparteide kohtumisel. Kuid see ei heidutanud Nõukogude Liitu ja ta jätkas oma sõjaväelist

²⁴³ F. Logevall. Lk. 211-212.

²⁴⁴ Samas. Lk. 290.

kohalolekut Põhja-Vietnamis. Hanoi delegatsioon külastas 1965.a. juulis Moskvat ja kirjutati alla leppele, mis lubas Nõukogude Liidu abi Hanoile.²⁴⁵

Kossõgini visiidi ajal vastuvõetud ühiskommünikees märgiti, et olukord halvenes pidevate USA poolsete provokatsioonide ja agressiooniaktide tõttu. Mõlema maa valitsused jõudsid vastastikusele kokkuleppele meetmetes, mida kasutatakse, selleks et tugevdada Vietnami DV kaitsevõimet. Samuti lepiti kokku regulaarsete konsultatsioonide läbiviimises esilekerkivate küsimuste lahendamiseks. 1.-5. märtsini 1965.a. toimus Moskvas kommunistlike ja töölisparteide konsultatiivkohtumine. Seal võeti vastu ühiskommünikee, kus avaldati solidaarsust kangelaslikule vietnami rahvale ja kutsuti üles rahvusvahelist üldsust avaldama solidaarsust võitluses Ameerika sõdurite agressivse tegevuse vastu. 10.-17. aprillil 1965.a. töötati jällegi välja Nõukogude Liidu ja Vietnami DV ühiskommünikee, kus teatati, et algselt väljendas Lõuna-Vietnami rahva tahet ja lootust Rahvuslik Vabastusrinne, mille programmi toetas lai rahvamass ja mis oli aluseks Lõuna-Vietnami probleemi lahendamisel. Vietnami rahuliku ühendamise peavad läbi viima vietnamlased ilma välise vahelesegamiseta.²⁴⁶

A. Kossõgini esialgne eesmärk oli keelitada Põhja-Vietnam läbirääkimistele. Nüüd võisid põhjavietnamlased väita, et nad on USA agressiooni ohvrid ja ära teeninud kommunistlike jõudude täieliku toetuse. A. Kossõgin oli sunnitud kaitsma NSV Liidu antiimperialistlikku imidžit ning tal ei jäänud muud üle, kui täita põhjavietnamlaste palved (nõudmised) saada tingimusteta sõjalist abi.²⁴⁷

12. veebruaril 1965.a. ründasid USA lennukid sõjaväebaase Põhja-Vietnamis. Need olid vastuseks jätkuvatele Viet Congi agressioonidele, mida juhtis Hanoi režiim. 25. veebruaril toimus jälle USA õhujõudude rünnak. Ametlikult teatati, et massiivsed õhulöögid anti, kuna Lõuna-Vietnami valitsus seda palus. ÜRO peasekretär U. Thant teatas, et ta pooldab mitteametlikke läbirääkimisi, loomaks Lõuna-Vietnamis stabiilset valitsust ja viimaks USA väed Kagu-Aasiast välja.²⁴⁸

²⁴⁵ M. Macintosh. Lk. 221.

²⁴⁶ G. Kadõmov. Lk. 17-18.

²⁴⁷ S. Karnow. Lk. 413.

²⁴⁸ W. H. Capps. Lk. 58.

7. aprillil 1965.a. pidas L. Johnson kõne, milles teatas, et USA on valmis tingimusteta läbirääkimisteks ja pakkus Washingtoni-poolse panusena miljard USD-d Kagu-Aasia abiprogrammile pärast sõja lõppu. Kuid Hanoile ei avaldanud see mingit muljet, eriti seetõttu, et USA keeldus Rahvusliku Vabastusrindega läbirääkimisi pidamast. Kuid USA oli just maandanud oma esimesed lahinguväeosad. Nädal hiljem avaldas Põhja-Vietnam oma neljapunktilise rahuplaani.²⁴⁹

Järgneva kümne aasta jooksul jäi Nõukogude Liidu poliitika Põhja-Vietnamis suuremalt jaolt selliseks, nagu see A. Kossõgini visiidi järel muutus. Moskva oli nõus varustama põhjavietnamlasi kõigi vajalike sõjaliste vahenditega, et viimased saaks jätkata võitlust USA vastu. Samuti oli Moskva valmis toetama ükskõik missugust läbirääkimiste teel saavutatavat lahendust, kui see oleks olnud vastuvõetav ka Hanoile. Veel lubas Moskva kasutada oma seotust, et nuhelda USA-d maailma pressis ja vähendada Hiina RV mõju arengumaades. 1960-ndate lõpus saavutati võrdsus USA-ga tuumajõus. Moskva tegutsemine Vietnami suunal oli lõppkokkuvõttes seotud vähese riskiga ja suure kasu võimalusega.²⁵⁰

14. aprillil 1965.a. võttis Vietnami DV valitsus vastu neli punkti: 1) vastavuses Genfi kokkulepetega peab USA oma väed Lõuna-Vietnamist välja viima ja lõpetama vahelesegamispoliitika Lõuna-Vietnamis. Samuti peab USA lõpetama igasuguse sõjategevuse Vietnami DV vastu. 2) kumbki tsoon, s.t. ei Lõuna-Vietnam ega Põhja-Vietnam ei tohi kuuluda sõjalisse liitu teiste riikidega. Seal ei tohi olla välisriikide sõjalisi baase, sõjavägesid ega sõjaväe personali. 3) Lõuna-Vietnami siseasjade üle peavad otsustama lõnavietnamlased vastavuses Rahvusliku Vabastusrinde programmiga ilma välise sekkumiseta. 4) Vietnami rahuliku taasühinemise üle peavad otsustama põhja- ja lõnavietnamlased ise, ilma välise sekkumiseta.²⁵¹ 17. aprillil 1965.a. pärast salajasi läbirääkimisi Moskvast võtsid L. Brežnev ja Põhja-Vietnami välisminister vastu ühiskommünikee, kus märgiti, et NSV Liit saadab vabatahtlikke vajaduse korral Vietnami DV-sse. 23. märtsil 1965.a. vihjas L. Brežnev, et Nõukogude Liit võib liituda Põhja-Vietnamiga, ning ta väitis, et paljud venelased on ennast vabatahtlikeks pakkunud. Läänemaailmas siiski kaheldi, kas seda juhtub. 14. jaanuaril 1965.a. avaldati Moskvast

²⁴⁹ C. Taylor. Lk. 74.

²⁵⁰ D. A. Borer. Lk. 117.

kommünikee, kus tõotati suurendada sõjalist abi Põhja-Vietnamile. Avaldus kinnitas samuti Nõukogude Liidu toetust Hanoi neljapunktilisele rahuplaanile kui ainsale õigele alusele, et lahendada Vietnami probleem.²⁵²

Hiina RV-le ei meeldinud sugugi USA tegevus Vietnamis. Hiina RV liidrid leidsid, et peab valmis olema, juhul kui USA tahab pidada Korea stiilis sõda. 24. juunil 1964.a. teatas Mao Zedong, et juhul kui USA tungib Põhja-Vietnami, siis saadab Hiina RV sinna vägesid vabatahtlike nime all. Poliitilisel areenil oli vaja rõhuda Genfi kokkulepetele ja tugevdada vägesid. Vastuseks Tonkini lahe intsidendile suurendas Hiina RV oma lõunaprovintsidest sõjalisi ettevalmistusi ning sõjalist abi Vietnami DV-le. Kui ameeriklased peaks tungima sisemaale, soovitas Mao Zedong Põhja-Vietnami peajõududel mitte vastu astuda, et hoida jõudu. 1965.a. alguses, kui USA laiendas sõda, olid põhjavietnamlased sunnitud täiendavat abi paluma. Hiina RV liidrid teatasid, et abandmine olevat nende kohus. Aprillis kirjutati alla mitmetele lepetele, mis tagasid Hiina RV abi.²⁵³

USA otsene sõjaline seotus kujunes pikkamööda, kulmineerudes 1965.a. 8. märtsil lahinguvägede tegevusega. Nende üksuste ülesanne oli kaitsta USA installatsioone ja nad tegutsesid Lõuna-Vietnami vägedest täiesti sõltumatult.

1965.a. esimestel kuudel otsustati surveabinõuna alustada õhulöövide andmist. Õhusõda viidi ellu, et suurendada lõunavietnamlaste moraali ja ühtsust ning veenda Põhja-Vietnami, et edasine meeste ja varustuse infiltratsioon läheb kalliks maksma. 3500 mereväelast läks kaitsma USA õhubaase. 4. mail 1965.a. palus USA president L. Johnson Kongressilt täiendada 700 miljonit USD-d, et rahuldada järjest kasvavaid vajadusi. 1965.a. lõpuks oli Lõuna-Vietnamis 184 134 USA sõdurit.²⁵⁴

1965.a. kevadeks oli võimalus sõda vältida mööda lastud. Nõukogude Liit oli kaotanud huvi aidata kaasa lepingu sõlmimisele ja Pekingi valitsus oli muutunud veel rohkem leppimatuks. Hanoi ja Rahvusliku vabastusrinde läbirääkismispositsioonid olid jäigemaks muutunud. Nõukogude Liidu arvates ei olnud Vietnam väärt, et suurt sõda pidada, kuid ta

²⁵¹ Istorija Vietnami v noveiše vremja 1917-1965. Moskva 1970. Lk. 325.

²⁵² The Vietnam War. An Almanac. New York 1985. Lk. 112, 109, 133.

²⁵³ Q. Zhai. Lk. 133.

²⁵⁴ D. A. Borer. Lk. 114.

jättis lootuse jõuda poliitilisele lahendusele pärast seda, kui 2. märtsil 1965.a. algas USA õhukampaania. Nõukogude Liidu liidrid olid vihased, et USA pommitas Põhja-Vietnami samal ajal, kui seal viibis A. Kossõgin. Kuid nende kohene reaktsioon oli suhteliselt pehme. Nad toetasid U. Thanti pingutusi jõuda läbirääkimisteni, kuid seadsid tingimuse, et USA õhuruinad peavad lõppema, enne kui mingisuguseid kõnelusi üldse peetakse. Moskva teadis, et ta ei saa jätta oma liitlast rünnaku alla. 16. märtsil 1965.a. teatas A. Gromõko, et Moskva ei hülga iialgi põhjavietnamlasi ja diplomaatiline lahendus ei ole võimalik, seni kuni Washington ei peata oma sõjategevust Vietnami DV vastu. 1965.a. algul lootsid Moskva ja Washington parandada kahepoolseid suhteid. Seetõttu oli võimalus läbirääkimiste pidamiseks Vietnami DV küsimuses. Mõlemal riigil oli ühine huvi, piirata Hiina RV ambitsioone Aasias.²⁵⁵

1965.a. keskel jõuti Washingtonis järeldusele, et sõjaline võit ei ole väärt nii kõrget hinda. Kuid tagasitõmbumine Lõuna-Vietnamist tähendanuks nende inimeste reetmist, keda nad lubasid kaitsta. Ainus võimalus tundus olevat kompromiss, mille puhul mõlemad pooled oleksid teinud suuri järeleandmisi. Kogu mai-, juuni- ja juulikuu jooksul jätkas USA Põhja-Vietnami pommitamist ja abi suurendamist Lõuna-Vietnamile ning maavägede sisseviimist. Kuid sellele vaatamata sõjaline olukord halvenes. 1965.a. lõpul käis USA kaitseminister R. McNamara Lõuna-Vietnamis. Ta teatas, et olukord on meeleheitlik. USA peab sõda laiendama, enne kui on hilja. Kõige tähtsam oli see, et kindral W. Westmorelandile tuli anda õigus kasutada Ameerika Ühendriikide vägesid ja tulejõudu vastavalt sellele, kuidas tema seda vajalikuks pidas. Selleks ajaks oli sõda nõudnud 420 USA sõduri elu.²⁵⁶

Hiina RV hakkas kasutama oma märkimisväärset mõju, et õhutada tülisid Vietnami DV ja Nõukogude Liidu vahel ning pöörata Töölisparteid Moskva vastu. Mõned võtmepositsioonid Vietnami DV valitsuses olid Hiina RV meelsete käes. Ajal kui NSV Liit tegi kõik, et aidata Vietnami DV-d, töötasid Hiina RV meelsed elemendid Pekingi heaks. Teiste sõnadega, nad ei töötanud ainult NSV Liidu vastu, vaid ka Vietnami DV huvide vastu. Põhjavietnamlaste vaenulikkus oli mõru pill alla neelata.

²⁵⁵ F. Logevall. Lk. 355, 364, 409.

²⁵⁶ R. B. Woods. J. William Fulbright, Vietnam and the search for a cold war foreign policy. Cambridge 1998. Lk. 92.

Vastavalt pressile läks kõik hästi NSV Liidu-Vietnami DV suhetes. Vahetati delegatsioone ja vietnamlaste võitlust kajastati pressis. Vastavalt N. Hruštšovi informatsioonile näitasid põhjavietnamlased üles teatud vaenulikkust hoiakut NSV Liidu suhtes. See tähendas seda, et Vietnami DV Töölispartei juhtkonnas oli veel Hiina RV meelseid jõude. Väljastpoolt paistis, et Hanoi ja Moskva vahel arenesid sõbralikud suhted, kuid see võis olla ainult fassaad, sest Põhja-Vietnam ei tahtnud ilma jääda NSV Liidu abist. N. Hruštšov ei uskunud, et Hiina RV laseb Vietnami DV oma käppade vahelt välja.²⁵⁷

1965-1973.a. oli Nõukogude Liidu abi Põhja-Vietnamile, nii sõjaline kui majanduslik, umbes 4-6 miljardit USD-d. NSV Liidu-Vietnami DV suhetel sõja ajal olid Moskval ja Hanoil erinevad, kuid mitte konfliktised eesmärgid. Hanoi oli ainult üks eesmärk ning selleks oli maa ühendamine. Suhtes Moskvaga taheti säilitada sõjavarustuse juurdevedu, mis lubaks võitlust jätkata. Moskval oli aga arvutu hulk globaalseid huve, mis sundisid Kremli pidevalt oma kohustusi korrastama. NSV Liit ei varjanud oma materiaalse abi andmist Vietnami DV-le. NSV Liit pooldas läbirääkimiste teel saavutatavat lahendust, mis võib edasi lükkuda, kuid lõpuks siiski tagab ühendamise. Nii pikenes sõda, millele vaadati kui poliitilisele monstrumile ja olulisele USA majanduse kurnajale. Võitluses kommunistliku maailma sees andsid Põhja-Vietnami sõjalised vajadused Moskvale täiendava võimaluse lahutada Vietnami DV Hiina RV-st. USA õhusõjale oli võimalik vastu saada kõrgetasemelise sõjalise varustusega, mida NSV Liit oli võimeline andma, kuid Hiina RV-le jäi see kättesaamatuks. Hanoi liidritele oli liit Moskvaga poliitiliselt eelistatum, sest Hiina RV-s nähti ikkagi veel ajaloolist okupeerijat. Vaatamata sellele oli Vietnami DV sunnitud balansseerima, et saada kahe kommunistliku patrooni maksimum toetust. Hiinlased varustasid Põhja-Vietnami toidu, laskemoona ja jalaväe relvadega, venelased aga tankide, õhutorjurerakettidega ja muu rasketehnikaga ning mõlemad saatsid sinna oma nõustajaid.²⁵⁸

1965.a. toimus Lõuna-Vietnami jällegi riigipööre. See oli viies alates Ngo Dinh Diemi tapmisest. President L. Johnsoni sõjalised nõustajad tahtsid, et president otsiks avalikku toetust Vietnami küsimuses. Kuid L. Johnson keeldus sellest. See oli otsus, mis hiljem jäi

²⁵⁷ Khrushchev remembrs. Boston 1970. Lk. 486.

²⁵⁸ D. A. Borer. Lk. 171.

tema ametiaega kummitama. 1966.a. veebruaris nõustus L. Johnson veelgi suurendama USA vägesid 429 000 meheni aasta lõpuks. Sõja pidamiseks kulus 2 miljardit USD-d kuus, kuid edu ei paistnud. USA strateegia võidu saavutamiseks polnud kunagi täpselt sõnastatud. USA kartis siiski sõja puhkemist Hiina RV ja NSV Liiduga ning hoidis maavägesid ainult Lõuna-Vietnami territooriumil. Et seda kompenseerida, pommitati Põhja-Vietnami. 1967.a. oli USA heitnud Põhja-Vietnamile rohkem pomme kui II maailmasõja ajal kokku. Ka muud kulutused olid tohutud. Näiteks aastatel 1965-1968 kaotas USA üle 900 lennukina kokku 6 miljardi USD väärtuses. Põhja-Vietnamile tegi selline pommitamine vähe kahju, sest kogu sõjavarustus saadi Hiina RV ja NSV Liidu käest. Iga aasta jõudis 200 000 põhjavietnamlast teenistusikka. Lõuna- ja Põhja-Vietnami piir oli küll suletud, kuid Põhja-Vietnami väed liikusid läbi Laose ja Kambodža. Nii said põhjavietnamlased valida aja ja koha rünnakuks. Kui ameeriklased pärast omapoolset rünnakut teatud piirkonnast lahkusid, pöördusid kommunistid kohe sinna tagasi. Selle tulemusena nõudis kindral W. Westmoreland (USA vägede ülemjuhataja Vietnamis 1964-68) üha rohkem vägesid.²⁵⁹

16. veebruaril 1965.a. tegi A. Kossõgin hiinlastele ja põhjavietnamlastele ettepaneku kutsuda kokku rahvusvaheline konverents Indo-Hiina küsimuses ilma eeltingimusteta. Hiinlased mõistsid selle ettepaneku hukka ning väitsid, et venelased teevad koostööd ameeriklastega Vietnami DV mahamüümiseks. 1965.a. suvel küsis NSV Liit Hiina RV-lt luba kasutada õhukoridori, et anda abi Põhja-Vietnamile. Venelasi süüdistati Vietnami sõja ärakasutamises, et rikkuda Hiina RV suveräänsust ning Peking keeldus taolist luba andmast. Viimane lubas siiski kasutada raudteed, et Nõukogude Liit saaks kõike vajalikku Vietnami DV-sse transportida. See jäi NSV Liidu peamiseks varustus teeks aastatel 1965-1968. 1965.a. lõpuks oli NSV Liit transportinud Põhja-Vietnami umbes 43 000 tonni sõjavarustust. Avaldati meelepaha selle üle, et Hiina RV peab saadetisi kinni ega lase neil Põhja-Vietnami jõuda. Kuid Hiina RV lubas siiski Nõukogude Liidul kasutada raudteed ja peamiselt sellepärast, et seda oli võimalik kontrollida.

Hanoi juhtkond vajab hiinlaste teeneid, võideldes USA õhuväe vastu ning lisaks ehitasid ja parandasid hiinlased teid, raudteid ja sildu. Samal ajal püüti nende mõju võimalikult vältida, keelates kontaktid kohalike elanikega. Oma visiidi ajal Pekingisse 1965.a.

²⁵⁹ R. B. Woods Lk. 142-143.

veebruaries tegi A. Kossõgin Mao Zedongile ettepaneku lõpetada vastastikku kritiseerimine ja teha koostööd Vietnami küsimuses. Kuid Mao Zedong lükkas selle ettepaneku tagasi ja teatas, et Hiina RV ja NSV Liidu tüli kestab veel 9000 aastat. Vietnami DV liidritele sai selgeks, et Hiina RV-le oli konflikt NSV Liiduga tähtsam kui Vietnami DV aitamine.²⁶⁰

1966.a. märstis saatis Vietnami DV Nõukogude Liitu NLKP 23. kongressile oma delegatsiooni. Hiinlased otustasid seal mitte osaleda. Vietnamlased ei tahtnud Hiina RV-ga tülli minna, kuid samas sõltusid nad NSV Liidu relvadest. Hanoi õnnestus 1967.a. alguses saavutada Moskva ja Pekingi nõusolek NSV Liidu relvade transpordiks läbi Hiina RV. Põhjavietnamlased said saadetised oma kontrolli alla NSV Liidu Hiina RV piiril. See leping võimaldas vähendada Moskva Pekingi tülisid. 1965.-1968.a. oli Hiina RV vastu Hanoi ja Washingtoni vahelistele läbirääkimistele. 1966.a. külastas Poliitbüroo liige A. Šelepini Hanoi ja arutas läbirääkimiste küsimust USA-ga. Tal ei õnnestunud põhjavietnamlasi veenda. Hiina RV kommentaatorid leidsid, et see on uus näide Nõukogude Liidu koostööst USA-ga. Hiinlaste arvates pidanuks Moskva avaldama USA-le sõjalist survet Lääne-Berliinis. Hanoi liidrid arvasid, et nad peavad leppima läbirääkimistega. Nad nägid selles võimalust parandada oma positsiooni, et võita sõda. Hiina RV aga õhutas Hanoi pidama pikaajalist sõda. Maist oktoobrini 1968.a. jätkasid Hiina RV liidrid läbirääkimiste kritiseerimist. Zhou Enlai süüdistas põhjavietnamlasi, et need on langenud Nõukogude Liidu lõksu. Moskva oli tõstnud survet Pekingile, pidades Mao Zedongi poliitikat ohuks kommunismile.²⁶¹

Lõuna-Vietnamiis toimusid endiselt valitsusevastased mässud ja ameeriklastes nähti sissetungijaid. 1967.a. nõudis president L. Johnson, et Lõuna-Vietnamiis viidaks läbi valimised. Kuid valimisi mõjutati. Neutraalsed ja kommunistlike vaadetega kandidaadid kõrvaldati. Valimised andsid võimalolijatele lihtsalt legaalse fassaadi. USA-s endas hakkasid suurenema sõjavastased kampaaniad. 1967.a. oli sõjavastane liikumine muutunud oluliseks sotsiaalseks jõuks. Kongressi üks mõjukamaid liikmeid J. Fulbright, kes varem toetas sõda, asus nüüd sõjavastaste poolele.

²⁶⁰ Q. Zhai. Lk. 150-154.

²⁶¹ Q. Zhai. Lk. 155, 165, 174.

3.1.3 Püüded lahendada Vietnami küsimust aastail 1968-1976

Pöördepunktiks USA seotuses Vietnamiga sai rünnak nimetusega *Tet* (Vietnamis uus aasta). *Teti* rünnak algas 30. jaanuaril 1968.a. See oli halvasti koordineeritud. Umbes 80 000 Põhja-Vietnami regulaarväelast ja Rahvusliku Vabastusrinde liiget ründas rohkem kui sadat linna Lõuna-Vietnamis. Eesmärk oli õhutada rahvast Lõuna-Vietnamis ülestõusule ja samuti võitlusele. Kõige sümboolsemad rünnakud leidsid aset Saigonis USA saatkonna ja presidendipalee ning Lõuna-Vietnami kindralstaabi vastu. USA ja Lõuna-Vietnami väed olid üllatunud, kuid reageerisid hästi. Linnad, mis rünnaku käigus hõivati, võeti tagasi. USA kaotas 500 meest, kuid Põhja-Vietnam ja Rahvuslik Vabastusrinne umbes 40 000 meest. Pärast seda muutus avalik arvamus USA-s veelgi sõjavaenulikumaks. Kindral W. Westmoreland nõudis veel 206 000 meest lisaks. See tähendanuks juba USA reservjõudude mobiliseerimist. L. Johnson sattus tugeva poliitilise surve alla, kuid siiski lisavägesid ta ei saatnud, vaid otsustas samamoodi jätkata.²⁶²

Probleeme valmistas asjaolu, et Hiina RV ei saatnud oma piloote Põhja-Vietnami. Hanoi liidrid said tõelise pettumuse osalisteks. Arvatavasti tahtis Hiina RV vältida konflikti USA-ga ning lisaks olid tema enda õhujõud piiratud. Hiina RV sõdurite arv, kes Põhja-Vietnamisse appi läksid, ulatus 1965.a. juuni ja 1968.a. märtsi vahel 320 000 sõdurini. Nad olid tööl raudteel, ehitustel, õhutõrjes, miiniotsimisel, osalesid logistiliste üksuste töödel jne.²⁶³

1960-ndate lõpul põhjustas Kultuurirevolutsioon Hiina RV-s isolatsionistliku välispoliitika. Mao Zedong väitis, et välised ideed ja tegevused segavad ja ohustavad ühtsust. Selle tõttu võeti omaks sõltumatuse ideoloogia, mis viis lõpuks sõjaväelise kokkupõrkeni Hiina RV ja Nõukogude Liidu vahel 1969.a.²⁶⁴

Suhted Vietnami DV ja NSV Liidu vahel olid väga head ja kui need hiljem halvenesid, siis ei olnud see NLKP süü. N. Hruštšovi arvates oli see Mao Zedongi tegevuse tulemus. Ho Chi Minhi (suri 1969.a.) testamendis ei olnud midagi öeldud NSV Liidu tohutu ja „omakasupüüdmatu“ abi kohta Vietnami DV-le. Nõukogude Liidu abi on olnud otsustava tähtsusega, sest ilma selleta ei oleks põhjavietnamlastel olnud võimalik vastu panna moodsas sõjas sellisele tugevale ja rikkale riigile nagu USA. Hiina RV ei suutnud anda

²⁶² R. B. Woods. Lk. 163-168.

²⁶³ Q. Zhai. Lk. 135.

²⁶⁴ M. D. Swaine. *Interpreting Chinas Grand Strategy Past Present and Future*. Washington 2000. Lk. 88.

seada, mida vaja. NSV Liit oli pühendunud aitamaks kõiki neid jõude, kes võitlesid iseseisvuse, poliitilise ja majandusliku vabaduse eest imperialistlike agressorite vastu. Isegi Hiina RV meelsed jõud hakkasid aru saama sõpruse vajadusest NSV Liiduga, sest just Moskva suutis anda abi, et jätkata võitlust.²⁶⁵

1967.a. kohtus A. Kossõgin New Yorgi lähistel kaks korda USA presidendi L. Johnsoniga. Kujunesid erinevad seisukohad, mis puudutasid USA agressiooni Vietnami vastu. Nõukogude Liit nõudis otsustavalt agressiooni peatamist ja ennekõike Vietnami DV pommitamise lõpetamist. Lisaks seda, et USA viiks oma ja tema liitlaste väed Vietnami välja ja austaks vietnami rahva õigust tegeleda ise oma asjadega ilma välise sekkumiseta. Vietnami patriootlikud jõud suutsid USA-le vastu panna tänu Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike riikide tohutule sõjalisele, majanduslikule, diplomaatilisele ja moraalsele sõbralikule abile (tegelikkuses peeti ikkagi omakasu silmas, sest NSV Liit tahtis olla kommunistliku maailma juht). 1968.a. mais algasid Pariisis Vietnami DV ja USA vahel läbirääkimised. Kuni 30. oktoobrini peeti läbirääkimisi, mille peaesmärgiks oli see, et ameeriklased lõpetaksid täielikult Vietnami DV pommitamise.²⁶⁶

1968.a. saatis L. Johnson ainult 13 500 täiendavat sõjaväelast Vietnami. Kindral W. Westmoreland vahetati välja, tema asemele sai kindral C. Abrams. 31. märtsil 1968.a. pidas L. Johnson televisioonis kõne, kus teatas, et Põhja-Vietnami pommitamist piiratakse ja see lõpetatakse, kui Hanoi on valmis järeleandmisteks, mis oleksid USA omadega võrdsed. Kuid kõige tähtsam oli tema teadaanne, et ta ei kandideeri enam USA presidendiks.²⁶⁷

Lõpetada sõda auväärset sai R. Nixon'i kampaania nurgakiviks. Ta formuleeris oma vietnamiseerimise poliitika. USA pidi vaikselt tagasi tõmbuma nii, et omavahel jäävad võitlema Lõuna- ja Põhja-Vietnami väed. USA annab edasi sõjalist ja majanduslikku abi ning suurendab õhusõja efektiivsust. 8. juunil 1969.a. teatas R. Nixon, et järgneva kahe kuu jooksul viiakse välja 25 000 USA sõdurit. 1969.a. jooksul pidi välja viidama veel 100 000 ja 1970.a. 100-150 000 USA sõdurit. R. Nixon'i jaoks nagu juba eelpool mainitud oli oluline lõpetada sõda väärikalt ja säilitada USA usaldusväärsus ja ausus globaalselt. Tagasitõmbumine Vietnami ei tähendanud seda, et USA ei soovinud vastu

²⁶⁵ Khrosushev remembers. Lk. 487.

²⁶⁶ Istorija SŠA. No. 4. Moskva 1988. Lk. 332, 338.

astuda agressioonile mujal maailmas. USA ähvardas laiendada sõda Laosesse ja Kambodžasse, uuendada õhusõda ja kasutada isegi tuumapommi, et saavutada läbirääkimistel paremad tulemused. Kuid Hanoi ei andnud järele, seda enam, et tema vaenlane viiski vägesid välja.²⁶⁸

Hiina RV välispoliitikas ainus muudatus oli selge USA ja NSV Liidu kohtade vahetamine. Nõukogude Liidust sai Hiina RV vaenlane number üks. Sellest muutusest räägiti Hiina RV KP IX kongressil aprillis 1969.a. Vahetult enne 1969.a. märtsis toimus piiritüli Ussuuri jõel. Juunis Sinkiangis. Alates 1964.a. oli toimunud üle nelja tuhande piiriinsidendi. USA sõjavägede kohalolekut Lõuna-Koreas, Jaapanis, Okinawal, Taiwanil ja Filipiinidel pidas Hiina RV suureks ohuks oma julgeolekule. Ideaalis nägi Hiina RV Taiwanil liitmist enda külge, Korea ühendamist kommunistliku võimu alla, Jaapani ja Filipiinide neutraliseerimist ning kohest USA vägede väljaviimist piirkonnast. Hiina RV eesmärgiks ei olnud temaga piirnevate riikide okupeerimine, vaid kommunistlike režiimide elujõu tagamine Põhja-Koreas ja ka Põhja-Vietnamis. Hiina RV tahtis, et tema ümber oleksid sõbralikud puhverriigid.²⁶⁹ Hiina RV kartis Nõukogude Liitu ja oli valmis USA-le lähenema. Samas ei soovinud Peking ka seda, et pingelõdvendus USA-ga lükkaks Hanoi veel rohkem Moskvale lähemale. Veenmaks Hanoi selles, et Peking endiselt toetab sõda, suurendas Hiina RV 1971.a. relvasaadetisi Vietnami DV-sse. Põhjavietnamlased pidasid seda hiinlaste katseks varjata oma reeturlikkust.

Omalt poolt oli Hiina RV ettevaatlik, sest ei tahtud otseselt Vietnamis sekkuda eriti pärast Korea sõja kogemust. 1971.a. toetas Hiina RV rahvusvahelise konverentsi pidamist Indo-Hiina küsimuses. Hanoi teatas oma vastuseisust taolisele konverentsile, kuna otsustavad hääled seal kuuluvad nendele, kes on kaotamas. Hiina RV ja USA liidrite tippkohtumine 21.-28. veebruarini 1972.a. tõi Hanoi meelde kibedad mälestused 1954.a. Genfi konverentsist. Hanoi andis Pekingile selgelt mõista, et Vietnam on vietnamlaste riik ja hiinlastel ei ole õigust USA-ga Vietnami küsimust arutada. Loomulikult meeldis, Hanoi selline käitumine Moskvale. R. Nixon tõstataski Vietnami küsimuse. Hiina RV teatas, et ainus lahendus on USA vägede väljaviimine. Kuid 1972.a.

²⁶⁷ J. D. Meyerson. Images of a Lengthy War. Washington 1989. Lk. 144-148.

²⁶⁸ R. B. Woods. Lk. 206-208, 218.

saatis Hiina RV miiniotsijad Vietnami DV-le appi. Taheti näidata, et vaatamata paranenud suhetele USA-ga, ei olnud Hiina RV kunagi kõhelnud toetamast Vietnami DV-d. Nõukogude Liidu juhtkond kahtlustas, et Hanoi ja Peking tegid koostööd Kevadrünnakus, et saboteerida USA-NSV Liidu tippkohtumist Moskvast.²⁷⁰

Põhjavietnamlased olid veel rohkem šokeeritud pärast R. Nixoni visiiti Moskvasse. Vietnami DV liidrid olid otsustanud mitte usaldada ühinemisküsimuse lahendamist konverentsi laua taga ja oma liitlastele. 1973.a. oli Moskva kogu probleemist tüdinenud, reageerides USA blokaadile loiult. Nõukogude Liidu diplomaadid oma eravestlustes USA ametnikega toonitasid, et nende võimalused mõjustada Põhja-Vietnami liidreid on piiratud. Vietnami DV oli otsustanud ühendada oma maa NSV Liidu abiga või ilma selleta. Põhjavietnamlased olid valmis pöörduma täielikult hiinlaste poole, kui NSV Liit avaldanuks liiga tugevat survet, et nad saavutaksid ameeriklastega kokkuleppe. Nõukogude Liidu abi Vietnami DV-le oli kasulik ideoloogiast ja reaalpoliitikast lähtuvalt. Kremlid liidrid nägid sekkumises suhteliselt suurt kasu ja vähest kulu Külma sõja võitluses ülemvõimu pärast maailmas.²⁷¹

Hanoi otsustas õigesti selles suhtes, et kui ameeriklased olid juba kord alustanud vägede väljaviimist, siis neil oli raske seda protsessi muuta. 1970 ja 1971.a. andis R. Nixon käsu sõjaliseks invasiooniks Laosesse ja Kambodžasse. Ta lootis, et Hanoi soovib sel juhul läbi rääkida. Tegelikult andis ta juba 1969.a. märtsis käsu pommitada Põhja-Vietnami baase Kambodžas, kuid mingeid tulemusi see ei andnud.²⁷²

Pariisis katkesid selle tulemusena läbirääkimised Põhja-Vietnami ja Rahvusliku vabastusrinde esindajatega. USA-s toimusid massilised sõjavastased protestid. 1970.a. juuni lõpuks käskis R. Nixon väed Kambodžast välja viia. Samuti kiirendati USA vägede väljaviimist Vietnamist. 1971. lõpuks oli USA vägede koosseisuks Vietnamis 175 000 meest, sellest ainult 75 000 olid lahinguüksused. USA-s avaldati salajased dokumendid, millest selgus, et J. Kennedy ja L. Johnsoni administratsiooni ajal ei avaldatud Vietnami kohta kogu tõde.²⁷³

²⁶⁹ D. J. Waller. The Government and politics of communist China. London 1973. Lk. 154, 159, 163.

²⁷⁰ Q. Zhai. Lk. 198, 200, 204.

²⁷¹ D. A. Borer. Lk. 172.

²⁷² R. B. Woods. Lk. 186.

²⁷³ D. A. Borer 167.

1971.a. augustis kirjutati Moskvast alla kokkuleppele tagastamatu abi kohta Vietnami DV kaitsevõime tugevdamiseks. NSV Liidu ja Vietnami DV vahelistel mereliinidel tegid regulaarseid reise 150 laeva, mis vedasid Vietnami DV-sse MiG-iseid ja rakette, tööpinke ja põllumajandusmasinaid.²⁷⁴

Vietnami DV-le antavast koguabist moodustas Nõukogude Liidu oma umbes 70%. Ainuüksi sõjalise abi tõhususest rääkis Vietnami DV õhukaitse võimsus. Tänu Nõukogude Liidule oli see varustatud kõige moodsama raketitehnikaga, mis võimaldas USA õhulöökidele vastu panna.²⁷⁵

3.1.4 Sõja lõpetamine ja Vietnami Sotsialistliku Vabariigi väljakuulutamise

1972.a. märtsis alustas Põhja-Vietnam rünnakut, mis nende lootuste kohaselt pidi olema sõja viimane aktsioon. 120 000 meest läks Kambodža kaudu Lõuna-Vietnamisse. Rünnakul oli suur edu ja Saigon oli otsese ohu all. R. Nixon käskis vastuseks läbi viia massivse õhurünnaku: „Neid raiskasid ei ole varem iialgi nii pommitatud nagu praegu“. Põhja-Vietnami rünnak tuli kriitilisel momendil, kui arvestada USA-NSV Liidu suhete hetkeseisu. R. Nixon pidi kohtuma L. Brežneviga Moskvast, et kirjutada alla SALT leppele. H. Kissinger hoiatas, et USA NSV Liidu pingelõdvendus on ohus, kui Põhja-Vietnami rünnak jätkub. Selleks et säilitada USA usaldusväärsus, teatas R. Nixon 8. mail 1972.a., et Haiphongi sadam mineeritakse, Põhja-Vietnamile kehtestatakse mereblokaad ja massiivsed õhurünnakud jätkuvad. R. Nixon kampaania oli edukas, kuna põhjavietnamlased kasutasid konventsionaalset rünnakut koos soomukite ja kontsentreeritud vägedega ning sel moel olid nad USA lennukitele heaks sihtmärgiks. Varem oli sellisel pommitamisel partisanisõja tingimustes vähe edu.²⁷⁶

25. jaanuaril 1972.a. avaldas NSV Liit, et osutab Vietnami DV-le ja Lõuna-Vietnami patriootlikele jõududele hädavajalikku abi agressiooni tagasitõrjumiseks. TASS-i teates, öeldi, et Nõukogude Liit nõuab USA-lt nii pommitamise kui ka teiste Vietnami DV vastu suunatud sõjaliste aktsioonide lõpetamist. Ainus tee lahendada Indo-Hiina probleemi olid läbirääkimised ilma santaaži ja diktaadi katseteta²⁷⁷ 1972.a. aprillis läks Nõukogude Liidu

²⁷⁴ Välispanoraam 1971. Lk. 86.

²⁷⁵ Välispanoraam 1973. Lk. 68.

²⁷⁶ R. B. Woods. Lk. 259-263.

²⁷⁷ Pravda 17. Aprill 1972.

delegatsioon Hanoisse. Töötati välja plaanid suurendada sõjalist koostööd Vietnami DV ja NSV Liidu vahel.²⁷⁸

Kuigi diplomaatilised kontaktid USA ja Põhja-Vietnami vahel olid olemas L Johnsoni viimastest ametiaastatest olid läbirääkimised pidevalt katkenud, sest kumbki pool ei soovinud järele anda. 1972.a. lõpus käskis R. Nixon läbi viia nn. Jõulupommitamise. Need õhurünnakud olid kõige tugevamad ja hävitavamad kogu sõja jooksul. Samuti käskis ta anda Lõuna-Vietnamile sõjatehnikat miljardi USD väärtuses ning ta teatas, et USA ei hülgaks Lõuna-Vietnami. Läbirääkimistel 8.-14. jaanuarini 1973.a. jõudsid USA riigisekretär H. Kissinger ja Põhja-Vietnami välisminister Le Duc Tho kokkuleppele. Kõik USA sõjavangid saavad vabaks ja vastutasuks viib USA oma väed välja. Põhja-Vietnami väed, mis olid Lõuna-Vietnami pinnal, võisid sinna jääda, kuigi samal ajal jäi võimule Lõuna-Vietnami senine valitsus. Paljud tavalised vietnamlased toetasid ükskõik kumba poolt, kes tagas julgeoleku. Hakati toetama seda, kes tundus tugevam.²⁷⁹

Kui 1973.a. augustis lahkusid viimased Hiina RV sõjaväelased, surma oli saanud 1100 ja haavata 4200. Mao Zedong ja Zhou Enlai pöörasid mõlemad Vietnami DV sündmustele suurt tähelepanu. Abi anti pidevalt. Ainult 1969-1970.a. oli abiandmises langus ja samal ajal viis Peking ka kõik oma väed Vietnami DV-st välja.²⁸⁰

Vietnami DV oli Nõukogude Liidu jaoks sotsialismi kants Kagu-Aasias. Kuid probleem oli selles, et hiinlased takistasid igati abisaadetiste jõudmist Vietnami DV-sse. NSV Liidu arvates oli Hiina RV-l USA-ga selline kokkulepe, et juhul kui Washington ei kannaks sõjategevust Põhja-Vietnami, siis Peking ei sekku Vietnami sündmustesse aktiivselt. Kui 1972.a. toimus lähenemine USA ja Hiina RV vahel, siis hakkasid Pekingi liidrid taotlema sõjategevuse lõpetamist Vietnamis. Läks lendu ka lause „Taiwan Vietnami eest“. Moskvast arvati, et kui Hiina RV aitab lõpetada sõda Vietnamis, siis saab ta vastutasuks Taiwani saare endale.²⁸¹

Põhjavietnamlaste edukate ja kiirete sõjaliste operatsioonide tulemusena langes Saigoni armee ja valitsus 1975.a. kevadel. 30. aprillil said Põhja-Vietnami väed Saigoni oma kontrolli alla. Sõjategevus jätkus veel 55 päeva.

²⁷⁸ Istorija SŠA. No. 4. Moskva 1988. Lk. 444.

²⁷⁹ J. D. Meyerson. Lk. 184-186.

²⁸⁰ Q. Zhai. Lk. 137.

Võitlus lahingute lõpetamise pärast Vietnamis sai NLKP välispoliitika üheks peamiseks punktiks. NSV Liit varustas Põhja-Vietnami kaasaegsete relvadega, sealhulgas raketide, suurtükkide ja õhutorje seadmetega. NSV Liit aitas Vietnami ka kohe pärast sõja lõppu. 12. mail 1975.a. kirjutati Moskvast alla lepingule, millega Nõukogude Liit andis tasuta abi Lõuna-Vietnami elanikele. Moskva ei suutnud unustada fakti, et Hiina RV pidas Nõukogude Liidu saadetisi kinni. Samuti oli Moskvale vastuvõetamatu hiinlaste tegutsemine, mis nende arvates oli suunatud Vietnami patriootlike jõudude nõrgestamiseks. Kremli liidritele tundus, et hiinlased püüdsid konflikti teravdada poliitiliste ja diplomaatiliste vahenditega. Venelastele tundus, et Hiina RV teostas Nõukogude-vastast välispoliitikat ja oli valmis tegema koostööd vastasjõududega ehk siis lääneriikidega.²⁸²

Hiina RV liidrid olid rahul Pariisi lepingu tulemustega. USA eemaldumine oli neile meeltemööda ja nad ootasid kommunistide võitu Saigoni üle. Zhou Enlai lubas Vietnami DV-le anda järgnevat viis aastat samapalju abi kui 1973.a. Järgnevalt Hanoi ja Pekingi suhted halvenesid. 26. detsembril 1973.a. teatas Vietnami DV oma kavatsusest otsida Tonkini lahes naftat ning ta tegi Hiina RV-le ettepaneku lahendada erimeelsused territoriaalsetes küsimustes. Läbirääkimised algasid 1974.a. kuid jooksid kiiresti ummikusse. Teiseks tüliallikaks said Paracelsuse ja Spratly saared (vaata lisa). Need on arhipelaagid Lõuna-Hiina meres. 1974.a. oli Hiina RV-l kokkupõrge Vietnami DV-ga Paracelsuse saarte pärast. 1975.a. aprillis Saigoni vabastamise eelõhtul okupeeris Vietnami DV kuus Spratly saart. Juba 1973.a. alates olid toimunud relvastatud kokkupõrked Hiina RV ja Vietnami DV piiril. Sõja viimastel aastatel sai probleemiks ka rivaalsus Kambodža üle. Peking tahtis, et Hanoi viiks sealt oma väed välja. 1975.a. vähendas Hiina RV abi Vietnami DV-le, kuid suurendas Kambodžale. Vietnami DV esindaja Le Duan külastas 1975.a. septembris Pekingit. Kohtumine lõppes ilma ühiskommünikee vastuvõtuta. Peking teatas, et ta ei saa lubatud tasemel abi anda. Hiina suudab anda ainult poole esialgsest 600 miljonist USD-st ajavahemikul 1976-1980. Oktoobris külastas Le Duan Moskvat, kus Nõukogude Liidu liidrid lubasid rohkem kui 3

²⁸¹ A. N. Heifets. Antisotsialistitseskaja sutšnost vnešnei politiki maoistov.//Novaja i noveišaja istorija. 1974, No. 5. Lk. 77.

²⁸² A. I. Uralski. Pervoe sotsialistitseskoe gosudarstvo v jugo-vostotšnoi azii.// Novaja i noveišaja istorija. 1975, No. 5. Lk. 50-52.

miljardit USD-d Vietnami DV viie aasta plaanile, millest 1 miljard oli annetatud summa. Le Duan allkirjastas ka ühiskommünikee, milles ta toetas NSV Liidu rahvusvahelist positsiooni.²⁸³

Pärast Pariisi kokkulepete sõlmimist andis Vietnami DV Lõuna-Vietnami partisanidele igasugust abi. Otsustavad sündmused arenesid 1975.a. märtsis-aprillis. 1975.a. novembris toimus Saigonis konverents Vietnami ühendamise teemal. Otsustati läbi viia üldised valimised. Need toimusid 25. aprillil 1976.a. ja seal osalesid nii põhja- kui ka lõunavietnamlased Nagu totalitaarsetele riikidele kombeks, käis hääletamas 98% inimestest ja hääletati Töölispartei poolt. 2. juulil 1976.a. kuulutati välja Vietnami Sotsialistlik Vabariik, mis hõlmas kogu Vietnami territooriumi. Vietnami SV-st sai rahvaarvu poolest kolmas ja territooriumi suuruse poolest neljas sotsialistlik riik maailmas. Sõja aastatel arenesid NSV Liidu ja Vietnami DV suhted paremuse suunas. Pärast Pariisi lepingu allkirjastamist avaldas NSV Liit valmidust luua Vietnami SV-s uusi ettevõtteid, selleks et aidata kaasa industrialiseerimisele. Moskvast võeti vastu otsus vaadata üle krediitid. Vietnami SV sai endiselt suure osa olulistest maavaradest NSV Liidust. Nõukogude Liit toetas Vietnami Sotsialistlikku Vabariiki ka rahvusvahelisel areenil.²⁸⁴

NLKP Keskkomitee 1976.a. oktoobripleenumil ütles L. Brežnev: "Vietnam on suurte kogemustega, mis ta on omandanud kangelaslikus võitluses imperialistliku agressiooni vastu, vabaduse ja sõltumatuse eest, oma kõrge revolutsioonilise autoriteediga kujunenud nüüd tähtsaks rahu ja progressi faktoriks nii Kagu-Aasias kui ka kogu Aasias."²⁸⁵

Järgnevalt pingestasid olukorda Vietnami SV ja Hiina RV vahel puhkenud tülid, mis kestsid kuni 1990-ndate alguseni.

²⁸³ Q. Zhai. Lk. 209, 214..

²⁸⁴ A. S. Sergejev. Sotsialistitseski Vietnam.// Novaja i noveišaja istorija. 1977, No. 5. Lk. 166-167.

²⁸⁵ Välispanoraam 1977. Lk. 232.

3.2 Põhja-Korea suhted NSV Liidu ja Hiina RV-ga 1960-1976

3.2.1 Sise- ja välispoliitiline olukord Põhja-Koreas 1960-1965

Pärast Korea sõjast taastumisest sai isiklikult Kim Il Sungi ja Põhja-Korea peamiseks eesmärgiks Koreade ühendamine, seda loomulikult kommunistliku režiimi alla. Antud juhul olid väga olulised tema suhted kahe kommunistliku suurvõimu Hiina RV ja Nõukogude Liiduga.

4. juunil 1960.a. tuli Kim Il Sung välja 8-punktilise ettepanekuga, mis propageeris “vabu valimisi” kogu Koreas ilma välismõjudeta, eesmärgiks ühendada Korea rahumeelselt. Tema ettepanekud äratasid tõsist poliitilist vastukaja noorte üliõpilaste seas.²⁸⁶

1960.a. avaldati NSV Liidu teadaanne, milles Nõukogude Liit toetas Põhja-Korea initsiatiivi, et saavutada Korea ühtsus. Nõukogude Liit leidis, et ÜRO oleks pidanud lähemal ajal arutama Korea küsimust, lubades sellest osa võtta ka Põhja- ja Lõuna-Korea esindajatel. ÜRO pidanuks nõudma viivitamatult kõigi võõrvägede väljaviimist Korea poolsaarelt ning likvideerima nn ÜRO ühinemiskomisjoni, mis pigem takistas Koreade ühinemist. Nõukogude Liit lubas avaldada kõikidele Korea RDV uutele ettepanekutele täielikku toetust.²⁸⁷

Pyongyang vajab alguses Moskva tuge. Vajadus oli nii majanduslikku, sõjalist kui ka tehnilist abi. Tegelikult aga ei olnud Kim Il Sung rahul N. Hruštšovi poliitikaga. NSV Liit toetas Põhja-Koread rahvusvahelisel areenil, sealhulgas ka ÜRO-s. Vastutasuks toetas Põhja-Korea kõiki NSV Liidu suuremaid välispoliitilisi ettevõtmisi.²⁸⁸

1960.a. tegi NSV Liidu valitsus teatavaks oma ametliku positsiooni: “On võimatu mitte arvesse võtta Korea poolsaarel tekkinud kahte riiki, millel on erinevad poliitilised ja majanduslikud alused.... Kui eksisteerivad kaks erinevate sotsiaalsete süsteemidega riiki, siis maa ühendamine ei ole saavutatav, sundides ühe riigi tahet peale teisele ega ka jõuga ühe riigi annekteerimine teise poolt.” Moskva kahe Korea poliitikale vaadati Pyongyangist kui ketserlusele.²⁸⁹

²⁸⁶ G. D. Boulychev. Moscow and North Korea: the 1961 Treaty and After.//Russia in the Far East and Pacific Region. Seoul 1994. Lk. 81.

²⁸⁷ Otnošenija Sovetskovo Sojuza s Narodnoi Korei 1945-1980. Moskva 1981. Lk. 187.

²⁸⁸ G. D. Boulychev. Lk. 83.

²⁸⁹ Kongdan Oh and R. C. Hassig. North Korea Through the Looking Glass. Washington 2000. Lk. 153.

1961.a. mai lõpus - juuni alguses külastas Põhja-Koread NSV Liidu delegatsioon eesotsas A. Kossõginiga. Selle visiidi ajal teatas A. Kossõgin, et Nõukogude Liit oli valmis andma Korea RDV-le igasugust abi, et kaitsta sotsialistlikke saavutusi. Jällegi avaldati toetust Põhja-Korea ettepanekutele, et USA ja kõik teised võõrväed viidaks Lõuna-Koreast välja.²⁹⁰

Vähem kui kuu aja pärast tegi Kim Il Sung koos valitsus- ja parteidelegatsiooniga vastuviisiidi ning 6. juuli 1961.a. sõlmiti NSV Liidu ja Korea RDV vahel Sõpruse, koostöö ja vastastikuse abi leping. Selle lepingu sõlmimine oli paljuski tingitud sellest, et Lõuna-Koreas tulid riigipöördega võimule sõjaväelased eesotsas Park Chung Heega. See leping sai tähtsaks faktoriks julgeoleku tagamisel Kaug-Idas. Lisaks oli see ka alus, et aidata Korea taasühendada. 1960-ndatel sõlmiti NSV Liidu ja Põhja-Korea vahel veel terve rida lepinguid, mis justkui täiendasid ja tugevdasid 1961.a. lepingut.²⁹¹ Kim Il Sung vajab oma mõlema „suure venna“ toetust. Sarnane leping sõlmiti ka Hiina RV ja Korea RDV vahel.

Kui ühte poolt rünnatakse mõne riigi või riikide koalitsiooni poolt, siis teine pool annab koheselt sõjalist ja muud abi (art 1). Mõlemad pooled kohustusid samuti mitte osalema koalitsioonis või liidus ning mitte osa võtma aktsioonidest, mis on suunatud teise poole vastu (art 2). Samuti pidi omavahel konsulteerima kõikide tähtsate rahvusvaheliste küsimuste puhul, mis olid mõlemale maale olulised. Leping nägi ette ka koostööd majanduses ja kultuuris (art 4) ning rõhutas eriti tähtsalt vajadusele ühendada Korea rahumeelselt ja demokraatlikult.²⁹²

NSV Liidu suhtumine välistas lootuse, et Moskva oleks toetanud mingisugust sõjalist lahendust Korea poolsaare puhul. Isegi lepingu sõlmimise ajal rääkisid venelased kahest Koreast, mis ei meeldinud sugugi Kim Il Sungile, kes eelistas neid nimetada Vabariigi põhja- ja lõunaosaks. Kuid samal ajal ei hoidnud põhjakorealased kokku ohtraid kiidusõnu, ülistades piiramatut sõprust vennalike Nõukogude Liidu inimestega.²⁹³

Sõpruse koostöö ja vastastikuse abi lepingul, mis sõlmiti NSV Liidu ja Korea RDV vahele olid rahumeelsed eesmärgid, peamine oli kindlustada rahu ja julgeolekut Kaug-Idas. See

²⁹⁰ Otnošenija Sovetskovo Sojuza s Narodnoi Korei 1945-1980. Moskva 1981. Lk. 195.

²⁹¹ J. Dmitriev. Stroitelstvo sotsializma v Koreskoi Narodno-Demokratitseskoi Respublike.// Novaja i noveišaja istorija. 1978. No. 3. Lk. 152.

²⁹² Otnošenija Sovetskovo Sojuza s Narodnoi Korei 1945-1980. Moskva 1981. Lk. 196-197.

ajalooline leping vastas täielikult Korea rahvuslikele huvidele. Põhja-Korea lähtub sellest, et kõik sõjalispoliitilised lepingud ja läbirääkimised, mis on sõlminud Lõuna-Korea ja ka Põhja-Korea, kaotavad oma jõu, kui Korea ühendatakse rahulikel demokraatlikel alustel.²⁹⁴

Pärast 1961.a. lepingu sõlmimist võeti vastu ka ühiskommünikee, mis ei jätnud mingeidki kahtlusi, kelle vastu see oli suunatud: „Ameerika imperialistid ja tema käsilased ei ole loobunud kavatsusest laiendada koloniaalvõim üle kogu Korea poolsaare. Nad peaksid olema teadlikud, et selline katse on hukule määratud“. NSV Liidu ja Korea RDV vennalik solidaarsus ja sotsialistliku leeri ühendatud väed kaitsevad kindlalt Korea Rahvademokraatlikku Vabariiki sama hästi kui ükskõik millist sotsialistlikku riiki imperialistlike agressorite sissetungi eest.²⁹⁵

11. juulil 1961.a. sõlmisid põhjakorealased samalaadse lepingu ka hiinlastega nagu varem oli toimitud venelastega. 1962.a. külastas Kim Il Sung Nõukogude Liitu ja tegi seda uuesti alles 1984.a. Ükski NSV Liidu liider (st. partei peasekretär) ei külastanud Põhja-Koread.²⁹⁶

Kuni 1962.a. kasutas N. Hruštšov majanduslikku abi kui survevahendit, et Kim Il Sung oleks rohkem Hiina RV vastane. Pekingi-meelne poliitika vihastas NSV Liidu liidreid, arvestades seda, kui palju aega, mehi ja raha olid nad Põhja-Korea peale kulutanud. Hiina RV- India piiritulis võttis N. Hruštšov neutraalse hoiaku. Kim Il Sung kartis, et sama võib juhtuda, kui Lõuna-Korea või USA oleks rünnanud Põhja-Koread. 1962.a. Kuuba raketikriisis süüdistas Korea RDV USA-d kui agressorit, kuid samal ajal ründas Kim Il Sung ka N. Hruštšovi, nimetades teda šovinistiks. NSV Liit vähendas oma abi ja see mõjus Põhja-Korea Seitsme aasta plaanile (1961-1967) halvasti. Peking oli võimeline toetama Põhja-Koread ideoloogiliselt, kuid mitte nii palju majanduslikult.²⁹⁷

Kuuba raketikriisi tulemused 1962.a. oktoobris, kui Nõukogude Liit taganes oma plaanist luua Kuubal raketibaase, põhjustasid Kim Il Sungi realistliku lootuse purunemise, et Nõukogude Liit toetab otsustavalt Korea ühendamist sõjalisel teel. Saadi aru, et oma

²⁹³ G. D. Boulychev. Lk. 87.

²⁹⁴ Otnošenija Sovetskovo Sojuza s Narodnoi Korei 1945-1980. Moskva 1981. Lk. 199.

²⁹⁵ G. D. Boulychev. Lk. 86.

²⁹⁶ Kongdan Oh and R. C. Hassig. Lk. 154.

²⁹⁷ Youn-Soo Kim. Toward the Opening of New Relations Between Korea and East European Countries.//Korea and world affairs. 1977, No. 2. Lk. 184.

mobiliseeritust tuleb suurendada. Põhja-Korea sõjalised kulutused olid protsentuaalselt suuremad kui NSV Liidul ja Hiina RV-l. Põhja-Korea majandus lõpetas oma kiire kasvu (1960-ndate lõpul).²⁹⁸

Kõige tähtsam faktor, mis andis Kim Il Sungile teatud autonoomia, oli võimalus manööverdada NSV Liidu ja Hiina RV vahel. Pyongyang tahtis saada abi nii hiinlastelt kui ka venelastelt ja samal ajal vabastada ennast nii NSV Liidu kui ka Hiina RV kontrolli alt. See oli raske ülesanne.

Kim Il Sung püüdis mitte valida poolt NSV Liidu- Hiina RV tülis. Korea RDV püüdis säilitada delegatsioonide arvu võrdsust mõlema maa puhul. Kui N. Hruštšov kritiseeris Hiina RV juhtkonda, siis Kim Il Sung ei võtnud sõna. Sõpruse koostöö ja vastastikuse abi lepingud, mis Põhja-Korea sõlmis Hiina RV ja NSV Liiduga, jõustusid Pyongyangis samaaegselt, väljendades viimase neutraliteeti. Kuid mida aeg edasi, seda rahutumaks Kim Il Sung muutus. Ta oli väga kriitiline rahumeelse kooseksisteerimise poliitika suhtes, sellepärast et ei saanud enam õigustada revolutsioonilist sõda Lõuna-Korea ja USA imperialistide vastu. Samuti oli Kim Il Sung vastu kollektiivse juhtimise põhimõttele, mida kuulutati Nõukogude Liidus, sest see oleks võinud ohustada tema enda piiramatu võimu.²⁹⁹

Mõlemad, nii Hiina RV kui ka NSV Liit, varustasid Põhja-Koread sõjatehnikaga, kusjuures venelased varustasid strateegilise tooraine ga. Sellele vaatamata oli Moskva frustreritud 1960-ndate alguses oma võimetusest kontrollida Kim Il Sungi, eriti tema poliitikat Hiina RV suunal ja samuti ettevõtmisi Lõuna-Korea suhtes.³⁰⁰

1962-1964.a. liikus Põhja-Korea lähemale Hiina RV-le ja avaldas solidaarsust peaaegu kõigis põhimõttelises küsimustes. Samal ajal algas ka avalik kriitika Nõukogude Liidu poliitika aadressil. NSV Liitu süüdistati selles nagu kasutaks ta majanduslikku ja sõjalist abi kui survevahendit, et mõjutada Korea RDV-d. 15. augustil 1964.a. (15.august on Korea vabastamise tähtpäev) kritiseeriti avalikult NSV Liidu ja NLKP poliitikat. Kim Il Sung astus otseselt Nõukogude Liidu vastu välja ja toetas Hiina RV-d selle piiritulis Indiaga. Ta süüdistas Moskvat, et viimane oli Kuuba raketikriisi ajal liiga alandlik. Kuid

²⁹⁸ A. Buzo. The Making of Moder Korea. London 2002. Lk. 98.

²⁹⁹ G. D. Boulychev. Lk. 88.

³⁰⁰ D. C. Hellmann. The Impact of Sino-Soviet Dispute on Northeast Asia.//The Sino-Soviet Conflict. Seattle 1982. Lk. 183.

selle eest maksis Kim Il Sung kõrget hinda. Kättemaksuks vähendas Nõukogude Liit drastiliselt abi, mis oli peamine vahend, et ehitada üles Põhja-Korea majandust. Sõjalist abi vähendati samuti ning kuna suurem osa sellest oli suunatud Põhja-Korea õhujõudude tugevdamiseks, siis olid abi ärajäämisel saatuslikud tagajärjed. See oli üks peamisi põhjusi, mis sundis Korea RDV-d parandama oma suhteid Nõukoude Liiduga 1964.a. lõpus, pärast seda kui N. Hruštšov oli võimult kõrvaldatud. Samal ajal halvenesid suhted Hiina RV-ga seal alanud Kultuurirevolutsiooni tõttu.³⁰¹

1965.a. veebruaris külastas A. Kossõgin Pyongyangi. Ta nimetas oma visiidi eesmärgina tihendada NSV Liidu ja Korea RDV suhteid ühises võitluses imperialismi vastu. Oma kõnes mainis A. Kossõgin, et imperialistid tahavad hirmutada revolutsioonilisi rahvaid ja meid. Imperialistid ei tegutse mitte ainult Aasias, vaid ka Ameerikas, kus nad loodavad allutada Kuuba, Euroopas püüavad nad taastada Saksa militarismi ja Aafrikas põhjustasid Kongo kodusõja. Sotsialismimaad võivad imperialismi võita, kuid nad peavad ühte hoidma. NLKP on alati pidanud ja peab oma esmaseks kohuseks võidelda kõigi revolutsiooniliste jõudude ühtsuse eest.³⁰²

1965.a. mais laiendas Nõukogude Liit uusi sõjalisi krediite. Sama aasta juulis anti 160 miljonit rubla laenu 2%-ga ning selle tagasimaksmiseks oli aega 10 aastat. Selle laenu abil sai Põhja-Korea ehitada mitmeid tööstusettevõtteid. Ühises teadaandes leiti, et imperialism ja selle peamine tugi USA on suurimaks ohuks. NSV Liit ja Korea RDV mõistsid otsustavalt hukka USA agressiivse tegutsemise Vietnami DV suhtes. Mõlemad maad süüdistasid Ameerika Ühendriike 1954.a. Genfi kokkulepete rikkumises. Samuti avaldasid mõlemad maad Vietnami DV-le täielikku solidaarsust ja olid valmis talle osutama igakülgset abi. USA pidi lõpetama sõja Lõuna-Vietnami ja koristama sealt kõik oma väed. Samuti avaldati toetust Kuubale ja Saksa DV-le. Kuid nii häid suhteid kui Kim Il Sungi valitsemise algul enam ei saavutatud.³⁰³

Etterruttavalt võib öelda, et NSV Liidu ja Põhja-Korea vahel sõlmiti veel lepinguid. Näiteks 1965.a. leping abi andmisest ja kaitsevõime tugevdamisest. 1966.a. leping majanduslikust ja tehnilisest koostööst, et ehitada tööstusettevõtteid ja muid objekte. 1966.a. juunis leping, et edendada vastastikust kaubavahetust 1967-1970.a. 1967.a.

³⁰¹ G. D. Boulychev. Lk. 89-90.

³⁰² Otnošenija Sovetskovo Sojuza s Narodnoi Korei 1945-1980. Moskv a 1981. Lk. 217-218.

oktoobris asutati mõlema maa nii NSV Liidu kui ka Korea RDV konsultatiivkomisjon majandusküsimuste lahendamiseks. Koostöö muutus tihedamaks ja mitmekülgsemaks. L. Brežnev teatas, et Nõukogude Liit toetab Korea RDV ettepanekut kõigi võõrvägede väljaviimisest Lõuna-Koreast. Samuti toetas NSV Liit soodsate tingimuste loomist, et maa oleks ühendatud rahumeelsetel, demokraatlikel põhimõtetel, ilma välise vahelesegamiseta. Otsiti Korea küsimuse õiglast lahendamist, mis Nõukogude Liidu puhul tähendas seda, et Korea poolsaar pidanuks ühendatama Põhja-Korea võimu alla.³⁰⁴ Kim Il Sung sai natuke vabamalt hingata, kui võimule tulid L. Brežnev ja A. Kossõgin. Selline uus sõbralik Nõukogude Liidu poliitika oli Kim Il Sungile väga kasulik. NSV Liit andis majanduslikku ja sõjalist abi, ilma et oleks midagi vastu nõudnud.

3.2.2 Põhja-Korea valib oma tee

12. augustil 1965.a. kuulutas Põhja-Korea Töölispartei ennast sõltumatuks nii Hiina RV kui ka Nõukogude Liidu juhtimisest kommunistlikus maailmas. Kim Il Sung tegi teatavaks Korea Töölisparteis “sõltumatu liini” ehk nn. *juche* ideologia, mille aluseks olid täielik võrdsus, suveräänsus, vastastikune austamine ja mittevahlesegamine kommunistlike ja töölisparteide siseasjadesse. Järgnevalt selle kursi rajamisel töötasid partei teoreetikud välja nn. iseseisvuse idee: ideoloogia autonoomia, sõltumatus poliitikas, iseseisvus majanduses, enesekaitmine oma jõududega. Iseseisvuseideed hinnati Põhja-Koreas kui marksismi-leninismi loomingulist arendamist ja jätkamist. See püstitati ametlikuks partei ja riiklikuks poliitikaks, mis kinnitati 1972.a. konstitutsiooniga ning mis andis juhised maa järgneva arenguks. Sellele vastavalt püüti kohendada marksismi-leninismi maa iseärasustega.³⁰⁵

Kultuurirevolutsioon Hiina RV-s põhjustas suuri probleeme suhetes Põhja-Koreaga. Punavalvurid kõnelesid „paksust Kimist“ ja nimetasid ta *juche*-režiimi revisionistlikuks.

³⁰³ Otnošenija Sovetskovo Sojuza s Narodnoi Korei 1945-1980. Moskva 1981. Lk. 220-224.

³⁰⁴ J. Dmitriev. Lk. 152, 157.

³⁰⁵ Research Centre for Peace and Unification. The identity of the Korean people. Seoul, 1983. Lk. 178.

28. aprillil 1966.a. esitas Hiina RV Põhja-Koreale terrotoriaalseid nõudmisi ja 1967.a. septembris toimus kahe maa vahel isegi väike lahing. Seetõttu kui NSV Liit tungis 1968.a. Tšehhoslovakkiasse, siis erinevalt Pekingist toetas Põhja-Korea Moskvat.³⁰⁶

Kultuurirevolutsiooni ajal hakkas Hiina RV Põhja-Koreale survet avaldama, et viimane kritiseeriks Moskva poliitikat samamoodi nagu Peking. Põhja-Korea aga väitis, et ta on rahvusvahelises kommunistlikus liikumises täiesti sõltumatu. Selline hoiak ei meeldinud Pekingile ning põhjakorealased eesotsas Kim Il Sungiga said punavalvurite terava kriitika osaliseks.³⁰⁷

1968.a. algul ründasid põhjakorealased Lõuna-Korea presidendi residentsi Sinist maja Seoulis. Peaaegu samaaegselt võeti oma valdusse USA luurelaev „Pueblo“ rahvusvahelistes vetes Põhja-Koreast ida pool ning selle meeskond arreteeriti. Intsidend oleks põhjustanud peaaegu sarnase kriisi NSV Liidu- USA suhetes nagu Kuuba puhulgi. See tõestas Moskva juhtkonnale, et viimane ei saanud Pyongyangile kindel olla delikaatsetes küsimustes.³⁰⁸

1969.a. tabas Pekingit lüüasaamine selles mõttes, et ei saadud Korea RDV-d oma mõjule allutada. Põhja-Korea sai hunveipingide ohjeldamatute süüdistuste osaliseks aastail 1966-1969. Hiina RV delegatsiooni ei kutsutud Korea RDV kahekümnenda aastapäeva pidustustele, kuigi sellest võtsid osa kuuekümmne riigi esindused. Rahvusvahelise pressiteadete kohaselt toimusid 1968.a. detsembris ja 1969.a. märtsis Hiina RV ja Korea RDV piiril intsidendid, mille kutsusid esile hiina liidrid, et ohustada Põhja-Korea suveräänsust.³⁰⁹

Põhja-Korea oli täielikult sõltuv imporditavast naftast. Sellele vaatamata tegi Põhja-Korea 1960ndatel (ja 1970-ndate alguses) suuri sõjalisi edusamme. Mõnede hinnangute kohaselt läks 25% rahvuslikust koguproduktist kaitsekulutustele. Kuid Põhja-Korea väed olid seotud ka mittemilitaarsete tegevusaladega nagu sildade, teede ja tehaste ehitamisega ning samuti saagi koristamisega. Põhja-Korea hakkas 1960-ndatel arendama kaitsetööstuse baasi. Selle tulemusena tootis ta juba ise 1970-ndate keskel ja lõpus kergeid tanke, radareid ja mitmikraketiheitjaid ning muud mitmesugust kaasaegset

³⁰⁶ Chih-Cheng Lo. Resolving North-South Korean Conflicts A Structural Approach.// Asian perspective. Vol. 20, No. 2, Fall-Winter 1996. Lk. 66-69.

³⁰⁷ A. Buzo. The Guerilla Dynasty. St. Leonards 1999. Lk. 75.

³⁰⁸ A. Buzo. London 2002. Lk. 99.

konventsionaalset varustust. Põhja-Korea tahtis saavutada suurimat võimalikku sõltumatust arvestades oma geopoliitilist asendit ja haavatavust nii Nõukogude Liidust kui ka Hiina RV-st. Nii taheti vabaneda süüdistustest, et ollakse venelaste või hiinlaste agent ja sellega ühtlasi tugevdada oma rahvuslikku nõudmist. Alates Korea poolsaare jagamisest on Hiina RV suhtunud Põhja-Koreasse kui puhverriiki ja nooremasse venda (s.t. et tundis tema ees teatud kohustust). Hiina RV oli mures oma piiride julgeoleku pärast ja ta ei olnud huvitatud uuest sõjast poolsaarel. Põhja-Korea muutus peaaegu täiesti sõltuvaks Nõukogude Liidu kaasaegsetest relvadest. Kuid NSV Liit oli ettevaatlik ning ta ei andnud selliseid relvi, mis oleks julgeoleku tasakaalu poolsaarel kõikuma löönud ja õhutanud Põhja-Koread haarama initsiatiivi. See oleks võinud kaasa tuua uue Põhja-Korea rünnaku. Vastutasuks relvade eest sai NSV Liit ülelennuõiguse ja võimaluse kasutada jäävaba Najini sadamat. Põhja-Korea oli oma mõlemast võimsast naabrist suuresti sõltuv pidades silmas kaubandust, tehnoloogiat, naftat ja sõjaväelist varustust. NSV Liidul oli siiski teatud eelis, eelkõige selles, et ta suutis Põhja-Koread moodaste relvadega varustada. Hiina RV-l olid jällegi eelised kultuurilistes ja etnilistes vahekordades.³¹⁰

1969.a. lõpus algas suhete parandamine Hiina RV ja Korea RDV vahel. Tähtis samm selles suunas oli Põhja-Korea parteidelegatsiooni visiit Hiina RV-sse, et võtta osa Hiina RV kahekümnenda aastapäeva pidustustest. Suhete normaliseerumist tugevdas Zhou Enlai „ametlik sõbralik visiit“ Pyongyangi 5.-7. aprillini 1970.a. Visiit toimus tingimustes, kui Põhja-Korea tugevdas oma kriitikat USA ja Jaapani aadressil. Guami doktriini, mille avaldas R. Nixon 1969.a. suvel, hinnati Pyongyangis õiglaselt kui ohu suurenemist Aasia maadele USA imperialismi poolt. Kriitika alla sattusid ka USA presidendi ja Jaapani peaministri läbirääkimised, mille tulemusena kirjutati alla vastastikuse julgeoleku tagamise leppele. Zhou Enlai oma visiidil osutas, et Jaapanis võimul olev Sato valitsus on kõige reaktioonilisem ja agressiivsem Jaapani valitsus pärast II maailmasõda ning sellest tulenevalt on Jaapani militarismi taassünd vaieldamatu reaalsus.³¹¹ Hiina RV eesmärk oli muuta Põhja-Korea endale lojaalsemaks, sest samal

³⁰⁹ B. Koloskov. Vnešnaja politika kitaja. Moskva 1977. Lk. 77.

³¹⁰ P. Polomka. The two Koreas: Catalyst for Conflict in East Asia? Letchworth 1986. Lk. 9, 15, 22, 24.

³¹¹ B. Koloskov. Lk. 84-85.

ajal toimus kontaktide otsimine USA- ga ja Hiina RV ei soovinud, et Põhja-Korea selle kuidagi ära rikuks ja samas ei tahtnud, et Põhja-Korea kalduks NSV Liidu poole.

1970.a. novembris toimus V Põhja-Korea Töölispartei kongress, esimene kongress viimase üheksa aasta jooksul. Kim Il Sung valiti Töölispartei peasekretäriks ja tundus, et ta on oma võimu tugevdanud. Keskkomiteesse valiti uusi liikmeid, kes tundusid olevat Kim Il Sungile ustavad, ja paljud endised langesid sealt välja. Eriti need, kes tembeldati Kim Il Sungi poliitilisteks oponentideks. Kim Il Sungi nägemus *juche* ehk sõltumatuse poliitikast sai väljapaistvaks ideoloogiliseks aluseks Põhja-Korea arengus.³¹²

Pärast Zhou Enlai visiiti arenesid Hiina RV ja Korea RDV suhted paremuse suunas. Juulis-augustis 1970.a. külastas Hiina RV-d Põhja-Korea sõjaline delegatsioon, kes 26. juulil kohtus Zhou Enlaiga ja 29. juulil Mao Zedongiga. 17. oktoobril 1970.a. sõlmiti kahe maa vahel leping, mille kohaselt Hiina RV osutas Põhja-Koreale sõjalist ja majanduslikku abi, ning samuti pandi paika kaubavahetus aastateks 1971-1976. 15. augustil 1971.a. allkirjastati uus lepe majanduslikust koostööst Hiina RV ja Korea RDV vahel. 1971.a. augustis-septembris külastas Hiina RV-d jällegi Põhja-Korea sõjaline delegatsioon. 6. septembril kirjutati alla valitsustevahelisele leppele, mis kohustas Hiina RV-d osutama Põhja-Koreale sõjalist abi. 1971.a. tähistati ka kümne aasta möödumist Sõpruse koostöö ja vastastikuse abi lepingu sõlmimisest. Mõlemad maad vahetasid vastastikku delegatsioone. NSV Liidu arvates soovisid maoistid, et suhete paranemine toimuks teiste sotsialistlike maade arvelt.³¹³ Eelkõige peeti antud juhul silmas seda, et Hiina RV sooviks oli Põhja-Korea suhete katkestamine NSV Liiduga.

1971.a. aprillis esitas Korea RDV Kõrgem Rahvakogu detailse plaani Korea taasühendamiseks. Taheti korraldada üldvalimised ja moodus tada ühtne keskvalitsus. Vabade valimiste eeltingimuseks oli nõue, et USA väed viidaks välja. Tuli lõpetada provokatsioonid Põhja-Korea suhtes. Samuti pidi Lõuna-Korea annulleerima kõik lepingud, mis olid sõlmitud USA ja Jaapaniga. Lõuna-Korea arvates oleks ÜRO pidanud valimisi vaatlema. Korea ühendamise probleem oli Korea rahva siseasi. Seepärast olid NSV Liit ja teised sotsialismimaad nn. Korea küsimuse arutamise vastu ÜRO-s.

³¹² Encyclopedia year book 1971. Lk. 247.

³¹³ B. Koloskov. Lk. 85-86.

Sotsialismimaad olid nõudnud USA vägede väljaviimist ja ÜRO komisjoni likvideerimist.³¹⁴

Põhja-Korea välispoliitikas domineeris 1970-ndate algul endiselt antiimperialistliku võitluse printsiip, vähem arvestati Hiina RV isolatsioonismi lõppemisega ja USA- NSV Liidu pingelõdvendusega. Kui Pyongyangi suhted Moskva ja Pekingiga muutusid järjest kaugemaks, siis tema diplomaatia oli vähem efektiivne. 1960-ndate lõpul said hiinlased aru, et nad ei suuda vastu seista kahele suurjõule ja otsisid ettevaatlikult lähenemisvõimalust USA-le. USA ja Hiina RV pingelõdvendus oli piisvalt tugev, et mõlemad õhutasid oma „sõpru“ (USA Lõuna-Koread ja Hiina RV Põhja-Koread) otseseid läbirääkimisi pidama. Kim Il Sung kirjeldas R. Nixoni visiiti Pekingisse 1972.a. veebruaris järgmiselt: “See on kaotaja reis, peegeldades täielikult USA imperialismi saatust, mis nagu päike upub läänetaevasse“.³¹⁵

Hiina RV liidrid hakkasid arendama suhteid Korea RDV, Rumeenia, ja Jugoslaaviaga. Neid peeti kõige tähtsamateks. 1970-1972.a. püüdis Hiina RV enda kontrolli alla saada „Aasia revolutsiooniliste rahvaste liitu“, kuhu oleks kuulunud ka Korea RDV. Kuid Põhja-Koreas saadi aru, et Hiina RV-l on omad huvid mängus.³¹⁶

NSV Liit ametlikult väitis, et 1970-1971.a. arenesid aktiivselt Korea RDV suhted Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike maadega. 1971.a. sõlmis Korea RDV pikaajalised kaubandus- ja majanduslepingud Nõukogude Liidu, Saksa DV ja Poolaga aastateks 1971-1975.³¹⁷

1970-ndate alguses pingelõdvendus USA ja NSV Liidu vahel oli Põhja-Korea jaoks alarmeeriv. Moskva otsis võimalusi, et panna Pyongyangi aru saama suuremast hulgast rahvusvahelistest huvidest, mis tingisid Kirde-Aasia jõudude tasakaalu. Eriti oldi huvitatud, et Põhja-Korea saaks aru NSV Liidu soovist mitte vastanduda USA-ga sõjaliselt. 1969.a. külastasid NLKP Poliitbüroo mõjuvõimsad liikmed Pyongyangi ja hoiatasid Kim Il Sungi avalikult, et sotsialistliku leeri kaitsmine on kollektiivne ja ühepoolseid rünnakuid USA vastu ei sanktsioneerita.³¹⁸

³¹⁴ Välispanoraam 1972. Lk. 88-89.

³¹⁵ A. Buzo. London 2002. Lk. 122-124.

³¹⁶ S. Kapitsa. Gegemonitseskaja sušnost vnešnei politika Pekina.//Novaja i noveišaja istorija. 1980, No. 5. Lk. 28.

³¹⁷ B. Koloskov. Lk. 86-87.

³¹⁸ A. Buzo. St. Leonards 1999. Lk. 97.

Hiina RV, kelle poole Kim Il Sung kaldus 1970-ndate alguses, oli samuti mures Põhja-Korea võimalikest sõjalistest ettevõtmistest, eriti seetõttu, et Hiina RV tahtis USA-d kasutada vastasjõuna NSV Liidule. Ükskõik milline liigutus Kim Il Sungi poolt Korea poolsaar ühendada pannuks mõlemad, nii Hiina RV kui ka NSV Liidu äärmiselt täbarasse olukorda suhetes teineteisega ja suhetes USA-ga. Suures osas võimetuse tõttu kontrollida sündmusi Korea poolsaarel, ei tundunud Põhja-Korea Hiina RV-le ja Nõukogude Liidule prioriteetne. Mõlemad olid kohustatud toetama Põhja-Korea poliitikat, kuid mõlemad eelistasid *status quo*.³¹⁹ Moskva ja Peking olid huvitatud pingelõdvendusest USA-ga ja antud juhul olid neile suhted USA-ga tähtsamad kui Põhja-Korea.

1970-ndatel ei Nõukogude Liit ega Hiina RV toetanud sõda Korea poolsaarel. Kuid Põhja-Korea sõltumatus poliitika tõttu ei saanud nad ka vetot panna. See andis Kim Il Sungile natuke ruumi manööverdada ning juhul, kui oleks sõjaks läinud, sekkunuks Hiina RV ja NSV Liit vähemalt diplomaatiliselt, kui mitte sõjaliselt. Kim Il Sung lõpetas siiski sõjalise vastasseisu õhutamise Moskva ja Pekingi survele ning osaliselt ka sellepärast, et sõjaline surve ei saanud Kim Il Sungi arvates olla edukas ilma poliitilise kampaaniata.

3.2.3 Püüded lahendada Koreade ühinemise küsimust 1970-ndate esimesel poolel

Pingelõdvenduse tulemuseks USA- Hiina ja USA- NSV Liidu suhetes oli see, et kõik suurvõimud tahtsid säilitada stabiilsust Korea poolsaarel. See tähendas ka ettevaatlikku heakskiitu Hiina RV ja NSV Liidu poolt, et USA väed Lõuna-Koreas aitavad seda stabiilsust säilitada. Vähema kui kolme aasta jooksul oli Kim Il Sung näinud Hiina RV välispoliitikat muutumas vastandumisest USA imperialismiga dialoogi otsimiseks. See soodustas ka kahte Koread dialoogi pidama.³²⁰

Viie- ja kuuekümnendatel jäid Koreade vahelised suhted vaenulikuks. Lõuna-Korea antikommunistlik retoorika jäljendas Ida-Lääne Külma sõja vastasseisu ja süvendas konflikti Koreade vahel. Põhja-Korea, keda toetasid NSV Liit ja Hiina RV, ei nõrgendanud kordagi oma sõjakat suhtumist Lõuna-Koreasse. Mõlemad väitsid, et tema

³¹⁹ D. C. Hellmann. Lk. 183-184.

³²⁰ A. Buzo. St. Leonards 1999. Lk. 81, 86, 92.

on korea rahva ainus esindaja ja seetõttu olid nende suhted nullpunktis. Kummagi poole diplomaatilised ettevõtmised olid pühendatud teise poole isoleerimisele.³²¹

Kahe Korea vahel tekkisid positiivsed kontaktid 1970-ndate alguses. Läbirääkimised toimusid Punase Risti vahendusel. 4. juulil 1972.a. avaldati Põhja-Lõuna ühisavaldus, taotledes rahumeelset ühendamist. Asutati Põhja-Lõuna Koordineerimise Komitee. 1973.a. augustis Põhja-Korea katkestas järsult läbirääkimised.³²²

1973.a. tegi Lõuna-Korea teatavaks kavatsuse luua suhted mittevaenulike kommunistlike riikidega ja samuti kõigi teiste riikidega. Ta kutsus mõlemat Koread liituma ÜRO-ga ning ka rahumeelsele poliitilisele kooseksisteerimisele. Põhja-Korea oli selgelt Lõuna-Korea sellise uue poliitika vastu, kuid samal ajal sai ta sellest palju kasu. Põhja-Korea ühines 1973.a. augustis ÜRO Kaubanduse ja Arengu Konverentsiga ning otsis võimalusi saada teiste ÜRO rahvusvaheliste organisatsioonide liikmeks, milles Lõuna-Korea juba oli liige. Samal ajal kui Põhja-Korea hakkas saama diplomaatilist tunnustust lääne maadelt, ei tunnustanud ükski kommunistlik riik Lõuna-Koread. Lisaks toimusid piiriintsidendid. Avastati mitmed tunnelid, mida Põhja-Korea oli kaevanud demilitariseeritud tsooni alla, et saata partisanisalku Lõuna-Koreasse. Tapeti kaks USA sõdurit. Toimus antagonismi taaselustumine.³²³

1973.a. arutati Korea küsimust ka põhjalikult Moskvast toimunud rahuarmastavate jõudude ülemaailmsel kongressil. Pidades silmas Aasia julgeolekut, võeti vastu spetsiaalne resolutsioon Korea küsimuse puhul. Nõuti kõigi võõrvägede väljaviimist Lõuna-Koreast, õpetada sekkumine ükskõik mil viisil Korea siseasjadesse ning anda korealastele endile võimalus otsustada, kuidas oma maa taasühendada.³²⁴

1973.a. toimus Moskvast universiaad, millest võtsid osa ka Lõuna-Korea sportlased, kuid mitte Põhja-Korea omad. Kim Il Sung teatas, et Lõuna-Korea kasutab mängu, et Korea jääks edaspidigi jagatuks ning külvab sotsialistlike riikide seas tüliseemet. Selline NSV Liidu avatud poliitika Lõuna-Korea suhtes kestis väga lühikest aega. Põhja-Korea ja Hiina RV asusid seda poliitikat ägedalt ründama. Hiina RV siiski väitis, et Moskva ja Seouli vahel käivad salajased läbirääkimised, lahendamaks tuleviku poliitilisi probleeme.

³²¹ Chih-Cheng Lo. Lk. 49.

³²² R. N. Clough. North-South Relations in Korea and Implications for U.S. Policy.// Korea-U.S. relations in a Changing World. California, 1990. Lk. 172.

³²³ Chih-Cheng Lo. Lk. 50-51.

1974.a. novembris teatasid venelased, et sellise vale on välja mõelnud Peking ja lääne propaganda. L. Brežnevi poliitika oli kahtlemata kahe Korea poliitika. Vaja oli säilitada ideoloogiline solidaarsus Põhja-Koreaga. NSV Liit toetas Kim Il Sungi rahuliku ühinemise poliitikat lähtudes ideoloogilisest seisukohast ida-lääne konfliktis.³²⁵

1973.a. juunis Põhja-Korea programm nägi ette likvideerida Põhja- ja Lõuna-Korea vahel sõjaline konfrontatsioon, teha koostööd ja organiseerida kõikides valdkondades vahetusi, kutsuda kokku Suur Rahvuskogu, kus oleks olnud esindatud põhja ja lõuna erinevad kihid. Samuti nägi programm ette Põhja- ja Lõuna-Korea konföderatsiooni moodustamise nimega Koryo Konföderatiivne Vabariik ning pärast seda astumist ühtse riigina ÜRO liikmeks. Samas esitati ka vältimatud eeltingimused, milleks olid viia Lõuna-Koreast välja kõik välismaised (eeskätt USA) väed, lõpetada Lõuna-Koreas relvajõudude suurendamine ja relvastuse sissevedu ning sõlmida rahuleping.³²⁶

Põhja-Korea kõige muljetavaldavam saavutus 1973.a. oli suurema diplomaatilise tunnustuse saavutamine ja kubandussuhete laiendamine Euroopa riikidega. Põhja-Koread tunnustasid Soome, Rootsi, Taani, Norra, Island, veel ka Iraan, Argentiina ja Liibüa. 1973.a. lõpuks olid loodud diplomaatilised suhted peaaegu kuuekümne riigiga.³²⁷

1970-ndatel olid Moskva ja Pyongyangi suhted enam vähem stabiilsed, mõnede tõusude ja mõõnadega. Põhja-Korea rakendas NSV Liidu toetust rahvusvahelistes küsimustes, kui vaja. Näiteks 1973.a. ÜRO Täiskogu istungil, kui arutati Korea küsimust. Teistel juhtudel ei olnud Põhja-Korea sugugi nii agar, täitmaks oma kohustusi, mis nägid ette konsulteerimist Nõukogude Liiduga kõikide tähtsate rahvusvaheliste küsimuste puhul.³²⁸

1974.a. 25. märtsil otsustas Põhja-Korea saata USA Kongressile kirja. Taheti sõlmida kahepoolne rahu USA-ga. Seoul mõistis selle hukka kui „absurdse ettepaneku“ ja propaganda võtte, et kiirendada 40 000 USA sõjaväelase väljaviimist Korea poolsaarelt. USA reageeris Põhja-Korea ettepanekule siiski jahedalt. Sama aasta sügisel esitas Põhja-Korea ÜRO Täiskogule resolutsiooni, kutsudes üles viima Lõuna-Koreast välja kõik

³²⁴ I. Kovalenko. Sovetski Sojuz v borbe za mir i kollektivnuju bezopasnost v Azii. Moskva 1976. Lk. 283.

³²⁵ Youn-Soo Kim. Lk. 186, 193.

³²⁶ Välispanoraam 1975. Lk . 276.

³²⁷ Encyclopedia yearbook 1973. Lk. 327.

³²⁸ G. D. Boulychev. Lk. 92.

ÜRO lipu all tegutsevad väed. ÜRO keeldus tõstatamast Korea küsimust, viidates ida-lääne kompromissile. Lõuna- ja põhjakorealased peaks ise oma saatust juhtima.³²⁹

1975.a. jaanuaris toimus Bagdadis rahvusvaheline konverents, et avaldada solidaarsust korea rahvale võitluses ühendada oma maa ise rahumeelsel teel. Vastuvõetud deklaratsioonis väljendati Korea RDV pingutustele täielikku toetust, et maa ühendataks rahulikult teel, võõrväed viidaks välja ja vaherahulepingu asemel, mis lõpetas Korea sõja, sõlmitaks rahuleping. Samuti nõuti Seouli-poolsete repressioonide lõpetamist Lõuna-Korea patriootide vastu, kes võitlesid maa demokraatiseerimise ja isamaa taasühendamise eest. NSV Liit toetas rahvusvahelisel areenil täielikult Korea RDV pingutusi, et ühendada Korea rahumeelsel teel ja paranada poliitilist kliimat Korea poolsaarel. Bagdadis rahvusvahelisel konverentsil teatas Nõukogude Liidu esindaja N. Podgornõi: "Nõukogude Liit viib järelejätmatult ellu poliitikat, et tugevdada sotsialistlike riikide sõprust, ühendada kõik antiimperialistlikud ja rahuarmastavad jõud, et kaitsta rahu ja rahvusvahelist julgeolekut. Nõukogude Liit toetab muutumatu Korea Rahvademokraatliku Vabariigi konstruktiivseid ettepanekuid, mis on suunatud maa ühendamiseks rahulikel demokraatlikel alustel ning nõuab otsustavalt võõrvägede väljaviimist Lõuna-Koreast, kõrvaldades sellega peamise takistuse, et saavutada maa rahvuslik ühtsus".³³⁰

1975.a. võttis ÜRO-s 43 sotsialistlikku ja arengumaad vastu resolutsiooni, mille põhjal pidi Koreas loodama soodsad tingimused vaherahu muutmiseks kestvaks rahuks ja kiireks iseseisvaks rahumeelseks Koreade ühinemiseks.³³¹

1970-ndate keskel ehitati Põhja-Koreas Nõukogude Liidu abiga enam kui 30 tööstusettevõtet ja muud objekti. Juunis 1975.a. esines Korea RDV Välisministeeriumi esindaja avaldusega, milles teatati, et USA on toimetanud Lõuna-Koreasse tuumarelva ja rohkesti muud kaasaegset sõjatehnikat ning rajanud sõjaväebaase.³³²

1975.a. sõitis USA president G. Ford visiidile Hiina RV-sse. Teiste teemade hulgas oli kõne all ka Vaikse ookeani doktriin, mis sisaldas paljude Aasia riikide suhtes kriitikat, nende hulgas ka Vietnami DV ja Korea RDV kohta. NSV Liidu arvates ajas Hiina RV

³²⁹ Encyclopedia yearbook 1975. Lk. 301.

³³⁰ I. Kovalenko. Lk. 283-284.

³³¹ J. Dimitriev. Lk. 157.

³³² Välispanoraam 1975. Lk. 275.

kahekeelset poliitikat suhetes Korea RDV-ga. Silmakirjalikult avaldati toetust korea rahva püüdlustele oma maa ühendamiseks, kuid tegelikkuses astuti välja selle poolt, et USA väed jääks Lõuna-Koreasse. Pekingi arvates oli see hea, kui 43 000 USA sõdurit oleks olnud Lõuna-Koreas edasi.³³³

Põhja-Korea pälvis ülemaailmse tähelepanu 1976.a., kui ta peatas oma välisvõlgade maksmise ja palus maksete edasilükkamist. Need võlad tuli maksta peamiselt Jaapanile ja mitmetele Lääne-Euroopa riikidele. 1974.a. oli Põhja-Korea võlg 1,7 miljardit USD-d, kuid 1975.a. juba 2,1 miljardit USD-d. 902 miljonit sellest oldi võlgu Nõukogude Liidule.³³⁴

Pyongyang ei soovinud ja tal ei olnud enam erilisi võimalusi võlgade teemal läbi rääkida. 1970-ndate algul teatas Kim Il Sung avalikult, et USA imperialism on Ida-Aasiast täielikult taandumas. Ta uskus, et USA kaotus Indo-Hiinas viib tugeva ja taaselustuva antiimperialistliku koalitsioonini, mis on võimeline toetama tema taasühendamise strateegiat ja lubab edukat sõjalist aktsiooni Lõuna-Korea vastu. Aprillis 1975.a. tegi Kim Il Sung visiidi Pekingisse, kus ta pingeliselt, kuid edutult soovis saada toetust sõjaliseks rünnakuks Lõuna-Korea vastu. 1975.a. sai Põhja-Korea mitteühinemisliikumise liikmeks. Taheti saada toetust oma taasühinemisplaanidele ja levitada endast ettekujutust, kui tähelepanuväärsest rahvusvahelisest kommunistlikust liidrist. Kuid peagi mitteühinemisliikumise toetus Põhja-Koreale vaibus. Viimase militaarsus ja äärmiselt poliitilised teemad, mida kogu aeg päeavakorras hoiti ei meeldinud teistele maadele.³³⁵ Mitteühinemisliikumisel ei olnud sellist poliitikat, mis oleks suutnud asendada NSV Liidu või Hiina RV, oma pidades silmas välispoliitilist, majanduslikku ja sõjalist toetust. Mitteühinemisliikumine ei muutunud tugevaks antiimperialistlikuks liikumiseks, nagu Pyongyang lootis.

Jaanuaris 1976.a. lükkas Põhja-Korea tagasi nn. vastastikuse tunnustamise plaani. Selle kohaselt oleks USA ja Jaapan tunnustanud Põhja-Koread ja vastutasuks oleks NSV Liit ja Hiina RV tunnustanud Lõuna-Koread. Kim Il Sung tegi mitmeid välisvisiite. Aprillis

³³³ B. Koloskov. Lk. 318, 321.

³³⁴ J. Song-Hoon Chung, *Economic Performance and Economic System: The North Korea Case.*//Korea and world affairs. 1977, No. 1. Lk. 82-83.

³³⁵ A. Buzo. London 2002. Lk. 129.

1976.a. külastas ta Hiina RV-d, hiljem Rumeeniat, Alžeeriat, Bulgaariat ja Jugoslaaviat. Need reisid tehti selleks, et näidata Põhja-Korea rahumeelseid kavatsusi. Augustis liitus Põhja-Korea mitteühinemisliikumise maadega. Suurim saavutus leidis aset oktoobris 1976. ÜRO-s võeti vastu Põhja-Korea meelne resolutsioon, mis nägi ette ÜRO relvajõudude tingimusteta laialisaatmist, kõigi ÜRO lipu all olevate vägede väljaviimist Lõuna-Koreast ja 1953.a. vaherahuleppe asendamist uue rahuleppega otseste Pyongyangi ja Washingtoni läbirääkimiste tulemusel.³³⁶ Peab mainima, et mingeid otseseid kahepoolseid läbirääkimisi ei toimunud, samuti jäid USA väed edasi Lõuna-Koreasse. Arvestades Vietnami sündmusi, oli Kim Il Sungil soov ühendada Korea poolsaar oma võimu alla tugevam kui iial varem. Washingtoniga taheti rahu, et viimane ei sekkuks, juhul kui Põhja-Korea oleks tahtnud ühendada poolsaart sõjalisel teel.

Põhja-Koreas vaadati kahtlustavalt, kui Hiina RV hakkas USA-ga suhteid soojendama, eriti pärast Mao Zedongi surma. Kuid see ei tähendanud, et koheselt oleks tihenened sidemed NSV Liiduga. Moskva majanduslik abi 1970-ndate algul aitas kaasa NSV Liidu-Põhja-Korea suhete paranemisele. Kuid Nõukogude Liidu poolne sidemete otsimine Lõuna-Koreaga jahutas Moskva Pyongyangi suhted jälle maha. NSV Liit aga meenutas Kim Il Sungile tema võlga Moskvale. NSV Liit jäi kurdiks Põhja-Korea palvetele anda viimasele moodsaid relvi ja tuletas meelde ka maksmata võlgu ning ei jätnud kahtlustki, et ei kiideta heaks Kim Il Sungi plaane määrata endale järglane.³³⁷

Võib väita, et 1970-ndatel olid suhted Moskva ja Pyongyangi vahel rutiinsed, jätkusid mittepoliitilised vahetused või külastused. 1970-ndatel olid Põhja-Korea suhted Hiina RV-ga soojad ja stabiilsed. Hiina RV ja Korea RDV olid teineteisest rohkem strateegiliselt sõltuvad, nende ideoloogia oli sarnasem selles mõttes, et oldi revisionismi vastu. Lisaks toetas Hiina RV Põhja-Korea ühinemise ideid, mis vihjas Hiina RV poliitikale Taiwani küsimuses.³³⁸

1976.a. sõlmiti Pyongyangi palvel NSV Liiduga Majandusliku ja tehnilise koostöö leping, mis andis Põhja-Koreale mitmeid laene tööstusettevõtete ülesehitamiseks.³³⁹ Seda

³³⁶ Encyclopedia yearbook 1976. Lk. 289.

³³⁷ P. Polomka. Lk. 25.

³³⁸ A. Buzo. St. Leonards 1999. Lk. 98.

³³⁹ G. D. Boulychev. Lk. 92.

sellepärast, et Põhja-Korea majanduses olid mitmed probleemid. Tohutuid summasid neelas sõjavägi.

Korea RDV relvajõud kasvasid 400 000-lt 1970.a. 700 000-ni 1975.a. ja 1970-ndate lõpuks ligi miljoni sõdurini. Algas ka tankide, suurtükkide ja soomustatud transpordivahendite ehitamine ja kogumine.³⁴⁰ Lisaks sai Põhja-Korea 1970-ndate alguses Jaapani käest sadade miljonite dollarite väärtuses investeeringuid, kuid ei suutnud neid efektiivselt kasutada ja võlga tagasi maksta, rikkudes sellega võimsa Jaapani majanduse võimalused.³⁴¹

1971.a. oli Põhja-Koreas alanud kuue aasta plaan kavatsusega kindlustada ja arendada edasi saavutusi industrialiseerimisel ning viia tehnika areng uutesse kõrgustesse. Eesmärk oli kasvatada sissetulekut ning keskmine majanduse juurdekasv pidi olema aastas 14%. Et seda saavutada suunas, Põhja-Korea oma maale miljardite dollarite ulatuses välismaist kapitali läänemaadest ja Jaapanist. Kuue aasta plaani pikendati samuti aasta võrra. Kuue aasta plaani tegelikud tulemused muutusid raskesti kättesaadavaks. Majanduse saladuste hoidmist tugevdati pärast 1970.a. Kuigi saavutati industriaalset kasvu, jäid mitmed eesmärgid täitmata. Näiteks elektrit toodeti 22 miljardit kwh, mis oli 6 miljardit kwh alla miinimumeesmärgi.³⁴²

Järgnevalt pingestasid olukorda Vietnami SV ja Hiina RV tülid, mis kestsid kuni 1990-ndate alguseni. Põhja-Korea eesmärgiks jäi endiselt poolsaare ühendamine Korea RDV režiimi alla. Vietnami näol oli väga hea näide olemas. Samuti pidi Põhja-Korea võitlema järjest kasvavate majandusraskustega, mistõttu tuli tahes-tahtmatult pöörduda teiste riikide poole.

3.3 Kokkuvõte

Vaadeldud perioodi alguses otsustas Vietnami Demokraatlik Vabariik (Põhja-Vietnam) minna relvastatud võitluse teed, et Vietnam ühendada. See otsus viis ta teatavasse vastuollu Nõukogude Liiduga, sest Moskva ajas tol hetkel N. Hruštsovi juhtimisel rahuliku kooseksisteerimise poliitikat. Otsene vastandumine Lõuna-Vietnami peamise toetaja USA-ga ei olnud kõige parem väljavaade. Hanoi juhid olid Moskva tegutsemisest

³⁴⁰ A. Buzo. London 2002. Lk. 126.

³⁴¹ Kongdan Oh & R. C. Hassig. Lk. 160.

mõnevõrra häiritud, sest nad võitlesid ju USA imperialismi vastu. Nii ei jäänudki Põhja-Vietnamil muud üle, kui pöörduda abi saamiseks teise kommunistliku suurvõimu Hiina RV poole. Hiinlased olid loomulikult valmis abi osutama, sest konflikt Hiina RV ja Nõukogude Liidu vahel oli teravam kui varem. Hiinlased tahtsid näidata, et nemad on kommunistliku maailma juhid ning samuti taheti võita endale ka liitlasi tülis Moskvaga. Põhjavietnamlasi õhutati pidama partisanisõda ja kritiseerima Nõukogude Liitu. Põhja-Vietnam kalduski 1960-ndate algul rohkem hiinlaste poole.

Hiina RV ja NSV Liidu suhted olid halvenenud ja pinge aina suurenes. Moskva-Pekingi lõhe pärast kannatas ka Põhja-Vietnam. Hanoi liidrid ei söandanud enam kumbagi usaldada. Tundub, et Hiina RV abi Vietnami DV-le tulenes hiinlaste püüdest olla rahvuslike vabastusliikumiste juht Kagu-Aasia regioonis (või maailmas) ja koordineerida seal kommunistliku liikumist. Hiina RV ei tahtnud oma sellist rolli loovutada NSV Liidule. Moskva nägi Pekingi poliitikas ohtu oma mõjule regioonis. Ühelt poolt kartis NSV Liit, et Vietnami konflikt põhjustab suurema sõja regioonis, teiselt poolt püüdis ta aga näidata, et toetab põhjavietnamlaste vabadusvõitlust. Vietnami DV teatud mõttes eemaldus Nõukogude Liidust, süüdistades viimast isegi kokkuleppimises imperialistidega Vietnami küsimuses. Oli veel teisigi lahkavamusid, kuid loomulikult ei tahtnud Hanoi Moskvaga vaenujalale asuda. Võib väita, et 1960-ndate alguses olid Vietnami DV-NSV Liidu suhted üpris jahedad ja veel 1964.a. madalseisus. Hanoi olid sellel perioodil paremad ja tihedamad suhted Pekingiga. Hiina RV toetas Vietnami DV sõjaplaane, aga NSV Liit oli rohkem kõrvaltvaataja.

Korea RDV nagu Vietnami DV-gi oli huvitatud oma maa taasühendamisest. Kuna selleks oli vaja arendada majandust ja relvajõude, vajas Põhja-Korea toetust. Korea RDV sõlmis sellel eesmärgil koostöölepingud nii NSV Liidu kui ka Hiina RV-ga. Moskva toetas Põhja-Koread rahvusvahelisel areenil ja viimane kiitis heaks kõik NSV Liidu välispoliitilised ettevõtmised. Hiina RV toetas Põhja-Koread rohkem ideoloogiliselt kui majanduslikult. Ka Põhja-Koread ja eriti tema liidrit häiris Nõukogude Liidu-Hiina RV suhete teravnemine. Põhja-Korea 1960-ndate algul lähenes siiski Hiina RV-le, kuna leiti, et NSV Liit on liiga järeleandlik (peeti silmas Kuuba raketikriisi) ning Pyongyangi häiris Moskva heakskiidu saanud kahe Korea poliitika ja N. Hruštšovi rahumeelse

³⁴² A. C. Nahm. Korea: tradition & transformation: a history of the Korean people. Seoul 1993. Lk. 391.

kooseksisteerimise poliitika. NSV Liidul oli aga hea võimalus Põhja-Koread koheselt karistada, vähendades majanduslikku ja sõjalist abi. Kuid Põhja-Koreal oli endiselt võimalus manööverdada NSV Liidu ja Hiina RV vahel. Ta ootas abi mõlemalt, kuid samal ajal tahtis olla sõltumatu ja vaba nii Moskva kui ka Pekingi kontrolli alt. Põhja-Korea ei tunnustanud rahumeelset kooseksisteerimise poliitikat, sest siis ei saanud ta õigustada revolutsioonilist võitlust, kasvõi näiteks Lõuna-Koreas. Muutused Moskva-Pyongyangi suhetes hakkasid toimuma 1960-ndate keskel, kui Kremli sai võimule uus juhtkond, kelle poliitika rahuldab Põhja-Korea liidreid.

Kahtlemata mõjutas samal ajal Moskva uus valitsus ka Vietnami DV ja NSV Liidu suhteid. Teatavasti toimus 1965.a. A. Kossõgini sõbralik visiit nii Vietnami DV-sse kui ka Korea RDV-sse. Pärast Tonkini lahe intsidenti sõda Vietnamis hoogustus ja Vietnami DV vajab abi. NSV Liit ei saanud soovitud abist keelduda, eriti pärast seda kui USA pommitas Põhja-Vietnami, kus samal ajal viibis külaskäigul A. Kossõgin. Tohtud abisaadetised kallutasid Põhja-Vietnami NSV Liidu poole hoidma. Samuti oli Moskva valmis toetama Hanoi-Washingtoni läbirääkimisi, mille tulemused oleks olnud Vietnami DV-le vastuvõetavad. Samal ajal oli Hiina RV vastu võimalikele Hanoi-Washingtoni kõnelustele. Nõukogude Liidu poliitika jäi kuni Vietnami sõja lõpuni muutumatuks. Arvatavasti mõistis Nõukogude Liit, et USA ei suuda edu saavutada ja selline sündmuste käik on kasulik talle kui Vietnami DV peamisele toetajale.

Moskva pooldas arvatavasti Kagu-Aasia regiooni neutraalseks muutmist. See asjaolu välistanuks laialdase sõjategevuse. Loomulikult taunis NSV Liit USA kohalolu regioonis ja nõudis sõja lõpetamist. Hanoi jäi kindlaks seisukohale, et rahvuslikud vabastusliikumised peavad etendama põhirolli. Põhja-Korea õigustas samuti revolutsioonilist võitlust. USA-ga kokkuleppele aga ei jõutud. Viimasele oli kasulik lõhe Hiina RV ja NSV Liidu vahel. USA lootis nende üksmeele puudumist oma huvides ära kasutada. Vietnami DV soovis sotsialismileeri ühtsust ja ta tahtis taastada Hiina RV ja Nõukogude Liidu solidaarsuse. Kremli uus juhtkond soovis Hiina RV-ga suhteid parandada, aga Peking ei pidanud seda vajalikuks.

1960-ndate keskel laiendas NSV Liit oma krediite ka Põhja-Koreale. Viimasele oli väga meeltnööda, et Moskva ei nõudnud vastuteeneid. Pyongyang sai seetõttu omaks võtta *juche* ehk sõltumatuse ideoloogia. Selle tõttu halvenesid Põhja-Korea suhted Hiina RV-

ga ning sellele andis hoogu juurde Hiina RV-s alanud Kultuurirevolutsioon. Lisaks puhkesid ka piirivaidlused. Põhja-korea tahtis hoida NSV Liiduga häid suhteid, et saada moodsat sõjatehnikat, ja ta toetas Moskvat Tšehhoslovakkia sündmuste puhul. Põhja-Korea ei olnud loobunud ideest ühendada poolsaar sõjalisel teel.

1960-ndate lõpul laveeris Vietnami DV endiselt kahe suure toetaja vahel ega tahtnud kummagi abist loobuda. Vietnami DV (nagu Põhja-Koreagi) puhul oli NSV Liidul ikka see eelis, et ta oli võimeline andma sõjalist abi moodsa sõjatehnika näol, mida Hiina RV-l ei olnud võimalik teha. Sellega sidus NSV Liit Vietnami DV rohkem enda külge. Paratamatult eemaldus Vietnami DV Hiina RV-st. Pealegi häiris Hanoi Hiina RV ja USA lähenemine. Peking hakkas pärast seda toetama rahvusvahelise konverentsi ideed, kuid Hanoi oli kategooriliselt selle vastu, kuna pidas hiinlaste käitumist juba Genfi konverentsil reeturlikuks. Põhjavietnamlasi šokeeris eriti R. Nixoni visiit Moskvasse, kuid sellel vaatamata ei võinud nad viimasega suhteid rikkuda. NSV Liit oli siiski peamine abiandja ja jäi selleks ka edaspidi. See oli üks peamisi põhjusi, miks Hanoi Moskvat eelistas ja toetas. Pekingiga aga tekkisid Hanoil piirikonfliktid, mis viisid isegi relvastatud kokkupõrkeni.

Sügav kriis Hiina RV ja NSV Liidu suhetes pingestas olukorda nende suhtlemisel nii Vietnami DV kui ka Korea RDV-ga. Hiina RV hakkas oma peamiseks vaenlaseks pidama NSV Liitu. Peking ja Moskva tahtsid kumbki ise paremaid suhteid Hanoiga. Hiina RV tahtis saavutada regioonis oma ülemvõimu ja kartis Nõukogude Liitu. Viimasele oli tähtis stabiilsuse saavutamine. Põhja-Korea oma sõltumatuse ideoloogiaga osutus rohkem kõrvalseisjaks. Hiina RV kritiseeris Põhja-Koread ja nende suhted halvenesid. Viimane ise ka ignoreeris Hiina RV-d. Kuid 1970-ndate algul kaldus Pyongyang rohkem Pekingi poole, sest Moskvaga olid tal arusaamatused. Võib öelda, et Hiina RV ja Põhja-Korea suhted kujunesid soojadeks ja stabiilseteks, kuna antud riigid olid ideoloogiliselt sarnased ja strateegiliselt sõltuvad. Põhja-Korea suhted NSV Liiduga jäid edaspidi samuti stabiilseteks, aga rutiinseteks ja jahedateks. Põhja-Korea oma sõltumatuse ideoloogiaga sai vajaduse korral võtta endale sobiva hoiaku ja sõbrustada sellega kellega oli hetkel kasulik.

Vietnami DV suhted NSV Liiduga olid sõbralikud ja stabiilsed. Suurt rolli mängis kahtlemata NSV Liidu helde abi, et Vietnami DV saaks vastu seista USA-le. Põhja-

Vietnami poolt ühendatud Vietnami Sotsialistlik Vabariik muutus pärast Vietnami sõda Nõukogude Liidu ustavaks liitlaseks. NSV Liit jätkas abi andmist ka pärast sõda. Hiina RV ei suutnud selles NSV Liiduga mitte kuidagi võistelda. Lisaks tekkisid Hanoi ja Pekingi konfliktid, mis viisid relvastatud kokkupõrgeteni. Hanoi liidrid tundsid end arvatavasti kindlalt, sest sõda ameeriklastega oli lõppenud ja nad võisid loota NSV Liidu jätkuvale abile ja toetusele, kuna Hiina RV pidas oma peamiseks vaenlaseks juba Nõukogude Liitu.

Alates 1965.a. kuni vaadeldud perioodi lõpuni saab Vietnami DV-d pidada NSV Liidu liitlaseks. Suhtes Pekingiga oli Hanoil tõusu- ja mõõnaperioode, kuid Vietnami DV-d Hiina RV liitlaseks pidada ei saa. Põhja-Korea jätkas oma varasemat poliitikat ja lähenes kas NSV Liidule või Hiina RV-le vastavalt sellele, kuidas oli kasulikum Pyongyangile. Korea RDV-d ei saa antud perioodil pidada ei NSV Liidu ega Hiina RV liitlaseks.

4. Vietnami SV ja Korea RDV suhted Hiina RV ja NSV Liiduga 1976-1990-ndate algus

4.1 Vietnami SV

4.1.1 Vietnami SV ja Hiina RV vastuolude teravnemine

Jätkusid Vietnami SV ja Hiina RV territoriaal tülid. Spratly saared olid oma strateegilise ja majandusliku väärtuse saavutanud rahvusvahelise laevanduse kasvuga, kui laevaliinid hakkasid kulgema läbi Lõuna-Hiina mere. Vietnami SV ja Hiina RV toetasid mõlemad (läbipääsmatut) ainulaadset 200 miilist majandustsooni rannikuriikidele, mis oli seotud mõlema maa sooviga saada oma kontrolli alla Spratly ja Paracelsuse saared (vaata lisa). Paljuski olid nende nõudmised seotud sellega, et mõlemad lootsid sealt naftat leida. Vietnami SV nägi oma energiaressursside suuremahulises arendamises peamist võimalust majanduse taastamiseks pärast sõda. Uuringute hinnangul, mis tehti 1960-ndate lõpul ja 1970-ndate alguses, võis Lõuna-Hiina meres olla naftat 3-8 miljardit barreelit. Vaidlust saarte üle ei peetud Hiina RV ja Vietnami SV suhetes kõige tähtsamaks. Seda iseloomustati sõnadega „tuleviku teema“. Hiina RV ametnikud tegid selgeks, et Kambodža probleem tuleb kiiresti lahendada ja enne seda ei ole võimalik teisi teemasid käsile võtta.³⁴³ Hiina RV-l puudus arvestatav laevastik. Juhul kui küsimus oleks tulnud lahendada sõjalisel teel oleks vietnamlased NSV Liidu abiga edukamad olnud ja, nagu öeldud oli Kambodža probleem hetkel Pekingile olulisem.

1976-1977.a. väitsid vietnamlased, et Spratly ja Paracelsuse saared on Vietnami SV territoriaalvetes ja kuuluvad seetõttu vietnamlastele. 1977.a. juunis kohtusid salaja Hiina RV ja Vietnami SV kõrged valitsusametnikud. Vietnamlased teatasid, et nad toetasid eelnevalt Hiina RV positsioone, et säilitada Hanoi ja Pekingi koostöö USA vastu, kuid olukord on nüüd muutunud.³⁴⁴

Probleeme valmistasid ka Hiina RV ja Vietnami SV piirikonfliktid. 1973.a., kui USA väed olid lahkumas, kasvasid pinged veelgi. Järgnevatel aastatel esitasid mõlemad pooled territoriaalseid nõudmisi. 1977.a. leidsid aset tõsisemad kokkupõrked piiril. Mõlemad

³⁴³ C. McGregor. The Sino-Vietnamese Relationship and the Soviet Union. London 1988. Lk. 14-15.

³⁴⁴ D. Roy. China`s foreign relations. London 1998. Lk. 187.

pooled nägid piiris kohta, kus nad said mugavalt ja efektiivselt väljendada oma rahulolematust teise poole positsioonide suhtes palju tähtsamate territoriaalsete küsimuste puhul, mis puudutasid Tonkini lahte ja Lõuna-Hiina merd. Suhted Hanoi ja Pekingi vahel halvenesid üleüldiselt.³⁴⁵

NSV Liidu jaoks oli Vietnami sõda ja selle tagajärjed rahuldavad. Kaks tema peamist välispoliitilist eesmärki olid vähendada USA mõjuvõimu ning ohjeldada Hiina RV-d. Vietnami sõda mõjutas kahtlemata USA rahvusvahelist reputatsiooni. Samal ajal venelaste pidev abi Hanoile viis Vietnami SV Nõukogude Liidu leeri. NSV Liit soovis Vietnami SV-st teha peamise strateegilise liitlase Hiina RV lõunatiival, omades seal alalisi baase.³⁴⁶

1975.a. oli Nõukogude Liit valmis andma Vietnami DV-le suures ulatuses majanduslikku abi, milleks Hiina RV ei olnud võimeline. 1978.a. juulis võeti Vietnami SV Vastastikuse Majandusabi Nõukogu täieõiguslikuks liikmeks, mis oli küllaltki oluline sündmus. Selle organisatsiooni kaudu sai Vietnami SV Ida-Euroopa kommunistlikelt riikidelt ja NSV Liidult täiendavalt sõjalist ja majanduslikku abi. Vastastikuse Majandusabi Nõukogu määras ise kaupade hinnad ja Hanoile oli see kasulik, kuna mitmeid artikleid saadi maailmaturu hindadest odavamalt ja toimus ka barterkaubandus.

1977.a. oli Vietnami SV-s 1 200 000 etnilist hiinlast, kellest umbes 200 000 elas Põhja-Vietnami. Hiina RV ajas poliitikat, et need hiinlased võivad ise oma kodakondsuse valida. 1977.a. veebruaris kutsusid Hiina RV ajalehed üles looma ühtset revolutsioonilist rinnet, kuhu oleks kuulunud kõik patriootlikud parteid ja ülemere hiinlased. Hiina RV ei suutnud vältida hiinlaste tapmist Kambodžas Punaste khmeride poolt. Samal ajal kui eelpool mainitud üleskutse ilmus, teatas Peking ametlikult Hanoile, et ta ei suuda suurendada abi Vietnami SV-le. Hanoi oli tol hetkel huvitatud sidemete tugevdamisest Moskvaga, kes oli innukas pakkuma abi ja finantse. 1978.a. jaanuaris ilmus jälle Hiina RV ajalehtedes üleskutse ülemere hiinlastele moodustada laiaulatuslikku ja patriootilist ühisrinnet hegemonismi vastu (Pekingi puhul tähendas see sõna NSV Liitu). Hanois kasvasid kahtlused ülemere hiinlaste lojaalsuse suhtes, samuti oldi mures sellepärast, et nad domineerisid kaubanduses ning, et neil oli võim Vietnami

³⁴⁵ C. McGregor. Lk. 19-20.

³⁴⁶ The Vietnam War. The History of America's Conflict in Southeast Asia. New York 1996. Lk. 318-319.

SV majanduse üle. Suleti üle mere hiinlaste ärid (eriti Saigonis, mille uus nimetus oli Ho Chi Minhi linn) ja konfiskeeriti nende vara. Majandus taheti muuta Põhja- ja Lõuna-Vietnami ühesuguseks.³⁴⁷

Hanoi jaoks oli majanduslik aspekt kõige olulisem suhetes Moskvaga. Pärast Vietnami sõda oli kogu maa varemetes ja Vietnami SV vajab majanduse ülesehitamiseks välisabi. 12. mail 1975.a. kirjutasid Moskva ja Hanoi alla lepingule, mis lubas hädaabi 1,2 miljardi USD väärtuses. 31. mail allkirjastati leping ka Hiina RV-ga, mis lubas samuti majanduslikku abi. Hiljem Peking siiski lubatud abi ei andud, sest esile tulid erimelsused Hanoi-ga. Samal ajal viidi ellu ka Hiina RV moderniseerimise kava ning abil olid piirangud. Lisaks oleks ju Hiina RV oma täiendava abiga aidanud üles ehitada Vietnami SV-d kui olulist jõudu regioonis. Peking kutsus Hanoi taastama ise oma majandust, selle asemel et saada sõltuvaks NSV Liidust. NSV Liit oli suuteline andma sellist abi, nagu Hanoi tahtis. Hiina RV vähendas aga oma abi eriti pärast seda, kui Vietnami SV sai Vastastikuse Majandusabi Nõukogu liikmeks 1978.a. juulis. 1970-ndate lõpus suurenes Vietnami SV majanduslik sõltuvus NSV Liidust kiiresti. Seda tänu suuresti kahjule, mida põhjustasid Hanoi katsed integreerida põhja ja lõuna majandused ning jätkata lõuna pööramisega sotsialismi.³⁴⁸

25. detsembril 1978.a. teatas Hiina RV ajalehe *Renmin Rinbao* juhtkiri: "Me anname Vietnami SV võimudele karmi hoiatuse: kui te kasutate Nõukogude Liidu toetust ja üritate haarata jardi pärast seda, kui te olete võtnud ühe tolli ja jätkate mõtlematult sammude astumist Hiina RV vastu, siis te saate seda, mida olete ära teeninud." Samal päeval tungisid Vietnami SV väed Kambodžasse, et kukutada mõrvarlik, aga Pekingi-meelne Pol Poti režiim. Kuigi ka hiinlased tõrjuti tagasi Pol Poti ülemääraste julmustega, oli ta nende jaoks ainuke tasakaalustav jõud Vietnami SV-le Indo-Hiina poolsaarel.³⁴⁹

1960-ndatel toetas Hiina RV kommuniste ja prints Sihanouki Kambodžas oma helde abiga. See aitas vältida nende koostööd vietnamlastega ja kaudselt ka NSV Liiduga. 1970 aastaks oli ultranatsionalist Pol Pot viinud Hanoi-meelsete Punaste khmeride seas läbi puhastuse. 1970.a. tungisid Kambodžasse USA ja Lõuna-Vietnami väed. Ansad, kes suutsid vastupanu osutada, olid Punased khmerid. 1977.a. ründasid Punased khmerid

³⁴⁷ C. McGregor. Lk. 23-24.

³⁴⁸ Samas. Lk. 71-72.

vietnamlasi vaidlusaluse Vietnami SV-Kambodža piiri pärast. Hiina RV oli sellest rünnakust ja Punaste khmeride sisepoliitikast tõeliselt häiritud. Põhja-Vietnami mure radikaalsete ja ultranatsionalistlike Punaste khmeride pärast kasvas 1975.a. paiku. Sellel aastal tulid Punased khmerid Kambodžas võimule ja nad tahtsid tagada oma piiride julgeolekut. 1978.a. ei õnnestunud vietnamlastel luua efektiivset vastupanu Punastele khmeridele. Samal ajal halvenesid suhted Hiina RV- ga. Hanoi ühendas kaks ohtu.³⁵⁰

Suhted Vietnami SV ja Kambodža vahel halvenesid sellepärast, et kahe maa vahel valitses traditsiooniliselt vaenulikkus. Punaste khmeride liidrid olid kibestunud, et vietnami kommunistid olid neid 1960-ndatel vähe toetanud. Pealegi arvasid nad, et Hanoi pettis neid teist korda, kui ta 1973.a. kirjutas alla Pariisi rahuleppele.

Punaste khmeride valitsemise tõttu surid paljud inimesed, kaasa arvatud arvukad etnilised vietnamlased. Sajad-tuhanded vietnamlased põgenesid Kambodžast. Samal ajal kui piiritülid kasvasid, toetas Hanoi Punaste khmeride vastast liikumist. Ida-Kambodža oli oluline piirkond Vietnami sõja ajal ning seal elavate inimeste ja Hanoi sidemed püsisid tugevad. 1978.a. suvel kasutasid Vietnami SV ja Kambodža õhujõude, kusjuures hiinlastest piloodid lendasid Kambodža poole peal. Kambodžat toetas Hiina RV ja Vietnami SV-d Nõukogude Liit. Kommunistlik maailm jagunes samuti kaheks. Enamik Varssavi pakti maid ja Kuuba (kes sõltus suuresti Moskva abist) toetasid Vietnami SV-d. Põhja-Korea aga toetas Kambodžat.³⁵¹

1978.a. detsembri lõpul tungisid vietnamlaste väed Kambodžasse. Kahe nädalaga hõivasid nad pealinna Phnom Penhi ning Heng Samrini juhtimise all loodi Kambodža Rahvavabariik. Vietnamlaste peamine poliitiline eesmärk oli elimineerida Pol Pot. Vietnami SV tahtis lahendada Kambodža probleemi nii, et Kagu-Aasias oleks tekkinud tsoon, kus valitsenuks rahu ja stabiilsus. Tegelikuses oli see NSV Liidu ettepanek 1969 aastast. Vietnami SV pidi kindlustama, et uus Kambodža režiim võimu ka säilitab ja see ei olnud võimalik ilma Hanoi sõjalise toetuseta. Hanoi pidi hoidma oma vägesid

³⁴⁹ D. Roy. Lk. 31-32.

³⁵⁰ C. McGregor. Lk. 37-39.

³⁵¹ S. C. Tucker. Vietnam. Kentucky 1999. Lk. 193-195.

Kambodžas senikaua, kui Punaste khmeride oht on kadunud. Kuid oli selge, et mida kauemaks nad sinna jäävad, seda suuremaks kasvab kambodžalaste vastuseis.³⁵²

Kui Põhja-Vietnam ühendas Vietnami, hakkas ta planeerima suuremat Indo-Hiina liitu. Katsed seda liitu luua viisid lõpuks sissetungini Kambodžasse ning Hiina RV lähim liitlane Pol Pot oli vältimatu sihtmärk. Hiina RV tundis, et Vietnami SV on teda reetnud. 1979.a. algul otsustas Peking Hanoi karistada.³⁵³

1979.a. saadik toimusid Hiina RV- Vietnami SV piiril harvad kokkupõrked. Kumbki pool hoidis piiril siiski suuri relvajõude. Hiina RV-l oli piiri lähedal 250-300 tuhat meest. Hiina RV Rahvavabastusarmee tungis üle Hiina RV-Vietnami SV piiri 17. veebruaril 1979.a. Deng Xiaoping ütles kampaania kohta: "Meie eesmärk on piiratud- see on õpetada neile (vietnamlastele), et nad ei või liikuda alati sinna, kuhu soovivad." Teised võimalikud motiivid olid hiinlaste soov vietnamlasi hirmutada, et viimased ei ründaks Hiina RV territooriumi piirialadel. Samuti taheti laostada NSV Liidu prestiiži regioonis, näidates, et ei kardeta rünnata Moskva peamist liitlast Aasias. Kampaania oli igatahes Hiina RV jaoks häbiväärne läbikukkumine. Rahvavabastusarmee oli sissetungi käigus ebaefektiivne ning pärast seda jätkasid vietnamlased ikkagi Kambodža okupeerimist ja Hiina RV-Vietnami SV piiril toimusid intsidendid edasi. Hiinlaste kaotused olid võrdlemisi suured, umbes 20 000 meest. Rahvavabastusarmee hõivas mitmed linnad Vietnami SV territooriumil. Pärast seda, kui hiinlased olid nende kontrollitavates piirkondades hävitanud majandusliku infrastruktuuri, tõmbusid nad kuu aega pärast sõja alustamist tagasi.³⁵⁴

Alates 1979.a. suurendas Vietnami SV oma vägesid piiril tohutult, et olla valmis Hiina RV uueks rünnakuks. Vahetult enne hiinlaste invasiooni oli vietnamlastel piiri ääres umbes 100 000 meest, kellest poole moodustas kohalik miilits (maakaitseväge). 1983.a. oli see number kahekordistunud ja 1985.a. kerkinud koguni umbes 600 000 meheni.³⁵⁵

Sõdivate poolte läbirääkimised algasid, kui võitlus alles käis. 1979.a. märtsis toimunud läbirääkimistel esitas Hiina RV kaheksapunktilise ettepaneku, millega sooviti poliitilist

³⁵² C. McGregor. Lk. 42-43.

³⁵³ Chih-yu Shih. The Spirit of Chinese Foreign Policy. Hong Kong 1990. Lk. 186-187.

³⁵⁴ D. Roy. Lk. 32.

³⁵⁵ C. McGregor. Lk. 20.

lahendust Hiina RV ja Vietnami SV maapiiri küsimusele ja Pekingi nõudmistele, et Spratly ning Paracelsuse saared oleksid suveräänsed. Hiina RV tõstas ka ülemere hiinlaste küsimuse. Peking nõudis, et Hanoi garanteeriks ülemere hiinlaste õigused ning kaitseks nende elusid ja omandit. Vietnami SV pidi tagasi võtma kõik põgenikud. Hanoi keeldus ülemere hiinlaste küsimust arutama st ja Hiina RV loobus sellest lõpuks, sest ka mitmetes teistes Aasia riikides elas palju hiinlasi ning neid riike ei tahtud ärevaks ajada. Hiina RV nõudis, et Vietnami SV Kambodžast tagasi tõmbuks samal ajal kui Hanoi soovis luua Hiina RV ja Vietnami SV vahele demilitariseeritud tsooni. Hiina RV ei saanud sellise ettepanekuga leppida. See oleks olnud märk Pekingi ebaõnnestumisest anda Hanoile õppetund. Võitlused piiril seetõttu jätkusid.³⁵⁶

Pekingile sai lahinguväljal osaks kaotus sellepärast, et Hiina RV ei olnud pidanud suurt sõda alates Korea konfliktist (erandiks oli kuu pikkune kokkupõrge Indiaga 1962.a.). Tegu oli põhimõtteliselt jalaväega, millel oli aegunud varustus ja mida juhtisid vanad mehed. Vietnami SV-1 oli küllaltki hästi varustatud sõjavägi, hea distsipliiniga ja sõjas karastunud.³⁵⁷

4.1.2 Moskva suhtumine Vietnami SV-Hiina RV konflikti

NSV Liit ei teinud midagi erilist peale mõne propagandistliku avalduse ja mõnede vägede liigutamise. Moskva tähtsad riiklikud huvid ei olnud seotud. Hiina RV tegi igaks juhuks ettevalmistusi, näiteks väed maa põhjaosas viidi häiresituatsiooni. Hiinlased tahtsid näidata, et nad on arvestatav jõud.³⁵⁸ Tegelikuses kartsid hiinlased venelaste rünnakut, sest vahepeal oli juhtunud järgmist.

1978.a. 1.-9. novembrini olid NSV Liidus sõprusvisiidil Vietnami KP Keskkomitee peasekretär Le Duan ja peaminister Pham Van Dong. Nagu ühiskommünikees märgitud, nentisid pooled ärevusega negatiivseid momente rahvusvahelise olukorra arengus, sealhulgas Kaug-Idas ja Kagu-Aasias. Väljendati arvamust, et nendes oludes on vennalike sotsialismimaade poliitika- vastuseis agressioonile ja katsetele avaldada sõltumatutele riikidele survet, püsiv võitlus pingelõdvenduse ja rahvusvahelise olukorra

³⁵⁶ Chih-yu Shih. Lk. 187.

³⁵⁷ S. C. Tucker. Lk. 199.

³⁵⁸ The Vietnam War. The History of America`s Conflict in Southeast Asia. New York 1996. Lk. 321.

tervenemise eest- ainuõige ja põhjendatud poliitika. Läbirääkimistel (mis kulges tavalise sotsialistliku retoorikaga) astusid pooled välja selle kaitseks, et areneksid heanaaberlikud suhted Kagu-Aasia riikidega, et selles piirkonnas terveneks olukord ning tugevneks rahu ja julgeolek. Moskva ja Hanoi leidsid, et tõsine takistus sellel teel on Hiina RV juhtkonna suurriiklik ekspansioonipoliitika, tema üritused santaaži, ähvarduste ja otsese surve abil hirmutada Kagu-Aasia riikide valitsusi ja rahvaid. Pekingi liidrid ajavad sotsialistlike riikide suhtes vaenulikku poliitikat, mille ilminguks on katsed surve ja sõjaliste provokatsioonidega teha lõpp sotsialistlikule ülesehitustööle Vietnamis SV-s. Nõukogude-Vietnami Sõpruse ja koostöö leping, mida Peking vihaselt ründab, saab Kagu-Aasia ja kogu maailma rahu ja julgeoleku teguriks.³⁵⁹

Eriti ärritas Hiina RV-d ja sundis ettevaatlikusele lepingu 6. artikkel. *„Kõrged lepinguosalisel pooltel hakkavad teineteisega konsulteerima kõigi tähtsate mõlema maa huve puudutavate rahvusvaheliste küsimuste üle. Juhul kui üks pooltest on kallaletungi või kallaletungiohu objektiks, alustavad kõrged lepinguosalisel pooled viivitamatult vastastikuseid konsultatsioone sellise ohu kõrvaldamiseks ning vastavate efektiivsete abinõude rakendamiseks rahu ja nende maade julgeoleku tagamise nimel.“*³⁶⁰ (Vaata lisa). Hiina RV nägi ohtu tugevas Vietnamis SV-s, mida relvastas Nõukogude Liit. Pärast lepingu sõlmimist teatas Deng Xiaoping, et Hanoi-Moskva pakt on sõjaline liit. Võib-öelda, et Moskva-Hanoi liitlaslikud suhted olid nüüd ka lepinguga kinnitust leidnud. Sest liidud on ju suunatud potentsiaalse vaenlase vastu ja seda potentsiaalset vaenlast Sõpruse ja koostöö lepingu 6. artikkel ka kinnitas.

Moskva majanduslik ja sõjaline abi, mis voolas Vietnamis SV-sse, muutis Hanoi ja Pekingi suhtelist sõjalist võimsust. 1979.a. tugevdas NSV Liit oma positsioone, sest Vietnamis SV-s loodi Nõukogude Liidu mereväe ja õhujõudude baasid. Lisaks tugevdas NSV Liit ka oma Vaikse ookeani laevastikku. USA vägede väljaviimine Vietnamist tekitas jõudude vaakumi, mille NSV Liit meelsasti täitis. Hanoi ja Pekingi kasvavad erimeelsused tegid Moskva jaoks Hanoi väärtusliku liitlase, et ohjeldada Hiina RV-d. Hanoi loovutas kõhklemata tähtsaid sõjaväebaase, et tugevdada NSV Liidu mereväe ja

³⁵⁹ Välispanoraam 1978. Lk. 41-42.

³⁶⁰ Sovetskii Sojuz-Vietnam 30 let otnošenii (1950-1980). Dokumentõ i materialõ. Moskva 1982. Lk. 496.

samuti hea asukohaga luurekeskusi, mis olid lähedal USA suurtele sõjaväebaasidele Filipiinidel.³⁶¹

Pärast 1979.a. sõda püüdsid NSV Liit ja Hiina RV vähendada pingeid kahepoolsete läbirääkimistega. Initsiatiiv pidada kõnelusi tuli Pekingist. Läbirääkimised algasid 1979.a. oktoobris, kuid hiinlased katkestasid need sama aasta detsembris pärast seda, kui NSV Liit tungis Afganistani. Hanoi oli äärmiselt häiritud ohtudest, mida võisid põhjustada Moskva järeleandmised Pekingile. Moskva kinnitas, et need ei ole Vietnami SV-le ohuks. Hiina RV-NSV Liidu suhete paranemine, mille nimel ei tehtud Hanoi kulul mingeid järeleandmisi, võis olla kasulik Vietnami SV- Hiina RV suhetele. Moskva ja Hanoi liiga tihe läbikäimine põhjustaski Pekingi vaenulikkuse Vietnami SV suhtes. Pekingi vaatenurgast suurendas NSV Liidu sõjaväebaaside loomine Vietnami SV-s ohtu Hiina RV lõunatiivale. Liikused kuulujutud, et NSV Liidu sõjaväelased käisid kohe Cam Ranh Bay baasi vaatamas, kui Hanoi liidrid olid selle enda kätte saanud. Hanoi ei saanud Moskvale ei öelda, eriti vahetult pärast sõja lõppu. Järgnevatel aastatel kasvasid NSV Liidu rajatised Vietnami SV-s. Moskva kauba- ja varustuselaevad kasutasid usinalt ka Da Nangi ja Haiphongi sadamat. 1983.a. oli Cam Ranh Bay`sse ehitatud moodne elektrooniline luureandmete kogumise kompleks, mille peamine ülesanne oli jälgida USA baase Filipiinidel.³⁶²

Olukorda komplitseeris see, et 1979.a. normaliseeris Hiina RV suhted USA-ga. Deng Xiaoping külastas USA-d. Ta oli kuulus oma jäiga hoiaku poolest venelaste suhtes. Kuid samas mõistis ta rahulike suhete vajalikkust NSV Liiduga. Vietnami SV käitumine käis üle mõistuse. Hiina RV, kes pühendas ennast täielikult vietnamlaste üritusele, leidis, et „väike vend“ on mässuline „vanema venna“ suhtes.³⁶³ Tekkis küsimus, kas Hiina RV ja USA äkki oma jõudusid ei ühenda, et Vietnami SV vägesid Kambodžast välja ajada, andes sellega ühtlasi löögi ka NSV Liidule.

Heng Samrin sai Kambodža Demokraatliku Vabariigi presidendiks. NSV Liit, Laos, Vietnami SV ja enamik teisi kommunistlike riike toetas uut valitsust. 1979.a. jaanuaris pani NSV Liit veto ÜRO Julgeoleku Nõukogu resolutsioonile, mis nõudis kõigi võõrvägede väljaviimist Kambodžast. Pol Pot jätkas partisanisõda. Hiina RV andis talle

³⁶¹ C. McGregor. Lk. 59-60.

³⁶² Samas. Lk. 62-64.

abi Tai kaudu. USA abistas samuti Punaseid khmere. Washington saatis abi teistele vastupanugruppidele, kuid oli avalik saladus, et palju sellest abist kasutasid Punased khmerid.³⁶⁴

22. veebruaril 1979.a. hakkas NSV Liit lennukitega Vietnami SV-le varustust saatma. Aasta jooksul kahekordistas Moskva oma sõjaliste nõustajate arvu Vietnami SV-s (sõja alguses oli neid umbes 3000). Samuti suurendati laevade arvu Vietnami SV vetes. 1979.a. saabusid esimesed NSV Liidu allveelaevad Cam Ranh Baysse.³⁶⁵

Alates 1975.a. oli Vietnami SV peaaegu täielikult olnud sõltuv Nõukogude Liidust, eriti mis puudutas uut sõjalist rasketehnikat, see on lennukid, laevad, kahurvägi, raketid ja soomusmasinad. Ka kogu lennukite jaoks vajamineva kütuse pidi Vietnami SV sisse vedama Nõukogude Liidust. Palju abist oli arvatavasti tasuta, kuid see ei välistanud, et osaliselt tasusid vietnamlased barterkaubandusega või tööjõuga. NSV Liidu antud abi ei olnud alati tehnika viimane sõna ja vietnamlaste seas esines ka mõningaid rahulolematusi. NSV Liidu abi Vietnami SV-le oli oluline ka viimase tegutsemise tõttu Kambodžas. Deng Xiaoping ütles, et ilma Nõukogude Liidu abita ei suudaks Hanoi jätkata võitlust ühtegi päeva.³⁶⁶ NSV Liit pumpas iga aasta 2,25 miljardit USD-d Vietnami SV majandusse, millest rohkem kui pool oli sõjaline abi.³⁶⁷

4.1.3 Riikidevahelised suhted regioonis pärast Vietnami SV-Hiina RV sõda

Hiinlased väitsid, et nad olid oma eesmärgi saavutanud ja vietnamlasi karistanud. 1980-ndate alguses jätkusid läbirääkimised ja ka kokkupõrked piiril. Vietnami SV ei tõmbunud Kambodžast tagasi ja Hiina RV ei saanud seetõttu nõustuda demilitariseeritud tsooniga, mis oleks sümboliseeritud lõpu Pekingi võimalustele Hanoi karistada. Seetõttu võitlus piiril jätkus. Kumbki pool ei loobunud läbirääkimistest, kuid samas ei näidanud üles ka tõsist huvi. Ei olnud otseselt sõda ega ka rahu. Käimasolev sõda erines teistest selle poolest, et see ei olnud Hiina RV-le peale surutud, vaid algas tema initsiatiivil.

³⁶³ Chih-yu Shih. Lk. 31-32.

³⁶⁴ S. C. Tucker. Lk. 196.

³⁶⁵ Samas. Lk. 201.

³⁶⁶ C. McGregor. Lk. 68-69.

³⁶⁷ S. C. Tucker. Lk. 191.

Võitlus jätkus, sest psühholoogiliselt ei võinud Hiina RV lubada, et ta kaotab kontrolli temaga piirnevate alade üle.³⁶⁸

30. juulil 1981.a. sõlmiti Vietnami SV ja NSV Liidu vahel leping kaubavahetusest ja kaupade eest tasumiseks aastatel 1981-1985. Selle lepingu sõlmimisel juhinduti 1978.a. lepingust (vt. lisa). Vietnami SV-le olid lepingutingimused soodsad, seda enam, et nüüd oli ta juba Vastastikuse Majandusabi Nõukogu täieõiguslik liige.³⁶⁹

1980.a. lõpus teatas Peking avalikult, et tema sooviks oleks neutraalne Kambodža. 1981.a. avaldas Peking, et ta on valmis osalema garanteerimaks rahvusvaheliselt Kambodža sõltumatus ja neutraliteet. Kuitahes head hiinlaste kavatsused ka olid, tundus ebatõenäoline, et vietnamlased sellega lepivad. Hiina RV ei tahtnud, et Vietnami SV oma mõju laiendab.³⁷⁰

27. oktoobrist 4. novembrini 1983.a. viibis Vietnami SV-s ametlikul visiidil NSV Liidu delegatsioon. Visiidi pikaajalisus tulenes kahe riigi probleemide laiaulatuslikkusest ja arutamisele kuulunud rahvusvahelise elu küsimuste pakilisusest. Kaubandus- ja majandussuhetes valitses erakordne dünaamilisus. Kui 1983.a. pidi NSV Liidu kaubavahetus sotsialismimaadega plaanikohaselt suurenema tervikuna 7.7%, siis tarded Vietnami SV-sse suurenesid võrreldes 1982.a. 30%. NSV Liidu põhikaubad Vietnami SV-sse olid masinad, metall, nafta, väetised ja puuvill. NSV Liit tegi Hanoile hindade ja transpordi osas soodustusi. 31. oktoobril 1983.a. kirjutati alla Nõukogude Liidu-Vietnami SV majandusliku ja teaduslik-tehnilise koostöö arendamise pikaajalisele programmile. NSV Liit toetas täielikult nii öelda Vietnami SV rahumeelset välispoliitikat ning Vietnami SV, Laose ja Kambodža konstruktiivseid ettepanekuid olukorra parandamiseks Kagu-Aasias.³⁷¹

1984.a. teatasid Hiina RV ametnikud mitteametlikult, et NSV Liidu baasid Vietnami SV-s ei ole teretunud, kuid need ei ole takistuseks paranenud suhetele Moskvaga. 1985.a. aprillis teatas ka Deng Xiaoping, et NSV Liit võib oma baasid seal säilitada. Moskva huvi USA baaside vastu Filipiinidel oli arvatavasti suurem kui Hiina RV vastu. Kuid need baasid hiinlaste arvates kujutasid siiski teatud ohtu ja

³⁶⁸ Chih-yu Shih. Lk. 187-188.

³⁶⁹ Sbornik mezhdunarodnõh dogovorov SSR. Võpusk XXXVII. Moskva 1983. Lk. 114-116.

³⁷⁰ C. McGregor. Lk. 49.

³⁷¹ Välispanoraam 1983. Lk. 105-106.

komplitseerisid nende plaane, et määrata kindlaks Hiina RV mereväe rollid. See küsimus oleks võinud avaldada olulist mõju Lõuna-Hiina mere, Spratly ja Paracelsuse saarte küsimuses.³⁷² 1984.a. mais, arvatavasti vastuseks Nõukogude Liidu maabumisharjutustele Vietnami SV rannikul, viis Hiina RV läbi samasuguseid harjutusi Spratly saarte juures.

Kumbki pool süüdistas teist, et see kindlustab (tugevdab) oma positsioone saartel ja okupeerib veel täiendavaid saari. Hiina RV-1 oli sel hetkel veel vähemalt 20 laeva Spratly saarte piirkonnas. 1980-ndate keskel muutus Hiina RV oma nõudmistes järjest kindlamaks. Hiina RV testis mereväe suutlikkust viia oma kasvavaid merejõude Spratly saartele, samuti Vietnami SV valmisolekut neid saari kaitsta ja ka seda kui kaugele oleks läinud NSV Liit oma toetuses Vietnami SV-le antud küsimuses. Hanoi vastuseis konflikti laiendamisele võis olla tingitud Moskva soovitudest. Hanoi lootis, et NSV Liidu laevade kohalolek regioonis ja nende osavõtt Vietnami SV otsingutest leida Lõuna-Hiina merest naftat, oleks suurendanud Hiina RV jaoks riski, et Moskva võinuks võitlusse sekkuda. Kuid 1988.a. algul ei toetanud NSV Liit Hanoid, nagu viimane oleks seda soovinud, ning see julgustas hiinlasi tugevdama survet Vietnami SV-le Spratly saarte küsimuses. Vietnami SV oli rahvusvaheliselt ebapopulaarne Kambodža okupeerimise pärast. Kuid Hiina RV merevägi oli eelkõige siiski rannaäärne ja Spratly saarte hõivamine jõuga oleks mõjunud halvasti kujutlusele Hiina RV-st kui stabiliseerivast jõust regioonis.³⁷³

Kahe maa, NSV Liidu ja Hiina RV, suhete normaliseerimiseks pidi Nõukogude Liit kõrvaldama kolm takistust: lõpetama Vietnami SV-le mis tahes kujul abi andmise; vähendama Nõukogude Liidu relvajõudude arvulist koosseisu Hiina RV-ga piirnevates rajoonides ning viima välja Mongoolias dislotseeruvad väed ja ka Nõukogude Liidu väekontingendi Afganistanist. Nõukogude Liidule olid esitatud nõuded vastuvõetamatud, kuna need mõjutasid kahe vastassüsteemi jõudude paigutust maailmaareenil.³⁷⁴

Vietnami SV jätkas suure armee ülalpidamist. 1980-ndate keskel oli tal umbes 1.2 miljonit meest relvade all- suuruselt neljas armee maailmas. Negatiivne külg oli see, et sõjavägi neelas kolmandiku eelarvest. Paljud välisvaatlejad uskusid, et Vietnami SV

³⁷² C. McGregor. Lk. 66.

³⁷³ Samas. Lk. 17.

³⁷⁴ Välispanoraam 1984. Lk. 77.

toimis sõjas paremini kui rahus. Võib olla sellepärast, et rahus ei olnud tal erilisi kogemusi.³⁷⁵

1985.a. keskel otsutas Hanoi ellu viia rea põhjalikke reforme, kuid kiirustades tehtud katsed viisid majanduse kaosesse. Dekaad pärast kommunistide võitu Vietnamis oli majanduses stagnatsioon ja inflatsioon oli umbes 1000% aastas. Kui 1985.a. märtsis tuli võimule M. Gorbatšov, siis ei oldud Moskvas enam rahul sellega, et NSV Liit kulutas aastas miljard USD-d selleks, et Vietnam SV majandus päris kokku ei variseks. 1986.a. teatati, et NSV Liit on nõus kahekordistama oma abi Hanoile viie aasta plaani elluviimiseks 1986-1990. 1987.a. selgus, et abi oli tingimuseks, ümberstruktureerimaks Hanoi-Moskva majandussuhteid. Vietnam SV-d taheti rohkem integreerida VMN-i. Vietnam SV katsed saada USA käest „reparatsioone“ luhtusid, vaatamata ilmselgele faktile, et Hanoi sunniti pöörduma NSV Liidu poole majandusliku viletsuse tõttu.³⁷⁶

NSV Liidu valmisolek 1987.a. arutada Kambodža küsimust Hiina RV ja ASEAN-i riikidega viis spekulatsioonideni, et Moskva võis olla valmis avaldama Vietnam SV-le survet, et see oleks Kambodžast tagasi tõmbunud.

Hiina RV hakkas hoidma vägesid ja ehitama alalisi installatsioone Spratly saartele, mis olid tema kontrolli all 1987.a. Külma sõja lõpu pingelõdvendus andis Hiina RV-le rohkem tegutsemisruumi. Kiire majanduse kasv lõi nõudluse kindlustada end energiavarudega. 1988.a. märtsis toimus hiinlaste ja vietnamlaste kokkupõrge Johnsoni riffi pärast. Hiinlaste tuli uputas kolm vietnamlaste varustuslaeva ja tappis 72 madrust. Järgnevatel kuudel kutsus Hanoi üles pidama läbirääkimisi ja sõlmima lepingut, et kaks riiki ei kasutaks jõudu lahendamaks vaidlust. Need ettepanekud lükkas Peking tagasi.³⁷⁷

Hiina RV intensiivistas kokkupõrkeid Vietnam SV piiril 1986-1987.a. Need olid arvatavasti vastuseks Hanoi iga-aastastele kuiva perioodi rünnakutele Kambodžas. Kuid majanduslik kahju, mida hiinlaste tegevus tekitas Vietnam SV põhjaprovintsidele, oli küllaltki märkimisväärne. Juba 1985.a. teatas Hiina RV, et ta on säilitanud õiguse anda Vietnam SV-le teinegi õppetund, kuid midagi taolist ette ei võetud.³⁷⁸

³⁷⁵ S. C. Tucker. Lk. 201.

³⁷⁶ C. McGregor. Lk. 73.

³⁷⁷ D. Roy. Lk. 187-188.

³⁷⁸ C. McGregor. Lk. 47, 51.

15.-21. detsembrini 1988.a. lahkusid Kambodžast 6 Vietnami SV diviisi, kokku 18 000 meest. See oli viimane osa 50 000-mehelisest kontingendist, mis pidi aasta lõpuks lahkuma. Kambodža RV valitsus kutsus asjast huvitatud riikide, rahvusvaheliste organisatsioonide ja massiteabevahendite esindajaid viibima vaatlejatena vägede väljaviimise juures.³⁷⁹

Lõpuks hakkas Vietnami SV asju ümber hindama. Oma vägesid Kambodžas hoida oli liiga kulukas ja sellest tulenev Vietnami SV majanduse kurnamine ning sellega kaasnev rahvusvaheline isolatsioon pani Hanoi liidreid mõistma, et on vaja taaslustada rahvuslik majandus ja kindlustada välisinvesteeringud. 5. aprillil 1989.a. avaldasid Hanoi ja Phnom Penh ühiselt, et septembri lõpuks lahkuvad Kambodžast kõik Vietnami SV väed, isegi kui mingile lepingule ei jõuta. 26. septembril 1989.a. teatas, Hanoi, et kõik väed on lahkunud. Umbes 25 000 vietnamlast oli okupatsiooni käigus surma saanud.³⁸⁰

Mis puutub Hiina RV ja NSV Liidu suhetesse, siis toimusid ka seal muudatused. Hiina RV juhtide avaldustes esinesid teatud nüansid. Alates 1984.a. veebruarist kõlas Hiina RV avaldustes tees, et „kolme takistuse“ olemasolu ei pea segama kahepoolsete majandus-, kultuuri ja muude sidemete edendamist. Alates 1985.a. aprillist rõhutas Peking, et NSV Liit võiks hakata kaasa aitama nn. Kambodža probleemi lahendamisele. Sama aasta detsembris rõhutati, et NSV Liidu toetus Vietnami SV poliitikale on „peatakistus“. 28. juulil märgiti Vladivostokis, et Kambodža olukorra reguleerimine sõltub suuresti Hiina RV- NSV Liidu suhete normaliseerimisest, mis on nende kahe riigi valitsuste suveräänne asi. M. Gorbatšov avaldas: „Praegusel ajal käsitletakse koos Mongoolia Rahvavabariigi juhtkonnaga suure osa Nõukogude Liidu vägede Mongooliast väljaviimise küsimust.“ Samuti teatas ta otsusest viia enne 1986.a. lõppu Afganistanist välja 6 polku.³⁸¹

Suhted Moskvaga normaliseeris Peking 1989.a. mais, kui kohtusid M. Gorbatšov ja Deng Xiaoping, vähendades veelgi muljet NSV Liidust kui strateegilisest ohust Pekingile. Hiina RV laiendas oma majanduslikke, diplomaatilisi ja sõjaväelisi kontakte USA-ga, vaatamata sellele et Peking müüs rakette Iraanile ja USA müüs relvi Taiwanile. USA müüs Hiina RV-le moodsat relvastust ja kaitsesüsteeme, et tugevdada Pekingit vastukaaluks Moskvale. Pärast M. Gorbatšovi visiiti Pekingisse 1989.a. mais sõlmiti uued

³⁷⁹ Välispanoraam 1988. Lk. 94.

³⁸⁰ S. C. Tucker. Lk. 196-197.

kaubanduslepingud, tekkisid tugevamad sõjalised sidemed, toimusid kõrgete valitsusametnike vastastikused visiidid ja oli märgata edasiminekut piiriküsimustes. Peking vajab mõjuvõimsat toetajat pärast Tiananmeni väljaku³⁸² intsidenti 1989.a. juunis, kui toimus lääne vastureaktsioon.³⁸³

1989.a. viis M. Gorbatšov Nõukogude Liidus läbi reforme, mis tõid kaasa abi vähendamise Vietnami SV-le. Moskva vähendas järsult ka oma sõjalist kohalolekut, eriti Cam Ranh Bays, mis oli suurim NSV Liidu sõjaväebaas väljaspool Nõukogude Liitu. Moskva lõpetas Hanoile abiandmise 1991.a., kui ta teatas, et nüüdsest toimub kaubavahetus kahe maa vahel dollarites ja aluseks on maailmaturu hinnad. NSV Liidu abi ärajäämine oli samuti üks põhjusi, miks Vietnami SV tahtis parandada suhteid Pekingiga ja 1990.a. septembris saadeti asevälisminister Pekingisse läbirääkimisi pidama.³⁸⁴

Hiina RV pidas sõda Kambodžas vietnamlaste peamiseks majanduslikuks koormaks ning lootis, et see toob Hanoi läbirääkimiste laua taha. Vietnamlaste seotus Kambodžas hoidis pidevalt 140 000 meest tegevuses geograafiliselt piiratud, sisepoliitiliselt ebapopulaarses ja pikalevenivas sõjas. Hiina RV varustas küll Punaseid khmere, kuid tema kulutused olid suhteliselt väikesed. NSV Liidu kulud olid samal ajal suured. Moskva ei saanud seetõttu oma suhteid ASEAN-i maadega parandada. Kuna Hiina RV ei näinud võimalust Kambodža küsimuse lahendamiseks lähitulevikus, siis tegi ta selgeks, et NSV Liidu toetus Hanoile on üheks takistuseks, parandamiseks Moskva-Pekingi suhteid.³⁸⁵

Peking ja Hanoi liikusid teineteisele lähemale kohe 1990-ndate alguses. Kommunismi kokkuvarisemine NSV Liidus ja Ida-Euroopas viis Aasia kommunistlikud riigid üksteisele lähemale. Jõuti kokkuleppele ka Kambodža küsimuses. Vietnami SV viis oma väed välja ning Hiina RV lõpetas Punaste khmeride toetamise. Pekingi ja Hanoi diplomaatilised suhted normaliseeriti 1991.a. novembris. Hanoi lubas, et ta säilitab

³⁸¹ Välispanoraam 1987. Lk. 106.

³⁸² Tiananmeni ehk Taevase Rahu väljak Pekingis 3-4 juuni 1989 tapsid valitsusväed seal enam kui 1000 relvitut meeleavaldajat veresaunas, mis purustas tärkava demokraatia pooldajate liikumise Hiina RV-s.

³⁸³ D. Roy. Lk. 34, 130.

³⁸⁴ S. C. Tucker. Lk. 202.

³⁸⁵ C. McGregor. Lk. 54.

Taiwaniga (mis on Vietnami SV suurim välisinvesteeringute allikas) ainult majanduslikud suhted.³⁸⁶

Vietnami SV vanad poliitikud läksid erru ja andsid teed noorematele. Viidi läbi majandusreforme, millel oli edu. Vietnami SV üritas end avada ka läänemaailmale ja osales juba 1987.a. augustis läbirääkimistel USA delegatsiooniga, mis puudutas MIA (*missing in action*-lahingus teadmata kadunud) küsimust. Hanoi sai aru, et tuleb liituda Kagu-Aasia arengu võidujooksuga või jääda maha. Peamiselt majanduslikel põhjustel lahkuti Kambodžast. Vietnamlased vähendasid vägesid ka Laoses. Paranesid veelgi ka suhted USA-ga. 1991.a. lubati USA-l luua „ajutine“ büroo, et leida üles Ameerika MIA-d Vietnami sõja ajast. Hanoi sooviks oli, et USA lõpetaks majandusembargo.³⁸⁷

³⁸⁶ D. Roy. Lk 194.

³⁸⁷ S. C. Tucker. Lk. 203.

4.2 Põhja-Korea suhted Hiina RV ja NSV Liiduga 1970-ndate lõpul ja 1980-ndatel

4.2.1 Põhja-Korea suhted NSV Liidu ja Hiina RV-ga 1970-ndate lõpul

Kuigi NSV Liit jätkas Põhja-Korea toetamist ühinemisküsimuses, muutus Moskva äärmiselt ettevaatlikuks, pidades silmas Pyongyangi poliitikat, mis kõikus pidevalt sõja piiril. Kui hakkas suurenema lõhe Põhja-Korea ja tema kahe peamise toetaja vahel, pööras Pyongyang rohkem täelepanu mitteühinemisliikumisele. Seal oli 1970-ndate lõpul umbes 70 liiget, peamiselt kolmanda maailma riigid. Kuid 1970-ndate lõpuks oli Põhja-Korea saanud liikumisest vähe toetust³⁸⁸

Moskva oli tugevalt vastu „Vietnami stiilis“ lahendusele Koreade puhul, mida käis välja Kim Il Sung pärast Saigoni langemist. Nõukogude Liit ei tahtnud ka sõjanduse vallas koostööd teha. Pyongyangi juhtidele oli selge, et nad ei saa tõsiselt arvestada Moskva toetusega, oma ülima eesmärgi -maade ühendamise- saavutamisel.³⁸⁹ Moskva sellise hoiaku tingis arvatavasti Pyongyangi varasem poliitika, see tähendab, et viimane sõbrustas kas Hiina RV-ga või NSV Liiduga, pidades eelkõige silmas oma kasu. Lisaks oli Vietnami DV abistamine Moskvale majanduslikult äärmiselt kulukas ja ei soovitud taolise sündmuse kordumist. Kahtlemata oli Kremli juhtidel selgelt meeles Korea sõda ja ei tahtnud samasugust suurt konflikti, mille ulatuses ei oldud kindlad.

NSV Liidu ettepanekul luua Aasia julgeoleku süsteem, mida küll ei täpsustatud, paistis olevat eesmärk kindlustada Moskva julgeolek ja tasakaalustada USA domineerimist Aasias. Nii tahteti piirkonda kas neutraliseerida või muuta see NSV Liidu toetajaks. Idee seisnes ka arvatavasti Hiina RV sissepiiramises. Aasia riigid suhtusid sellesse pigem negatiivselt, arvestades Moskva-Pekingi vastuolusid. NSV Liit tahtis siiski lõppkokkuvõttes säilitada *status quo*. Kuid Moskvale ei olnud piisavalt jõudu (kontrolli), et seista vastu Kim Il Sungi plaanile ühendada poolsaar sõjaliselt, kui selleks oleks võimalus avanenud. Peking andis teada, et ta ei soovi pikendada Sõpruse, liidu ja

³⁸⁸ A. Buzo. The Making of Modern Korea. London 2002. Lk. 129.

³⁸⁹ G. D. Boulychev. Mosow and North Korea: the 1961 Treaty and After.//Russia in the Far East and Pacific Region. Seoul 1994. Lk. 92.

vastastikuse abi lepingut kahe riigi vahel, s.o. NSV Liidu ja Hiina RV. Leping aegus 1979.a. Moskval oli miljon meest Hiina RV piiril.³⁹⁰

24.-26. jaanuarini 1977.a. külastas Põhja-Korea valitsusdelegatsioon NSV Liitu. Arutlusel olid küsimused, mis puudutasid poliitilist toetust ja majanduselu. Moskva toetas ametlikult Kim Il Sungi rahumeelse ühinemise plaani, kuid ei rahuldanud palvet anda majanduslikku abi. NSV Liidu press teatas küll kokkuleppele jõudmisest Moskva-Pyongyangi suhete parandamisel, kuid midagi rohkemat ei öeldud. Moskva keeldus Kim Il Sungi enda visiidist. Umbes poole Põhja-Korea välisvõlast, ehk siis 700 miljonit USD-d, moodustas võlg NSV Liidule.³⁹¹

24. augustil 1977.a. saabus Jugoslaavia juht J. Broz Tito Pyongyangi Kim Il Sungi kutsel ametlikule sõprusvisiidile. 29. augustil võeti vastu ühiskommünikee. Kim Il Sung soovis, et J. Boz Tito kui kolmanda maailma liider võitleks „tugeva ja ühendatud“ mitteühinemisliikumise riikide toetuse pärast, kaitsmaks Pyongyangi Koreade ühinemise plaani. Kuid Kim Il Sungil ei õnnestunud J. Broz Tito täielikku toetust saavutada.³⁹²

1979.a. juulis hakkas Pyongyang ettevaatlikult nõustuma NSV Liidu kommentaaridega, et Kirde-Aasias ei ole Nõukogude Liidu ohtu, kuid Hiina RV väitis, et see on reaalne. 1979.a. mais eitasid põhjakorealased ametlikult, nagu oleksid venelased kasutanud Najini sadamat selleks, et vedada varustust Vietnami SV-sse. 1979.a. algusest ei toetanud Hiina RV ka nii väga USA vägede väljaviimist Lõuna-Koreast. Põhjuseks diplomaatiliste suhete loomine USA-ga sama aasta alguses. Samal ajal olid NSV Liidu rünnakud Lõuna-Korea valitsuse vastu äärmiselt teravad ning toetus sellele, et USA väed viidaks Lõuna-Koreast välja ja toimuks Koreade ühinemine, muutus tugevamaks.³⁹³

Põhja-Korea säilitas endiselt tugeva sõjaväe. Pyongyangi liidritel oli meeles, et NSV Liit toetas alguses Korea sõda, kuid hiljem avaldasid Moskva ja Peking survet, et ÜRO vägedega sõlmitaks vaherahu. Kogemus õpetas Põhja-Koreale, et välisabi ja teised riigid ei ole usaldusväärsed. Seetõttu tahetigi säilitada efektiivset armeed, sest ei oldud kindlad

³⁹⁰ T. Kubo. Soviet Russian Aims in East Asia.//Korea and world affairs 1977, No. 4. Lk. 487, 492, 494.

³⁹¹ Youn-Soo Kim. Toward the Opening of New Relations Between Korea and East European Countries.//Korea and world affairs 1977, No. 2. Lk. 193.

³⁹² Chronicle of major events in South and North Korea.//Korea and world affairs 1977, No. 4. Lk. 468.

³⁹³ D. S. Zagoria. The Strategic Situation on the Korean Peninsula.//Korea and world affairs 1979, No. 4. Lk. 436-437

kas kriisiolukorras NSV Liit ja Hiina RV tulevad appi. Põhja-Koreal oli relvajõududes kokku tol hetkel 632-672 tuhat meest.³⁹⁴

Kim Il Sung oli vastu NSV Liidu sõjaväebaaside loomisele Põhja-Koreas. Ei olnud alust väita, et Põhja-Korea oleks olnud Moskva nukurežiim või oleks tegemist olnud järeleandliku satelliidiga. Põhja-Korea toetas Hiina RV-d Kambodža küsimuse puhul, kuid ei toetanud NSV Liitu Afganistani küsimuses (kuid 1984.a. hakkas Pyongyangi suhtumine siiski muutuma). Põhja-Korea vaatas kahtlustavalt sellele, kui Hiina RV suhted USA-ga hakkasid paranema. Hiina RV suurimad kartused seisnesid selles, et Põhja-Korea muutub teiseks Vietnamiks, või veel hullem, teiseks Mongooliaks tema piiride läheduses. See, et Moskva oleks võinud anda Põhja-Koreale vajalikku sõjalist toetust sissetungiks Lõuna-Koreasse, sai mõningat põhjendust, kui USA presidendi J. Carteri ajal Hiina RV- USA suhted olid tõusujoones. 1970-ndate lõpus oli Hiina RV juhtkond teadlik, et kui nad otsivad lääne kapitali ja tehnoloogiat, võinuks Põhja-Korea Pekingist eemalduda ja NSV Liit saanuks sellest kasu lõigata.³⁹⁵

1979.a. 1. jaanuaril toimus USA-Hiina RV suhete täielik normaliseerimine. Põhja-Korea lähedased suhted Hiina RV-ga said tagasilöögi 1978.a., kui kirjutati alla Hiina RV-Jaapani rahuleppele. 1970-ndate algul oli Põhja-Koreal õnnestunud Hiina RV-d mõnevõrra mõjutada, kuid nüüd enam mitte. Sõbralikud suhted kahe kõige suurema Põhja-Korea vaenlasega (USA ja Jaapaniga), said Hiina RV välispoliitikas keskseks.³⁹⁶

NSV Liidu sissetung Afganistani 1979.a. lõpus tõmbas kriipsu peale USA presidendi J. Carteri huvidele, mis puudutasid pingelõdvendust. President J. Carter lubas ekspordida Hiina RV-sse „mittesurmavat“ sõjalist varustust, kaasa arvatud arvutid ja teised kõrgtehnoloogilised tooted. NSV Liidu arvates oli Jaapan-USA-Hiina RV vaenulik koalitsioon. 1979.a. toimusid Hiina RV ja NSV Liidu läbirääkimised, kuid Peking oli siiski rohkem huvitatud suhetest Washingtoniga. USA oli võti, avamaks Hiina RV-d rahvusvahelisele majandusele ja lisaks oli ta ka kõrgtehnoloogia keskus maailmas.

³⁹⁴ Y. S. Yim. . North Korean Strategic Doctrine in the East Asian Regional System.//Korea and world affairs 1981, No. 2. Lk. 193.

³⁹⁵ P. Polomka. The Two Koreas: Catalyst for Conflict in East Asia? Letchworth 1986. Lk. 24-25.

³⁹⁶ A. Buzo. The Guerilla Dynasty. St. Leonards 1999. Lk. 99.

NSV Liit otsis võimalusi, et panna Jaapanit loobuma sõlmimast rahulepingut Hiina RV-ga. Sealhulgas kasutati ühe võimalusena sõjalisi õppusi, mis viidi ennenägematul tasemel läbi Põhja-Territooriumi juures.³⁹⁷

1980. aastaks oli Kim Il Sungi võim Põhja-Koreas vaieldamatu. Tal oli õnnestunud korraldada asjad nii, et kui ta oleks surnud enne õiget aega, oleks tema poeg Kim Jong Il³⁹⁸ saanud tema järglaseks. Nii oleks maa jätkanud „korrektse“ poliitilise juhtimise all. Kim Il Sung jätkas sõjaväe tugevdamist, vaatamata üha vähenevatele majanduslikele ressurssidele. Põhja-Korea lõigati ära väliskapitalist, sest ta ei jõudnud võlgu tagasi maksta. Sõltumatuse ideoloogia ei olnud enam valik, vaid sundolukord.³⁹⁹

1970-ndate jooksul andis Kim Il Sung oma järglase mõttele hoogu juurde. 1982.a. taasvaliti ta Põhja-Korea presidendiks ning ta nimetas oma poja Kim Jong Il'i enda poliitiliseks järglaseks. 1980.a. oktoobris kinnitas Korea Töölispartei VI Kongress ametlikult, Kim Jong Il saab oma isa Kim Il Sungi ametlikuks järglaseks. Põhja-Korea meedia kutsus Kim Jong Ili esimest korda nimepidi ja Pyongyangi ametnikud vihjasid oma tegemistes välismaalastega talle kui kindlaksmääratud järglasele.⁴⁰⁰

4.2.2 Põhja-Korea ja NSV Liidu suhete soojenemine

Militaar-tööstuslik sektor Korea RDV-s oli muutunud peaaegu eraldi majandusharuks, mille toodang moodustas ligi poole kogu maa tööstustoodangust. Lisaks lõhkus see tsiviilmajandust, kuna eelistatult anti toormaterjale, tehnoloogiat ja infrastruktuuri militaar-majanduse käsutusse. Kogu majandus oli range tsentraalse kontrolli all, seda juhiti järjest vananevate meetoditega, mis pidasid tähtsaks kvantitatiivset toodangut ja ei soodustanud tehnoloogilist innovatsiooni.⁴⁰¹

R. Reagani võimuletulekuga USA-s ja tema teooriaga NSV Liidust kui „kurjuse impeeriumist“ muutusid Moskva suhted läänega niivõrd pingeliseks, et Põhja-Korea muutus jälle väärtuslikuks kui liitlane. 1983.a. katatroof, mis puudutas reisilennuki KAL-

³⁹⁷ M. Yahuda. The International politics of the Asia Pacific 1945-1995. London 1996. Lk. 92-93, 177.

³⁹⁸ Kim Jong Il (1942-) Kim Il Sungi vanim poeg, kutsutakse Kalliks Juhiks juhtis Töölispartei Ideoloogia ja Propaganda osakonda. 1970-ndatel võttis järk-järgult üle partei igapäevaelu juhtimise. 1980 kinnitati ta Kim Il Sungi ametlikuks järglaseks. 1994 sai temast oma isa Kim Il Sungi asemel Põhja-Korea vaieldamatu liider.

³⁹⁹ A. Buzo. St. Leonards 1999. Lk. 100.

⁴⁰⁰ G. Simons. Korea. The Search for sovereignty. Lk. 233.

007 allatulistamist, rikkus lootused Moskva-Seouli kiirest lähenemisest. Põhja-Korea oli arvatavasti rahul sellise ületamatu takistusega, mis ei võimaldanud NSV Liidu Lõuna-Korea kontakte. Pyongyang ei teinud kunagi selgeks oma seisukohta antud intsidendi puhul, kuigi Moskva palus, et toetataks NSV Liidu ametlikku versiooni. Mitteametlik seletus, mis Põhja-Korea andis, oli järgmine: "Meil ei ole õigust (sobiv) rääkida, kuna meie korea vennad on hukkunud."⁴⁰² NSV Liidu sõjaväelased ei suutnud Nõukogude Liidu õhuruumi siseneda lennukit identifitseerida. Piiri rikkunud lennuk oli juba NSV Liidu õhuruumist väljas, kui see otsustati alla tulistada. Ametliku Moskva versiooni järgi olevat tundmatu, ilma navigatsioonituledeta lennuk rikkunud Nõukogude õhupiiri. Sissetungija olevat eiranud kõiki signaale ja hoiatusi ning jätkanud lendu Jaapani mere suunas.⁴⁰³

1980-ndate alguses sai Põhja-Korea jaoks reaalsuseks Hiina RV-USA-Jaapani kolmnurk, millel olid ühised poliitilised huvid regioonis üldiselt ja ka Korea poolsaare suhtes. Ainult Hiina RV-ga tunti vajadust ühtlustada kasvavaid erinevusi, pidades silmas regionalseid arenguid. Nii õnnestus Pekingil ja Pyongyangil 1982.a. luua uued pragmaatilised suhted. Põhja-Korea suur strateegiline vastukäik oli alustada tähtsat lähenemist NSV Liidule. Moskva tundis ka muret Hiina RV-USA-Jaapani telje pärast, mida peeti antinõukogudelikuks liiduks idatiival. Moskva nägi suhetes Põhja-Koreaga teatud strateegilist eelist. 1980.a. hakkas Põhja-Korea ehitama 5 MW reaktorit, kus kasutati uraani ja tuumareaktsiooni aeglustina grafiiti. See reaktor tootis ka plutooniumi, mis sai hiljem oluliseks tuumakriisis. 1983.a. pommitasid põhjakorealased Rangooni eesmärgiga tappa Lõuna-Korea uus president Chun Doo-hwan. President jäi ellu, kuid surma sai 17 valitsusametnikku, sealhulgas 4 ministrit. Hiina RV publitseeris materjalid, mis tõestasid Põhja-Korea süüd. NSV Liit aga toetas põhjakorealaste versioone, mis pesi viimased süüist puhtaks.⁴⁰⁴

1983.a. tegi Kim Jong Il riigivisiidi Hiina RV-sse (kuigi ta ei esindanud ametlikult valitsust), hankides äärmiselt vajalikku legitiimsust endale kui määratud järglasele. Kuigi on ebatõenäoline, et hiinlased kiitsid heaks dünastilise järgnevuse kontseptsiooni.

⁴⁰¹ A. Buzo. London 2002. Lk. 130.

⁴⁰² G. D. Boulychev. Lk. 93.

⁴⁰³ M. Dobbs. Maha suur vend. New York 1996. Lk. 113-118.

⁴⁰⁴ A. Buzo. St. Leonards 1999. Lk. 107.

Hiinlaste jaoks oli oluline säilitada Põhja-Korea heatahtlikkus ja ühtlustada Kim Il Sungi vaadet rahvusvahelisele situatsioonile regioonis enda omaga. Hiinlased tegid mitmeid žeste selle heaks. Nad suurendasid naftaeksporti Põhja-Koreasse, mille eest küsiti „sõbra hinda“. Hiinlaste ehitatud MiG-21 A anti Korea RDV lennuväele ning omaks võeti karmim retoorika, toetades Pyongyangi ühinemise plaane. Hiina RV- NSV Liidu suhetes toimus teatud pingelõdvendus korraks 1982.a., kuid see muutus peagi, sest Hiina RV õi välja kolm takistust: Afganistani, Kambodža ja NSV Liidu väed Hiina RV piiril, pidades eriti silmas Mongooliat.⁴⁰⁵

Põhja-Korea oli huvitatud NSV Liidu toetusest eriti pärast 1978.a., kui hakkasid toimuma USA- Lõuna-Korea iga-aastased sõjalised õppused *Team Spirit*. NSV Liit pidas Pyongyangi tol hetkel siiski lähemaks Pekingile kui Moskvale. 1984.a. veebruaris-märtsis andsid NSV Liidu liidrid heakskiidu Kim Il Sungi visiidile Nõukogude Liitu ja Ida-Euroopasse 1984.a. mais-juunis. 1984.a. valitses vananev ja konservatiivne K. Tšernenko. Vastutasuks moodsate relvade eest lubati NSV Liidu lennukeid Põhja-Korea õhuruumi, et nad saaksid paremini jälgida Hiina RV vägesid. Kahe maa liidrite vahel valitsesid tõsised eriarvamused. Ühiskommünikeed vastu ei võetud. K. Tšerneneko ütles:“ Võimalused meie koostööks on kauged, et neid kasutada.“ NSV Liidu juhtkond pidas Kim Il Sungi veidrikuks ja nad olid tüdinenud iga-aastasest puudujäägist kaubavahetuses Põhja-Koreaga.⁴⁰⁶

See oli arvatavasti viimane kõrghetk NSV Liidu- Põhja-Korea suhetes selles mõttes, et Moskva, tõenäoliselt esimest korda, pidas Põhja-Koread oma võimalikuks liitlaseks, juhul kui lääneriigid oleksid rünnanud. Moskva avaldas toetust Põhja-Korea ühinemisplaanidele. Samuti kritiseeriti „imperialistlike jõudude“ agressiivset poliitikat, eriti USA ja Jaapani oma, näidates sellega, et NSV Liidul ja Põhja-Koreal olid ühised huvid. Kim Il Sungil ei õnnestunud jõuda Moskva liidritega ühisele arusaamisele, et boikoteerida Seouli olümpiamänge 1988.a. Sellele vaatamata muutus Korea vabastamise 40. aastapäev (1985.a.) Nõukogude Liidu vägede poolt suureks NSV Liidu- Põhja-Korea sõbrusepeoks.⁴⁰⁷ NSV Liit pakkus Kim Il Sungile tõsise alternatiivi ebakindlate

⁴⁰⁵ K. Oh & R. C. Hassig. North Korea Through Looking Glass. Washington 2000. Lk. 156.

⁴⁰⁶ Samas. Lk. 154.

⁴⁰⁷ G. D. Boulychev. Lk. 94.

kontaktide kõrvale kapitalistlike partneritega. Uuenenud ja paremad suhted NSV Liiduga tõid kaasa kaasaegsete relvade ja sõjalise tehnoloogia juurdevoolu Põhja-Koreasse.

1983.a. oli Põhja-Korea kaubanduses rekordiline defitsiit- 551 miljonit USD-d. USA avaldas survet, viies oma baasidesse üle maailma uusimat ja moodsaimat relvastust, millele Põhja-Korea liitlastel ja veel vähem tal endal ei olnud võimalustki vastu saada. Toimusid läbirääkimised Põhja- ja Lõuna-Korea vahel, et saata Los Angelese olümpiamängudele 1984.a. ühendatud Korea võistkond. Kuid need katkesid ka osaliselt NSV Liidu juhitud boikoti tõttu ning Põhja-Korea otsustas mängudel mitte osaleda. 1984.a. septembris võeti vastu ühis riskantne seadus, mis soodustas välisinvesteeringuid Põhja-Koreasse. Paljudele vaatlejatele tundus, et Põhja-Korea võtab omaks sama strateegia, mis Hiina RV-gi. Kuid Pyongyang ei võtnud ette tähelepanuväärseid reforme. Eesmärk oli lihtsalt saada investorite raha. Paranenud suhted NSV Liiduga 1984.a. lõpuks ühendasid, et oli võimalik parandada olemasolevat majandusstruktuuri. NSV Liidu soosing muutus tähtsaks alternatiiviks lahendusele, et majandust oleks tulnud avada riikidele väljaspool sotsialistlikku blokki. Reformid oleks juhtinud Kim Il Sungi eemale eluaegsest pühendumusest majanduse tsentraliseeritusele ja autarkiale. Samuti oleks see toonud kaasa teatud riski ja ebakindlat kasu. 1985-1987.a. suurenes NSV Liidu seotus ja see vähendas Põhja-Korea huvi majandust reformida.⁴⁰⁸

1984.a. 10. jaanuaril külastasid Hiina RV valitsusametnikud Washingtoni ja andsid USA presidendile R. Reaganile üle Kim Il Sungi kirja, kus oli ettepanek pidada kolmepoolseid läbirääkimisi Koreade ühinemise teemal. Taheti sõlmida rahuleping, asendamaks Korea sõja lõpust kehtivat vaherahulepingut ning lahendada küsimus USA vägede väljaviimisest Lõuna-Koreast. Washington ja Seoul olid siiski selle ettepaneku vastu. Hiinlased olid vahemeheks, sest nad kartsid, et Põhja-Korea isolatsioonis hoidmine võib põhjustada veel mõne Rangooni ilmingu (põhjakorealaste katse tappa Lõuna-Korea presidenti 1983.a., kui pommitati Rangooni).⁴⁰⁹

Hiina RV oli huvitatud USA vägede väljaviimisest Lõuna-Koreast, kuid mitte tingimustel, mis oleks jõudude tasakaalu Korea poolsaarel kallutanud NSV Liidu kasuks.

⁴⁰⁸ A. Buzo. London 2002. Lk. 147-150.

⁴⁰⁹ A. Buzo. St. Leonards 1999. Lk. 147.

Põhja-Korea otsis alati võimalusi suurendada oma sõltumatust ja väljendas väliste jõudude suhtes ettevaatlikkust, mida võiks nimetada antidominatsioonismiks. 1984.a. soovis Põhja-Korea laiendada oma majanduslikke sidemeid lääneriikidega.

Põhja-Korea soovis ühinemist omadel tingimustel, s.t. Lõuna-Korea sooviti lihtsalt inkorporeerida. Kim Il Sung ei usaldanud järk-järgulisi ettepanekuid, mis oleksid kinnistanud *status quo`d*, näiteks vastastikune tunnustamine. Kim Il Sung kartis, et sellega asi piirdubki. Ta kahtlustas, et suurvõimudel ei ole mingit kavatsust Koread ühendada, kui nad on kord selle jaganud.⁴¹⁰

Järgmine suursündmus Põhja-Korea- NSV Liidu suhetes toimus 1984.a. novembris, kui Nõukogude Liidu asevälisminister M. Kapitsa külastas Pyongyangi, et arutada strateegilist koostööd. Pärast seda käis Kim Il Sung Pekingis, et teavitada hiinlasi isiklikult sündmusest, sest Põhja-Korea kavatses anda NSV Liidule ülelennuõigused, et viimane saaks koguda luureandmeid. See tõi NSV Liidu Hiina RV idaranniku lähedale. 1986.a. alguses toimus NSV Liidu välisministri E. Ševardnadze visiit Põhja-Koreasse, esimene nii kõrgetasemeline visiit üldse. Kaks valitsust jõudsid kokkuleppele selles, mis puudutas majandusküsimusi järgnevas viisaastakuks 1986-1990. 22.-27. oktoobrini külastas Kim Il Sung Moskvat.⁴¹¹

Põhja-Korea toetas 1986.a. NSV Liidu initsiatiivi likvideerida tuumarelvad. Samal ajal ei õnnestunud Moskvat kaasata Põhja-Koread sotsialistlike riikide mitmepoolsesse koostöösse. Pyongyang oli palju rohkem huvitatud kahepoolsetest suhetest Moskvaga, milles nähti võimalust saada NSV Liidust rohkem sõjalist ja majanduslikku abi. 1985.a. sõlmiti mitmed lepingud, mis lubasid Nõukogude Liidu abi Põhja-Koreale. Kirjutati alla ka leppele, aitamaks ehitada tuumaelektrijaama. Moskva nõustus muutma maksegraafikut, mis puudutasid Põhja-Korea 900 miljoni rubla suurust võlga. Perioodiks 1986-1990 anti 530 miljoni rubla eest krediite. Kõige tähtsam osa abist puudutas sõjaväge. Laiendati uusi sõjalisi krediite ja rasketehnikaga (nagu MiG-23, MiG-29, õhutõrjesüsteemid jne) varustamine kasvas tohutult. Peeti ühiseid mereväeõppusi ja

⁴¹⁰ P. Polomka. Lk. 26, 29, 43.

⁴¹¹ A. Buzo. St. Leonards 1999. Lk. 156.

vahetati sõjavädelegatsioone. 1961.a. lepingu 25. aastapäeva tähistati pillavalt ning mõlemad pooled saatsid Poliitbüroo liikmeid üksteisele külla.⁴¹²

24. oktoobril 1986.a. kohtusid Moskvas Kim Il Sung ja M. Gorbatšov. Märgiti, et pingete vähendamine ja olukorra normaliseerimine Korea poolsaarel koos kiireima võimaliku lahendusega Korea probleemile on lahutamatu komponent, et moodustada julgeolekusüsteem Kaug-Idas ja Aasias. NSV Liit toetas USA vägede ja tuumarelvade väljaviimist Lõuna-Koreast, et muuta poolsaar tuumavabaks tsooniks. Samuti oli Moskva rahumeelse demokraatliku ühinemise poolt ilma välise vahelesegamiseta. M. Gorbatšov kinnitas jätkuvat koostööd ja lubas Lõuna-Koreaga kontakte mitte luua. Kuid M. Gorbatšov tuletas Kim Il Sungile meelde, et vastutasuks sõjalise ja majandusliku abi eest on oluline toetada NSV Liidu globaalpoliitikat. Kim Il Sung ei pööranud sellele eriti tähelepanu.⁴¹³

4.2.3 Pingetõus Pyongyangi-Moskva suhetes

Pärast 1986.a. hakkas olukord muutuma. NSV Liit sai vähe kasu investeringutest Põhja-Korea majandusse. M. Gorbatšovil oli plaanis külastada Põhja-Koread, kuid tema nõuandjad soovitasid tal seda mitte teha. Kui Seouli olümpiamängud lähenesid, toimus NSV Liidu julgeolekuküsimustes tähelepanuväärne muutus, mis puudutas Kirde-Aasiat. Need olid seotud suhete paranemisega Hiina RV-ga ja Nõukogude Liidu Kaug-Ida majandusliku arendamisega. Hiina RV hakkas Lõuna-Koreaga suhteid laiendama, kui Seoulis toimusid 1986.a. Aasia mängud ja 1988.a. olümpiamängud. Suhetes pidigi teatud muudatus tekkima, arvestades seda, mis oli toimunud USA ja Jaapani suunal. Pyongyangil ei õnnestunud midagi ära teha, et olümpiamänge ei peetaks Seoulis. Põhja-Korea püüdis väita, et arvestades poolsaarel valitsevaid pingeid ja Lõuna-Korea sisepoliitilist olukorda, ei ole Seoul õige koht olümpiamängude pidamiseks.⁴¹⁴

Põhja-Korea tegi ettepaneku, et olümpiamängud võiksid korraga toimuda nii Põhja- kui Lõuna-Koreas. Seoul oli etteaimatavalt selle vastu, kuid ROK-i president Juan Antonio Samaranch mõtles selle ettepaneku üle tõsiselt järele. Arvati, et Põhja- ja Lõuna-Korea

⁴¹² G. D. Boulychev. Lk. 95-97.

⁴¹³ M. Titarenko. Asian and Korean Stability and Security: A Soviet Perspective.//Korea nad world affairs 1989, No. 2. Lk. 289.

⁴¹⁴ A. Buzo. St. Leonards 1999. Lk. 157-159.

võistkonnad oleks pidanud kõndima kõrvuti kahe lipu taga. Maraton ja jalgrattasõidud oleksid kulgenud mõlema maa territooriumil ning meeskondlike spordivõistluste eelringid oleks võinud pidada Põhja-Koreas. Läänemaailm suhtus sellesse ettepanekusse äärmiselt vaenulikult. 29. novembril 1987.a. lasti õhku 115 reisijaga Lõuna-Korea reisilennuk. Selle taga olid Põhja-Korea terroristid.⁴¹⁵ Eesmärk oli hirmutada maailma avalikkust, et Seouli olümpiamänge ei toimuks.

Otsustavaks testiks sai Moskva osalemine Seouli olümpiamängudel. Vaatamata lõpututele nõudmistele Pyongyangist, keeldus Moskva avalikult teatamast, et ta boikoteerib olümpiamänge, juhul kui neid ei peeta korraga ka Põhja-Koreas. Põhja-Korea liidrid leidsid, et NSV liidu osavõtt mõjaks hävitavalt Korea RDV ülimatele rahvuslikele huvidele. Pärast NSV Liidu edukat osavõttu Seouli olümpiamängudest jõudsid Põhja-Korea liidrid järeldusele, et NSV Liitu ei saa enam usaldada kui liitlast. Põhja-Korea tundis ohtu. M. Gorbatšovi perestroikasse suhtuti sügava umbusuga. Pyongyangi sisepropaganda hakkas NSV Liidu reforme kritiseerima kui ohtlikke ja revolutsioonivastaseid. Pyongyangi liidritele ei meeldinud Gorbatšovi-Ševardnadze välispoliitika. „Üldiste inimlike väärtuste“ kontseptsioon oli teravas vastuolus Põhja-Korea sõjaretoorikaga. Pyongyang pidas „kollektiivse julgeoleku süsteemi“ ideed Aasias ja Vaikse ookeani piirkonnas ebasobivaks, kuna see oleks pikendanud Korea jagatust.⁴¹⁶ NSV Liidu poliitika muutus radikaalselt, kui taganeti sõjalisest vastandumisest läänega. Viidi ellu *perestroikat* (sisemisi reforme) ja *glasnosti* (poliitiline liberaliseer(i)mine). See soodustas paremaid poliitilisi ja majanduslikke suhteid Lõuna-Korea, Hiina RV ja Jaapaniga ning vähendas vajadust hoida Pyongyangiga poliitiliselt, strateegiliselt ja ideoloogiliselt ebaratsionaalseid suhteid.⁴¹⁷

Kuid siiski 1987.a. intervjuus Indoneesia ajalehele teatas M. Gorbatšov, et NSV Liit on ühel meelel Korea RDV poliitikaga, mis on suunatud rahumeelsele poolsaare ühendamisele ja sõjaliste pingete elimineerimisele. NSV Liit saab aru Lõuna-Korea rahva valmisolekust saada lahti (vabaks) võõrvägedest, sõjväebaasidest ja tuumarelvadest. NSV Liidu strateegia on laiendatud ka Korea poolsaarele, kus Nõukogude Liidul on

⁴¹⁵ G. Simons. Lk. 247.

⁴¹⁶ G. D. Boulychev. Lk. 97-98.

⁴¹⁷ A. Buzo. London 2002. Lk. 150.

kaitsekohustused.⁴¹⁸ Ajal, mil Põhja-Korea-NSV Liidu suhted jahenesid ja pingestusid, püsisid Hiina RV ja Põhja-Korea vahel stabiilsed suhted.

1987.a. märtsis külastas Hiina RV kompartei ametnik Pyongyangi, et teatada Kim Il Sungile isiklikult USA riigisekretäri G. Schultzi visiidist Pekingisse. Kim Il Sung tegi tseremoniaalse vastuviidi 1987.a. suvel tegi Deng Xiaoping teatavaks, et Põhja-Koread ei toetata sõjalise aktsiooni puhul Korea poolsaarel. Hiina RV ja Lõuna-Korea majanduslikud sidemed järjest tihenesid.⁴¹⁹

1988.a. aasta lõpuks oli M. Gorbatšov loonud uue välispoliitilise aluse. Sellega kaasnes rahvusvaheliste suhete vabastamine ideoloogiast, Nõukogude Liidu bloki riikidele suurema poliitilise vabaduse andmine ja võidurelvastamise lõpetamine. NSV Liit toetas uut majanduspoliitikat Kaug-Idas, mis tähendas majandussuhete laiendamist regioonis. 1988.a. septembris tegi M. Gorbatšov teatavaks kavatsuse sõlmida Seouliga otsesed majanduslikud sidemed. 1988.a. novembris lubati NSV Liidu ettevõtetal luua otsekontakte Lõuna-Korea omadega. Detsembris kutsuti Nõukogude Liidu välisminister E. Ševardnadze Pyongyangi, kus ta langes väga karmi kohtlemise osaliseks. Moskvat süüdistati ebaausas käitumises ja oma liitlaskohustuste rikkumises. NSV Liit teatas, et ta ei kavatse ametlikult Lõuna-Koread tunnustada ega diplomaatilisi suhteid luua. See tõestas, et Moskva polnud oma strateegiat Koreade puhul kindlaks määranud. Vastuvõetud ühiskommünikee kinnitas, et Nõukogude Liidul ei olnud kavas tunnustada Korea Vabariiki, kuid kõned, mida E. Ševardnadze pidas Pyongyangis, ja M. Gorbatšovi Krasnojarski avaldus tegid selgeks, et NSV Liidu ja Põhja-Korea huvid olid erinevad. Tegelikuses arenesid Lõuna-Korea – NSV Liidu suhted vaikselt paremuse suunas.⁴²⁰

Suhete normaliseerimisega 1989.a. kadus Hiina RV-l ja NSV Liidul vajadus anda Põhja-Koreale sõjalist ja majanduslikku abi lihtsalt selle pärast, et omada suuremat mõju kui teine. Varem õnnestus Põhja-Koreal mängida nn. „hiina kaarti“ NSV Liidu vastu ja

⁴¹⁸ M. Titarenko. Lk. 289.

⁴¹⁹ A. Buzo. St. Leonards 1999 Lk. 186.

⁴²⁰ Samas. Lk. 187.

„nõukogude kaarti“ Hiina RV vastu. Kuid siis kadus Põhja-Koreal see võimalus või igatahes muutus raskemaks seda võimalust kasutada.⁴²¹

1990.a. alguses sai Moskvast selgeks, et suhete normaliseerimine Lõuna-Koreaga on vältimatu ja vajalik. Suhted Moskva ja Pjongyangi vahel muutusid kiiresti teravaks. Moskva ei teinud enam suuremahulisi investeeringuid Põhja-Koreasse, vähendas järsult sõjalist abi ja nõudis, et edasine kaubavahetus toimuks välisvaluuta alusel. E. Ševardnadze sõitis 1990.a. septembris Põhja-Koreasse ja püüdis NSV Liidu käitumist seletada. Põhja-Korea liidrid teatasid, et nad tunnustavad Nõukogude Liidu liiduvabariike, ühinevad Jaapaniga Kuriili saarte küsimuses ning et nad on sunnitud „tootma teist liiki relvi“. NSV Liit proovis oma „väikest venda“ rahustada 1991.a., viidates ajaloolisele sõprusele ja pidades silmas 1961.a. Sõpruse koostöö ja vastastikuse abi lepingut. Moskva toetas Põhja-Korea seisukohta, et jääks ära USA ja Lõuna-Korea igaaastased sõjalised õppused *Team Spirit*. Korea RDV-le mõjus raskelt Moskva sõjalise abi ärajäämine.⁴²²

1990.a. septembris kirjutas Põhja-Korea Töölispartei ajaleht *Nodong Sinmun* järgmist: „NSV Liit müüs maha sotsialistliku suurjõu väarikuse ja au ning liitlase saatuse ja huvid 2,3 miljardi USD eest.“ Põhja-Korea viitas Seouli lubadusele anda Moskvale laene ja kaubanduskrediite. 1990.a. novembris teatas NSV Liit, et kaubavahetus Põhja-Koreaga toimub nüüdsest välisvaluuta alusel vastavalt maailmaturu hindadele. Põhja-Korea ei suutnud tasuda enam miljoni tonni nafta eest aastas, mida ta sai NSV Liidust, ning Nõukogude Liidu tehaseid, mis andsid 40 % Põhja-Korea tööstustoodangust, ei suudetud enam töös hoida.⁴²³

30. septembril 1990.a. leidis aset Seouli-Moskva diplomaatliste suhete loomine. NSV Liit kritiseeris Põhja-Korea majandust ja ühiskonda. Moskva ei olnud rahul äärmuslike väljenditega, mida Pjongyang kasutas, et NSV Liidu poliitikat hukka mõista. NSV Liit pooldas Koreade eraldi vastuvõtmist ÜRO-sse. Põhja-Korea näiteks toetas 1991.a. augusti riigipörajaid Moskvast.

⁴²¹H. N. Kim. Sino Soviet Rapprochement and Its Implications for South Korea's Northern Policy.//Korea and world affairs 1989, No. 2. Lk. 314.

⁴²²G. D. Boulychev. Lk. 101, 104.

⁴²³K. Oh & R. C. Hassig. Lk. 154-155.

Suhted Hiina RV-ga ei muutunud nii järsult. Põhja-Korea toetas Hiina RV-d pärast 1989.a. juuni Tiananmeni väljaku intsidenti ja hiinlased olid selle toetuse eest tänulikud. Hiina RV oli mures ka kommunistliku režiimi kokkuvarisemise pärast Ida-Euroopas. Pyongyang oli oluline partner. 14.-16. märtsini 1990.a. külastas Põhja-Koread Hiina RV kompartei uus peasekretär Jiang Zemin. Hiinlased arvestasid siiski pikema perspektiiviga ning otsisid kontakte Lõuna-Koreaga. 1991.a. mais teatasid Hiina RV ametnikud Pyongyangi liidritele, et nad toetavad Põhja-Korea ideed luua poolsaarel konföderaalne vabariik, kuid Hiina RV ei pane enam vetot Seouli soovile saada ÜRO liikmeks.⁴²⁴

NSV Liidu kadumisele järgnes Vene Föderatsiooni väljakuulutamine, mida juhtis B. Jeltsin, kes soovis lääneriikidega partnerlust. Samuti oli ta huvitatud majanduslike sidemete ja teiste suhete intensiivistamisest Lõuna-Koreaga, jättes Põhja-Korea ilma tugevast, kui mitte peamisest liitlasest.

1990-ndate alguses arenesid Hiina RV- Lõuna-Korea suhted, eriti kaubandusvaldkonnas. Pärast suhete normaliseerimist Seouliga võttis Hiina RV omaks järjest neutraalsema hoiaku Korea siseasjade suhtes. Põhja-Korea protesteeris Hiina RV muutunud seisukoha pärast, kuid see ei leidnud Pekingis piisavalt vastukaja. Põhja-Korea kaotas nii teisegi toetaja, kuigi Hiina RV oli Põhja-Korea suurim kaubandus- ja tähtsaim poliitiline partner.⁴²⁵

1992.a. augustis normaliseeris Hiina RV suhted Lõuna-Koreaga, s.t. loodi diplomaatilised suhted. Kuigi see oli põhjakorealastele suur löök, ei saanud nad endale lubada, et kritiseerivad oma ainsat suurvõimust toetajat, kuid tundsid ennast vabalt, loomaks majanduslikke suhteid Taiwaniga. See oli justkui vastukaaluks Hiina RV kahe Korea poliitikale. Hiina RV oli alustanud kaubavahetust Lõuna-Koreaga 1980.a. Viis aastat hiljem oli see suurem kui kaubavahetus Põhja-Koreaga. 1990.a. oli Pekingi-Seouli kaubavahetus peaaegu kümme korda suurem kui Pekingi-Pyongyangi. Arvestada tuleb siiski ka seda, et pärast NSV Liidu kadumist oli Hiina RV Põhja-Korea suurim kaubanduspartner. 1990-ndate alguses teatas Hiina RV, et kaubavahetuses Põhja-Koreaga hakatakse nõudma välisvaluutat, kuid seda poliitikat ei viidud täielikult ellu. Juba 1980-

⁴²⁴ A. Buzo. St. Leonards 1999. Lk. 188-189.

⁴²⁵ Jong-Cheon Lee. DPR Korea after the breakdown of realsocialism. Chunchun 1998. Lk. 48-49.

ndate alguses õhutas Hiina RV Põhja-Koread võtma eeskju Pekingist ja rakendama avatud uste majanduspoliitikat. Põhjakorealased olid selle vastu.⁴²⁶

Suhetes Moskvaga ärritas Põhja-Koread kõige rohkem asjaolu, et Venemaa puudutas tuumaküsimust. Moskva arvates oleks Põhja-Korea pidanud täitma Tuumarelvade tõkestamise lepingu kohustusi.⁴²⁷ Nimelt 1990-ndate alguses sai Põhja-Korea suurimaks probleemiks tuumakriis. 1985.a. kirjutas Korea RDV alla Tuumarelvade piiramise lepingule. Mitu aastat ei pööratud Põhja-Koreale tähelepanu. 1989.a. avastas CIA Põhja-Koreas plutooniumi, mida sai kasutada tuumarelvade tegemiseks. 1990.a. Pyongyang testis tuumapommi komponente. Välisinspeksioone ei lubatud riiki, kuna USA-l olid Lõuna-Koreas taktikalised tuumarelvad. 1992.a. lasti IAEA (*International Atomic Energy Agency*- Rahvusvaheline Aatomienergia Agentuur) inspektorid siiski riiki ja Põhja-Korea oli üllatavalt koostöövalmis, kuid 1993.a. juurdepääs keelati.⁴²⁸

1990-ndate algul muutus Põhja-Korea olukord keeruliseks ja raskeks. NSV Liit ja Ida-Euroopa riigid olid esikohal kui poliitlised ja sõjalised garandid, tagamaks Põhja-Korea julgeolekut. Pyongyang jäi ilma abist ja kaubandusest, mis ei nõudnud välisvaluutat. Hiina RV oli Külma sõja ajal Põhja-Korea teine ja mõnikord ka peamine liitlane. Pärast Tiananmeni väljaku intsidenti tundus, et Hiina RV võtab varasema karmi hoiaku, kui ta säilitas kommunistliku partei monopoli. Kuid peagi selgus, et Peking oli paindlik ja võimeline aktsepteerima muutunud olukorda. Hiina RV avas ennast väliskapitalile ja turumajandusele, normaliseerides suhted lääneriikidega ja ka Lõuna-Koreaga. Nii loobus ta põhimõttelisest positsioonist, et Korea RDV on ainuke suveräänne riik Korea poolsaarel ja korea rahva esindaja. Selline käitumine sundis Põhja-Korea liidreid küsima, kas nad on võimelised järgima Hiina RV eeskju ja mis hinnaga.

Seouli olümpiamängud said oluliseks pöördepunktiks Lõuna-Korea jaoks. Need aitasid välja tulla niiõelda isolatsioonismist, sest kommunistlikud riigid toetasid varem kogu aeg Põhja-Koread. Aasta hiljem lõi Seoul diplomaatilised suhted Ungari, Poola, Tšehhoslovakkia ja Jugoslaaviaga. Kommunistlikest riikidest (eriti Ida-Saksamaalt, Poolast ja Tšehhoslovakiast) saadavale abile oli üles ehitatud Põhja-Korea sisemine

⁴²⁶ Kongdan Oh. & R. C. Hassig. Lk. 157.

⁴²⁷ G. D. Boulychev. Lk. 106.

⁴²⁸ D. Bandow. Nuclear Issues Between the United States and North Korea.// North Korea After Kim Il Sung. Colorado, 1998. Lk. 123-147.

areng ning arvati, et see abi on alatine. Julgeolek baseerus oma liitlaste ja vaenlaste jõutasakaalul.⁴²⁹

4.3 Kokkuvõte

Jälginud meid huvitavate riikide käitumist ja omavahelisi suhteid antud perioodil, saab teha mõningaid järeldusi ja üldistusi. Nõukogude Liit ja Hiina RV võistlesid omavahel liidripositsiooni pärast regioonis ja kommunistlikus maailmas. Vaatamata ühesugusele kommunistlikule režiimile, valitsesid Pekingi ja Moskva vahel endiselt teravad vastuolud, arusaamatused ja hõõrumised. Kumbki ei tahtnud alla jääda. Hiina RV tundis Moskva ees küll teatud aukartust, kuid ajas ikkagi oma joont. Pekingil muutus olukord mõnevõrra paremaks pärast diplomaatiliste suhete sisseseadmist USA-ga 1979.a., kui toimus suhete normaliseerimine.

Kui küsida kelle liitlane oli Vietnami SV, siis vaadeldud perioodil lootis ja toetus ta eelkõige NSV Liidule. Moskva andis Hanoile suurel hulgal majanduslikku ja sõjalist abi. Hiina RV-lt samal ajal Vietnami SV abi ei saanud. Pealegi pingestasid viimati nimetatud riikide suhteid sagedased piiritülid ja vastandlikud territoriaalsed huvid. Vietnami SV-Kambodža konflikti puhul toetas Hiina RV Kambodžat ja NSV Liit Vietnami SV-d. Lisaks puhkes 1979.a. Hiina RV ja Vietnami SV vahel sõda. Peking ei soovinud näha Hanoi mõju kasvu regioonis, sest Hiina RV pidas ikkagi ennast suurvõimuks. Hiina RV kartis, et ta piiratakse sel viisil ümber, sest tal oli piir ka NSV Liiduga ja Põhja-Koreaga ning ei olnud teada, keda viimane toetama hakkab. Hiina RV püüdis sellepärast Vietnami SV-d omamoodi ohjeldada. Moskva aga andis Hanoile tohututes kogustes abi. Tänu sellele suutis Hanoi Pekingile vastu astuda. Kõiki neid asjaolusid arvestades võib väita, et 1970-ndate lõpul oli Vietnami SV NSV Liidu ustav liitlane.

Põhja-Koreaga oli olukord keerulisem. Moskva oli kindlalt vastu „Vietnami stiilis“ lahendusele Koreade puhul, see tähendab poolsaare ühendamisele relvajõu abil. Pyongyang sai aru, et Moskvalt ei ole abi ega toetust loota. Põhja-Korea ei pidanud NSV Liitu usaldusväärseks. Seega 1970-ndate lõpul ei olnud Põhja-Korea NSV Liidu liitlane. Põhja-Korea suhted Hiina RV-ga olid sõbralikud, kuid liitlaslikeks neid pidada ei saa. Suhteliselt head suhted avaldusid ka selles, et Põhja-Korea toetas Kambodža konflikti

⁴²⁹ Jong-Cheon Lee. Lk. 112-114, 206.

puhul Hiina RV-d. Põhja-Korea muutus aga ettevaatlikumaks kui toimus Hiina RV suhete paranemine Pyongyangi kahe suurima vaenlase USA ja Jaapaniga.

1980-ndate algul NSV Liidu suhted USA-ga seoses R. Reagani võimuletulekuga muutusid pingelisemaks. R. Reagan nimetas NSV Liitu kurjuseimpeeriumiks. Õli valas tulle ka see, et venelased tulistasid alla Lõuna-Korea reisilennuki. Põhja-Korea säilitas neutraalse hoiaku ja ei asunud Nõukogude Liidu poolele. Hiina RV-ga püüsid Põhja-Koreal sel ajal pragmaatilised suhted. Tundub, et Pyongyang kaldus pigem Pekingi kui Moskva poole. Tekkinud Hiina RV- USA ja Jaapani kolmnurk pani aga Moskvat nägema Põhja-Koreas võimalikku liitlast regioonis. 1980-ndate keskpaiku (täpsemalt 1984.a.) hakkasid NSV Liidu ja Põhja-Korea suhted märgatavalt paranema. Kuni 1988.a., seega nelja aasta vältel oli Põhja-Korea kindel NSV Liidu liitlane. Moskva toetas Põhja-Korea ühinemisplaane. Põhja-Korea toetas vastutasuks NSV Liitu Afganistani sõjas. Ühiselt mõisteti hukka USA poliitika. Põhja-Korea sai NSV Liidust tohututes kogustes sõjalist ja majanduslikku abi, mistõttu oli Pyongyangil võimalik jätkata oma senist poliitikat ega olnud vajadust minna majanduslike reformide teed.

Vietnami SV-ga olid NSV Liidul 1980-ndatel jätkuvalt stabiilsed ja liitlaslikud suhted. Moskva jaoks oli oluline, et ta sai kasutada baase (Cam Ranh Bay) Vietnami SV-s ja jälgida USA tegevust eriti Filipiinidel. Hanoi jaoks oli samuti oluline Moskva majanduslik ja sõjaline abi. Sama ajal ei saa rääkida normaalsetest Vietnami SV-Hiina RV suhetest. Jätkusid Vietnami SV ja Hiina RV piirikonfliktid ning tülid Lõuna-Hiina meres asuvate Spratly saarte pärast. Mõlemad pidasid neid ihaldusvääreteks oletatavalt seal leiduva nafta pärast. Vietnami SV tahtis selle abil oma majandust üles ehitada ja Hiina RV-l oli seda samuti vaja oma kasvava majanduse tarbeks. Tohutuid summasid kulus Vietnami SV-l oma väeüksustele, mis paiknesid Kambodžas ja samuti oli vaja vägesid hoida Hiina RV piiri vastas võimaliku uue kallaletungi pärast. NSV Liidu abi oli äärmiselt vajalik Vietnami SV majandusele, et see kokku ei variseks, sest pärast Vietnami sõda ei suutnud Hanoi ühinenud riigi majandust taastada. Suhted hoidsid stabiilsed ka Hiina RV kolm nõudmist Moskvale, millest üks oli, et NSV Liit lõpetaks Vietnami SV-le abandmise. Loomulikult ei meeldinud need nõudmised Nõukogude Liidule, kuna talle oli tähtis, et ta saaks kasutada Vietnami SV-s paikne vaid baase ja seal asuvad Nõukogude Liidu sõjaväelased olid Hiina RV-le hirmutuseks.

1988.a. sai aga pöördepunktiks Moskva ja Pyongyangi suhetes. Lahkheli põhjustasid Seouli olümpiamängud. Moskva ei boikoteerinud Seouli olümpiamänge, kuigi Põhja-Korea seda soovis. Pyongyang pidas Moskva käitumist reeturlikuks ja leidis, et ta ei saa olla enam NSV Liidu liitlane. Samuti ei meeldinud Põhja-Koreale M. Gorbatšovi *perestroika* ja *glasnosti* poliitika. Et M. Gorbatšov lõi majanduslikud sidemed Lõuna-Koreaga, siis võttis Põhja-Korea seda kui liitlaskohustuste rikkumist. Suhted halvenesid veelgi, kui NSV Liit lõpetas sõjalise ja majandusliku abi andmise ning kaubavahetuses hakati nõudma välisvaluutat. B. Jeltsini Venemaa ei olnud enam huvitatud oma endisest partnerist ja liitlasest. Süüdistati teineteist. Pyongyangi ärritas see, et Moskva puudutas tuumaküsimust ja nõudis Tuumarelvade tõkestamise lepingu täitmist. Samal ajal olid Põhja-Korea ja Hiina RV suhted stabiilsed. Põhja-Korea toetas Pekingit Tiananmeni väljaku intsidendi puhul. Hiina RV-l aga kujunesid välja järjest tihedamad majanduslikud sidemed Lõuna-Koreaga. Selle tõttu jahenesid Pyongyangi- Pekingi suhted. Võis jääda mulje, et järk-järgult kaotab Põhja-Korea oma teisegi mõjuka kaubandus- ja poliitikapartneri. Ka Hiina RV hakkas kaubavahetuses nõudma välisvaluutat, kuid seda poliitikat ei viidud tegelikkuses kunagi täielikult ellu. Põhja-Korea ei saanud endale lubada, et ta kaotab oma teisegi suure toetaja, eriti siis, kui tuumaküsimus hakkas järjest rohkem esile tõusma. Pyongyangi suhted Moskva ja Pekingiga jahenesid tõenäoliselt ka see tõttu, et 1989.a. oli toimunud Moskva- Pekingi suhete normaliseerumine ja kadus ära vajadus anda abi Põhja-Koreale lihtsalt seepärast, et saavutada seal suurem mõju kui teisel.

1988.a. toimus muudatus ka Vietnami SV-s. Saadi aru, et oma vägesid Kambodžas hoida on vaatamata NSV Liidu abile siiski liiga kulukas ning oli vaja taastada majandus ja avada end välisinvesteeringutele. 1988.a. viiski Vietnami SV osad väed Kambodžast välja. 1989.a. teatati, et viiakse kõik väed välja. Oma osa oli kahtlemata ka sellel, et toimus Hiina RV ja NSV Liidu suhete paranemine. Nagu ka Põhja-Korea puhul vähendas NSV Liit oma sõjalist ja majanduslikku abi Vietnami SV-le. Teine sarnasus oli see, et Moskva nõudis kaubavahetust välisvaluutas. Selle tulemusena liikusid Hanoi ja Peking teineteisele kohe 1990-ndate alguses lähemale. Teiseks põhjuseks oli NSV Liidu ja Ida-Euroopa kommunistlike režiimide kokkuvarisemine, mille tõttu Aasia kommunistlikud

riigid tundsid teatud lähedust. Lisaks jõuti kokkuleppele Kambodža küsimuses ja Hanoi teatas, millised suhted ta säilitab Taiwaniga.

Antud perioodil oli Vietnami SV (kui Vietnami DV legitiimne järglane) endiselt NSV Liidu ustav liitlane. Korea RDV oli NSV Liidu liitlane lühikesel perioodil aastatel 1984-1988. Hiina RV liitlasteks ei saa vaadeldud perioodil Vietnami SV-d ja Korea RDV-d aga pidada.

5. Vietnami SV ja Korea RDV suhted Moskva ning Pekingiga pärast NSV Liidu lagunemist

5.1 Vietnami SV

5.1.1 Hanoi suhted Moskva ja Pekingiga 1990-ndate esimesel poolel

1980-ndate lõpul hakkasid maailmapoliitikas toimuma muudatused, mis mõjutasid ka Kagu-Aasiat. Teatavasti vähenes seni regionis olulist osa etendanud NSV Liidu mõju. Jäädes ilma NSV Liidu toetusest ei olnudki Vietnami SV-l muud alternatiivi, kui oma väed Kambodžast ära viia ja Hiina RV-ga rahu teha. 1990.a. toimus salajane Pekingi-Hanoi kohtumine Hiina RV linnas Chengdus, kus arutati memorandumit, mis põhines ÜRO plaanil, et Kambodžas oleks kaksikvõim. 1991.a. jõudsid Kambodža erinevad fraktsioonid kokkuleppele ja selleks ajaks püüdsid Hiina RV ja Vietnami SV leida lahendust. 1991.a. toimus Pekingis Kambodža parlamendi istung, kus osales vaatlejana ka hiinlaste esindaja. Parlamenti lubati ka Punaste khmeride esindajaid.⁴³⁰

20. mail 1988.a. võeti Vietnami SV-s vastu uus julgeoleku kontseptsioon „Kõikehaarav rahvuslik julgeolek“. Selle aluseks oli kolm põhimõtet: tugev majandus, tugev kaitsevõime ja laienev rahvusvaheline koostöö. NSV Liidu kadumine kuulutas uue ajastu saabumist. See põhjustas šoki neile, kes olid harjunud lootma välisabile. Kuid samas andis see võimaluse öelda lahti mentaliteedist, et ollakse sõltuvad ühest suurvõimust. 1991.a. juunis Vietnami SV KP VII kongressil teatati, et Vietnami SV tahab olla kõigi maade sõber. Tegemist oli läbimurdega, sest esimest korda ei määratletud kindlat välisvaenlast.⁴³¹

Vietnami SV juhtkond jätkas oma pühendumust partei võimu monopoli tagamisele ja marksismile-leninismile kui ideoloogia baasile. Poliitilisele stabiilsusele vaadati kui põhilisele eeltingimusele, et viia ellu majandusreformid ja arengut. Poliitiline stabiilsus oli

⁴³⁰ M. Yahuda. *The International Politics of Asia Pacific 1945-1995*. London 1996. Lk. 269.

⁴³¹ Nguyen Vu Tung. *Vietnam's new concept of security in the context of doi moi*.//Comprehensive Security in Asia. Leiden Brill 2000. Lk. 408-409.

välisinvestorite peamine mure. Vietnami SV-s säilitas poliitiline ideoloogia äärmiselt suure mõju majandus- ja välispoliitikale. See oli muutumas haruldaseks mujal maailmas. 1992.a. võeti vastu uus põhiseadus, mis kinnitas partei juhtivat rolli kõigis eluvaldkondades ja säilitas idee, et Vietnami SV on teel sotsialismi. Kuid samas andis see inimestele õiguse tegelda eraettevõtlusega. Erinevalt teistest riikidest ei saanud Vietnami SV abi Rahvusvahelisest Valuutafondist ja Maailmapangast. Osalt seetõttu, et ta oli sõjas USA-d võitnud. Üks Vietnami SV ametnik ütles, et varem või hiljem avastavad venelased enda valitud tee vead.⁴³² Samal ajal valmistasid Hanoile raskusi venelaste ärajäänud abi ja sellest tulenevad probleemid majanduses.

Kõik Euroopa sotsialistlikud riigid, mis kuulusid VMN-i, andsid Vietnami SV-le abi. Selle suurus oli 100-200 miljonit rubla aastas. NSV Liit andis aastatel 1986-1990 abi 1,5 miljardit rubla, millest umbes 150 miljonit oli tagastamatu. Samuti anti märkimisväärset tehnilist abi. Samal ajal kasvas Vietnami SV võlg NSV Liidule 8-10 miljardi rubla suuruseks.⁴³³

Pärast NSV Liidu kadumist oli Venemaa ja Vietnami SV suhted kokkuvarisemise äärel. Järk-järgult, eelkõige tänu Hanoi pingutustele, toimus suhetes areng. Otsiti võimalusi kontaktide loomiseks. Vietnami SV-l säilis huvi koostööks Venemaaga, vaatamata muutunud olukorrale maailmas. Vietnamlased pidasid Venemaad ikkagi sõjalis-poliitiliseks suurjõuks, mis oli kasulik Hiina RV ja USA vastu. Vietnami SV tööstuse ja eriti armee jaoks olid suhted Venemaaga olulised, sest 90% relvadest ja tehnikast oli pärit NSV Liidust. Vaja oli varuosi, et tehnikat hooldada ja parandada.⁴³⁴ Venemaale oli majanduslikult kasulik sidemeid Vietnami SV-ga hoida.

1992.a. juunis vaatas Vietnami SV Ministrite Nõukogu läbi koostöö tulemused Moskva ja Hanoi vahel 1991-1992.a. viiel esimesel kuul. Leiti, et koostöö puudus. Vietnami SV-l oli raskusi, et leida maailmaturul uusi ostjaid kautšukile, kohvile, teele ja riieks, mis varem läksid NSV Liitu. Hanoi pidi maailmaturu hindadega ostma naftat, väetist, terast ja puuvilla, mida varem saadi NSV Liidust soodsate hindadega. Läbirääkimised lõppesid tulemusteta, sest Vene pool tõstatas küsimuse Vietnami SV 10 miljardi rubla suurusest

⁴³² Pham Kim Vinh. White Papers on Today's Vietnam. California 1996. Lk. 84-85, 112.

⁴³³ A. Fforde. From Plan to Market. Westview 1996. Lk. 292.

⁴³⁴ E. Kobelev. Sovremennõi Vietnam: reformõ, obnovlenie, modernizatzia (1986-1997 gg). Moskva 1999. Lk. 85-86.

võlast Moskvale. 1992.a. oli Venemaa ainus traditsiooniline (endine) partner, kellega Vietnami SV-l ei olnud kaubanduslepingut. 1992.a. lõpuks jõuti siiski mingite kokkulepeteni ja plaaniti, et kaubavahetus ulatub kuni miljardi USD-ni. Venemaale oli kasulik jätkata koostööd objektidel, mis ehitati NSV Liidu ajal. Moskva oleks saanud müüa varuosasid ja sisseseadeid.⁴³⁵

Venemaa huvid Kagu-Aasia suunal olidki pragmaatilisemad kui NSV Liidu omad olid olnud. Oluliseks peeti eelkõige majandust. Indo-Hiina riikide, sealhulgas Vietnami SV-ga tahtis Moskva arendada vastastikku kasulikku koostööd. NSV Liit kulutas ligi 20 miljardit USD-d Vietnami SV, Laose ja Kambodža majanduse arendamiseks. Venemaa koostöö Vietnami SV-ga oli 1990-ndate keskpaigast alates kõige intensiivsem. Vietnami SV RKP kasv 1991.a. oleks võinud jätkuva Nõukogude liidu abiga olla 8-10%, kuid tegelikkuses oli see 2,4%. 4. juulil 1992.a. sõlmiti Hanoi ja Moskva vahel kaubandusleping, et säilitada majandussidemed, mis loodi NSV Liidu ajal (1992.a. oli kaubavahetus 300 miljonit USD-d 1995.a. aga 500 miljonit USD-d) 1992.a. pandi paika ka kõige kasulikumad alad pikaajaliseks koostööks: nafta ja gaasi eksploratsioon, hüdro- ja soojuselektrijaamade ehitamine, troopiliste kultuuride kasvatamine ja töötlemine ning eksport Venemaale, laevade ehitamine ja remontimine.⁴³⁶

Vietnamlased ei saanud ära unustada oma suurt naabrit Hiina RV-d. Hiinlastega oli neil teatud ulatuses ühised mõtted ja vaated, kuid esines ka teravaid erimeelsusi.

Vietnamlased ja hiinlased soovisid integreeruda rahvusvahelisse majandusse Aasia-Vaikse ookeani piirkonnas ning juurdepääsu USA tehnoloogiale ja turule. USA soovis neid rohkem kaasata, et vähendada massihävitusrelvade levikut. Aasia-Vaikse ookeani läänemeelsed riigid soovisid Vietnami SV-d ja Hiina RV-d kaasata vastastikku kasulike suhete võrku, et integreerida neid rahumeelselt regiooni. Omal moel väitsid Vietnami SV ja Hiina RV kommunistlikud parteid, et ideoloogiline ja poliitiline konflikt läänemaailmaga ei ole läbi, kuigi mõlemad riigid avasid ennast rahvusvahelisele kapitalistlikule majandusele ja viisid läbi reforme, mis muutsid nende ühiskondi. Pekingi

⁴³⁵ A. Guzin. Vietnam i Rossija: perspektivõ sotrudnitšestva.//Rossija, Sibir i stranõ Aziatskovo-Tihookeanskovo regiona. Irkutsk 1994. Lk 100-103.

⁴³⁶ V. Rahmanin. Soviet and Russian Policy towards Southeast Asia (1986-1993)//Southeast Asia in the New World Order. London 1996. Lk. 136-137.

ja Hanoi liidrid väitsid, et USA-s ja läänemaailmas on veel jõude, kes soovivad kommunistlikku valitsust õõnestada ja kukutada. Need jõud võivad olla loobunud vastandamise poliitikast, mis kujutasid endast sõjalist ohtu ja kaubandusembargosid. Nende uus strateegia on rahumeelne evolutsioon, mille abil muuta kommunistlikud riigid kapitalistlikeks.⁴³⁷

1990-ndatel jätkusid vaidlused Spratly saarte pärast (vaata lisa). Vietnami SV lõi ühele saartest kalastuskoha ja kui 1992.a. saabus Hanoisse Hiina RV välisminister kutsus Vietnami KP välisajakirjanikud okupeeritud saartele. Vietnami SV lõi saartele ühe uurimisjaama, kuid Hiina RV avaldas kohe protesti. Hiina RV ja Vietnami SV inkorporeerisid kogu Spratly arhipelaagi oma provintsiaal administratiivsüsteemi. Arvatakse, et seal võib olla naftat 1-17,7 miljardit tonni.⁴³⁸

1990-ndate algul saavutas Hiina RV ühe oma peamistest eesmärkidest, milleks oli Moskva mõju kadumine Indo-Hiina poolsaarel ja Vietnami SV-s. Moskva vähendas oma laevastiku suurust Cam Ranh Bays. Jäädes ilma NSV Liidu poliitilisest ja majanduslikust toetusest ning olles olles vastamisi Hiina RV jõuga strateegilises isolatsioonis, pidi Hanoi väga ettevaatlikult tegutsema. Toimus niiöelda „pingelõdvendus“ Hanoi-Pekingi suhetes Hiina RV tingimustel. Lakkasid Hiina RV vägede „eksimised“ Vietnami SV territooriumile, mis varem hoidis Hanoi vägesid pidevas valmisolekus. Hiina RV nõustus avama ka piiri kauplemiseks. 1991.a. novembris saabusid Pekingisse Vietnami SV KP peasekretär Do Moui ja peaminister Vo Van Kiet ning kahe riigi vahel normaliseeriti suhted. 1992.a. veebruaris külastas Hiina RV välisminister Hanoid. Arendati majandussuhteid, taasavati lennu- ja raudteeühendus. Hiina RV oli huvitatud paremate suhete loomisest naaberriikidega, kuid see ei tähendanud loobumist või järeleandmist olulistest küsimustes nagu Spratly saared.⁴³⁹

Suhtlemises Vietnami SV-ga kasutas Hiina RV piitsa ja prääniku meetodit. Vietnami SV toetas avalikult mitmepoolset ühist piirkonna arendamist, samal ajal nõudis Hiina RV kahepoolseid läbirääkimisi. Peking püüdis vältida ASEAN-i ja Hanoi huvide koalitsiooni. Hiina RV kasutas oma tegutsemist Vietnami SV vastu, et hirmutada ka teisi osapooli, kes

⁴³⁷ M. Yahuda. Lk. 280-281.

⁴³⁸ M. Valencia. China and the South China Sea Disputes. Oxford 1995. Lk. 10.

⁴³⁹ R. Ross. China and Southeast Asia: The Challenge of Economic Competition//Southeast Asia in the New World Order. London 1996. Lk. 144, 149, 152.

nõudsid endale õigusi. Arvati, et Hiina RV tahtis meelega konflikti esile kutsuda, et hirmutada investorid Vietnami SV-st eemale ja aeglustada viimase majanduskasvu. Jõudemonstratsioon Hanoi vastu oleks võinud viia Hiina RV diplomaatilisse isolatsiooni ja oleks arvatavasti vähendanud välisinvesteeringuid nagu pärast Tiananmeni väljaku intsidenti.

Vietnami SV oli 1990-ndate alguses teadlik oma suveräänsuse muredest ja vajadusest saada naftat. Hiina RV lubas ühel USA firmal kasutada Vanguard Bank`i, mida Vietnami SV väitis olevat oma kontinentaalse mandrilava osa. Hiina RV sai aru, et USA lõpetab oma embargo Hanoi vastu ja toimub suhete normaliseerumine. Vietnami SV sattus äärmiselt ebamugavasse olukorda, sest ei tahtud midagi otseselt USA firma vastu ette võtta. Kui Hiina RV nii julgelt tegutses võis jääda aga mulje, et Peking on edukalt annekteerinud kogu arhipelaagi. Vietnami KP nooremad liidrid arvasid, et nad peavad valmistuma relvakonfliktiks. Vietnami SV-1 ei olnud sõjalist jõudu, et oma nõudmisi kaitsta. 1992.a. detsembris kohtusid Hiina RV peaminister Li Peng ja Vietnami SV osapool Vo Van Kiet. Lepiti kokku, et vaidlused lahendatakse rahumeelselt ja suurendatakse protsessi kiirust. Mis puudutas USA firmat, siis tegi Hiina RV ettepaneku, et Vietnami SV võtaks endale kontinentaalse mandrilava, Hiina RV traditsionaalse nõudmise ja kontsessiooni läänepoolse piiri vahepealse ala. Peking pidi endale saama USA firma Crestoni ala. Vietnami SV oli selle vastu väites, et terve ala on osa Vietnami kontinentaalsest mandrilavast.⁴⁴⁰

Suhetes Venemaaga andis Vietnami SV mõista, et mida suurem on Hanoi-Moskva kaubavahetus, seda rohkem on võimalusi võlgu tagasi maksta. Pakuti välja, et osa kaupadest annab Vietnami SV tasuta ja see tuleb võlast maha arvata. 1993.a. lepiti kokku koostöös, mis puudutas seda, et Venemaa aitas otsida naftat ja gaasi Vietnami SV lõunaosast.⁴⁴¹

Vastukaaluks Hiina RV-le püüti häid suhteid luua ka USA-ga. 1993.a. lubas B. Clinton konkureerida firmadel Vietnami SV arendamise projektide pärast, mille põhikapitali andsid rahvusvahelised institutsioonid. 1995.a. normaliseeris USA Vietnami SV-ga

⁴⁴⁰ M. Valencia. Lk. 21, 31.

⁴⁴¹ A. Guzin. Lk 104.

suhted. 1997.a. läks USA saadikuks Hanoisse endine õhujõudude sõdur ja sõjavang Douglas Peterson.⁴⁴²

Jaapan arendas aktiivselt majandussuhteid Vietnami SV-ga ja 1993.a. sai temast viimase suurim kaubanduspartner. Nii loodi märkimisväärne Jaapani majanduslik kohalolu ja taskaalustati Hiina RV strateegilist eelist ning Vietnami SV sai välispoliitiliselt vabamalt tegutseda. Hanoi hakkas tehnoloogiat ja tööstuslikke seadmeid hankima arenenumatest riikidest kui Hiina RV. Peking nõudis (nõuab) saari endale sõjalistel põhjustel. See oleks võimaldanud Hiina RV sõjalaevadel tegutseda, ilma et need kellegi territoriaalvetesse sattunuks. Peking saanud kontrollida ka laevaliine. 1992.a. juulis ASEAN-i välisministrite kohtumisel teatas Hiina RV välisminister, et Peking otsib tüli lahumeelset lahendust. Samas tekitas kahtlusi Hiina RV kasvav kaitse-eelarve ja Pekingis hakati nägema potentsiaalset ohtu, selle asemel et võtta teda kui regiooni stabiliseerivat jõudu. Hanoi püüdis vältida olukorda, kus odav Hiina RV import ujutaks kodumaised turud üle ja ajaks seetõttu Vietnami SV firmad pankrotti.⁴⁴³

Järjekordne kohtumine Spratly saarte küsimuses peeti 3. jaanuaril 1993.a., kuid seal pandi paika üksnes põhimõtted, kuidas peaks vaidluse lahendada. Vietnami SV uskus, et Hiina RV tahab saavutada hegemoonia Lõuna-Hiina mere üle ja teeb selleks kõik, mis vaja. Hanoi lootis, et selline asjade käik ei ole USA ja Jaapani huvides. Hiina RV püüdis teisi osapooli ja ASEAN-i veenda, et territoriaalküsimused on Hanoi ja Pekingi vahelised asjad ning Hiina RV-l ei ole ekspansionistlikke kavatsusi. Jätkusid Hanoi ja Pekingi vaidlused ka Tonkini lahe merepiiri üle. 1993.a. jaanuaris pärast seda, kui Hiina RV delegatsioon lahkus Hanoist, keelas Hiina RV igasuguse tegevuse merel ristkülikukujulisel alal, mis ulatus 20 meremiilini Vietnami SV rannikust. Nii sai Hiina RV uurida alasid, mida Vietnami SV väitis enda oma olevat. Kaalul olid rikkalikud kalastuskohad ja potentsiaalselt suured naftavarud. Kardeti, et see mõjutab kahe- või mitmepoolseid läbirääkimisi, mis puudutasid Spratly saari. Läbirääkimisi piiri üle Tonkini lahes peeti 1993.a. veebruaris. 1993.a. oktoobris lepiti kokku põhimõtetes, mille alusel piirivaidlused lahendatakse. Lõpuks nõustuti jätkama läbirääkimisi, mis puudutasid

⁴⁴² Spencer C. Tucker. Vietnam. Kentucky 1999. Lk. 201.

⁴⁴³ R. Ross. Lk. 158-161.

Lõuna-Hiina mere saari. Pooled lubasid mitte kasutada jõudu ega teineteist ähvardada. Sellel oli Hanoi ja Pekingi suhetele positiivne mõju.⁴⁴⁴

Venemaa suhtus positiivselt sellesse, et Vietnam SV sai ASEAN-i kandidaatriigiks 1994.a. ning tal tekkis hea võimalus saada ka liikmesriigiks. Hanoi-Moskva suhetes esines ka tagasilööke. 1994.a. avastas Venemaa miilits miljonite USA dollarite väärtuses sularaha ja kaupa, mis kuulusid vietnamlastele ning olid illegaalselt Venemaal ringluses. Kui Vietnam SV peaminister Vo Van Kiet külastas juunis Moskvat, tühistas B. Jeltsin nende kohtumise. Erimeelsusi põhjustasid küsimused, mis tingimustel vene väed jääksid edasi Cam Ranh Baysse ja kuidas Vietnam SV oma võlad tagasi maksab. 11. aprillil 1995.a. kirjutati Hanois alla Venemaa-Vietnam SV sõbralike suhete lepingule. Venemaa Kaug-Ida soovis investeringuid ASEAN-i riikidest ja kuna Vietnam SV sai 1995.a. ASEAN-i liikmeks oli heade suhete säilitamine Hanoiga Moskva jaoks kasulik.⁴⁴⁵

1994.a. kirjutati alla lepingule peamistest põhimõtetest Vietnam SV ja Venemaa koostööks ja lisaks allkirjastati veel mõned lepingud. Viimased puudutasid investeringute stimuleerimist ja kaitset, topeltmaksustamisest hoidumist, kaubandusmajanduslikku koostööd jne. Sellel aastal alustas tööd ka hüdroelektrijaam, mille ehitamist abistas alguses NSV Liit ja hiljem Venemaa. Oluline oli mitmete ühissettevõtete loomine, neist tähtsaim oli *Vietsovpetro*, mis tegeles nafta ja gaasiga.

Äärmiselt oluline oli ka Cam Ranh Bay sõjaväebaasi edasine saatus. Kaks aastat pärast NSV Liidu kokkuvarisemist oli baasi tulevik ebaselge. Venemaa puhul mängisid rolli majandusraskused. 1991.a. detsembris lahkus viimane suur Venemaa sõjalaev ja kohale jäid üksnes väiksemad alused. 1991-1993.a. oli Vene sõjaväelaste arv viidud miinimumini. Pärast pikki läbirääkimisi 1992.a. lepitati kokku, et Venemaa jätkab baasi rentimist. See leidis aset ASEAN-i vaikival heakskiidul. 1994.a. toimusid Moskvas Venemaa ja Vietnam SV kõnelused. Konstateeriti, et mõlemad pooled on huvitatud (ehkki küll piiratud) Vene sõjaväelaste kohalolust Cam Ranh Bays. Leiti, et Venemaa peab hakkama maksma renti vastavalt rahvusvahelistele standartitele. Hanoi tahtis selle küsimuse siduda võlgade tagasimaksmisega. Venemaa leidis, et sellisel juhul oleks rendi

⁴⁴⁴ M. Valencia. Lk. 32, 34-35.

⁴⁴⁵ V. Rahmanin. Lk. 137-138.

hind liiga kõrge. Hiljem ei olnud Vietnami SV rahul, sest baas ei andnud piisavalt raha ja leidis, et see võiks olla koht, kus teenindatakse ükskõik mis lipu all sõitvaid laevu. Samuti tekkis idee luua sinna vabakaubandustsoon. Kuid samas oli Hanoi huvitatud kasvõi sümboolsest Venemaa sõjalisest kohalolust regioonis.⁴⁴⁶

Samal ajal Vietnami SV suhted Hiina RV-ga olid endiselt pingelised. 2. juulil 1994.a. väitis Vietnami SV, et ta võttis enda valdusse kolm Hiina RV kalastuspaati, mis olid rikkunud Hanoi territoriaalvett. Järgmisel päeval tulistasid kaks Hiina RV laeva Vietnami SV patrullpaati. 1994.a. oktoobris lükkas Hanoi tagasi Pekingi nõude, mis oleks andnud õiguse kalastada väljaspool iga riigi 12 meremiilist tsooni. Samal ajal teatas Vietnami SV, et Houstonis ja Londonis viiakse läbi konverentsid ning tehakse pakkumisi alade kohta, kus on naftat. Sellesse piirkonda jäid ka alad, mis olid Hiina RV-le kuuluva Hainani saare lähedal ning Peking protestis ägedalt. Vahe tult enne Hiina RV presidendi Jiang Zemini visiiti Vietnami SV-sse 1994.a. oktoobris, süüdistas Hanoi Pekingit rohkem kui kümnes süstemaatilises ja vastuvõetamatus sissetungi Tonkini lahe vetesse, mida Hanoi väitis endale kuuluvat.⁴⁴⁷

1994.a. ilmus Vietnami SV asevälisministri artikkel, mis avald as seisukoha: "Me ei tohi loobuda Vietnami SV suveräänsusest ja oma pühast territooriumist, et arendada suhteid, majandusalast koostööd ja sõprust. Tähtis on, et me leiaks aruka tee, pidamaks läbirääkimisi, millega mõlemad pooled nõustuksid." Tegu oli ilmselge vihjega Hiina RV-le, sest viimane andis kontsessiooni USA firmale *Crestonile*.⁴⁴⁸

1992.a. sõlmis Hiina RV lepingu USA firma *Crestoniga* andes viimasele kontsessiooni kõigest 250 km kaugusel Vietnami SV-st, samal ajal kui Hiina RV lähim territoorium Hainani saar asus 1300 km kaugusel. 19. aprillil 1994.a. kirjutas Vietnami SV valitsus alla lepingule mitmete firmadega Vietnami SV mandrilava leiukohtade eksploateerimiseks. Peking nimetas seda lepingut ebaseaduslikuks.⁴⁴⁹

1994.a. oktoobris toimus Jiang Zemini visiit Vietnami SV-sse. Mõlemad pooled näitasid üles paindlikkust ning nõustusid erimeelsusi kõrvale heitma ja keskendumisele suhete paranemisele. Samuti nõustuti läbi rääkima pikatahtjalises lahenduses Spratly saarte

⁴⁴⁶ E. Kobelev. Lk. 87, 92-93.

⁴⁴⁷ M. Valencia. Lk. 36.

⁴⁴⁸ Kim Ninh. Vietnam: Struggle and Cooperation//Asian Security Practice. Stanford 1998. Lk. 457.

⁴⁴⁹ E. Kobelev. Lk. 67.

puhul. See näis kasulik olevat Hiina RV-le, kes soovis kahepoolseid läbirääkimisi ning tegi ärevaks Taiwani, Malaisia, Brunei ja Filipiinid. Lepiti kokku, et luuakse ühine töögrupp, mis pakub välja lahendusi Spratly saarte küsimuses. Vietnamlased leidsid, et probleemi saab lahendada kiiremini, kui käsitleda Tonkini lahte ja Spratly saari eraldi. Neil oli arvatavasti õigus, sest Tonkini lahe pärast tülitsevad ainult Hanoi ja Peking, aga Spratly saarte vastu näitasid huvi üles ka teised riigid.

Järgmised läbirääkimised peeti 20.-22. detsembrini 1994.a. ja 1995.a. aprillis Hanois. 1995.a. mais kiideti Pekingis juba alustatud läbirääkimisi ja lepiti kokku, et luuakse spetsialistide grupp, edendamaks kõnelusi. Samuti lubati leida lahendus rahumeelse dialoogi teel, mitte kasutada jõudu ja mitte teha midagi sellist, mis raskendaks läbirääkimisi. Pooled pidid vältima ka erimeelsusi, mis oleks mõjutanud kahepoolsete suhete rahulikku arengut. Just kui soovides näidata, et lahenduseni jõudmine võtab aega, kordasid mõlemad oma nõudmisi, mis puudutasid vaidlusaluste alade suveräänsust. Vietnami SV jätkas majakate ehitamist okupeeritud saartel ja teaduskeskuse arendamist. See, et Venemaa aitas Vietnami SV-d Spratly saarte juures teaduslikel uuringutel, ei meeldinud sugugi Hiina RV-le.⁴⁵⁰

5.1.2 Vietnami SV suhted Hiina RV ja Venemaaga 1990-ndate lõpul ja uue sajandi alguses

1990-ndate keskel püüdis Vietnami SV integreerida oma huvisid ja poliitikat regionaalsesse koostöösse. Vietnami SV lootis, et põimides oma huvid ja poliitika teiste osapoolte omadega, nähakse Hiina RV võimaliku rünnaku korral ka teiste osapoolte huvide rikkumist. Vietnami SV liitumisel ASEAN-iga muutus diplomaatiline olukord Hiina RV-le ebasoodsamaks. Uskudes, et majanduslikel huvidel võib olla mõju diplomaatilisele toetusele, sõlmis Vietnami SV lepingud kompaniidega võimalikult paljudest erinevatest riikidest. Hanoi tahtis ka USA toetust Hiina RV vastu, kartes, et ASEAN ei ole piisavalt tugev. Kui Washingtonilt toetust ei saada, peab Vietnami SV minema kompromissilisele, mis ei ole Hanoile sugugi kasulik. ASEAN ei saavutanud üksmeelt Hiina RV suunas aetava poliitika küsimuses. Kui Vietnami SV sai ASEAN-i

⁴⁵⁰ M. Valencia. Lk. 38-39.

liikmeks, püüdsid teised liikmed vältida, et organisatsioon ei satuks Hanoi-Pekingi vastasseisu.⁴⁵¹

1995.a. alates pole Hiina RV enam ühtegi saart oma kontrolli alla võtnud.⁴⁵²

Vietnami SV jaoks olid olulised Venemaalt saadavad relvad. Hanoi ei olnud erilist alternatiivi, kuna varem saadi kogu tehnika ja varustus NSV Liidust. 1995.a. ostis Hanoi Venemaalt kuus hävitajat Su-27 ja 1997.a. veel kuus. 2001.a. oli plaanis omandada 24 hävitajat 800 miljoni USD eest. Venemaa jaoks oli ja on Kagu-Aasia turg perspektiivikas. Efektiivsel Moskva ja Hanoi koostööl oli ja on suur mõju majandusele. Suurimaks probleemiks Hanoi-Moskva suhetes jäi Vietnami SV võlg, mis 1996.a. lõpus arvasi olevat 10.2 miljardit (ümberarvutatud) rubla. Hanoi näitas üles põhimõttelist valmidust võla kiireks tasumiseks. Kuni 1995.a. sai Venemaa Vietnami SV käest kaupu 589 miljoni rubla väärtuses tasuta. See summa arvasi võlast maha. Venemaa loosis, et Vietnami SV jätkab võlgade maksmist graafikukohaselt. 1997.a. avaldas Venemaa, et Moskva vaatab Hanoile kui strateegilisele partnerile kõigis küsimustes. Lubati jätkuvat koostööd ja seda eriti majandusvallas. Vietnami SV lubas olla Venemaa ja ASEAN-i vahendaja.⁴⁵³

1990-ndate teisel poolel pööras Vietnami SV tähelepanu regionaalsele koostööle teiste riikidega. Varem keskenduti eelkõige suurriikidele ja eriti Hiina RV-le. ASEAN-i riigid aitasid tasakaalustada Hiina RV ja Jaapani mõju regioonis.⁴⁵⁴

Hiina RV püüdis (püüab) vältida seda, et ta vastanduks ASEAN-i kollektiivsele positsioonile, mis puudutas Spratly saari. Tundub, et Hiina RV soovib kogu Lõuna-Hiina merd oma kontrolli alla. Hiina RV nõudis ja nõuab kahepoolseid läbirääkimisi ja ta püüab mõningaid ASEAN-i nõudmisi Vietnami SV vastu ära kasutada. Eksperdid arvavad, et Hiina RV peamine eesmärk on naftat saada, sest kasvav majandus nõuab rohkem energiat ja Hiina RV sõltub liiga palju imporditavast kütusest.

Mis puudutab Vietnami SV sise poliitikat, siis Vietnami Rahvaarmee säilitas oma mõju. 1996.a. oli sõjaväe ja sisemise julgeoleku jõudude käes 6 kohta 19-liikmelisest

⁴⁵¹ M. Valencia. Lk. 33, 42.

⁴⁵² M. Chambers. *Rising China: A Threat to its Neighbours?//The Rise of China in Asia. Strategic Studies Institute* 2002. Lk. 78.

⁴⁵³ E. Kobelev. Lk. 89-90, 94-95.

⁴⁵⁴ Kim Ninh. Lk. 455.

Poliitbüroost ja 3 kohta 5-st uues komitees, mis juhtis igapäevaelu (tegemist oli valitsusega). Partei juhtkond lootis kaitsta riigi poliitilist ja sotsiaalset struktuuri.⁴⁵⁵

Välisinvesteeringuid jäi vähemaks. Loodeti, et Vietnami SV-st saab järgmine „Aasia Tiiger“ ja rahvusvahelised kompaniid hakkasid 1990-ndate algul suuri investeeringuid tegema. Hiljem loobusid paljud firmad Hanoi bürokraatia ja seal valitseva korrupsiooni tõttu.⁴⁵⁶

1997.a. märtsis suunasid hiinlased kahe puksiiriga naftaplatvormi otsismistöödele Vietnami SV ligipääsmatusse majandustsooni, kõigest 55 miili kaugusele viimase rannikust. Hanoi avaldas ägedat protesti. Äärmiselt tähelepanuväärne oli see, et 1997.a. toimus USA riigisekretär M. Albrighti visiit Hanoisse.⁴⁵⁷

Hanoi liidrid leiavad, et rahvusliku julgeoleku kõige tähtsam tagatis on arendada maa majandust. Selleks peab looma head suhted Hiina RV ja USA-ga. Ka sõjaväelistes ringkondades jõuti lõpuks arusaamisele, et ilma sotsialistliku bloki abita on oluline majanduse arendamine. Uus majandus saab rahvusliku julgeoleku ja kaitse aluseks.

1990-ndate alguses tundus Vietnami SV-le, et ta on jäetud üksi ning teda ründab lääts eesotsas USA-ga. Paljud vietnamlased peavad ohtlikuks rahumeelset koostööd ja arengut, mis arvatakse olevat läänemaailma võimalus segada ennast Vietnami SV siseasjadesse. Kuid kõige ohtlikumaks peetakse vaesust. Sisepoliitiliselt on Vietnami SV olnud stabiilne. Välispoliitiliselt on olemas järgmised ohud: territoriaalsed vaidlused, probleemid, mis saavad alguse naabermaadest ja levivad edasi ning ebakindlus (teadmatus) suurriikide vahelistes suhetes.⁴⁵⁸

Maa liidrid kõhklesid majanduse avamisel. Valitses ikkagi ühe partei süsteem ja säilis hirm vahelesegamise ees. 2000.a. 30. aprillil tähistati suhteliselt tagasihooldlikult 1975.a. võitu ja vabanemist välismõjudest. Nii tavalised inimesed kui ka maa liidrid tahavad parandada elukvaliteeti ja tugevdada majandust. Liidrid aga kardavad, et majandusreformidele järgneb poliitiline kaos. Paljud vanemad parteiliidrid kardavad liigset avatust välismaailmale ja nad tunnevad hirmu 21. sajandi globaliseerumise ees. Kinnitati, et Vietnami SV ei muuda oma sotsialismivärve. Kommunistliku bloki

⁴⁵⁵ Spencer C. Tucker. Lk. 201.

⁴⁵⁶ A. Pierre. Vietnam's Contradictions. Foreign Affairs 2000. Vol. 76, No. 6. Lk. 79.

⁴⁵⁷ E. Kobelev. Lk. 67, 82.

⁴⁵⁸ Nguyen Vu Tung. Lk. 410-412, 420.

kadumine ei ole kõigutanud liidrite usku sellesse kui poliitilisse ja majanduslikku süsteemi. Vietnami SV on üks vähestest riikidest, kellega USA-l ei ole veel sisse seatud permanentseid normaalseid kaubandussuhteid. Suheldes USA-ga jälgivad vietnamlased tähelepanelikult Pekingit. Kardetakse viimast ärritada, sest hiinlased ja vietnamlased pole kunagi hästi läbi saanud. NSV Liidu kadumine aga ei jätnud muud võimalust, kui luua sidemed ka Hiina RV-ga. Vietnamlastest konservatiivid (eriti sõjaväes) peavad Hiina RV-d viimaseks kommunistlikuks liitlaseks. Reformimeelsed aga arvavad, et Hiina RV näol tekib hoopis oht, kui viimane oma laevastiku valmis saab.⁴⁵⁹

1999.a. külastas Vietnami SV KP peasekretär Le Kha Phieu Hiina RV-d. Kaks maad nõustusid tugevdama kahepoolseid suhteid järgmistel põhimõtetel: "Sõbralikud naabrid ja pikaajaline stabiilsus tulevikku silmas pidades." Maapiiri lepingule kirjutati alla 1999.a. 30. detsembril.⁴⁶⁰

2000.a. astus Vietnami SV stabiilsesse julgeoleku keskkonda, töötades aktiivselt selle nimel, et toimuks suurem integratsioon ASEAN-i ja Aasia-Vaikse ookeani regiooni. Hanoi liidritele teevad muret pinged suhetes suurjõududega ja lääne sekkumine riikide siseasjadesse seoses inimõiguste küsimusega.

1999.a. NATO sõda Jugoslaavia vastu muutis Aasia riigid ärevaks, sest lääneriigid pidasid inimõigusi tähtsamaks kui rahvuslikku suveräniteeti ja sekkusid teise riigi siseasjadesse. USA pommitas Hiina RV saatkonda Belgradis, mille tõttu Pekingi-Washingtoni suhted halvenesid ja olukord muutus Aasias pingelisemaks. Vietnami SV peab oluliseks Hiina RV suhteid USA ja ka Jaapaniga, et regioonis säiliks rahu ja stabiilsus. Vietnami SV kaitsedoktriin näeb ette sõja ja sõjaohu vältimist, kogu elanikkonna potentsiaali osalemist kodumaa kaitses ja kõikehõlmavat rahvuslikku tugevust majanduses, poliitikas, kultuuris, sõjaväes ja diplomaatias. Kaitsedoktriini alla käivad ka põhimõtted mitte sekkuda teise riigi siseasjadesse ja lahendada tülid rahumeelsel teel.⁴⁶¹

Täielik pööre toimus 25. detsembril 2000.a., kui Pekingis kirjutasid Hiina RV president Jiang Zemin ja Vietnami SV president Tran Duc Long alla lepingutele, et lahendada vaidlus Tonkini lahe ressursside üle. Kaks pakki demarkeerisid territoriaalveed ja

⁴⁵⁹ A. Pierre. Lk. 72, 75, 84.

⁴⁶⁰ R. Baker, C. Morrison. Asia Pacific Security Outlook 2000. New York 2000. Lk. 185.

ligipääsmatu majandustsooni ning tegid üldjoontes selgeks koostöö kalapüügi alal Tonkini lahes. Kokkulepped hõlmasid ka ühisavalduse igakülgse koostöö kohta uuel sajandil; lepingu, mis piiristas Tonkini lahe territoriaalveed, ligipääsmatu majandustsooni ja kontinentaal-mandrilavad; samuti kaks va litsustevahelist lepingut tuumaenergia kasutamiseks rahumeelsetel eesmärkidel. Ühisavaldus kinnitas, et mõlemad pooled otsivad rahumeelset lahendust küsimustele, mis puudutavad järelejäävaid territoriaalvesi. Kumbki pool ei tee midagi sellist, mis komplitseeriks või raskendaks läbirääkimisi. Samuti ei kasutata jõudu ega ähvardata selle kasutamisega. Ühisavaldus näitas vaikselt paranemise suhteid kahe kommunistliku naabri vahel. Pärast 1994.a. ei ole hiinlaste ja vietnamlaste kokkupõrkeid toimunud. Vietnami SV tahtis, et ka Paracelsuse saarte küsimus kaasataks läbirääkimistesse. Teised ASEAN-i liikmed olid selle vastu, sest Paracelsuse saarte pärast tulitsevad ainult Hanoi ja Peking. Kumbki pool ei taha asju sõjaliselt lahendada. Olukord võib muutuda, siis kui energia ja toormaterjalide vajadused kasvavad.⁴⁶²

Vietnami SV peab Hiina RV-d siiski peamiseks väliseks ohuks. See, et Hiina RV asub kohe Vietnami SV põhjapiiri taga, tuletab Hanoi liidritele pidevalt meelde keerulisi suhteid Pekingiga. Hiina RV majandusboom, uute relvadega varustus ja kasvav mõju välisasjades põhjustavad Vietnami SV-s kartusi. Vietnami SV rannik Lõuna-Hiina meres on üle 3000 km pikk ning seal asuvad kõik suuremad sadamad. Kuidas kaitsta riigi seda osa, on alati olnud Hanoi üks peamisi muresid. Osa vietnamlasi usub, et Hiina RV eesmärk on okupeerida järk-järgult kogu idapoolne Vietnami SV rannikuäärne ala. Hiinlased kasutavad laevastikku, et luua pingeid ja tekitada segadust. Lõuna-Hiina meri on oluline Vietnami SV julgeolekule. Hanoi liidrid muretsevad ka majandusliku suhtluse pärast riigi põhjapiiril. Pärast seda, kui piirid 1990-ndate algul avati, on kaubandus tohutult kasvanud ja selle tasakaal on Hiina RV kasuks. Lisaks mõjub Vietnami SV eelarvele halvasti korrupsioon ja salakaubandus piiril. Osa vietnamlasi on veendunud, et salakaubandus on Pekingi plaan destabiliseerida Vietnami SV siseturgu ja kahjustada tööstust. Hiina RV ei taha, et Vietnami SV oleks edukas ja sõltumatu.

⁴⁶¹ R. Baker, C. Morrison. Lk. 178, 180-181, 183.

⁴⁶² D. Rosenberg. The Rise of China: Implications for Security Flashpoints and Resource Politics in the South China Sea.//The Rise of China in Asia. Strategic Studies Institute 2002. Lk. 241-242.

Vietnami SV pingutab, et luua paremaid suhteid USA-ga. See oleks vastukaaluks Hiina RV mõjule. Hanoi on andnud kontsessioone USA firmadele. Teine võimalus on teha seda ASEAN-i ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide abil. Vietnami SV on aru saanud, et Hiina RV-le ta üksi vastu ei saa. Kuigi ASEAN-i seisukohad pole alati olnud selged, on ta arvatavasti Hiina RV liigse domineerimise vastu.⁴⁶³

Hiina RV majandusliku tähtsuse ja sõjalise jõu kasv, kombineeritud Pekingi püüdlustega saavutada juhtroll Aasias, teevad Hiina RV teistele riikidele ohtlikuks, sealhulgas ka Vietnami SV-le. Kartusi võimendas asjaolu, et Hiina RV keeldus osalemast mitmepoolsetel läbirääkimistel. Peking eelistas kahepoolseid dialooge.

Mis puudutab Lõuna-Hiina merd, siis on olulisel kohal ka niiöelda toidu julgeolek. Kala on Aasias põhiliseks toiduks. Hiina RV ja Vietnami SV peavad oma kalapüügilaevu nii tähtsaks, et nad on kaitsnud omi kalureid sõjalise jõuga. Teisest rahvusest kalureid on tihti vangid võetud, kui nad on kalastanud vaidlusalustes vetes. Sajad tuhanded kalurid teenivad kalapüügiga elatist ning nad soovivad, et nende investeeringuid kaitstaks ja lisaks on kalatööstusel tähtis osa ka Vietnami SV ja Hiina RV majanduses.⁴⁶⁴

Hinnanguliselt on nafta ja gaasi varud sellised, et need võivad rahuldada suure osa kasvavatest energiavajadustest lähimatel kümnenditel. Hiina RV vajadused on kõige suuremad. Nii Hiina RV kui ka Vietnami SV peavad tegema koostööd välismaa firmadega, sest neil endil ei ole vastavat tehnoloogiat varusde avastamiseks ja ekspuateerimiseks. Peking ja Hanoi ongi seetõttu sõlminud mitmeid lepinguid. USA kompaniid olid valmis vietnamlastega koostööd tegema, kuid viimased olid ettevaatlikud, sest ei tahtud rikkuda suhteid Hiina RV-ga. ASEAN-i riigid, nende seas ka Vietnami SV teavad, et nad saavad Hiina RV-ga ühiselt paremini hakkama. Kuid samal ajal üritavad mõned riigid pidada ka kahepoolseid läbirääkimisi.⁴⁶⁵

Kagu-Aasia suunal jätkab tegutsemist ka Venemaa. Pärast Nõukogude Liidu kadumist keskendus Moskva julgeoleku tähelepanu Euroopale ja endistele liiduriikidele. Mis puudutab Aasia-Vaikse ookeani piirkonda, siis pidas Venemaa tähtsaks Kirde-Aasiat ja

⁴⁶³ Kim Ninh. Lk. 460-462.

⁴⁶⁴ R. Fedemma. The Southeast Asian approach towards the South China Sea. Comprehensive Security in Asia. Leiden Brill 2000. Lk. 389-392.

⁴⁶⁵ Samas. Lk. 397.

Kagu-Aasiale ei pööratud niipalju tähelepanu. Moskval on Kagu-Aasias peamiselt majanduslikud huvid. ASEAN-i riigid, kelle majandus areneb kiiresti, on Moskva peamised turud, kus müüa relvi ja saada valuutat.. Venemaa kaubavahetuses ASEAN-i riikidega ongi tähtsaim artikkel relvad. Võrreldes läänega on Venemaa relvad odavamad. Lisaks on Moskva huvitatud ka muust majandusalasest koostööst. Venemaale on Kagu-Aasia oluline lüli, et integreeruda Aasia-Vaikse ookeani koostööruumi.⁴⁶⁶

28. veebruarist- 2. märtsini 2001.a. viibis V. Putin Vietnami SV-s. See oli esimene kord, kui NSV Liidu/Venemaa riigipea külastas Vietnami (DV-d) SV-d. Määrati kindlaks Venemaa-Vietnami SV suhete arengusuunad. Allkirjastati ka strateegilise partnerluse deklaratsioon, milles kajastusid Moskva ja Hanoi koostöö põhijooned. Püüti soodustada kahepoolsete lepingute täitmist, samuti ühissettevõtete tegevust, kes otsisid naftat ja gaasi Vietnami SV kontinentaalselt mandrilavalt. Sõlmiti ka lepinguid, mis puudutasid pangandust. Mõlemad pooled lubasid kaasa aidata kaubavahetuse stimuleerimisele. Jõuti üksmeelele, et kaubavahetuse kasvu soodustab see, kui Vietnami SV tasub oma võla Venemaale. Välispoliitikas olid samuti ühised seisukohad. Hanoi hindas Venemaa panust säilitamiseks stabiilsus Aasia-Vaikse ookeani regioonis ja kogu maailmas. Vietnami SV üks välispoliitilistest prioriteetidest pidi olema suhete arendamine Venemaaga. Lubati teha koostööd julgeoleku küsimustes, kuid kinnitati, et mingil juhul ei ole see suunatud kolmanda riigi vastu.⁴⁶⁷

26-28 märtsini 2002.a. toimus Venemaa esindaja visiit Vietnami SV-sse. Tähelepanu pöörati küsimusele, kuidas realiseerida lepingut, mille sõlmis V. Putin 2001.a. märtsis Hanois viibides. Poled märkisid, et poliitiline dialoog muutub kahe valitsuse vahel järjest intensiivsemaks ja regulaarsemaks ning areneb koostöö kõigis valdkondades. See vastab täielikult ühisdeklaratsioonile, mis puudutas strateegilist partnerlust. Venemaa pidas tähtsaks, et Hanoi oma võlad tagasi maksaks. Leiti, et välispoliitilistes küsimustes on Venemaal ja Vietnami SV-l ühised seisukohad ja seda eriti ÜRO tegevuse suhtes.⁴⁶⁸

14. oktoobril 2002.a. kohtusid Venemaa välisminister I. Ivanov ja Vietnami SV välisminister Nong Dyk Mon. Välispoliitikas oli olulisim Iraagi küsimus. Mõlemad

⁴⁶⁶ Lu Jianren. Great Power`s Interests in Southeast Asia.//China US Japan and Russia in a Changing World. Social Sciences Documentation Publishing House 2000. Lk. 243-244.

⁴⁶⁷ Diplomatiitseski vestnik 2001, No. 4. Lk. 14-15.

⁴⁶⁸ Diplomatiitseski vestnik 2002, No. 4. Lk. 47-48.

pooled lubasid vastastikku regulaarset konsulteerida rahvusvaheliste küsimuste puhul. Oluliseks peeti ka Venemaa diplomaatiat ASEAN-i suunal.⁴⁶⁹

Vietnami SV tahab olla üks „Aasia Tiigritest“. Sissetulek ühe inimese kohta on seal aga umbes 250 USD-d aastas, mis on maailma üks madalamaid. Vietnami SV liidrid tahavad jätkuvat kiiret majanduse kasvu, kuid see on hakanud muutma Vietnami SV-d selliselt, mis paneb paljud liidritest end rahutult tundma.

Kagu-Aasia maade jaoks, sealhulgas Vietnami SV jaoks on Hiina RV vaieldamatult tähtsam kui Venemaa. Kagu-Aasia on tähtis puhvertsoon Pekingile, et stabiliseerida ümbritsevat piirkonda. Enamus ülemere hiinlastest elab Kagu-Aasias. Hiina RV loodab, et seal säilib poliitiline stabiilsus ja jätkub majanduse areng. Pekingi majanduslikud huvid regioonis kasvavad. Samas on Kagu-Aasia riikidele ka Vietnami SV-le oluline Hiina RV väga suur turg, millel on potentsiaali areneda.⁴⁷⁰

⁴⁶⁹ Diplomatiitseski vestnik 2002, No. 11. Lk. 28.

⁴⁷⁰ Lu Jianren. Lk. 244-245.

5.2 Korea RDV

5.2.1 Tuumakriis ja sellest tulenevad probleemid

Venemaa hakkas oma suhteid Lõuna-Koreaga parandama 1990-ndate alguses, kui Külma sõda lõppes. 1992.a. külastas Venemaa president Boris Jeltsin Seouli ja see märkis uue ajastu algust. 1994.a. külastas Lõuna-Korea president Kim Young Sam omakorda Moskvat. Kirjutati alla Venemaa- Lõuna-Korea ühisdeklaratsioonile. See pani aluse kahepoolsete suhete arendamisele. Venemaa toetas aktiivselt Korea poolsaare tuumavabaks muutmist. Samal ajal toimus suhetes Põhja-Koreaga stagnatsioon kõigil aladel. Moskvast võimuletulnud poliitikud ootasid Põhja-Korea režiimi kokkuvarisemist, nagu see oli toimunud Ida-Euroopa puhul. Võimutsev ja isegi ülbe suhtumine oma endisesse liitlasesse 1991.a. ja 1992.a. võis olla tingitud sellistest ootustest. Taolised illusioonid kadusid aga peagi. Kaubavahetus vähenes tunduvalt ja Põhja-Korea 5 miljardi USD suurune võlg endisele NSV Liidule jäi samuti lahendamata.⁴⁷¹ 1991.a. leidis Moskva, et Põhja-Korea peaks oma võlga tagasi maksma hakkama ning nõudis kauba eest kohe välisvaluutat. Selle tulemusena langes Põhja-Korea majandus kõvasti. Oli ju NSV Liit Põhja-Korea suurim kaubanduspartner. Kõige raskemini mõjus viimasele Nõukogude Liidu poolse naftaekspordi ärajäämine. 1980-ndate keskel oli see 1000 000 tonni ning 1992.a. ainult 30 000 tonni.⁴⁷²

Hiina RV on olnud võtmefiguur Aasia rahvusvahelistes suhetes. Peking oli näinud ainult kahte ühendamise mudelit, sõjaga (Vietnam) ja allaneelamine (Saksamaa), mis mõjusid maade majandusele rängalt. Hiina RV kartis ühinemisest tuleneda võivat ebastabiilsust oma piiri taga 1980-ndate lõpul ja 1990-ndate algul kasvas kaubavahetus Hiina RV ja Lõuna-Korea vahel jõudsasti. Peking järgis Moskva eeskujuga ja hakkas samuti Põhja-Korea käest kaupade eest valuutat nõudma. 1. jaanuaril 1993.a. lõpetas Hiina RV nafta andmise vahetuskaubana. Varem andis ta

⁴⁷¹ A. Zhebin. Russia and Korean unification// Asian perspective. Vol. 19, No. 2, Fall-Winter, 1995. Lk. 177-178.

⁴⁷² Samuel S. Kim. The Dialectics of China's North Korea Policy in a Changing Post-Cold War World.// Asian perspective. Vol. 18, No. 2, Fall-Winter, 1994. Lk. 18-19.

Põhja-Koreale 1,2 miljonit tonni naftat aastas, millest 650 000 tonni oli vahetuskaubana ja 550 000 tonni krediidi peale.⁴⁷³

1990-ndate alguses kujunes suurimaks probleemiks tuumakriis. 1985.a. kirjutas Korea RDV alla Tuumarelvade piiramise lepingule. Mitu aastat ei pööratud Põhja-Koreale tähelepanu. 1989.a. avastas CIA Põhja-Koreas plutooniumi, mida sai kasutada relvade tegemiseks. 1990.a. testis Pyongyang tuumapommi komponente. Välisinspeksioone riiki ei lubatud, kuna USA-l olid Lõuna-Koreas taktikalised tuumarelvad. 1992.a. lasti IAEA (*International Atomic Energy Agency*-Rahvusvaheline Aatomienergia Agentuur) inspektorid siiski riiki ja Põhja-Korea oli üllatavalt koostöövalmis, kuid 1993.a. juurdepääs keelati. Selle tulemusena Lõuna-Korea katkestas majandustegevuse ja Jaapan taganes läbirääkimistest Põhja-Koreaga, et suhteid parandada.⁴⁷⁴ Pärast pingelisi läbirääkimisi 1994.a. 21. oktoobril kirjutati Genfis USA ja Põhja-Korea vahel alla Raamistiku Leppele. Selle kohaselt pidi Põhja-Korea 20. jaanuariks 1995.a. sulgema ühe tuumareaktori ja katkestama tööd teiste kallal. 20. aprilliks 1995.a. ettevalmistused rahvusvahelise konsortsiumi KEDO (*Korean Peninsula Energy Development Organization*-Korea Poolsaare Energia Arendamise Organisatsioon) asutamiseks pidid lõppema. KEDO asutajaliikmeteks olid Korea Vabariik, Ameerika Ühendriigid ja Jaapan. KEDO abiga plaaniti 1999.a. esimene kerge veega reaktor valmis ehitada, et Põhja-Korea saaks rahuldada oma energiavajadusi. Senikaua pidi USA andma Põhja-Koreale iga aasta 500 000 tonni naftat.⁴⁷⁵

1993.a. tuumakriisist sai kohe kahepoolne juhtum USA ja Põhja-Korea vahel. Moskvaga võeti ühendust ainult siis, kui see oli USA arvates vajalik. Washington kaalus isegi sõjalise löögi andmist Põhja-Koreale. Venemaal võeti vastavat avaldust kui katset ajada Moskva tülli suhetes Ida-Aasiaga ning luua regioonis ebastabiilsus. Arvati, et tahetakse luua teine Tšernobõl Hiina, Jaapani ja Venemaa lähedal. Moskva suhtus positiivselt USA ja Põhja-Korea vahel allkirjastatud Raamistiku Leppesse. Kuid KEDO projekt algatati ja hakati läbi viima ilma Moskva osaluseta. Sai selgeks,

⁴⁷³ Samuel S. Kim. Lk. 18-19.

⁴⁷⁴ D. Bandow. Nuclear Issues Between the United States and North Korea.// North Korea After Kim Il Sung. Colorado, 1998. Lk. 123-147.

et vastav lepe nõrgendas Venemaa poliitilist mõju Korea poolsaarel ja oli ohuks tema majanduslikule positsioonile Põhja-Koreas. Venemaa avaldas arvamust, et USA tahab üksi kontrollida Korea poolsaare saatust. Pettumust valmistas ka asjaolu, et Venemaa tahtis ehitada kerge veega reaktoreid Iraani, kuid USA oli selle vastu.⁴⁷⁶

Tuumakriisi alguses väljendas Venemaa oma muret. B. Jeltsin tegi 1992.a. detsembris teatavaks, et Venemaa lõpetab igasuguse sõjalise abi andmise Põhja-Koreale. Samas oli selgeid märke, et Moskva ei toeta ÜRO sanktsioone ning tegi ettepaneku rahvusvaheliseks konverentsiks. 1994.a. teatas B. Jeltsin, et Venemaa on valmis edendama konstruktiivseid suhteid Põhja-Koreaga. Tipptasemel kontaktid jätkusid 1995.a.⁴⁷⁷

Hiina RV ja Põhja-Korea suhted paranesid märgatavalt 1993.a., sest viimane vajab Hiina RV toetust üleskerkinud tuumaküsimuses. Hiina RV säilitas vanad sõjalised ja poliitilised suhted Korea RDV-ga ning sisenes uude majanduslikku ja diplomaatilisse partnerlusse Lõuna-Koreaga. 1994.a. Kim Il Sungi surma puhul avaldas Hiina RV sügavat kaastunnet Põhja-Koreale. Kohe tunnustati ka Kim Jong Ili, et toimuks võimalikult sujuv võimuvahetus. Loodeti, et Põhja-Korea võtab omaks avatud poliitika ja parandab suhteid kahe Korea vahel. Selgest pettumusest hoolimata vaatasid Põhja-Korea juhid realistliku pilguga Hiina RV ja Lõuna-Korea suhete arengule. Pekingi eesmärgiks oli edendada majanduslikke suhteid Seouliga.

1995.a. toimus 1/3 Põhja-Korea kaubavahetusest Hiina RV-ga. Pyongyang sõltus Hiina RV naftast, viljast, söest, masinatest jne. Hiina RV teatas, et ta peab kinni 1961.a. "Sõpruse, koostöö ja vastastikuse abi lepingust" Põhja-Koreaga. 1991-92.a. oli Hiina RV vastu rahvusvahelisele sekkumisele Põhja-Korea tuumaprogrammi. 1993.a. lubas Peking, et toetab Korea poolsaare tuumavabaks muutmist ja peab vajalikuks läbirääkimisi antud küsimuse lahendamiseks. Peking oli vastu ÜRO sanktsioonidele ja sõjalisele löögile. APEC-i (*Asia Pacific Economic Cooperation*- Aasia Vaikse ookeani Majanduskoostöö) kohtumisel Indoneesias 1994.a. oli USA president Bill Clinton meeldivalt üllatunud, kui Hiina RV president

⁴⁷⁵ Y. W. Kihl. U.S.-DPRK Nuclear Accord and KEDO//Asian perspective 1997. Vol. 21, No. 2. Lk. 99-119.

⁴⁷⁶ A. Zhebin. Lk. 180-182.

⁴⁷⁷ G. Simmons. Korea. The search for sovereignty. London, 1995. Lk. 29.

Jiang Zemin toetas Genfi Raamistiku Lepet. 1990-ndate keskel oli Peking ka seda meelt, et Korea sõja aegne vaerahulepe tuleks asendada püsiva rahuleppega.⁴⁷⁸

Venemaa katse mängida Korea kaarti Jaapani vastu ei olnud väga edukas. Majanduslik abi Lõuna-Koreast ei olnud sellisel tasemel, et kompenseerida suhete halvenemist Jaapaniga. Kui selgus, et Moskvat on vähe mõju Korea RDV üle, hakkasid Seouli ametnikud kaotama huvi koostööks Venemaaga. 1994. aastaks oli Lõuna-Korea otseselt Venemaale investeerinud 30 miljonit USD, samas kui Hiina RV-sse oldi investeeritud 1,676 miljardit USD. Moskva juhte ärritas ka dokumentide publitseerimine Korea sõja kohta, mis anti Kim Young Samile, kui viimane Moskvat külastas.⁴⁷⁹

Moskva liidrid leidsid, et Koreade ühinemine annaks Venemaale võimaluse tagasi saada mõju regioonis, mida ta on kaotanud. Moskva mängis küllaltki perifeerset rolli. Siiski toimus diplomaatiliste suhete parandamine ja tugevdamine Seouliga. Lõuna-Koreale on kasulik Venemaa ja Jaapani antagonism. Lõuna-Korea jaoks on Venemaa arvestatav turg kaupadele ja teenustele ning hädavajalik toorainete ja energia allikas. Moskva jaoks on Lõuna-Korea oluline investeringute ja tehnoloogia allikas. Kui Koread ühinevad, siis kahepoolsed suhted võivad paraneda hetkeni, mil Venemaa võib teha katset olla Korea julgeoleku garantiks. Selline võimalus on olemas, sest Moskvat võib tegemist tulla Hiina RV kasvava jõuga ja ohuga, ning et Jaapan taasrelvastub. Hiina RV tundub siiski ohtlikum, arvestades tema positsiooni pika ja nõrga Siberi piiri ääres.⁴⁸⁰

Hiina RV suhted Seouli, Washingtoni, Tokyo ja Pyongyangiga võimaldasid(vad) tal mängida vahendaja rolli. Hiina RV kasutas oma mõju ja julgustas mõlemaid pooli astuma samme tuumakriisi ajal 1992.-94.a. Hiina RV ametnikud hakkasid Põhja-Koreale survet avaldama, et see teeks koostööd IAEA-ga. Põhja-Korea kutsus seejärel oma saadiku Pekingist ära. Samuti käisid Hiina RV

⁴⁷⁸ Chae-Jin Lee. China and North Korea: An Uncertain Relationship.// North Korea after Kim Il Sung. Colorado, 1998. Lk. 193-211.

⁴⁷⁹ A. Zhebin. Lk. 184.

ametnikud peale USA-le, et see räägiks otse Põhja-Koreaga, olid sanktsioonide vastu ja toetasid Korea RDV katseid kaasata ka muid poliitilisi teemasid, nagu USA vägede väljaviimise küsimus.⁴⁸¹

Erinevalt Pekingist oli Moskval veel ka teisi põhjusi, et pooldada Koreade varast ühinemist. Ühinemine elimineeriuks sõjalise vaenu. Konflikt loonuks võimaluse, et Moskva peab selles osalema. Ühinenud Koreast oleks saanud hea majanduspartneri oma 70 miljoni elaniku ja suurenenud majandusliku potentsiaaliga. Suured rahvusvahelised projektid, nagu gaasijuhe Siberist Jaapanisse, saanuks teoks. Ühtlasi aitaks see Venemaa majandusel integreeruda Aasia Vaikse ookeani regioonis. Ühinenud Korea loonuks uue jõudude tasakaalu ja aidanuks vähendada pingeid Moskva ja Tokyo vahel.⁴⁸²

Hiina RV esmane prioriteet oli rahu ja stabiilsus Korea poolsaarel. Ta mõjutas Põhja-Koread reformima oma majanduspoliitikat, julgustama välisinvesteeringuid ja parandama inimeste elustandardit. Peking lubas Lõuna-Koreale aidata Korea poolsaar tuumavabaks muuta. Hiina RV tegi siiski vähe, et õigustada ja täita tõusvaid ootusi Seoulis, Tokyos ja Washingtonis. Tuumakriisi ajal leiti, et Hiina RV on ainus tee Põhja-Koreasse. Samas arvati, et Hiina RV aitas Põhja-Koreal rakette arendada ja andis isegi tehnoloogiat ühe taastöötlemise tehase jaoks. Peking oli kindlalt vastu küsimuse tõstatamisele ÜRO Julgeoleku Nõukogus ning ta ei pooldanud mingeid majandussanktsioone. Hiina RV nägi Põhja-Koreas ikkagi puhvertsooni USA vastu ja Leidis, et tuleb võtta kindel ja selge hoiak, vältimaks USA hegemooniat Aasia asjades.⁴⁸³

1990-ndate alguses avaldas Hiina RV, et ta tahab stabiilsust poolsaarel, mida tuli mõista selliselt, et ta soovis *status quo`d*. Ühinenud Korea tähendanuks sotsialistliku naabri kadu ja sel võinuks olla tohutu mõju Hiina RV vastakatele elementidele. Veel tähendanuks see Hiina RV-le kindlasti ka põgenike probleemi ja

⁴⁸⁰ C. S. Eliot Kang. Korean Unification: A Pandora`s Box of Northeast Asia.// Asian perspective. Vol. 20, No. 2, Fall-Winter, 1996. Lk. 29-30.

⁴⁸¹ D. Roy. China`s foreign relations. London, 1998. Lk. 210-211.

⁴⁸² L. Zabrovskaya. The 1961 USSR-DPRK Treaty and Signing of a New Russia-North Korean Treaty.// Korea and world affairs. Vol. 24, No. 3, Fall, 2000. Lk. 440-453.

⁴⁸³ Samuel S. Kim. Lk. 24.

rahalisi koormisi või midagi veel hullemat. Pekingist sai Põhja-Korea ainulaadne toetaja, kes varustas teda elektri ja viljaga, mis hoidis Põhja-Koread elus. Hiina RV uskus, et ta saab Korea RDV mõtteviisist paremini aru kui teised riigid.⁴⁸⁴

1990-ndate keskel sai selgeks, et kui on olemas jõud, kes võiks vastu seista Koreade ühinemisele Seouli tingimustel, siis on see Hiina RV. Peking nägi oma lähedastes suhetes Pyongyangiga väärtuslikku eelist, mis annab talle mõningast poliitilist mõjuvõimu suhetes Seouli, Tokyo ja Washingtoniga. Kui Koread ühineksid, siis puhvertsoon USA-Jaapani ja Hiina RV vahel oleks kadunud. Läbi ajaloo on Hiina valitsejad käsitanud võõrast mõju poolsaarel kui ohtu. Peking võiks lugeda ühinenud Korea liitlussuhetes USA ja Jaapaniga suureks ohuks. Hiina RV botis teineteise mõistmisele suhetes Seouliga, et USA ei suurendaks äkki oma vägede koosseisu Lõuna-Korea. Hiina RV oli valmis isegi relvi haarama, et asja selgeks teha.⁴⁸⁵

5.2.2 Venemaa ja Hiina RV seisukohad Koreade ühinemisküsimuses

B. Jeltsin lootis Venemaa majandust Lõuna-Korea abiga parandada. Moskva asuski seetõttu Seouli poolele ja lubas lõpetada Põhja-Korea varustamise ründerelvade ja sõjalise tehnoloogiaga. 27.-30. maini 1999.a. külastas Lõuna-Korea president Kim Dae Jung Moskvat. Visiidi peamine eesmärk oli veenda Moskvat, et viimane toetaks „Päikesepaiste“ poliitikat. B. Jeltsin lubas, et Venemaa annab oma panuse suhete parandamiseks kahe Korea vahel. Tegelikult oli Moskva rohkem huvitatud kahepoolsete majandussidemete laiendamisest. Venemaa ei taha, et Hiina RV ja Jaapan saaksid regioonis ülemvõimu. Sellepärast müüb Moskva Lõuna-Koreale relvi ja sõjalist tehnoloogiat. 1999.a. oli kaubavahetus Venemaa ja Lõuna-Korea vahel 2 miljardit USD, kuid Venemaa ja Põhja-Korea vahel ainult 100 miljonit USD. 26.-28. veebruarini 2000.a. viibis Venemaa uus president Vladimir Putin Seoulis. Sellal kui Lõuna-Korea tahtis Venemaa heakskiitu „Päikesepaiste“ poliitikale, soovis Venemaa omakorda Seouli toetust USA raketikaitse programmi vastu. Moskva tahab

⁴⁸⁴ M. Lee. Pyongyang and Washington: Dynamics of Changing Relations.// Asian perspective. Vol. 19, No. 2, Fall-Winter, 1995. Lk. 141.

⁴⁸⁵ C. S. Eliot Kang. Lk. 25-26.

ajada kolmepoolset majanduspoliitikat, mille aluseks oleks Venemaa tehnilised seadmed, Põhja-Korea tööjõud ja Lõuna-Korea kapital.⁴⁸⁶

Peking kartis ikkagi endiselt Põhja-Korea äkilist kokkuvarisemist, millega kaasnenuksid juba eespool mainitud põgenike probleemid, relvastatud konfliktid ning oht Kirde-Hiinale, mis on Hiina RV kõige tööstuslikum piirkond. Nagu varemgi taotles Hiina RV nüüdki stabiilsust. Ta sai aru, et kui ühinemine toimub, siis Lõuna-Korea tingimustel. Hiina RV võtab arvatavasti vaikiva hoiaku, kuid üritab vältida, et poolsaar satuks Jaapani mõju alla. On realistlik arvata, et Pekingi ja Washingtoni mõju poolsaare küsimuses kujuneb suuremaks kui teiste oma. Tekib nendevaheline võistlus võimu pärast, sest ei teata ette, milliseks ühinenud Korea kujuneb.⁴⁸⁷

Hiina RV avalikult määratud positsioon toetab mõlema Korea pingutusi rahumeelse ühinemise suunas. Ajalooliselt on Lõuna-Koreal tihedad suhted USA-ga ja suur majanduslik seotus Jaapani ja Ameerika Ühendriikidega, mis võib Korea Vabariigi Pekingist eemale viia. Korealased võivad nii mõneski majandussektoris saada Hiina RV-le konkurendiks. Hiina RV kontrolli all olevas Mandžuurias on territooriume, mida ühinenud Korea võib pidada enda huvifääri kuuluvaks, sest seal elab palju etnilisi korealasi. Ühendamine viiks Lõuna-Korea kapitali Hiina RV-st ära Põhja-Koreasse. Sellepärast Peking tahabki Põhja-Korea eluiga pikendada, andes majanduslikku abi ja valitud poliitilist toetust.⁴⁸⁸

Hiina RV toetas 2000.a. kohtumist Põhja- ja Lõuna-Korea vahel. See võimaldas Hiina RV-l mõlemaga suhteid parandada ja laiendada. Kui ühinemine peaks toimuma kiiresti, siis Hiina RV lepiks selle paratamatusega ja hoiaks oma seotuse ühinemisprotsessiga miinimumi lähedal. Peking ja Tokyo läbisaamine võib langeda rivaalitemise tasemeni regioonis. Mõlemad peavad Koreade ühinemist prioriteetseks diplomaatiliseks ja julgeolekut puudutavaks küsimuseks. USA jälgib tähelepanelikult

⁴⁸⁶ Seung Ho-joo. ROK- Russian Economic Relations 1992-2001.// Korea and world affairs. Vol. 25, No. 3, Fall, 2001. Lk. 369, 391-394.

⁴⁸⁷ Taeho Kim. Beijing, Moscow and Pyongyang: Same Old Bed, Three Different Dreams.// Korea and world affairs. Vol. 25, No. 4, Winter, 2001. Lk. 499-500, 504.

⁴⁸⁸ D. Roy. Lk. 213.

Lõuna-Korea ja Hiina RV suhteid. Mitteametlikult avaldab Hiina RV lootust, et ühinenud Korea jääb Hiina RV suhtes sõbralikuks.⁴⁸⁹

V. Putini valitsemise algusaja Venemaa välispoliitika valitsevaks doktriiniks sai multipolaarsus, et olla vastu USA unipolaarsusele. Korea poolsaarel teostas V. Putini valitsus niiöelda antiameerikalikku poliitikat. 2000.a juulis pärast reisi Pyonyangi kaitses V. Putin Põhja-Korea raketiprogrammi, mille eesmärk olevat “rahumeelne kosmose uurimine”. 2001.a. augustis, kui Kim Il Jong Venemaad külastas, kirjutati alla ühisdeklaratsioonile, milles pooldati Põhja-Korea kauaaegset soovi, et USA väed viidaks Lõuna-Koreast välja. Varem tõstas V. Putin selle küsimuse oma visiidil Seouli, kui ta kohtus Lõuna-Korea presidendi Kim Dae Jungiga.⁴⁹⁰

2001.a. augusti ühisdeklaratsiooniga Venemaa ja Põhja-Korea vahel tegi Moskva selgeks, et Põhja-Korea on suveräänne riik ja omab õigust enesekaitseks. Ta leidis, et USA peab midagi vastu pakkuma, kui Põhja-Korea oma raketiprogrammist loobub. Puudutati ka USA vägede teemat ja nenditi, et need tuleks poolsaarelt välja viia. Venemaa tõstis esile vajadust lahendada Korea küsimus rahumeelsel teel. Taheti kindlustada Venemaa õigust osaleda Korea asjades. V. Putin soovitas Kim Jong Ilile teha visiit Seouli, kuid viimane keeldus, sest teatud tingimused ei olevat veel täidetud.⁴⁹¹

Venemaa ja Põhja-Korea sõlmisid 2001.a. veebruaris “Sõpruse, heanaaberlike suhete ja koostöö lepingu”, milles oli kirjas, et teineteisega tuleb luua kohe kontakt, kui kumbagi poolt ähvardab agressioon. Moskva pooldas sõltumatut Koreade ühinemist, kui see ei ole vaenulik Venemaa suhtes. Lõuna-Korea tunnistas Venemaa osalemise vajadust, et säilitada rahu ja stabiilsus poolsaarel. Venemaa arvates võtab ühinemine kaua aega ja Lõuna-Korea haarab juhtrolli enda kätte. Moskva toetab ühinemist palju rohkem kui teised juhtivad suurvõimud. Venemaa loodab, et ühinenud Korea poliitika jääb USA-st sõltumatuks. Tähtsad sõjalised ja julgeoleku

⁴⁸⁹ Taeho Kim. The Rise of China and Korea`s Strategic Outlook.// Korea focus. Vol. 10, No. 3, May-June, 2002. Lk. 86-87, 89, 91.

⁴⁹⁰ N. Eberstadt. American Security Relations with Northeast Asia After 9-11: The Doughnut and the Hole.// Korea and world affairs. Vol. 26, No. 3, Fall, 2002. Lk. 337.

⁴⁹¹ Hyun-Ik Hong. Evolving U.S.-ROK-DPRK Relations and the Future of the ROK -U.S. Alliance.// Korea and world affairs. Vol. 26, No. 4, Winter, 2002. Lk. 492-493.

küsimused tuleks lahendada multilateraalse dialoogi abil. V. Putini ajal peaks Venemaa poliitika Põhja-Korea suhtes olema muutumatu. Lõuna-Koreas nähakse Korea poolsaare poliitika nurgakivi. Samuti peaksid suhted Põhja-Korea ja Venemaa vahel paranema, kui USA ei muuda oma jäist hoiakut.⁴⁹²

Kui reformid ja avanemine Hiina RV-s jätkusid ning toimus suhete sisseseadmine Lõuna-Koreaga, siis Põhja-Korea usaldus Pekingi vastu kahanes. Hiina RV arvates on sotsialismi kokkuvarisemine Põhja-Koreas ainult aja küsimus, juhul kui ei võeta ette tähelepanuväärseid reforme. Pekingi ja Pyongyangi parandatud suhted on aidanud Hiina RV-l kergitada oma aktsiaid, mõjutamaks reformide ja avatuse teele asumist Põhja-Koreas. Jiang Zemin külastas Põhja-Koread septembris aastal 2001. Kim Jong Il on Hiina RV-d külastanud alates 2000.a. Taastati kahepoolsed suhtluskanalid, mis hävitati Kim Il Sungi surma järel. Hiljuti kasvatas Hiina RV investeringuid Randongi regiooni. See piirkond on tihedalt seotud Põhja-Koreaga. Lõuna-Korea peab arendama majanduslikke, poliitilisi ja julgeoleku suhteid Hiina RV-ga, mis omakorda aitavad kaasa suhete paranemisele Põhja-Koreaga.⁴⁹³

Väga oluline on, et kolmepoolsed suhted Venemaa, Hiina RV, ja Põhja-Korea vahel on paranenud. 2000.a. juulis külastas V. Putin Hiina RV-d ning selle käigus võeti vastu ühisdeklaratsioon taastama strateegilised suhted, arendada kaubandust kahe maa vahel ja olla vastu USA raketikaitse süsteemile. 2001.a. kirjutati alla "Sõpruse ja koostöö lepe" Venemaa ning Hiina RV vahel ja võeti vastu ühisdeklaratsioon, loomaks uut strateegilist partnerlust.⁴⁹⁴

21. sajandi alguses olid Hiina RV suhted USA-ga rohkem tüli tekitavad kui teistega. Hiina RV oli tõusev jõud. 2001.a. aprillis toimus USA luurelennuki allakukkumine, millele järgnes 11 päeva pingelisi läbirääkimisi, et Washington oma mehed tagasi saaks. Kõigele vaatamata paranesid USA suhted Hiina RV-ga ja seda eriti pärast 11. septembrit 2001.a. Hiina RV pooldas 2001.a. 11. septembri tegude

⁴⁹² Ko Joe-nam. Pyongyang`s Opening and North-South-Russia Cooperation.// Korea focus. Vol. 9, No. 3, May-June, 2001. Lk. 67, 72-73, 76-78.

⁴⁹³ Park Doo-Bak. China`s North Korea Policy and South Korea- China Cooperation.// Korea focus. Vol. 10, No. 2, March-April, 2002. Lk. 77, 83-85.

⁴⁹⁴ Koh Yu -hwan. A Confrontation of Trilateral Coalitions.// Korea focus. Vol. 9, No. 5, September-October, 2001. Lk. 73-75.

hukkamõistu ja toetas USA-d igati, andes luureabi ja kasutades oma mõju, et Pakistan teeks koostööd USA-ga. Lähenemine Pekingile annab Washingtonile suurema vabaduse rahvusvaheliselt manööverdada. Paranenud suhted loovad Põhja-Koreale raske olukorra, kus ta ei saa Hiina RV-d nii edukalt USA vastu ära kasutada. Kui Hiina RV president Jiang Zemin külastas Korea RDV-d 3.-5. septembrini 2001.a., lõppes see visiit ilma traditsioonilise Hiina RV-Põhja-Korea ühiskommünikee vastuvõtmiseta. Hiina RV ei olnud vastu ka sellele, kui USA viis oma väed Kõrgõstani ja Tadžikistani (Afganistani ja al Qaeda ründamiseks), riikidesse, millel mõlemal on pikk piir Hiina RV-ga. Peking võib isegi poolt olla, et USA väed jääksid kohale ka pärast Koreade ühinemist.⁴⁹⁵

Pärast 11. septembrit 2001.a. muutus ka Venemaa poliitika. Moskva pakkus USA-le luureabi, lennuõigust oma territooriumil ja endisi NSV Liidu sõjaväebaase Kesk-Aasias. Tehti korrektiive ka NATO laienemise osas. Korea poolsaare suhtes tundus Venemaa jäävat ükskõikseks isegi selles küsimuses, et USA väed jäävad sinna pikemaks ajaks. USA sai suurema vabaduse Korea poolsaarel ja ka maailmas.⁴⁹⁶

Mõned lääne vaatlejad arvavad, et Hiina RV rahvuslik koguprodukt jõuab USA omale järele aastal 2020, aga võib-olla, et isegi nii vara kui 2006.a. Jätkuv sõjaline moderniseerimine on ette võetud, et kaitsta Pekingi huve ja seisukohti. Hiina RV on vastu sellele, et USA aitab kasvatada Jaapani sõjalist võimsust. Otsustavaks saab asjaolu, kas Hiina RV-Jaapani suhted muutuvad sõbralikuks või tekib vastasseis. Hiina RV ja Venemaa on säilitanud sõbralikud suhted alates 1989.a. Mõlemad on vastu unipolaarsusele ja USA hegemooniale.

Pekingi põhiline poliitika Korea poolsaare suhtes taotleb pingete vähendamist ja stabiilsuse säilitamist. Hiina RV paneb palju rõhku majanduslikele ja kaubanduslikele suhetele Lõuna-Koreaga, selleks et arendada oma majandust. Ta on huvitatud ka Põhja-Korea režiimi säilimisest, et poolsaarel oleks stabiilsus. Julgeolekualane ja sõjaväeline koostöö Pekingi ja Seouli vahel on edenenu aeglaselt. Intsidendid, mis

⁴⁹⁵ N. Eberstadt. Lk. 343-346.

⁴⁹⁶ Samas. Lk. 338-339.

leiavad aset Põhja- ja Lõuna-Korea vahel, ohustavad Hiina RV arvates poolsaare stabiilsust. Samas ta ei soovi, et Lõuna-Korea liigselt ärrituks.⁴⁹⁷

2002.a. Kim Jong Ili kaheksast välispoliitilisest kohtumisest viis olid seotud Venemaa asjadega. Põhja-Korea on aegamööda oma võlga Venemaale tasunud, tuhanded põhjakorealased töötavad Venemaa Kaug-Idas väikese palga eest. Põhja-Korea teeb tihedamat koostööd Venemaaga, et vältida USA võimalikku rünnakut. Venemaa poliitika Põhja-Korea suhtes sõltub tema suhetest USA-ga. Põhja-Korea tahab Moskva toetust sellele, et tema raketiprogramm on rahumeelne ja puudutab suveräänsuse küsimust. Kuna enamus Põhja-Korea relvastusest on Nõukogude päritolu, siis tahab ta suhteid hoida, et kaasajastada oma tehnikat võimalikult parimate hindadega. Venemaa on soovitanud Põhja-Koreale parandada suhteid USA ja Seouliga kuid Kim Jong Il ei ole seda siimaani teinud. Venemaa mõjul on siiski omad piirid. Moskva pöörab ikkagi suuremat tähelepanu kaubandusele Lõuna-Koreaga, sest see on 20 korda suurem kui Põhja-Koreaga. Varem hoidis suhted Põhja-Koreaga soojad NSV Liidu helde majanduslik abi.⁴⁹⁸

Ehkki Hiina RV iseenesest toetab mitmepoolseid dialooge ja vahetusi, kuid samas ta ei taha, et Jaapan sellisel puhul juhtrolli mängima hakkaks. Küll aga saaks mitmepoolsete dialoogide abil vähendada USA kahepoolsete suhete tähtsust Jaapani ja Lõuna-Koreaga. Huvitav on see, et Hiina RV on KEDO projektist eemale hoidnud.⁴⁹⁹ Hiina RV on eelkõige huvitatud stabiilsuse säilimisest regioonis ja selle tõttu peaks ta igati KEDO projektile kaasa aitama, et valmiks kerge veega reaktorid ja Põhja-Korea saaks oma energiavajadusi rahuldada ning lõpetaks oma tuumaprogrammi.

Hiina RV on olnud Põhja-Korea olemasoleva režiimi peamine toetaja. On ebatõenäoline, et Hiina RV ükskõik millise režiimi puhul nõustuks situatsiooniga, kus ühendatud Korea oleks USA või Jaapani majandusliku või poliitilise kontrolli all. Hiina RV kaotaks autoriteedi, kindluse ja julgeoleku ning see oleks talumatu.

⁴⁹⁷ Kim Taeho. 2002. Lk. 71, 78-81.

⁴⁹⁸ Hyun-Ik Hong. Strategic Cooperation between South Korea and Russia.// Korea focus. Vol. 10, No. 3, May-June, 2002. Lk. 98-103.

1989.a. saadik on Hiina RV pidevalt kasvatanud oma kaitsekulutusi ja pidanud plaane, loomaks laevastikku, et kontrollida Kollast merd, liikudes oma unistuse poole saada tugevaks merejõuks.⁵⁰⁰

10. jaanuaril 2003.a. ütles Põhja-Korea lahti Tuumarelvade tõkestamise lepingust. Veebruaris otsustas ta taaskäivitada 5 MW tuumareaktori Yuengbonis, et toota plutooniumi. 2003.a. jaanuarist kutsus USA üles pidama mitmepoolseid läbirääkimisi. Seega oli toimunud muudatus võrreldes varasema suhtumisega. Vaatamata avalikele teadetele, et võimalused dialoogi pidamiseks olid alati olemas, keeldus USA laskumast kõnelustesse Põhja-Koreaga. G. Bushi administratsioon oli hetkel tegevuses, et valmistuda konfliktiks Iraagiga. Kuuepoolsed läbirääkimised peeti augustis 2003.a. ja seal osalesid Lõuna-Korea, Põhja-Korea, USA, Hiina, Venemaa ja Jaapan. Protsess, kuidas tulla toime Põhja-Korea tuumaprobleemiga, hakkas selgema t kaju võtma. Vaatamata sellele et läbirääkimised olid positiivne samm edasi, oli see ainult pika protsessi algus.⁵⁰¹

Hiina RV kui Korea RDV peamine liitlane ja varustaja sunnib viimast endale kuuletuma. Aprillis 2003.a. toimusid neljapoolsed läbirääkimised Pekingis. Hiina RV esmalt konsulteerib asjaosaliste maadega ja üritab olla nende vahendaja. Hiina RV aktiivsem osalus kinnitab suhete paranemist USA-ga ja paremat koostöö koordineerimist.⁵⁰²

10. aprillil 2003.a. käis Seoulis Venemaa kaitseminister S. Ivanov ja teatas, et Moskva on valmis tagama Põhja-Korea julgeoleku koos Hiina RV ja USA-ga.⁵⁰³

Venemaa on püüdnud oma mõju Korea poolsaare üle taastada. Venemaa toetab põhimõtet, et Koreadel peaks olema juhtroll konflikti lahendamisel poolsaarel. Moskva on keskendunud kahepoolsete suhete laiendamisele Põhja-Koreaga ja Lõuna-

⁴⁹⁹ Oknim Chung. Solving the Security Puzzle in Northeast Asia: A Multilateral Security Regime.// Korea and world affairs. Vol. 24, No. 3, Fall, 2000. Lk. 402-403.

⁵⁰⁰ Hyun-Ik Hong. Evolving U.S.-ROK-DPRK Relations and the Future of the ROK -U.S. Alliance.// Korea and world affairs. Vol. 26, No. 4, Winter 2002. Lk. 490.

⁵⁰¹ Hyun Ik-Taek. Second North-Korean Nuclear Crisis: Resolution or Catastrophe?//Korea focus 2003. Vol. 11, No. 5. Lk. 54/65-66/74.

⁵⁰² Korea now. 23 August 2003.

⁵⁰³ Korea now. 19 April 2003.

Koreaga. V. Putini administratsioon on teinud mitmeid ettepanekuid, et Venemaa saaks oma võla Lõuna-Koreale ära maksta. Venemaa on välja pakkunud, et ta võib mängida vahendaja rolli ja Koread saaksid rahumeelselt ühineda. Samuti püüab ta Kim Jong Ili meelitada, et viimane ei kujutaks USA-le ohtu. Moskva tahab säilitada stabiilsuse poolsaarel.⁵⁰⁴

Samuti teeb Venemaa pingutusi, et USA terrorismivastane sõda ei leviks Korea poolsaarele, sest see vähendaks tema mõju regioonis. Kuna Venemaa piirneb Korea poolsaarega, on Korea küsimusel ka strateegiline tähtsus. Venemaa tahab ära hoida massihävitusrelvade leviku, et takistada USA raketikaitse programmi. Samuti püüab Moskva suhteid poolsaarel tasakaalus hoida ja pöörab seetõttu viimasel ajal suuremat tähelepanu ka Põhja-Koreale.

Sõjaliselt ja majanduslikult võitleb Venemaa selle nimel, et säilitada teatud võrdsust teiste suurriikidega. Moskva põhimure on, et teda ei jäetaks Koreade asjadest kõrvale ja seetõttu toetab ta mitmepoolseid läbirääkimisi. Ka nüüd puhkenud tuumakriisis tahab Venemaa pingeid vähendada.

Hiina RV toetab ühinemist, mis on vaba välismõjudest. Tegelikult on talle tähtsam stabiilsus kui ühinemine, seega toetab ta Põhja-Korea režiimi. Hiina RV tahab osaleda läbirääkimistel ja on põhimõtteliselt vastu mistahes riigi relvajõudude viibimisele võõras riigis. Hiina RV saab aru ajaloolisest taustast, miks USA väed on Lõuna-Koreas ning peab seda Seouli ja Washingtoni vaheliseks asjaks. Ta hoiab silma peal USA tegevusel enese suhtes.

Samuti leiab Hiina RV, et Põhja-Koreal on suveräänne õigus testida rakette ja satelliite ja on valmis ka selles küsimuses kaasa rääkima.

USA Jaapani tihenend suhtes näeb Hiina RV NATO Aasia-versiooni. Mõned hiinlased käsitlevad seda kui katset, et Pekingit ohjeldada.

Hiina RV ja USA suhetel on tohtu mõju Koreade vahelistele suhetele ja Lõuna-Korea suhetele Hiinaga. Progressil Korea poolsaare võib olla suur mõju Hiina RV ja USA staatusele regioonis. Sellega ongi seletatav asjaolu, miks Peking ja Washington pole midagi kindlat ette võtnud. Hiina RV aitab siiski murda patiseisu

⁵⁰⁴ Hong Hyun Ik. Lk. 94-113.

läbirääkimistes ja hoida protsessi kogu aeg liikumises. Hiina RV-l on Põhja-Koreaga paremad suhted kui teistel riikidel. Pekingil on võimalik Pyongynagi majandusabiga mõjutada, sest ta on viimase peamine varustaja. Lisaks on Hiina RV regiooni sõjaline ja majanduslik suurjõud ja tema seisukohtadega peavad teised riigid arvestama.

5.3 Kokkuvõte

Moskva poliitikas võib 1990-ndate alguses täheldada sarnasust nii Vietnami SV kui ka Põhja-Korea suhtes. NSV Liit lagunes ja tema asemele tekkis Venemaa. Selle tõttu lõpetas Moskva senise helde abi andmise nii Vietnami SV-le kui ka Korea RDV-le. Samuti hakkas Moskva mõlema riigi käest võlgasid tagasi nõudma ja tahtis, et kaubavahetus mõlema maaga toimuks välisvaluuta alusel. See muutis Moskva suhted Hanoi ja Pyongyangiga pingelisemaks. Pyongyangile mõjus eriti rängalt see, et Venemaalt ei saadud enam naftat. Põhja-Korea puhul ärritas Moskvat ka fakt, et Pyongyang toetas 1991.a. augusti riigpöörde ajal Venemaal vanameelseid kommuniste.

Peking hakkas samuti Moskva eeskujul kaubavahetuses Põhja-Koreaga nõudma välisvaluutat. Hanoi-Pekingi suhetes toimus teatud pingelõdvendus 1990-ndate alguses kui lahenes Kambodža küsimus. Samas hakkas Hiina RV suhetes Vietnami SV-ga rohkem pingeid tekitama Lõuna-Hiina mere ja seal asuvate Spratly saarte küsimus. Hiina RV peamine eesmärk täitus ja Moskva mõju Indo-Hiina poolsaarel vähenes, samuti viimase sõjaline kohalolek. Peking hakkas seetõttu oma nõudmisi julgemalt esitama.

Kahtlemata aitas suhete paranemisele kaasa asjaolu, et Pyongyang vajas Hiina RV toetust puhkenud tuumakriisis. Hiina RV ei soovinud pingeid vahetult oma piiri taga ja sellepärast toetati Kim Jong Ili kui oma isa Kim Il Sungi järglast, et võimuvahetus oleks võimalikult sujuv.

Venemaa nii nagu Hiina RV-gi lähtus suhete arendamisel Vietnami SV-ga eelkõige oma huvidest. 1990-ndate keskpaigas hakkasid Vietnami SV suhted Venemaaga Hanoi eestvõttel paranema. Sõlmiti mitmeid lepinguid, mis puudutasid majandust. Moskvat olidki nüüd Indo-Hiina poolsaarel peamiselt majanduslikud huvid. Vietnami SV oli huvitatud suhete paranemisest sel põhjusel, et saada armee

jaoks varustust ja varuosi. Samuti oli tehnilist abi vaja tööstuses, sest paljud projektid olid algatatud NSV Liidu abiga. Suhete paranemisele aitas kaasa ka see, et Vietnami SV hakkas oma võlga tagasi maksma. Lahendati ka Cam Ranh Bay baasi küsimus. Moskva jätkas oma sõjalist kohaolu seal, tõsi küll, väiksemas mastaabis kui NSV Liidu ajal. Moskva oli huvitatud headest suhetest Hanoiga, sest Vietnami SV sai 1995.a. ASEAN-i liikmeks ja Moskva oli huvitatud ASEAN-i riikidega kaubandussuhete arendamisest.

Suhetes Põhja-Koreaga toimus Moskvale mõningane tagasimineku, sest tuumakriisist sai kahepoolne juhtum USA ja Põhja-Korea vahel ja ka KEDO projekti hakati läbi viima ilma Moskva osaluseta.

Pekingil olid Põhja-Koreaga paremad suhted kui Moskvale. Hiina RV-st sai Põhja-Korea peamine varustaja ja kaubanduspartner. Pekingi peamine mure oli stabiilsuse säilimine Korea poolsaarel, sest Põhja-Korea asub kohe Kirde-Hiina piiri taga, seega ohtlikult lähedal Hiina RV kõige tööstuslikumale piirkonnale. Tänu abile ja kaubandussuhetele oli Pekingil teatud mõju Põhja-Koreale.

Vietnami SV suunal olid endiselt tüliallikaks Spratly saared. 1994.a. jõuti küll teatud kokkulepeteni, et vaidlused lahendatakse rahumeelsel teel, kuid nii Hanoi kui ka Peking väitsid, et saared kuuluvad just temale. 1995.a. sai Vietnami SV ASEAN-i liikmeks. Hiina RV sooviks oli, et ASEAN-i ei kaasataks territoriaalvaidlustesse ja ta oli endiselt huvitatud kahepoolsete dialoogide pidamisest, et vähendada Vietnami SV mõju regioonis ja tema nõudmisi Spratly saartele. Moskva-Hanoi puhul tekitas endiselt mõningaid pingeid Vietnami SV võlg Venemaale. Moskva suhted Hanoiga olid siiski paremad kui Pyongyangiga. Venemaa pidas Vietnami SV-d oma strateegiliseks partneriks. Moskva oli huvitatud majandussidemete laiendamisest ja ta soovis, et Vietnami SV oleks vahendajaks suhete parandamisel ASEAN-i riikidega. Moskva majandushuvid löid välja ka Korea poolsaare puhul. Venemaa jaoks olid sidemed Lõuna-Koreaga isegi tähtsamad kui Põhja-Koreaga, sest Seouli käest sai investeringuid.

Vietnami SV jaoks oli äärmiselt oluline suhete parandamine USA-ga ja tähelepanuväärne oli see, et 1997.a. külastas Hanoid USA riigisekretär M. Albright. Vietnami SV lootis, et head suhted USA-ga aitavad tal Hiina RV-ga paremini

läbirääkimisi pidada. Jätkuvalt oli Hanoi jaoks tähtis koostöö ASEAN-iga, et ka see oragnisatsioon oleks tasakaalustajaks Hiina RV-le. Viimane aga ei soovinud, et tekiks Vietnami SV ja ASEAN-i riikide koalitsioon.

Venemaa poliitika Põhja-Korea poolsaare suhtes muutus pärast seda, kui võimule sai V. Putin. Venemaa soovis, et USA ei oleks liiga domineeriv ei Korea poolsaarel ega ka mujal maailmas. Küllap sellepärast sõlmiski Venemaa sõpruse lepingu Põhja-Koreaga ja toetas viimase raketiprogramme. Toimus Moskva-Pyongyangi suhete paranemine. Moskva otsis kontakte ka Pekingiga ja mõlemad olid selle poolt, et tuleb vastu olla USA hegemoniale maailmas ja takistada Washingtoni raketikilbi kasutuselevõtmisel.

Mis puutub Vietnami SV ja Hiina RV tülisse, siis Venemaa ei sekkunud. 2000.a. leppisid Hanoi ja Peking ise kokku, et tülile otsitakse rahumeelset lahendust. Ehkki pandi paika maismaapiir Vietnami SV ja Hiina RV vahel, peab Hanoi sellele vaatamata Hiina RV-d peamiseks väliseks ohuks. Spratly saarte küsimus on ikka veel lahendamata. Vietnami SV liidritele teeb muret Hiina RV majanduse ja odavate kaupade võidukäik. Pärast seda kui piir kahe riigi vahel kauplemiseks avati, on kaubanduse tasakaal olnud Vietnami SV kahjuks. Hanoi kardab Pekingi sõjalise ja majandusliku võimsuse kasvu ja tema pretensioone Lõuna-Hiina mere suhtes. Vaatamata 2000.a. sõlmitud lepingule, ei usalda Vietnami SV Hiina RV-d. Hanoi hoiab küll häid suhteid Moskvaga, kuid viimasel on peamiselt majanduslikud huvid, mida näitas V. Putini visiit ja ka hilisemad kohtumised.

Maailmas on palju suurema tähelepanu all Korea poolsaarel toimuv. Moskva põhimure on see, et teda ei jäetaks asjade otsustamisest kõrvale. Eriti ilmekalt avaldus see 2003.a. aprillis, kui Venemaa teatas Põhja-Koreale oma valmisolekust pakkuda Pyongyangile julgeolekugarantiid. Majanduslikult ja sõjaliselt teeb Venemaa pingutusi, et olla võrdne USA ja Hiina RV-ga. Moskva on huvitatud oma mõju säilitamisest regioonis ja sellest, et USA terrorismivastane sõda ei leviks Korea poolsaarele. Venemaa siiski võtab osa kuuepoolsetest läbirääkimistest, et lahendada Põhja-Korea tuumakriis.

Hiina RV mõju Põhja-Koreale on suurem kui Venemaa oma. Peking on olnud Põhja-Korea peamine varustaja. Hiina RV on ühtlasi vahendaja Põhja-Korea ja teiste

riikide vahel ning ta aitab hoida protsessi kogu aeg liikumises. Samas on ta huvitatud, et Korea poolsaar ei satuks USA mõju alla ja see on arvatavasti üks põhjustest, miks ta on toetanud Põhja-Koread. Hiina RV jaoks on kõige olulisem, et regioonis säiliks stabiilsus. Sellepärast on ta olnud Põhja-Korea ainulaadne toetaja ja hoidnud viimase režiimi elus, sest selle kokkuvarisemisel võivad olla ettearvamatud tagajärjed, mis võiksid viia isegi sõja puhkemiseni.

Võib väita, et vaadeldud perioodil on Venemaal olnud paremad suhted Vietnami SV-ga kui Korea RDV-ga. Hanoi otsis kontakte Moskvaga, et saada varustust ja tehnikat sõjaväele ja tööstusele ning ka Venemaa oli huvitatud heade (peamiselt küll majanduslike) suhete loomisest Vietnami SV-ga. Viimastel aastatel on Venemaa avaldanud toetust ka Põhja-Koreale, kuid pigem sellepärast, et olla vastu USA-le. Hiina RV-l on aga paremad suhted olnud Põhja-Koreaga, sest olles viimase peamine varustaja, on ka Pyongyang olnud huvitatud heade suhete hoidmisest Pekingiga. Hiina RV suhetes Vietnami SV-ga vajab siiani lahendamist Spratly saarte küsimus, mis on kogu vaadeldud perioodil tekitanud pingeid kahe riigi vahele ning lisaks sellele peab Vietnami SV oma julgeoleku peamiseks ohuks Hiina RV-d.

Pärast Külma sõja lõppu kadus ära vajadus omada liitlasi nagu varasematel aegadel. Moskva säilitas Hanoiga sõbralikud suhted, kuid liitlaslikeks neid pidada ei saa. Hanoi ja Pekingi liitlассuhetest ei saa rääkida, sest vietnamlased pidasid ja peavad hiinlasi suurimaks väliseks ohuks. Hiina RV-l olid Korea RDV-ga tunduvalt paremad suhted kui Venemaal. Samas ei saa Põhja-Koread Hiina RV liitlaseks siiski pidada ja kindlasti mitte ka Venemaa liitlaseks, sest Põhja-Korea oma isepäise poliitikaga tekitab(b) endiselt segadust.

Lõppsõna

Pärast II maailmasõda kahe antagonistliku süsteemi vahel vallandunud Külmsõda ei tähendanud automaatselt seda, et kommunistliku režiimiga riikide seas oleks valitsenud täielik üksmeel ja teineteise mõistmine. Rivaalitsemine ja vastuolud kahe kommunistliku hiiu NSV Liidu ja Hiina RV vahel tulid esile juba Korea sõja ajal. Selle taustal oli Nõukogude Liidul ja Hiina RV-l äärmiselt oluline leida endale liitlasi esialgu kommunistliku maailma raames. Ja see sai üsna pea võimalikuks, sest kergesti leiti üles nii Vietnami DV (SV) kui ka Korea RDV nõrk koht. Selleks osutus mõlema maa majanduslik ja sõjaline mahajäämus, mistõttu nad ilma välise abita poleks ise toime tulnud. Peamised mõjutusvahendid, mida Nõukogude Liit ja Hiina RV suhtlemisel Vietnami DV (SV) ja Korea RDV-ga kasutasid, olidki sõjaline ja majanduslik abi ning poliitiline toetus. Vastutasuks ootasid Moskva ja Peking Hanoilt ja Pyongyangilt heakskiitu ja igakülgset toetust kõikidele oma ettevõtmistele rahvusvahelisel areenil. Majandusliku ja sõjalise abi osas oli NSV Liit kaugelt üle Hiina RV-st, sest viimane ei suutnud temaga selles võistelda. Eriti tuli see ilmsiks Vietnami sõja puhul ja pärast seda. Hiina RV oli võimeline avaldama küll poliitilist toetust, aga sellel polnud Vietnami DV (SV) ja Korea RDV liidrite silmis nii suurt kaalu. Moskva ja Peking võisid oma igakülgset abi, kas suurendada või vähendada, vastavalt sellele, kuidas käitusid Hanoi ja Pyongyang. Seega muutis saadud abi nimetatud maad teatud perioodidel sõltuvateks suuriikidest ja tegi neist suuremal või vähemal määral suurriikide poolehoidjad, kes kiitsid heaks ja toetasid oma abistajate välispoliitilisi samme. Nagu selgub, ei olnud need sõprusuhted pidevad ega ka alati liitlaslikud, kuna neid mõjutasid suuresti mitmesugused tegurid ja asjaolud.

Ajalooline taust ei tulnud Hiina RV-le liitlassuhete loomisel oma naabritega sugugi kasuks. Kogu ajaloo vältel on Hiina olnud pidevalt mures temaga piirnevate riikide, nagu Vietnami ja Korea julgeoleku pärast, kuna sellest olenes ka Hiina enda julgeolek ja positsioon regioonis. Hiina püüded nimetatud riike endale allutada tekitasid omakorda sealse elanikkonnas pahameelt ja õhutasid vastuhakule. Samasugust poliitikat jätkas ka Hiina RV, kes taotles stabiilsust regioonis ja ka seda, et tema oleks kommunistlike riikide liider. Kui Vietnami DV (SV) ja Korea RDV

pöördusid Hiina RV poole abi ja toetuse saamiseks, siis tegid nad seda pigem pragmaatilistel põhjustel, arvestades hetkeolukorda. Korea RDV puhul tuli see ilmsiks Korea sõja ajal, kui olukord tundus lootusetu ja hiinlasi paluti endale appi, tõrjumaks ÜRO vägesid. Vietnami DV pöördus samuti hiinlaste poole, sõides prantslastega 1950-ndate algul ja ka 1960-ndate algul, kui NSV Liit ajas rahumeelse kooseksisteerimise poliitikat, kuid Hanoi oli huvitatud maa ühendamisest sõjalisel teel. Erinevalt Pekingist tekkisid Moskval tõsiselt võetavad kontaktid vietnamlaste ja põhjakorelastega alles pärast II maailmasõda ja NSV Liit oli kommunistliku maailma liider. Seda võib pidada teatud eeliseks.

Ka ideoloogiline samasus ei mänginud liitlussuhete kujunemisel nii suurt rolli, kui oleks võinud oodata. Iga riik ajas siiski erinevat poliitikat, lähtudes eelkõige oma huvidest. NSV Liit ja Hiina RV võistlesid omavahel juhtpositsiooni pärast kommunistlikus maailmas ja püüdsid võita endale võimalikult palju poolehoidjaid.

Põhja-Korea võttis omaks *juche* ehk sõltumatuse poliitika, mille abil ta üritas ennast distantseerida nii NSV liidust kui ka Hiina RV-st. Järgnevalt kasutas ta kavalat taktikat, lähenedes vajadusel vastavalt kas Nõukogude Liidule või Hiina RV-le, teisiti öeldes, sellele, kellega oli hetkel kasulik suhelda. Põhja-Korea hakkas nii käituma juba 1950-ndate teisest poolest, kuigi ametlikult avaldati *juche* programm 1965.a. Vietnami DV üritas olla Moskva-Pekingi lepitaja kuni 1960-ndate keskpaigani, mil Hiina RV-s algas Kultuurirevolutsioon. Kuna Vietnami DV-s kukkusid Hiina RV-st ülevõetud kampaaniad täielikult läbi, siis jahenesid ka nende vahelised suhted.

1980-ndatel kartis NSV Liit USA-Hiina RV-Jaapani kolmikliitu ja vastandudes neile, püüdis leida liitlasi Aasiast. Selle protsessi käigus said Vietnami SV ja Korea RDV tohututes kogustes majanduslikku ja sõjalist abi, nii et NSV Liidu poole hoida oli antud riikidel äärmiselt kasulik. Hiina RV kartis, et NSV Liit ja viimase poolehoidjad piiravad Hiina RV ümber ning üritas Hanoi ja Pyongyangi mõjutada. Hiina RV-l oli teatav edu üksnes Korea RDV suunal.

Vastates töös püstitatud peamisele küsimusele liitlussuhete kohta, võib öelda järgmist. Vietnami DV alates oma loomisest 1945.a. kuni 1965.a. ei olnud tol perioodil ei NSV Liidu ega Hiina RV liitlane. Pekingi poole pöörduti abipalvetega, kuna see oli poliitiliselt mõõdapääsmatu. Hanoi liidrid ei unustanud hetkekski

hiinlaste „reeturlikust“ Genfi konverentsil. Valitsesid lahkkelid küsimustes, kuidas peaks Vietnam ühendatama ning missugust poliitikat peaks Vietnami DV ajama NSV Liidu suunal. 1960-ndate algul kritiseerisid Hanoi ja Peking üksmeelselt Moskva poliitikat, kuid vietnamlased kartsid, et NSV Liit sõlmib nende arvelt mingi lepingu USA-ga. Samal ajal Hanoi aga langes siiski üha rohkem majanduslikku sõltuvusse NSV Liidust. Alates 1965.a. kuni 1990-ndateni võib teda aga pidada NSV Liidu liitlaseks. Vietnami DV oli sõjas USA-ga ja vajas abi, et viimasele vastu panna. NSV Liit suutis Hanoid varustada piisavalt sõjamoona ja moodsa sõjatehnikaga. Pärast Vietnami sõja lõppu ja maa ühendamist ning Vietnami SV väljakuulutamist jätkas NSV Liit heldekäeliselt sõjalise ja majandusliku abi osutamist. Tänu sellele oli Vietnami SV NSV Liidu ustav liitlane. Vietnami SV lasi Nõukogude Liidul rajada oma territooriumile sõjaväebaase. Näiteks Põhja-Korea ei lasknud sellisel ajal juhtuda. Mis aga puutub Vietnami SV suhetesse Hiina RV-ga, siis neid mõjutasid suuresti 1970-ndatel alanud Hanoi ja Pekingi territoriaalvaidlused ning 1979.a. puhkenud sõda Kambodža pärast. Loomulikult ei tulnud nendevahelised liitlassuhted kõne allagi.

Nagu öeldud, juhendus Põhja-Korea *juche* ehk sõltumatuse poliitikast ja seepärast ei saa teda kogu Külma sõja perioodil pidada ei Moskva ega Pekingi liitlaseks, välja arvatud siiski üks etapp. Nimelt aastatel 1984-1988 olid Korea RDV ja NSV Liidu suhted sõbralikud ja liitlaslikud. Et USA president R. Reagan nimetas NSV Liitu kurjuseimpeeriumiks ja algatas relvastusprogrammi, asus ka Moskva oma liitlassuhteid kindlustama ja uusi looma. Mainitud ajavahemikul sai Pyongyang Moskva käest tohututes kogustes sõjalist ja majanduslikku abi ning Põhja-Korea vastutasuks selle eest kiitis heaks ja toetas NSV Liidu välispoliitilisi samme (näiteks muutus Põhja-Korea hoiak Afganistani küsimuses). Kuid 1988.a. ilmsid erimeelsused ja suhted halvenesid. Põhja-Koreale ei meeldinud NSV Liidu kava osaleda Seouli olümpiamängudel, samuti oli vastuvõetamatu M. Gorbatšovi perestroika-poliitika., mis viis seni kindlana püsinud kommunismileeri krahhini.

Külma sõja lõpp ja NSV Liidu lagunemine muutis olukorda põhjalikult. Venemaa ja Vietnami SV säilitasid küll head suhted, aga need ei olnud enam liitlaslikud nagu varasemal perioodil. Moskval ei olnud võimalik jätkata abi andmist

nagu varem. Moskval olid Vietnami SV suunal nüüd eelkõige majanduslikud huvid. Vietnami SV-Hiina RV puhul jäid endiselt pingeallikaks territoriaalküsimused ja Spratly saarte kuuluvus on tänaseni lahendamata. Kõige tipuks peab Vietnami SV Hiina RV-d oma suurimaks väliseks ohuks. Antud juhul ei saa rääkida liitlussuhetest.

Sarnaselt Vietnami SV-ga lõpetas Moskva ka Korea RDV abistamise. Viimane jätkas oma sõltumatuse poliitika ajamist. Hiina RV mõju Põhja-Koreale on olnud suurem kui Venemaa oma, sest Peking on olnud Põhja-Korea peamine varustaja. Hiina RV on ühtlasi võtnud endale vahendaja rolli Põhja-Korea suhetes teiste riikidega, et aidata leida lahendust tuumaküsimusele. Venemaa on samuti avaldanud toetust Põhja-Koreale, kuid pigem kaalutlustel seista vastu USA-le. Seega ka antud perioodil ei saa Põhja-Koread pidada kummagi liitlaseks, sest nii Moskval kui Pekingil kadus 1990-ndatel vajadus anda Korea RDV-le igakülgset abi ja saada vastu viimase toetust. Peking ja Moskva lõpetasid 1990-ndate alguses barterkaubanduse, mis oli soodne Põhja-Koreale (sama kehtis ka Vietnami SV puhul).

Lühidalt öeldes, Vietnami DV (SV)-l olid NSV Liiduga liitlussuhted perioodil 1965-1990 ja Korea RDV oli NSV Liidu liitlane aastail 1984-1988. Vaatamata Hiina RV poolsele sõjalisele ja majanduslikule abile- mis ei küündinud küll NSV Liidu tasemele- ei olnud Vietnami DV (SV) ja Korea RDV Hiina RV liitlased.

Summary Vietnam DR/SR and DPR Korea – Allies of China PR or USSR/Russia?

There can observe some kinds of similarities in Vietnamese and Korean destiny. Both the states had stayed in Chinese sphere of interest and influence for centuries. They both fell under the colonial power. Every possible piece of land in Asia was proclaimed to be the property of one or another rival state. Everyone tried to seize possibly many colonies. As about Vietnam the interests of France and China bounced. China, Russia and Japan were interested in Korea. In the first case France came out as a winner and Japan in the other case. They both got their independence from the colonial power just after World War II. Both Korea and Vietnam were divided into two parts due to the politics of superpowers. The border of Korea ran by the 38th parallel and the peninsula remained divided even after the Korean War. Vietnam was divided into two parts by the 17th parallel. Both Vietnam DR and DPR Korea established a goal to unite their country under a joint power. The biggest armed conflicts of the second half of twentieth century were connected with the purpose. These were Korean War and Vietnamese War, in which Soviet Union and China PR and USA played a very important role.

Cold War, which broke out after World War II between two antagonistic systems, didn't automatically mean that there was a total consensus and appreciation of each other between the states of communist regime. The rivalry and contradictions between two communistic giants – Soviet Union and China PR – came out already during the Korean War. On that background it was extremely important for Soviet Union and China PR to find some political allies initially among the communist world. It succeeded quite soon as a weak spot both for Democratic Republic of Vietnam (since 1976 Socialist Republic of Vietnam) and for Democratic People Republic of Korea, was easily found. It turned out to be the economical and military backwardness of both states, with which they weren't able to manage themselves. The main means of influence used by Soviet Union and China PR in communication with Vietnam DR (SR) and DPR Korea were military and economical assistance and political support. In return approval and comprehensive support to all their undertakings on the international arena were waited from Hanoi and

Pyongyang by Moscow and Peking. Soviet Union was on higher level in economical and military support than China PR as the latter one wasn't able to compete with him. Especially it came out during Vietnamese War and after that. China PR was able to give political support but that didn't have any weight for the leaders of Vietnam DR (SR) and DPR Korea. Moscow and Peking could increase and decrease their monthly support according to the behaviour of Hanoi and Pyongyang. Hereby the received help made these states dependent from the superpowers in a certain period and they became less or more supporters of the superpowers, who supported the foreign policy of their helpers. As it came out, these friendly relations weren't continuous and always allied as they were influenced by several factors and circumstances.

The historical background wasn't useful for China PR while creating allied relations with its neighbours. China has continuously been worried about the security of its bordering states, as Vietnam and Korea, through the history as the security and position of China in the region itself depended on it. Chinese attempts to subordinate these states arose disapproval in their population and instigated to rebellion. A policy of the same kind was continued by China PR, who applied for stability in the region and the leader-role among the communist states. As Vietnam DR (SR) and DPR Korea turned to China PR for help and support they rather did it of pragmatic reasons than by estimating the current situation. As about DPR Korea, it came out during the Korean War, when the situation seemed hopeless and the Chinese were asked to repulse forces of UN. Vietnam DR turned to the Chinese while fighting against the French in the beginning of 1950s and in the beginning of 1960s, when Soviet Union was carrying on a peaceful politics of co-existing, but Hanoi was interested in uniting the country in a military way. As opposed to Peking, Moscow made some serious contacts with the Vietnamese and the North Koreans just after World War II, as Soviet Union became the leader of the communist world. That could be considered as an advantage of some kind.

Also, the ideological similarity didn't play such a role in forming allied relations as it could be expected. Every state had a different politics above all proceeding from its own interests. Soviet Union and China PR were competing for the leader role in the communist world and they were trying to win as many supporters as possible.

North Korea adopted *juche* i.e. self-reliance, which it used to try to distance itself as from Soviet Union, so from China PR. Further, it used a smart tactics by approaching to Soviet Union or to China PR playing it by ear i.e. to that on, who was more useful to relate in the moment. North Korea had begun the tactics of this kind already since the second half of 1950s even though *juche* program was officially published in 1965. Vietnam DR tried to be a conciliator between Moscow and Peking until the mid 1960s, when Cultural Revolution started in China PR. As the campaigns taken from China PR totally failed in Vietnam DR, so the relations between them cooled.

Soviet Union was afraid of triple alliance of USA-China PR-Japan in 1980s and it tried to find allies from Asia, in this period Vietnam SR and DPR Korea got an enormous amount of economical and military support. So, it was extremely useful for these states to support Soviet Union. China PR was afraid that Soviet Union and its supporters would surround China PR and tried to influence Hanoi and Pyongyang. China PR had some success only in the direction of DPR Korea.

While trying to answer the main question about the allied relations it may be said the following. Vietnam DR since its creation in 1945 until 1965 wasn't an ally neither of Soviet Union nor China PR. Peking was referred to with proposals, as it was politically inescapable. The leaders of Hanoi didn't forget the "treachery" of Chinese at Geneva conference. There were conflicts in questions how should Vietnam be united what should the politics of Vietnam DR be towards Soviet Union. Hanoi and Peking solidly criticised the politics of Moscow in the beginning of 1960s but the Vietnamese were afraid that the Russians would make a treaty with USA on account of them. At the same time Hanoi deeper and deeper fell into economical addiction from Soviet Union. But since 1965 till 1990s it can be considered an ally of Soviet Union. Vietnam DR was fighting against USA and it needed help to resist the latter one. Soviet Union was able to provide Hanoi with a sufficient amount of military equipment and modern military technique. Soviet Union lavishly continued military and economical support after the end of the war, the unification of the country and the proclamation of Socialist Republic of Vietnam in 1976. Vietnam SR was a faithful ally of Soviet Union due to that. Vietnam SR allowed Soviet

Union to establish their military basis on its territory. For example, North Korea didn't let it to happen. As about Vietnam SR relations with China PR, so these were greatly influenced by the territorial disputes of Hanoi and Peking, which had begun in 1970s, and the war for Cambodia, which had broken out in 1979. Certainly, there couldn't be any question about their allied relations.

As it was mentioned above, North Korea was directed by *juche* or the politics of self-reliance and therefore it cannot be considered neither an ally of Moscow or Peking during the whole period of Cold War except one period. Namely, the relations between DPR Korea and Soviet Union were friendly and allied in 1984-1988. As the President of USA R. Reagan called Soviet Union an empire of evil and started the arming programme, so Moscow began to ensure its allied relations and to look for new ones. During this period Pyongyang got military and economical help from Moscow in very big amounts and North Korea approved and supported Soviet Union foreign policy for that (for example, North Korean attitude to Afghanistan changed due to that). But different opinions appeared in 1988 and the relations worsened. North Korea didn't like Soviet Union's plan to take part in Seoul Olympic Games as well as M. Gorbachev's *perestroika* politics, which led to collapse of the communist block, was unacceptable by them.

The end of Cold War and the decay of Soviet Union changed the situation thoroughly. Russia and Vietnam SR preserved their good relations but they were no longer allied as they had been in earlier period. Moscow wasn't able to give help any more as it had been before. Moscow had towards Vietnam SR economical interests above all. Territorial questions of Vietnam SR and China PR remained a source of tenseness between them and the question of The Spartly Islands is still unsolved. In addition to all that Vietnam SR considers China PR to its greatest foreign danger. It's impossible to speak about allied relations in this case.

As about Vietnam SR, so Moscow stopped the supporting of DPR Korea. The latter one continued its politics of self-reliance. The influence of China PR on North Korea has been greater than the Russian one as Peking has been the main supplier of North Korea. China PR has taken a role of moderator for North Korea's relations with other states in

order to find a solution to the nuclear question. Russia has declared support to North-Korea but it is rather in order to oppose USA. Hereby North Korea couldn't be considered an ally of none of them as Moscow, so Peking, lost the necessity to give some comprehensive help to DPR Korea and to get a support from it in return in 1990s. Peking and Moscow stopped the barter trade, which was favourable to North Korea (the same was with Vietnam SR) in the beginning of 1990s.

In brief, Vietnam DR (SR) had allied relations with Soviet Union in 1965-1990 and DPR Korea was an ally of Soviet Union in 1984-1988. In spite of the military and economical support, which didn't reach the level of Soviet Union, from China PR, Vietnam DR (SR) and DPR Korea weren't allies of China PR.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Allikad

- The Annals of America 1961-1968. Volume 18. Chicago 1976.
- Dokumentõ vnešnei politiki SSSR. Tom sedmoi. Moskva 1963.
- Eisenhower, D. Mandate for Change 1953-1956. New York 1963.
- Khruschev remembers. Boston 1970.
- Sbornik mezdunarodnõh dogovorov SSSR. Võpusk XXXVII. Moskva 1983.
- Teheran, Jalta, Potsdam. Dokumentide kogumik. Tallinn 1975.
- Truman, H. Memoirs by Harry S. Truman. Vol. 2. Washington 1956.
- Otnošenija Sovetskovo Sojuza s Narodnoi Korei 1945-1980. Moskva 1981.
- Sovetskii Sojuz- Vietnam 30 let otnošenii (1950-1980). Dokumentõ i materialõ. Moskva 1982.
- Vnešnaja politika Sovetskovo Sojuza 1950 god. Dokumentõ i materialõ. Moskva 1953.

Monograafiad

- Baker, R, C. Morrison. Asia Pacific Security Outlook 2000. New York 2000.
- Bazanov, E. P. Kitai I vnešni mir. Moskva 1990.
- Borer, D. A. Superpowers defeated: Vietnam and Afghanistan compared. London 1999.
- Buzo, A. The Guerilla Dynasty. St. Leonards 1999.
- Buzo, A. The Making of Moder Korea. London 2002.
- Capps, W. H. The Unfinished War. Boston 1990.
- Catchpole, B. The Korean War. London 2000.
- Cheng, G. H. Friends and Enemies. The United States, China and Soviet Union 1948-1972. Stanford 1990.
- Chesneaux, J. China from the 1911 Revolution to Liberation. New York 1977.
- Chesneaux, J. China: The Peoples Republic, 1949-1976. New York 1979.
- Clubb, O. E. China & Russia the "Great Game". New York 1971.
- Dobbs, M. Maha suur vend. New York 1996.

- Fedemma, R. The Southeast Asian approach towards the South China Sea. Comprehensive Security in Asia. Leiden Brill 2000.
- Fforde, A. From Plan to Market. Westview 1996.
- Gromōko, A. Istorija vnešnei politiki SSSR 1945-1985. Tom 2. Moskva 1996.
- Hanh, T. N. Vietnam Lotus in a Sea of Fire. New York 1967.
- Hazanov, A. M. Politika SSSR v "tretjem mire" (Azija I Afrika) v godō "holodnoi voinō". Moskva 1997.
- Hickey, M. The Korean War the West Confronts Communism 1950-1953. London 1999.
- Iljinski, M. Indokitai pepel tsetōreh voin (1939-1979). Moskva 2000.
- Istorija kitaja. Moskva 1998.
- Istorija Vietnama v noveišee vremja (1917-1965). Moskva 1970.
- Istorija vnešnei politiki Rossii (konets XV v-1917). Moskva 1999.
- Karnow, S. Vietnam: a history. New York 1983.
- Kenez, P. A History of the Soviet Union from the Beginning to the End. Cambridge 1999.
- Klaassen, O. Aasia ja Aafrika 16.-19. sajandil ning kontaktid Eestiga. Tartu 1994.
- Klaassen, O. Aasia ja Aafrika 1900-1918 ning kontaktid Eestiga. Tartu 1992.
- Klaassen, O. Aasia ja Aafrika ning kontaktid Eestiga 1918-1945. Esimene jagu. Tartu 1990. Klaassen, O. Aasia ja Aafrika 1918-1945 ning kontaktid Eestiga. Teine jagu. Tartu 1990.
- Kobelev, E. Sovremennōi Vietnam: reformō, obnovlenie, modernizatzia (1986-1997 gg). Moskva 1999.
- Koloskov, B. Vnešnaja politika kitaja. Moskva 1977.
- Kovalenko, I. Sovetski Sojuz v borbe za mir i kollektivnuju bezopasnost v Azii. Moskva 1976.
- Lee, Jong-Cheon. DPR Korea after the breakdown of realsocialism. Chunchun 1998.
- Logevall, F. Choosing War The Lost Chance for Peace and the Escalation of War in Vietnam. Berkeley 2001.
- Lowe, P. The origins of the Korean War. New York 1997.
- Mackintosh, J. M. Strategy and Tactics of Soviet Foreign Policy. Oxford 1962.
- McGregor, C. The Sino-Vietnamese Relationship and the Soviet Union. London 1988.

- Meyerson, J. D. Images of a Lengthy War. Washington 1989.
- Morgenthau J. Hans. Politics Among Nations. New York 1985.
- Nahm, A. C. Korea: tradition & transformation: a history of the Korean people. Seoul 1993.
- Oh, Kongdan and R. C. Hassig. North Korea Through the Looking Glass. Washington 2000.
- Polomka, P. The two Koreas: Catalyst for Conflict in East Asia? Letchworth 1986.
- Rogger, H. Russia in the Age of Modernisation and Revolution 1881-1917. London 1997.
- Roy, D. China`s foreign relations. London 1998.
- Shih, Chih-yu. The Spirit of Chinese Foreign Policy. Hong Kong 1990.
- Simons, G. Korea. The search for sovereignty. London 1995.
- Stueck, W. The Korean War An International History. New Jersey.
- Swaine, M. D. Interpreting Chinas Grand Strategy Past Present and Future. Washington 2000.
- Taylor, C. Snow job: Canada, the United States and Vietnam (1954 to 1973). Toronto 1978.
- Tucker, S. C. Vietnam. Kentucky 1999.
- Tumakov, A. I. Noveišaja istorija stran Vostotsnoi Azii (1945-2000). Harkov 2001.
- Valencia, M. China and the South China Sea Disputes. Oxford 1995.
- The Vietnam War. The History of America`s Conflict in Southeast Asia. New York 1996.
- Vinh, Pham Kim. White Papers on Today`s Vietnam. California 1996.
- Waller, D. J. The Government and politics of communist China. London 1973.
- Waltz, N. Kenneth. Theory of International Politics. Berkeley 1979.
- Woods, R. B. J. William Fulbright, Vietnam and the search for a cold war foreign policy. Cambridge 1998.
- Yahuda, M. The International politics of the Asia Pacific 1945-1995. London 1996.
- Zhai, Q. China and the Vietnam wars, 1950-1975. London 2000.

Artiklid

- Bandow, D. Nuclear Issues Between the United States and North Korea.// North Korea After Kim Il Sung. Colorado, 1998.

Boulychev, G. D. Moscow and North Korea: the 1961 Treaty and After.//Russia in the Far East and Pacific Region. Seoul 1994.

Buharkin, I. V. Kreml I Xo Ši Min. 1945-1969 gg.//Novaja I novejšaja istorija. 1998, No.3.

Chambers, M. Rising China: A Threat to its Neighbours?//The Rise of China in Asia. Strategic Studies Institute 2002.

Clough, R. N. North-South Relations in Korea and Implications for U.S. Policy.// Korea-U.S. relations in a Changing World. California, 1990.

Chung, J. Song-Hoon. Economic Performance and Economic System: The North Korea Case.//Korea and world affairs. 1977, No. 1.

Chung, Oknim. Solving the Security Puzzle in Northeast Asia: A Multilateral Security Regime.// Korea and world affairs. Vol. 24, No. 3, Fall, 2000.

Dmitriev, J. Stroitelstvo sotsializma v Koreskoi Narodno-Demokratitseskoi Respublike.// Novaja i novejšaja istorija. 1978. No. 3.

Doo-Bak, Park. China`s North Korea Policy and South Korea- China Cooperation.// Korea focus. Vol. 10, No. 2, March-April, 2002.

Eberstadt, N. American Security Relations with Northeast Asia After 9-11: The Doughnut and the Hole.// Korea and world affairs. Vol. 26, No. 3, Fall, 2002.

Guzin, A. Vietnam i Rossija: perspektivō sotrudnitšestva.//Rossija, Sibir i strano Aziatskovo-Tihookeanskovo regiona. Irkutsk 1994.

Halperin, M. H. The 1958 Quemoy Crisis.// Sino-Soviet Relations and Arms Control. Massachusetts 1967.

Heifets, A. N. Antisotsialistitseskaja sutšnost vnešnei politiki maoistov.//Novaja i noejšaja istorija. 1974, No. 5.

Hellmann, D. C. The Impact of Sino-Soviet Dispute on Northeast Asia.//The Sino-Soviet Conflict. Seattle 1982.

Ho-joo, Seung. ROK- Russian Economic Relations 1992-2001.// Korea and world affairs. Vol. 25, No. 3, Fall, 2001.

Hong, Hyun-Ik. Strategic Cooperation between South Korea and Russia.// Korea focus. Vol. 10, No. 3, May-June, 2002.

Hong, Hyun-Ik. Evolving U.S.-ROK-DPRK Relations and the Future of the ROK-U.S. Alliance.// Korea and world affairs. Vol. 26, No. 4, Winter, 2002.

Ik-Taek, Hyun. Second North-Korean Nuclear Crisis: Resolution or Catastrophe?//Korea focus 2003. Vol. 11, No. 5.

Jianren, Ju. Great Power`s Interests in Southeast Asia.//China US Japan and Russia in a Changing World. Social Sciences Documentation Publishing House 2000.

Joe-nam, Ko. Pyongyang`s Opening and North-South-Russia Cooperation.// Korea focus. Vol. 9, No. 3, May-June, 2001.

Kadõmov, G. Kolonialnaja agresija SŠA vo Vietname.// Novaja i novejšaja istorija. 1965, No. 4.

Kang, C. S. Eliot. Korean Unification: A Pandora`s Box of Northeast Asia.// Asian perspective. Vol. 20, No. 2, Fall-Winter, 1996.

Kapitsa, S. Gegemonitseskaja sušnost vnešnei politika Pekina.//Novaja i novejšaja istorija. 1980, No. 5.

Kihl, Y. W. U.S.-DPRk Nuclear Accord and KEDO//Asian perspective 1997. Vol. 21, No. 2.

Kim, H. N. Sino Soviet Rapprochement and Its Implications for South Korea`s Northern Policy.//Korea and world affairs 1989, No. 2.

Kim, H. The Soviet Role in the Korean war.// Russia in the Far East and Pacific. Seoul 1994.

Kim, Samuel. S. The Dialectics of China`s North Korea Policy in a Changing Post-Cold War World.// Asian perspective. Vol. 18, No. 2, Fall-Winter, 1994.

Kim, Taeho. Beijing, Moscow and Pyongyang: Same Old Bed, Three Different Dreams.// Korea and world affairs. Vol. 25, No. 4, Winter, 2001.

Kim, Taeho. The Rise of China and Korea`s Strategic Outlook.// Korea focus. Vol. 10, No. 3, May-June, 2002.

Kim, Youn-Soo. Toward the Opening of New Relations Between Korea and East European Countries.//Korea and world affairs. 1977, No. 2.

Kubo, T. Soviet Russian Aims in East Asia.//Korea and world affairs 1977, No. 4.

Lee, Chae-Jin. China and North Korea: An Uncertain Relationship.// North Korea after Kim Il Sung. Colorado, 1998.

- Lee, M. Pyongyang and Washington: Dynamics of Changing Relations.// Asian perspective. Vol. 19, No. 2, Fall-Winter, 1995.
- Lo, Chih-Cheng. Resolving North-South Korean Conflicts A Structural Approach.// Asian perspective. Vol. 20, No. 2 Fall-Winter 1996.
- MacIntosh, M. The Soviet Attitude.//Sino-Soviet Relations and Arms Control. Massachusetts 1967.
- Melnikov, J. Aziatskaja doktrina prezidenta L. Dzonsona.//Novaja i novejšaja istorija. 1974, No. 1.
- Ninh, Kim. Vietnam: Struggle and Cooperation//Asian Security Practice. Stanford 1998.
- Orlov, A. S. Sovetskaja aviatsija v Koreiskoi voine 1950-1953 gg// Novaja I novejšaja istorija. 1998, No. 4.
- Peskova, G. N. Stanovljenje diplomatitseskih otnošenii mezdu Sovetskoi Rossiei I Kitaem 1917-1924.//Novaja I novejšaja istorija 1997. No. 4.
- Peskova, G. N. Diplomatseskie atnašenija mezdu SSSR I Kitaem//Novaja I novejšaja istorija 1998. No. 2.
- Pierre, A. Vietnam`s Contradictions. Foreign Affairs 2000. Vol. 76, No. 6.
- Potstarev, A. N. Iz istorii sovetsko-koreiskih otnošenii v 20-50 godõ.// Novaja I novejšaja istorija 1999. No. 4.
- Rahmanin, V. Soviet and Russian Policy towards Southeast Asia (1986-1993)//Southeast Asia in the New World Order. London 1996.
- Rosenberg, D. The Rise of China: Implications for Security Flashpoints and Resource Politics in the South China Sea.//The Rise of China in Asia. Strategic Studies Institute 2002.
- Ross, R. China and Southeast Asia: The Challenge of Economic Competition//Southeast Asia in thr New World Order. London 1996.
- Sergejev, A. S. Sotsialistitseski Vietnam.// Novaja i novejšaja istorija. 1977, No. 5.
- Titarenko, M. Asian and Korean Stability and Security: A Soviet Perspective.//Korea nad world affairs 1989, No. 2.
- Trigubenko, M. E. The Role of the USSR in Liberating and Partitioning Korea// Russia in the Far East and the Pacific Region. Seoul 1994.

Tung, Nguyen-Vu. Vietnam`s new concept of security in the context of doi moi.//Comprehensive Security in Asia. Leiden Brill 2000.

Uralski, A. I. Pervoe sotsialistitseskoe gosudarstvo v jugo-vostotšnoi azii.// Novaja I novejšaja istorija. 1975, No. 5.

Yim, Y. S. North Korean Strategic Doctrine in the East Asian Regional System.//Korea and world affairs 1981, No. 2.

Yu-hwan, Koh. A Confrontation of Trilateral Coalitions.// Korea focus. Vol. 9, No. 5, September-October, 2001.

Zabrovskaya, L. The 1961 USSR-DPRK Treaty and Signing of a New Russia- North Korean Treaty.// Korea and world affairs. Vol. 24, No. 3, Fall, 2000.

Zagoria, D. S. The Strategic Situation on the Korean Peninsula.//Korea and world affairs 1979, No. 4.

Zhebin, A. Russia and Korean unification.// Asian perspective. Vol. 19, No. 2, Fall-Winter, 1995.

Chronicle of major events in South and North Korea.//Korea and world affairs 1977, No. 4.

Ajakirjad ja perioodilised väljaanded

Diplomatitseski vestnik 2001, No. 4.

Diplomatitseski vestnik 2002, No. 4.

Diplomatitseski vestnik 2002, No. 11.

Korea now. 23 August 2003.

Korea now. 19 April 2003.

Pravda 17 Aprill 1972.

Teatmikud

Ameerika Ühendriikide presidendid. Tallinn 2000.

The Blackwell Dictionary of political Science. Blackwell 1999.

A Dictionary of Political Thought. Macmillan 1983.

Encyclopedia of Asian history. Vol. 2, Vol. 4. New York 1988.

Encyclopedia on the Korean War. Vol. 1, Vol. 2. Oxford 2000.

Encyclopedia year book 1971, 1973, 1975, 1976.

The identity of the Korean people. Research Centre for Peace and Unification. Seoul, 1983.

Istorija SŠA. No. 4. Moskva 1988.

Istorija voin. Moskva 1997.

Made, T. rahvusvahelised suhted. Valgus 2002.

Stalin. Eesti entsüklopeediakirjastus. Tallinn 2001.

The Vietnam War. An Almanac. New York 1985.

Välispanoraam 1971, 1972, 1975, 1977, 1978, 1983, 1984, 1987, 1988.

Lisa 2. Korea poolsaare kaart

Allikas:www.atlapedia.com

Lisa 3. Spratly ja Paracelsuse saared

Allikas: www.eia.doe.gov/emeu/cabs/schina.html

Lisa 4. Sõpruse ja koostööleping NSV Liidu ja Vietnami SV vahel 3. novembril 1978.a.

Artikkel 1

Kõrged lepinguosaliselised pooled vastavalt sotsialistliku internatsionalismi põhimõtetele ka edaspidi tihendavad vääramatu sõpruse, solidaarsuse ja vennaliku abistamise suhteid. Nad arendavad kõrvalekaldumatult poliitilisi suhteid ja süvendavad igakülgset koostööd ning osutavad teineteisele igakülgset toetust riikliku suveräänsuse ja sõltumatuse vastastikuse austamise, võrdõiguslikkuse ja teineteise siseasjadesse mittesekkumise alusel

Artikkel 2

Kõrged lepinguosaliselised pooled ühendavad jõupingutused vastastiku tulusa majandusliku ja teaduslik-tehnilise koostöö tugevdamiseks kommunistliku ülesehitustöö kiirendamise ning mõlema maa rahvaste elujärje ja kultuuritaseme kõrvalekaldumatu tõstmise eesmärgil. Pooled jätkavad oma rahvamajandusplaanide pikaajalist koordineerimist, tähtsamate majandus-, teadus-, ja tehnikaharude arendamise perspektiivabinõude kooskõlastamist ning sotsialistlikus ja kommunistlikus ülesehitustöös omandatud teadmiste ja kogemuste vahetamist.

Artikkel 3

Kõrged lepinguosaliselised pooled hakkavad soodustama riigivõimuorganite ja ühiskondlike organisatsioonide koostööd ning arendama ulatuslikke sidemeid teaduse, kultuuri, hariduse, kirjanduse ja kunsti, ajakirjanduse, raadio ja televisiooni, tervishoiu, keskkonnakaitse, turismi, kehakultuuri ja spordi alal ning muudes valdkondades. Nad stimuleerivad mõlema maa töötajate kontaktide arendamist.

Artikkel 4

Kõrged lepinguosaliselised pooled võitlevad igakülgset ja järjekindlalt sotsialismimaade vennalike suhete, ühtsuse ja solidaarsuse edasise tugevdamise eest marksismi-leninismi ja sotsialistliku internatsionalismi alusel.

Nad rakendavad kõik jõud ülemaailmse sotsialismisüsteemi tugevdamiseks ning annavad aktiivse panuse sotsialistlike saavutuste arendamisse ja kaitsmisse.

Artikkel 5

Kõrged lepinguosaliselised pooled rakendavad ka edaspidi kõik jõupingutused rahvusvahelise rahu ja rahvaste julgeoleku kaitseks, tegutsevad aktiivselt vastu kõigile imperialismi ja reaktsioonijõudude kavatsustele ja salasepitsustele, toetavad õiglast võitlust kolonialismi ja rassismi lõplikuks väljajuurimiseks kõigis nende vormides ja ilmingutes, avaldavad toetust mitteühinenud maade võitlusele Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste võitlusele imperialismi, kolonialismi ja neokolonialismi vastu, sõltumatus tugevdamise eest, suveräänsuse kaitseks, õiguse eest käsutada vabalt oma loodusvarasid, ebavõrdsusest, diktaadist ja eksploatatsioonist vabade uute rahvusvaheliste majandussuhete kehtestamise eest ning toetavad Kagu-Aasia rahvaste püüdu rahu, sõltumatus ja omavahelise koostöö poole. Nad astuvad kõrvalekaldumatult välja erineva ühiskonnakorraga riikide suhete arendamise poolt rahuliku kooseksisteerimise põhimõtete alusel, rahvusvahelistes suhetes pingelõdvendusprotsessi laiendamise ja süvendamise poolt, rahvaste elust agressiooni ja vallutussõdade lõpliku likvideerimise poolt, rahu, rahvusliku sõltumatus, demokraatia ja sotsialismi nimel.

Artikkel 6

Kõrged lepinguosaliselised pooled hakkavad teineteisega konsulteerima kõigi tähtsate mõlema maa huve puudutavate rahvusvaheliste küsimuste üle. Juhul, kui üks pooltest on kallale tungi või kallalatumgi ohu objektiks, alustavad kõrged lepinguosaliselised pooled viivitamatult vastastikuseid konsultatsioone sellise ohu kõrvaldamiseks ning vastavate efektiivsete abinõude raendamiseks rahu ja nende maade julgeoleku tagamise nimel.

Artikkel 7

Käesolev leping ei puuduta poolte osavõtul sõlmitud kehtivatest kahe- ja mitmepoolsetest kokkulepetest tulenevaid õigusi ja kohustusi ega ole sihitud mis tahes kolmanda riigi vastu.

Artikkel 8

Käesolev leping kuulub ratifitseerimisele ja jõustub ratifitseerimiskirjade vahetamise päeval, mis leiab aset Hanoi lähima aja jooksul.

Artikkel 9

Käesolev leping sõlmitakse 25 aastaks ja seda pikendatakse automaatselt iga kord järgmiseks kümneks aastaks, kui üks kõrgetest lepinguosalistest pooltest ei teata 12 kuud enne vastava aja möödumist oma soovist lõpetada lepingu kehtivus.

Allikas: Sovetskii Sojuz-Vietnam 30 let otnošenii (1950-1980). Dokumentõ i materialõ. Moskva 1982. Lk. 494-496.